

Kompetanse og dialog

Evaluering av utprøving av samtaleprosess i fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker

Evaluering av samtaleprosess i fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker

Oppdragsgiver

Barne- og likestillingsdepartementet

Prosjektleder

Tor Egil Viblemo (Oxford Research)

Prosjektteam

Tor Egil Viblemo, Marte Tobro, Bernhard Weigel (alle Oxford Research), Dag Ellingsen AFI/OsloMET Wenke Siljeholm og Camilla Bernt

Prosjektperiode

desember 2017 – januar 2019

Om Oxford Research

Knowledge for a better society

Oxford Research er et nordisk analyseselskap. Vi dokumenterer og utvikler kunnskap gjennom analyser, evalueringer og utredninger slik at politiske og strategiske aktører kan få et bedre grunnlag for sine beslutninger.

Vi kombinerer vitenskapelige arbeidsmetoder med kreativ idéutvikling for å tilføre våre kunder ny kunnskap. Vårt spesialfelt er analyser og evalueringer innen nærings- og regionalutvikling, forskning samt velferd og forvaltning

Oxford Research ble grunnlagt i 1995 og har selskaper i Norge, Danmark, Sverige, Finland og Latvia. Oxford Research er en del av Oxfordgruppen og retter sitt arbeid mot det nordiske og det europeiske markedet.

Oxford Research AS
Østre Strandgate 1
4623 Kristiansand
Norge
(+47) 40 00 57 93
post@oxford.no
www.oxford.no

Forord

Kristiansand, 19. januar 2019

Oxford Research har i samarbeid med Arbeidsforskningsinstituttet, professor Camilla Bernt og psykolog Wenke Siljeholm evaluert forsøket med samtaleprosess i fylkesnemndene. Evalueringen er gjort på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet i perioden desember 2017 til januar 2019. Hensikten med evalueringen er å få dokumentert erfaringene, resultatene og prosessene, for å gi et kunnskapsgrunnlag for å vurdere hvordan forsøket med samtaleprosess kan følges opp etter at forsøksperioden er avsluttet.

Sjefsanalytiker Tor Egil Viblemo fra Oxford Research har vært prosjektleder. Analytiker Bernhard Weigel og Marte Tobro har vært prosjektmedarbeidere. Fra Arbeidsforskningsinstituttet har forsker Dag Ellingsen deltatt. Professor Camilla Bernt og psykolog Wenke Siljeholm har vært faglige rådgivere. Tone Julie Kvikstad har vært kontaktperson fra oppdragsgivers side. Vi har også hatt kontakt med Sentralenheten for fylkesnemndene, som på en meget god måte har bistått med data, og som har tilrettelagt for evalueringen. Vi takker for godt samarbeid. Vi takker til alle andre som har bidratt med å delta på intervjuer og/ eller svare på spørreundersøkelser.

Konklusjoner og vurderinger i evalueringen står fullt og helt for Oxford Researchs egen regning.

Med vennlig hilsen

Prosjektleder

Tor Egil Viblemo

Oxford Research AS

Innhold

1. Bakgrunn og metode	10
1.1 Bakgrunn	10
1.2 Mandat	11
1.3 Metodisk gjennomføring	12
2. Implementering av forsøket	18
2.1 Iverksettingen av samtaleprosess	18
2.2 Skriftliggjøring av samtaleprosess	21
2.3 Kompetansebehov og opplæring	22
2.4 Hva som påvirker sakstilfanget	27
2.5 Gjennomføres samtaleprosess likt i nemndene?	28
2.6 Oppsummering	30
3. Samtaleprosess i praksis – behandling	32
3.1 Saksgangen i samtaleprosess	32
3.2 Nemndas tilrettelegging for samtaleprosess	38
3.3 Hensynet til barnet	41
3.4 Samtaleprosessen i tall	48
3.5 Kjennetegn ved sakene	70
3.6 Deltakernes vurdering av behov for justeringer	75
4. Måloppnåelse	78
4.1 Målene med samtaleprosess	78
4.2 Aktørenes syn på samtaleprosess	88
4.3 Oppsummering	92
5. Administrative konsekvenser	93
5.1 Deltakernes tidsbruk	93
5.2 Kostnader ved samtaleprosess	94
6. Vurderinger	98
6.1 Overordnet konklusjoner og anbefalinger	98
6.2 Vurderinger	100
7. Barnevernets erfaringer med og vurdering av samtaleprosess	114
7.1 Tjenestenes erfaringer og generelle vurderinger	114
7.2 Styrker	116
7.3 Svakheter	117
7.4 Justeringer	117

Figurliste

Figur 1: Kort om samtaleprosess.....	10
Figur 2: Hvorvidt opplever du at følgende roller i samtaleprosessen er tilstrekkelig definert og avklart (nemndsleder) (prosent)	20
Figur 3: Hvorvidt opplever du at sakkyndig sin rolle i midlertidige ordninger er tilstrekkelig definert og avklart (nemndsleder) (prosent).....	21
Figur 4: Er følgende dokumenter egnet til å gi deg god forståelse av din egen rolle i samtaleprosess? (nemndsleder) (prosent)	22
Figur 5: Har du fått innføring eller opplæring rettet mot samtaleprosess (sakkyndig) (prosent)	26
Figur 6: Har du fått innføring eller opplæring rettet mot samtaleprosess (prosessfullmektiger) (prosent)	26
Figur 7: Har du fått innføring eller opplæring rettet mot samtaleprosess (nemndsleder) (prosent).....	27
Figur 8: Hvor ofte tar følgende aktør initiativ til samtaleprosess... (nemndsledere) (prosent)	27
Figur 9: I hvilken grad opplever du at det er forskjell på hvordan samtalemøtene gjennomføres (prosessfullmektig) (prosent)	28
Figur 10: Om frivillighet.....	32
Figur 11: Hvor ofte skjer det at du og nemndsleder har en samtale i forkant av samtalemøtet for å planlegge møte (sakkyndig) (prosent).....	34
Figur 12: Hvor enig er du i følgende påstand: Fylkesnemnda lykkes som regel med å legge til rette for en god samtaleprosess i en konfliktsituasjon (sakkyndig) (prosent).....	38
Figur 13: Hvor enig er du i følgende påstand: Fylkesnemnda lykkes som regel med å legge til rette for en god samtaleprosess i en konfliktsituasjon (prosessfullmektiger) (prosent)	38
Figur 14: Hvor enig er du i følgende påstander (prosessfullmektiger) (prosent)	40
Figur 15: Hvor enig er du i følgende påstander (sakkyndig) (prosent).....	40
Figur 16: Hvordan mener du barnets meninger... (sakkyndig) (prosent).....	41
Figur 17: Hvordan mener du at barnets meninger... (prosessfullmektiger) (prosent).....	42
Figur 18: Hvordan mener du at barnets meninger kommer frem under samtaleprosessen (nemndsledere) (prosent).....	42
Figur 19: Som regel, hvordan kommer barnets syn frem i samtalemøtet (sakkyndig) (prosent).....	43
Figur 20: Som regel, hvordan kommer barnets syn frem i samtalemøtet (prosessfullmektiger) (prosent)	44
Figur 21: Som regel, hvordan kommer barnets syn frem i samtalemøtet (nemndsledere) (prosent).....	44
Figur 22: Sammenliknet med forhandlingsmøte/ ordinær nemndbehandling, hvorvidt opplever du at samtaleprosess bidrar til følgende? (sakkyndig) (prosent)	46
Figur 23: Sammenliknet med forhandlingsmøte/ ordinær nemndbehandling, hvorvidt opplever du at samtaleprosess bidrar til følgende? (prosessfullmektiger) (prosent)	46
Figur 24: Sammenliknet med forhandlingsmøte/ ordinær nemndsbehandling, hvorvidt opplever du at samtaleprosess bidrar til følgende? (nemndsleder) (prosent).....	46
Figur 25: Hvor enig er du i følgende påstander (nemndsledere) (prosent).....	47
Figur 26: Jeg fikk god nok informasjon om hva samtaleprosess innebærer før jeg samtykket (N=1112) ..	49
Figur 27: Jeg fikk sagt det jeg ville si (N=1114).....	50
Figur 28: Jeg følte meg forstått av nemndsleder (N=1118)	50
Figur 29: Jeg følte meg forstått av sakkyndig (N=1103)	51
Figur 30: Jeg følte meg forstått av den andre parten (N=1099).....	52
Figur 31: Jeg opplevde nemndsleder som nøytral (N=1113).....	52
Figur 32: Jeg opplevde sakkyndig som nøytral (N=1097).....	53

Figur 33: Jeg opplevde at jeg fikk ny forståelse i saken (N=1091)	53
Figur 34: Jeg endret mening/oppfatning/vurdering underveis i møtet (N=1081)	54
Figur 35: Ble du presset til noe du ikke ville (N=1073)	54
Figur 36: Hvis ja: påvirket dette prosessen? (N=226)	55
Figur 37: Møteformen bidro til å bedre kommunikasjonen mellom partene (N=1074)	55
Figur 38: Jeg er fornøyd med prosessformen (N=1096)	56
Figur 39: Det hadde vært bedre med en tradisjonell "rettssak" (N=1078)	56
Figur 40: Jeg og parten fikk nok informasjon om hva samtaleprosess innebærer før vi samtykket (N=1136)	57
Figur 41: Jeg opplevde nemndsleder som nøytral (N=1145).....	58
Figur 42: Klienten opplevde nemndsleder som nøytral (N=562)	58
Figur 43: Klienten opplevde nemndsleder som nøytral (N=562)	59
Figur 44: Jeg hadde tillit til nemndsleder (N=1146).....	59
Figur 45: Klienten hadde tillit til nemndsleder (N=546).....	60
Figur 46: Jeg opplevde sakkyndig som nøytral (N=1135)	60
Figur 47: Klienten opplevde sakkyndig som nøytral (N=555).....	61
Figur 48: Jeg hadde tillit til den sakkyndige (N=1135)	61
Figur 49: Klienten hadde tillit til den sakkyndige (N=547).....	62
Figur 50: Jeg opplevde at partene fikk ny/bedre forståelse i saken (N=1128).....	62
Figur 51: Jeg fikk god nok mulighet til å ivareta min klients interesser under samtalemøtet (N=1141)	63
Figur 52: Min klient endret mening/oppfatning/vurdering underveis i møtet (N=1110).....	63
Figur 53: Min klient ble presset til noe vedkommende ikke ville (N=1118)	64
Figur 54 Hvis ja: påvirket dette prosessen? (N=179).....	64
Figur 55: Møteformen bidro til å bedre kommunikasjonen/samarbeidet mellom partene (N=1124).....	65
Figur 56: Jeg er fornøyd med prosessformen (N=1137).....	65
Figur 57: Klienten var fornøyd med prosessformen (N=550)	66
Figur 58: Prosessen endte i et resultat som gikk på tvers av det jeg vurderer å være til det beste for barnet (N=1113)	66
Figur 59: Det hadde vært bedre med en ordinær saksbehandling med forhandlingsmøte (N=1126)	67
Figur 60: Totalt antall avgjorte saker i Fylkesnemndene (n=5271).....	67
Figur 61: Antall saker avgjort over tid i forsøksnemndene, juni 2016 - juli 2018 (n=2609).....	68
Figur 62: Fordelingen av saker i fylkesnemndene.....	68
Figur 63: Saksbehandlingstiden i forsøksnemndene og i de andre nemndene	69
Figur 64: Opplever du at det er saker hvor det er gjennomført en samtaleprosess, som ikke burde hatt samtaleprosess? (sakkyndig) (prosent).....	70
Figur 65: Opplever du at det er saker hvor det er gjennomført en samtaleprosess, som ikke burde hatt samtaleprosess? (prosessfullmektiger) (prosent).....	71
Figur 66: I de sakene hvor det først gjennomføres samtaleprosess og etterpå et forhandlingsmøte, i hvilken grad mener du at det var hensiktsmessig å gjennomføre samtaleprosessen i forkant? (nemndsledere) (prosent)	75
Figur 67: Hvor enig er du i følgende påstander om samtaleprosess? (nemndsleder) (prosent).....	76
Figur 68: Ser du behov for å tilpasse ordningen for familier med minoritetsbakgrunn? (nemndsleder) (prosent).....	77
Figur 69: Målene med samtaleprosess.....	78
Figur 70: Sammenliknet med forhandlingsmøte/ ordinær nemndbehandling, hvorvidt opplever du at samtaleprosess bidrar til følgende? (sakkyndig) (prosent)	81

Figur 71: Sammenliknet med forhandlingsmøte/ ordinær nemndbehandling, hvorvidt opplever du at samtaleprosess bidrar til følgende? (prosessfullmektiger) (prosent)	82
Figur 72: Sammenliknet med forhandlingsmøte/ ordinær nemndsbehandling, hvorvidt opplever du at samtaleprosess bidrar til følgende? (nemndsleder) (prosent).....	82
Figur 73: Hvor ofte opplever du at privat part er tilstrekkelig informert om bruk av samtaleprosess før de samtykker til det? (nemndsleder) (prosent)	84
Figur 74: Hvor ofte opplever du følgende (sakkyndig) (prosent)	85
Figur 75: Hvor ofte opplever du følgende? (prosessfullmektiger) (prosent)	85
Figur 76: Hvor enig er du i følgende påstander (nemndsledere) (prosent).....	86
Figur 77: Sammenliknet med et forhandlingsmøte hvor man bruker vitner, blir saker ofte ikke opplyst i tilstrekkelig grad (Sakkyndig)	87
Figur 78: Hvor enig er du i følgende påstander om samtaleprosess? (nemndsleder) (prosent).....	88
Figur 79: Hvor enig er du i følgende påstander om midlertidige ordninger (sakkyndig) (prosent).....	89
Figur 80: Hvor enig er du i følgende påstander om midlertidige ordninger? (prosessfullmektiger) (prosent).....	89
Figur 81: Hvorvidt mener du at forsøksordningen med samtaleprosess bør bli en varig ordning? (sakkyndig) (prosent).....	90
Figur 82: Hvorvidt mener du at forsøksordningen med samtaleprosess bør bli en varig ordning? (prosessfullmektiger) (prosent).....	90
Figur 83: Hvorvidt mener du at forsøksordningen med samtaleprosess bør bli en varig ordning? (nemndsledere) (prosent)	91

Liste over tabeller

Tabell 1: Oversikt over intervjuede aktører	14
Tabell 2: Deltakelse i spørreundersøkelsene	15
Tabell 3: Når mottar du som regel saksdokumentene i en samtaleprosess? (sakkyndige), sortert og filtrert etter sakkyndiges hovednemnd	29
Tabell 4: Andel saker etter ulike paragrafer i forsøksnemndene	70
Tabell 5: Andel blant respondentene som mener at følgende sakstyper egner seg særlig godt for samtaleprosess (prosent) (sakkyndige, prosessfullmektiger og nemndsledere).....	72
Tabell 6: Andel blant respondentene som mener at følgende sakstyper ikke egner seg for samtaleprosess (prosent) (sakkyndige og prosessfullmektiger)	73
Tabell 7: Gjennomsnittlig tidsbruk knyttet til samtaleprosess og forhandlingsmøtet (sakkyndige, prosessfullmektigene og nemndslederne) (timer).....	94
Tabell 8: Fordeling av ulike behandlingsformer i forsøksnemndene og de øvrige nemndene	95
Tabell 9: Gjennomsnittlig kostnad per sak, norske kroner	96
Tabell 10: Antall saker i hver kategori med en hypotetisk situasjon med 100 saker for hver gruppe nemnder	96
Tabell 11: Totalkostnad 100 møter med de to ulike fordelingene (i kroner).....	96

Sammendrag

Oxford Research har på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet evaluert forsøket med samtaleprosess i fylkesnemndene. Evalueringen er gjennomført i perioden desember 2017 til januar 2019. Hensikten med evalueringen er å få dokumentert erfaringene, resultatene og prosessene, for å gi et kunnskapsgrunnlag for å vurdere hvordan forsøket med samtaleprosess kan følges opp etter at forsøksperioden er avsluttet. Denne evalueringen støtter seg på et bredt datagrunnlag av intervjuer, observasjon, spørreundersøkelser og registerdata.

Fylkesnemndene behandler i dag mange av sine saker etter en tradisjonell rettssaksmodell. Samtaleprosess er navnet på en ny prosessform for å behandle saker i Fylkesnemndene. Samtaleprosess tar utgangspunkt i meklings teori, og kan være et alternativ til den vanlige måten fylkesnemndene behandler saker på. Samtaleprosess har fokus på bl.a. å skape større grad av felles forståelse og samhandling mellom barnevern og biologiske foreldre om den faktiske situasjonen, mulige hjelpetiltak og mulige andre løsninger fremover som er til barnets beste.

Fylkesnemnda kan gi partene tilbud om samtaleprosess i alle saker etter barnevernloven, med mindre hensynet til barnets beste eller sakens karakter taler imot igangsetting av en samtaleprosess. Det tilbys ikke samtaleprosess i klagesaker etter barnevernloven § 7-23. Barnevernloven åpner opp for at det kan igangsettes forsøk med samtaleprosess. Barne- og likestillingsdepartementet gav i 2015 Sentralenheten for fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker i oppgave å utforme et opplegg for forsøk med samtaleprosess i fylkesnemndene. Forsøket startet opp 15. mai 2016 i fylkesnemndene i Oslo/ Akershus, Hordaland og Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Rogaland og Trøndelag.

Et hovedfunn i evalueringen er at iverksetting av samtaleprosess tar tid. Koordineringen på tvers av nemndene har vært viktig for avklaringer og for å sikre likhet i gjennomføring. En klar forståelse for nemndsleders og sakkyndiges roller er viktig for å sikre rettssikkerhet og reell frivillighet. Forsøket med samtaleprosess ser ut til å ha utviklet relevant og tilstrekkelig veiledning og rutiner. Når det gjelder kompetanse og kompetansebehov, ser vi at samtaleprosess oppfattes å kreve spesifikk opplæring og at personlige egenskaper er viktig. Når det gjelder informasjon og opplæring av sakkyndige, prosessfullmektig/prosesserfullmektiger og barneverntjenesten varierer dette mellom de ulike nemndene.

Samtaleprosess blir i hovedsak vurdert som egnet til å bedre kommunikasjon og at partene kan få bedre forståelse i saken. Når det gjelder resultater i saken, er det særlig grunn til å trekke frem midlertidige løsninger og det at en kan luften ulike mulige løsninger. Dette gjør at samtaleprosess gir helt andre prinsipielle og praktiske muligheter (løsningsrom) enn ordinært forhandlingsmøte.

Oxford Research vurderer samlet sett at samtaleprosess mest sannsynlig ikke medfører høyere samlede kostnader.

Oxford Research vurderer at forsøk med samtaleprosess bør bli en varig og permanent ordning i alle fylkesnemnder. Denne overordnede konklusjonen og anbefalingen bygger på en helhetlig vurdering av erfaringer og funn i denne rapporten. Vi vil særlig trekke frem at samtaleprosess vurderes å være egnet til å bedre kommunikasjon og dialog. I en del saker oppnås også enighet og samtaleprosess synes

i all hovedsak å ivareta rettssikkerheten til den private part på en tilfredsstillende måte. Samtaleprosess er også hensiktsmessig når det gjelder samlet ressursbruk (samtaleprosess medfører trolig omtrent samme kostnader totalt sett).

Oxford Research foreslår også flere justeringer i ordningen med samtaleprosess, som bl.a. gjelder.:

- Tilpasninger i saker med ungdom
- Bedre informasjon om samtaleprosess
- Kompetansekrav og opplæring
- Vurdere ordning med å beramme forhandlingsmøte samtidig?
- Barnets talsperson

I kapittel 6.2. har Oxford Research vurdert følgende spørsmål:

- om det er saker som ikke er egnet for samtaleprosess
- om rettssikkerheten til partene blir ivaretatt med denne saksbehandlingsformen
- om barnets beste blir tilstrekkelig ivaretatt i forhold til ønsket om å oppnå enighet i saken
- om og eventuelt hvordan ordningen bør tilpasses for familier med minoritetsbakgrunn
- om ordningen bør utvides til å gjelde klagesaker etter barnevernloven § 7-23

1. Bakgrunn og metode

1.1 Bakgrunn

Barne- og likestillingsdepartementet gav i 2015 Sentralenheten for fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker i oppgave å utforme et opplegg for forsøk med samtaleprosess i fylkesnemndene. Forsøket startet opp 15. mai 2016 i fylkesnemndene i Oslo/ Akershus, Hordaland og Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Rogaland og Trøndelag.

Mange barnevernssaker er konfliktfylte, og samarbeidsklimaet mellom foreldrene og barneverntjenesten kan være krevende¹. Flertallet av sakene i Fylkesnemndene behandles i dag etter en tradisjonell rettssaksmodell (forhandlingsmøte), hvor privat part kan oppleve å ikke være likeverdig part som barneverntjenesten. Forhandlingsmøtet fokuserer på foreldrenes fortid og på situasjoner hvor de ikke strekker til. Dette kan oppleves som ekstra belastende, krenkende og konfliktfremmende av den private part, herunder barn.

Samtaleprosess er et alternativ til forhandlingsmøtet, og benyttes som verktøy for å dempe konfliktnivået når partene fortsatt skal ha kontakt og samarbeid etter at det er fattet vedtak i saken. Større enighet, gjensidig forståelse og tillit mellom partene kan være en fordel for det videre samarbeidet og for å forebygge at barnet kommer i en lojalitetskonflikt med foreldrene.

Figur 1: Kort om samtaleprosess

Samtaleprosess kort forklart

Samtaleprosess er navnet på en ny prosessform for å behandle saker i Fylkesnemndene. Samtaleprosess tar utgangspunkt i meklings teori, og kan være et alternativ til den vanlige måten fylkesnemndene behandler saker på. Den vanlige saksbehandlingsformen (forhandlingsmøtet) likner på en rettssak med partsprosess hvor barnevernet argumenterer mot foreldrene, og hvor det for foreldrene kan oppleves å være mye fokus på hva foreldrene har gjort feil. Formålet med samtaleprosess er å unngå at saksbehandlingen skaper et dårlig klima mellom foreldre og barnevernet. Samtaleprosess har fokus på å skape større grad av felles forståelse og samhandling mellom barnevern og biologiske foreldre om den faktiske situasjonen, mulige hjelpetiltak og mulige andre løsninger fremover som er barnets beste.

Fylkesnemnda kan gi partene tilbud om samtaleprosess i alle saker etter barnevernloven, med mindre hensynet til barnets beste eller sakens karakter taler imot igangsetting av en samtaleprosess. Det tilbys ikke samtaleprosess i klagesaker etter barnevernloven § 7-23.

Deltakere i samtalemøtet er partene og deres prosessfullmektiger samt eventuelt sakkyndig oppnevnt av fylkesnemnda. Samtaleprosessen består av ett, to eller tre møter mellom barnevernet, foreldrene, eventuelt barnet/ungdommen, nemndsleder og advokatene. Ofte deltar også en sakkyndig i samtalemøtet. Det skal være frivillig (samtykke er nødvendig) for foreldre, eventuelt barnet og barnevernet å delta i samtaleprosessen. Hvis en av partene ikke ønsker å delta, blir saken behandlet i en rettssak (forhandlingsmøte) istedenfor.

¹ Oppdragsbeskrivelsen til evalueringsoppdraget, Barne- og likestillingsdepartementet, 2017

Det er nemndsleder som inviterer partene til samtaler for å undersøke om de kan bli enige om en løsning til barnets beste. Samtalemøtet finner sted hos Fylkesnemnda, og det er nemndsleder som styrer møtet, ofte med hjelp fra en sakkyndig (i praksis er det nesten alltid en sakkyndig med i samtalemøtet). Foreldrene, eventuelt barnet, og barnevernet skal få mye taletid i samtalemøtet, og nemndsleder og sakkyndig skal forsøke å legge til rette for en dialog mellom partene, og etter hvert se om de kan bli enige om løsninger. Selv om advokatene (prosessfullmektigene) også deltar, skal de som regel holde seg i bakgrunnen og overlate ordet til partene. Tidsbruken i samtalemøtene kan variere, men typisk varer et samtalemøte 3-4 timer.

Samtaleprosessen kan føre til at foreldre, eventuelt barnet, og barnevernet kan bli enige, helt eller delvis. Da inngår de en avtale, eller barnevernet trekker tilbake saken.

Hvis partene ikke blir enige, går saken videre til et forhandlingsmøte. Møtebøkene fra samtaleprosessen utgjør en del av sakens dokumenter i den ordinære saken. For fylkesnemndsleder og sakkyndig som har deltatt i samtaleprosess, gjelder domstolloven kapittel 6 om inhabilitet ved den videre behandling av saken i fylkesnemnda, jf. barnevernloven § 7-6. Det medfører at fylkesnemndsleder og sakkyndig som har behandlet samtalesak, ikke deltar i forhandlingsmøte i samme sak.

Det er også mulig at partene i samtalemøtet blir enige om å prøve ut en midlertidig ordning. Da kan for eksempel foreldrene ha samvær med barnet, og en sakkyndig observerer samværet og veileder foreldrene. En annen mulighet er at foreldrene prøver ut hjelpetiltak fra barnevernet. Etterpå deltar partene i et nytt samtalemøte, hvor de enten blir enige om en avtale, barnevernet trekker saken, eller det blir et forhandlingsmøte.

Kilde: Oxford Research AS

I 2012 anbefalte Raundalen-utvalget (NOU 2012:5) at det igangsettes en utredning om bruk av samtaleprosess i fylkesnemnda, hvor målet er å skape felles forståelse og samhandling mellom barnevern og biologiske foreldre om hjelpetiltak, og på den måten unngå omsorgsovertakelse. Departementet var positivt til anbefalingen, men ville vente med iverksetting av forsøk til etter evalueringen av fylkesnemndene. Evalueringsrapporten fra Oxford Research forelå i mai 2015.² Fylkesnemndene så etter hvert også et behov for å arbeide med prosesser som gir nemndene mulighet til å fatte mindre inngripende avgjørelser.

1.2 Mandat

Barne- og likestillingsdepartementet har bedt Oxford Research om å gjennomføre en ekstern evaluering av samtaleprosess som saksbehandlingsform. Hensikten med evalueringen er å få dokumentert erfaringene, resultatene og prosessene, for å gi et kunnskapsgrunnlag for å vurdere hvordan forsøket med samtaleprosess kan følges opp etter at forsøksperioden er avsluttet. Videre skal evalueringen dokumentere hvordan nemndene har iverksatt og gjennomfører forsøket, dokumentere og vurdere eventuelle ulikheter i saksbehandlingen i forsøksnemndene, og frambringe kunnskap om hvilke mekanismer som påvirker sakstilfang og saksgjennomføring.

² <https://www.regjeringen.no/contentassets/2213d0a428b54c1895f93f89b2d95a22/evaluering-av-fylkesnemndene-for-barnevern-og-sosiale-saker.pdf>

Evalueringen skal videre frambringe kunnskap om fordeler og ulemper ved bruk av samtaleprosess, og foreslå hvordan ordningen bør innrettes eller justeres dersom den gjøres til en permanent ordning

Evalueringen skal også gi en vurdering av;

- barn og foreldres egne opplevelser med bruk av samtaleprosess
- om det er saker som ikke er egnet for samtaleprosess
- om rettsikkerheten til partene blir ivaretatt med denne saksbehandlingsformen
- om barnets beste blir tilstrekkelig ivaretatt i forhold til ønsket om å oppnå enighet i saken
- om og eventuelt hvordan ordningen bør tilpasses for familier med minoritetsbakgrunn
- om ordningen bør utvides til å gjelde klagesaker etter barnevernloven § 7-23.

De økonomiske og administrative konsekvensene av å innføre samtaleprosess som permanent saksbehandlingsform skal også utredes i evalueringen.

1.3 Metodisk gjennomføring

Oppdraget er gjennomført som en evaluering av forsøket med samtaleprosess. Det er i evalueringsperioden gjennomført en omfattende datainnsamling og flere møtepunkter mellom deltakerne i prosjektteamet, og mellom evaluator og oppdragsgiver.

1.3.1 Prosjektteamet

Evalueringsteamet har bestått av sjefsanalytikerne Tor Egil Viblemo og Stine Meltevik, og analytikerne Marte Tobro og Bernhard Weigel i Oxford Research. Videre har Forsker II ved Senter for velferds- og arbeidslivsforskning ved Arbeidsforskningsinstituttet AFI, og professor ved det juridiske fakultet ved UiB, Agnes Camilla Bernt, inngått i evalueringsteamet. Psykolog Wenke Siljeholm har videre bistått i evalueringen.

Den brede og sammensatte kompetansen i evalueringsteamet har vært til stor nytte i evalueringen. Gjennom en rekke møtepunkter og fortløpende dialog underveis har evalueringsteamet sikret god flyt av kunnskap og kompetanse, så vel som kvalitetssikring.

1.3.2 Datakilder

Denne evalueringen støtter seg på et meget bredt datagrunnlag av intervjuer, observasjon, spørreundersøkelser og registerdata. Vi gjør i avsnittene nedenfor nærmere rede for de nevnte datakildene. Evalueringsteamet har også sett hen til sentrale dokumenter, herunder *retningslinjer for samtaleprosess i fylkesnemndene*, og oppsummeringer av erfaringer og innspill fra barnevernkontorer som har deltatt i forsøket med samtaleprosess. Videre har Oxford Research gjennomgått forsøksnemndenes evalueringsskjemaer som fylles ut av partene og prosessfullmektigene etter samtalemøtene.

Intervjuer

Evalueringsteamet har gjennomført en rekke intervjuer med ulike aktører som har deltatt i forsøket med samtaleprosess i fylkesnemndene. Fordelingen av intervjuene mellom aktørene fremkommer i tabellen nedenfor. Aktørene er hovedsakelig identifisert ved hjelp av forsøksnemndene som har overlevert lister over personer som har deltatt i samtaleprosess.

Tabell 1: Oversikt over intervjuede aktører

Aktører	Antall intervjuer
Barnevernskontorer (ledere og saksbehandlere)	10
Privat part (Ungdom, foreldre/ barn)	8
Nemndsledere	10
Prosessfullmektiger	13
Sakkyndige	4
Tolk	3
Person som har gitt opplæring til nemndslederne	1
SUM	49

Kilde: Oxford Research AS

Intervjuene er gjennomført på telefon eller som personintervju, da i forbindelse med besøk i forsøksnemndene og observasjon av samtalemøter (se nedenfor). Evalueringsteamet har lagt til grunn en intervjuguide for semi-strukturerte intervjuer. Intervjuguiden er kvalitetssikret internt i evalueringsteamet, og er utarbeidet på bakgrunn av problemstillingene, og teammedlemmenes erfaringer med meglingsprosess.

Intervjuene har i all hovedsak tjent til flere formål; å få en bedre forståelse rundt hvordan samtaleprosess er iverksatt i de ulike nemndene, for å innhente aktørenes vurderinger av styrker og svakheter, og hvorvidt samtaleprosess anses som en egnet prosessform.

Det har i intervjuene kommet frem flere historier som er å betrakte som *outliers*, eller sjeldne hendelser som representerer et unntak fra flertallets opplevelser og vurderinger. Vi har valgt å nevne disse unntakene, da de gir verdifull innsikt i uforutsette eller utilsiktede virkninger av måten samtaleprosessen gjennomføres på. Vi vurderer dette som et nyttig utgangspunkt for det videre arbeidet med samtaleprosess i fylkesnemndene.

Observasjon

Evalueringsteamet har gjennomført observasjon av fjorten samtalemøter i forsøksnemndene, og ett forhandlingsmøte i perioden april til oktober 2018. Målet med observasjon var ikke å gi et mest mulig representativt bilde, eller å utøve kontroll, men å synliggjøre forhold for evalueringsteamet, som ikke kan forventes å bli fanget opp gjennom de andre metodene. Gjennom observasjon har evalueringsteamet fått et inntrykk av hvordan forsøksordningen er iverksatt i praksis i de ulike nemndene. Videre har teamet gjennom observasjon kunnet se på hvorvidt samtaleprosessen fungerer som en *refleksiv*, fremfor *evaluerende* prosess, i tråd med meklingsprosess. I dette ligger det at det åpnes et større rom for nyanser, refleksjoner og konstruktiv dialog, hvor partene møtes med respekt for hverandre.

Observasjonen er gjennomført som en blanding av strukturert og ustrukturert observasjon. Det vil si at vi brukte en observasjonsguide som evalueringsteamet hadde forberedt på forhånd. Samtidig noterte observatøren seg andre forhold som kan være av interesse. Observasjonsguiden baserer seg på erfaringene fra evalueringsteamet, avklaringene i oppstartsfasen og tidlige intervjuer.

Vi gjennomførte observasjon som åpen observasjon, det vil si at vi var synlige på stedet (samtalemøtet). Alle deltakerne i samtalemøtene hadde gitt sitt samtykke til observasjon på forhånd, og fylkesnemndene bisto evalueringsteamet med planleggingen på forhånd.

Spørreundersøkelser

Oxford Research gjennomførte tre web-baserte spørreundersøkelser, rettet mot nemndsledere, sakkyndige og prosessfullmektiger som har deltatt i samtaleprosess i forsøksnemndene. Spørreundersøkelsene er gjennomført i perioden august-oktober 2018. Undersøkelsene ble lansert på e-post med to ukers svarfrist, og ble fulgt opp med to purringer på e-post.

Tabell 2: Deltakelse i spørreundersøkelsene

	Prosess-fullmektiger	Sakkyndige	Nemndsledere
Populasjon	506	103	40
Nekt	26	6	0
Antall mulige deltakere	454	91	40
Antall besvarelser (helt eller delvis)	315	83	32
Svarprosent (populasjon, fratrukket personer som nektet å delta)	69 %	91 %	80 %
Kilde: Oxford Research AS			

Evalueringsteamet har kvalitetssikret spørreskjemaene internt og eksternt. Sistnevnte ved hjelp av noen få sakkyndige, prosessfullmektiger og nemndsledere som testet spørreskjemaene og som ga innspill til forbedring.

Spørreskjemaene for de tre undersøkelsene bygger i all hovedsak på de samme spørsmålene, slik at det er mulig med sammenlikning på tvers. Svaralternativene på enkelte spørsmål er delt inn i en 9-punktskala. Disse spørsmålene likner på eller er identiske med spørsmålene prosessfullmektigene og partene besvarer i fylkesnemndenes egne evalueringsskjemaer etter samtalemøtene. Bruk av like skalaer vil gjøre det lettere å sammenlikne besvarelsene fra spørreundersøkelsene og evalueringsskjemaene i etterkant.

Ressursdata – kostnadene av samtaleprosess

Vi har benyttet ressursdata for å beregne kostnadene av samtaleprosess. Dette er grunnlaget for vurderingen av administrative kostnader ved samtaleprosess (Se kapittel 5). Vi har først beregnet kostnadene av en gjennomsnittlig forhandlingssak, skriftlig forenklet behandling og samtaleprosessaker. Som

grunnlag for beregningene av kostnader i fylkesnemndsaker har vi tilgang til aggregert ressursdata på en rekke ulike poster for hver nemnd i perioden 1.1.2018 til 30.06.2018.

For prosessfullmektiger har vi aggregerte kostnader per nemnd fordelt på de ulike behandlingsformene. Vi har altså de totale utgiftene for prosessfullmektiger for hver nemnd knyttet til forhandlingsmøter, klagesaker, forenklet behandling, samtalemøter og møter som blir trukket av andre grunner. Vi vet at en rekke samtalemøter blir avgjort i forhandlingsmøte eller med skriftlig behandling, enkelte saker kan derfor ha kostnader i begge poster. Vi har ikke sett på klagesaker eller saker som er trukket av andre grunner.

For sakkyndige/ fagkyndige og alminnelige medlemmer har vi også aggregerte kostnader per nemnd.

Vi har også informasjon om årsverkkostnad for nemndsledere. Vi bruker årsverkkostnaden til å regne ut en timepris for nemndsledere. Vi trenger denne timeprisen for å regne ut kostnaden for denne aktøren for hver sak. Vi legger da sammen tiden de bruker på møtene og et estimat for forberedelse- og etterarbeid.

Saksstatistikk

I kapittel 3.4.4 ser vi på saksstatistikken. Saksstatistikken er også en viktig del i beregningen av de administrative konsekvensene av samtaleprosess.

I den korresponderende saksstatistikken beholder vi alle saker som er *avgjort* i perioden 1.1.2018 til 30.06.2018. Dette vil ikke nøyaktig tilsvare de sakene som har mottatt utbetalinger, fordi det er forsinkelser i utbetalinger av fakturaer til de ulike aktørene og ulike forsinkelser i når aktørene sender faktura til de ulike nemndene. Siden vi ikke har mulighet til knytte sammen kostnadsinformasjon til de faktiske sakene som faktureres, bruker vi alle avsluttede saker i samme tidsperiode som et estimat.

Totalt er det 1251 saker som behandles i perioden, herav totalt 244 samtaleprosessaker. Som er beskrevet i kapittelet om saksstatistikk, er ikke samtaleprosess og vanlig nemndsbehandling gjensidig utelukkende, og det er mange saker som behandles etter begge prosedyrer. I analyse av ressursdata har vi bare kostnader fordelt mellom de tre kategoriene «Forhandlingsmøte», «Skriftlig/forenklet behandling» og «Samtaleprosess», vi bruker derfor også de samme kategoriene i saksstatistikken.

Gjennom saksstatistikken har vi tilgang på informasjon om varigheten på møtene hos fylkesnemndene, både samtalemøter og forhandlingsmøter. Det er noen av dataene som mangler observasjoner på dette, og der har vi brukt gjennomsnittstiden.

Vi har ikke kjennskap til hvor mye tid nemndslederne bruker på forberedelser til møtene, og dette er derfor samlet inn via spørreundersøkelse.

1.3.3 Vurdering av datamaterialets kvalitet

Samlet sett vurderer evalueringsteamet datamaterialet for denne evalueringen som meget robust. Dette bunner i flere forhold;

- Evalueringsdesignet og datainnsamlingsverktøyene er utarbeidet av personer med høy kompetanse innenfor evaluering og metode, så vel som god kontekstuell kunnskap
- Datainnsamlingsverktøyene er kvalitetssikret internt i teamet og av nemndsledere, sakkyndige og prosessfullmektiger. Blant annet har vi pilottestet spørreskjemaene for spørreundersøkelsene
- Vi har benyttet registerdata og data overlevert fra fylkesnemndene og fra sentralenheten. Vi har gjennom dialog med dataleverandørene sørget for at de overleverte dataene har tilstrekkelig kvalitet
- Prosjektressursene som har stått for datainnsamlingen har høy metodekompetanse

Evalueringsteamet har så langt det har vært mulig benyttet flere metoder og datakilder til å belyse problemstillingene. Det er i de aller fleste tilfellene samsvar mellom datakildene, noe som styrker datamaterialets troverdighet.

Det er imidlertid noen punkter som isolert sett kan svekke kvaliteten på datamaterialet. Når det gjelder intervjuene, har forsøksnemndene bistått evalueringsteamet med å identifisere et utvalg av potensielle informanter. Evalueringsteamet har selv valgt hvem som skulle intervjues, men det kan tenkes at de rekrutterte informantene er mer positive til samtaleprosess enn andre.

I spørreundersøkelsen har vi formulert spørsmålene med utgangspunkt i respondentenes generelle inntrykk og opplevelser, fremfor konkrete tilfeller. Bakgrunnen for denne vurderingen er at mange respondenter har deltatt i en rekke samtaleprosesser som vi forventer å være svært ulike, både med hensyn til hovedparagraf, men også konfliktnivået i saken. Enkelte har deltatt i mange samtaleprosesser, mens andre har deltatt i få. Dette kan svekke datamaterialets reliabilitet noe, da respondentene kan svare med utgangspunkt i en formening av hvordan samtaleprosess *bor være*, og ikke summen av opplevelsene.

Vi vil også påpeke at evalueringens datamateriale er konsentrert om nemndene som har deltatt i forsøket med samtaleprosess. Med unntak av register- og ressursdataene foreligger det få observasjoner og datakilder om fylkesnemndene som ikke deltar i forsøket. Dette er relevant der vi sammenlikner samtaleprosess med forhandlingsmøte/ ordinær nemndbehandling.

Videre har evalueringsteamet ikke hatt tilgang til data om hva som skjer i saker etter samtaleprosessen. Informantene i denne evalueringen har lite kunnskap, erfaringer eller refleksjoner rundt denne problemstillingen, og hva det betyr for den videre dialogen mellom barnevernstjenestene og familiene. Det har vært særdeles vanskelig å forsøke å dokumentere hva som skjer i sakene hvor det oppnås enighet. Vi har forsøkt å innhente erfaringer fra barneverntjenestene om deres erfaringer. En utfordring er at informanter i barneverntjenesten har begrenset sakserfaring med samtaleprosesser. Det har heller dessverre ikke vært tilgjengelig annen systematisk kunnskap som kan fortelle om hva som skjer i saker hvor det oppnås enighet.

I sum mener vi at datamaterialet danner et meget godt grunnlag for å kunne besvare spørsmålene som belyses i denne evalueringen.

2. Implementering av forsøket

Forsøket med samtaleprosess ble formelt startet opp 15. mai 2016 i fylkesnemndene i Oslo/ Akershus, Hordaland og Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Rogaland og Trøndelag.

I dette kapittelet skal vi kort beskrive sentrale elementer i hvordan forsøket har blitt gjennomført og forstått i forsøksnemndene. Vi vil legge vekt på å få frem sentrale valg som er blitt gjort. Vi beskriver hvordan forsøket med samtaleprosess er organisert, hvordan det er arbeidet med kompetanse og i hvilken grad samtaleprosess er formalisert. Vi vil også drøfte eventuelle vesentlige ulikheter i saksbehandlingen i forsøksnemndene.

2.1 Iverksettingen av samtaleprosess

2.1.1 Gjennomføring

Et viktig funn er at iverksettingen av samtaleprosess hadde ulikt utgangspunkt (kontekst). Fylkesnemnda i Trøndelag og aktørene (prosessfullmektiger og sakkyndige) hadde et gunstig utgangspunkt for å iverksette samtaleprosess. Der var det erfaringer med prosjekter med mekling fra domstolene (tingretten). Iverksettingen av samtaleprosess møtte derfor mindre endringsmotstand enn i andre nemnder. I de andre nemndene tok det noe ulik tid før man kom skikkelig i gang, men tidlig i 2017 er alle forsøksnemndene i gang med samtaleprosess. Når det gjelder syn og endringsmotstand er hovedinntrykket i intervjuene at særlig barneverntjenesten var skeptisk til samtaleprosess. Som vi senere redegjør for, blir barnevernstjenestene etter hvert mer positive. Også innad i forsøksnemndene var det i begynnelsen av forsøket betydelig debatt og nemndsledere som ikke mente at samtaleprosess var særlig hensiktsmessig. Grader av motstand har vært tilstede i de fleste forsøksnemndene, men med noe varierende intensitet. Evaluator har inntrykk av at samtaleprosess særlig ble diskutert i fylkesnemnda i Oslo og Akershus. Fylkesnemndene og fylkesnemndsledere har imidlertid gjennom forsøket i all hovedsak blitt positive til samtaleprosess. Når det gjelder de sakkyndige, er mekling nær deres fagkompetanse. Vi har ikke identifisert samme endringsmotstand og endring i syn som vi har for fylkesnemndsledere og barnevernstenen.

Et hovedfunn er med andre ord at iverksetting av samtaleprosess tar tid. Det er viktig å drive et aktivt informasjonsarbeid og kompetanseopplæring. Det er grunn til å forvente at konteksten, i hvilken grad aktører er kjent med mekling fra før, har betydning for iverksettingen, og både tidsperspektivet og endringsmotstand.

2.1.2 Organisering

Nasjonal koordinering mellom forsøksnemndene

For å koordinere forsøket med samtaleprosess har daglig leder for en forsøksnemnd hatt rollen som nasjonal koordinator mellom alle forsøksnemndene. Etter hva vi erfarer er denne rollen svært viktig, da det har vært et stort behov for koordinering og avklaring, særlig i første del av forsøksperioden.

Koordineringen har foregått ved hjelp av telefonmøter mellom koordinerende daglig leder og de andre daglige lederne i forsøksnemndene. Dessuten har det vært noen fysiske møter og samlinger.

Hovedinntrykket er at det er viktig med en koordinerende ansvarlig. Det er ikke avdekket noe behov for at koordinering av samtaleprosess bør skje direkte fra Sentralenheten. Flere argumenterer for at det er en stor fordel at ledelse og styring skjer tett på nemdene. Den organisering som forsøket med samtaleprosess har i dag, vurderer informanter som hensiktsmessig. Evaluator har ikke avdekket ønske om en annen organisering.

Organiseringen på nemdnivå

I fylkesnemndene er det som regel en dedikert ansatt med særskilt ansvar for iverksettingen av samtaleprosess. Dette er ofte daglig leder i fylkesnemnda. Nemndas daglige leder har også et ansvar for å koordinere implementeringen i sin nemnd med de andre forsøksnemndene, for eksempel i telefonkonferanser med de andre forsøksnemndene.

Ledelse er helt sentralt for at forsøket med samtaleprosess skal implementeres og få oppslutning. Dette er i tråd med implementeringsforskning³ som viser at ledelse er sentralt for implementering gjennomføring og implementeringskvalitet.

2.1.3 Prinsipielle avklaringer

Evaluator har identifisert to viktige prinsipielle avklaringer som er blitt gjort i løpet av forsøksperioden. En viktig avklaring var om nemndslederen som ledet et samtalemøte, kunne ha ansvar for et eventuelt påfølgende forhandlingsmøte i samme sak, eller om ansvaret da skulle tilfalle en annen nemndsleder. Nemndene har blitt enige om å bytte ut nemndsleder som hovedprinsipp. Det samme gjelder sakkyndig. I intervjuene med sakkyndige og nemndsledere er denne endringen blitt gitt betydelig betydning for rolleutøvelsen, særlig til sakkyndig. Det gir de sakkyndige i større grad mulighet til å forsøke å finne løsninger og være mer aktiv.

Et annet viktig avklaringspunkt har vært om alle nemndslederne skulle delta i forsøket med samtaleprosess, eller om forsøket skulle begrenses til et utvalg av nemndsledere i forsøksnemndene (en form for spesialisering blant de mest motiverte etc.). Valget falt på førstnevnte alternativ. En hovedbegrunnelse var at erfaringen viste det vanskelig å iverksette og få oppslutning om samtaleprosess dersom bare noen få utvalgte nemndsledere skulle drive med samtaleprosess. Dessuten ville det for de mindre forsøksnemndene ikke være særlig aktuelt at bare noen få utvalgte skulle.

Dette er de to viktigste prinsipielle avklaringene vi har identifisert.

³ Implementeringskvalitet – om å få tiltak til å virke: En oversikt. Tidsskrift for Norsk psykologforening, 47, 315- 321, Sørli, Ogden, Solholm & Olseth, 2010, Factors Affecting Implementation. American Journal of Community Psychology, 41(3-4), 327-350, Durlak & DuPre, 2008

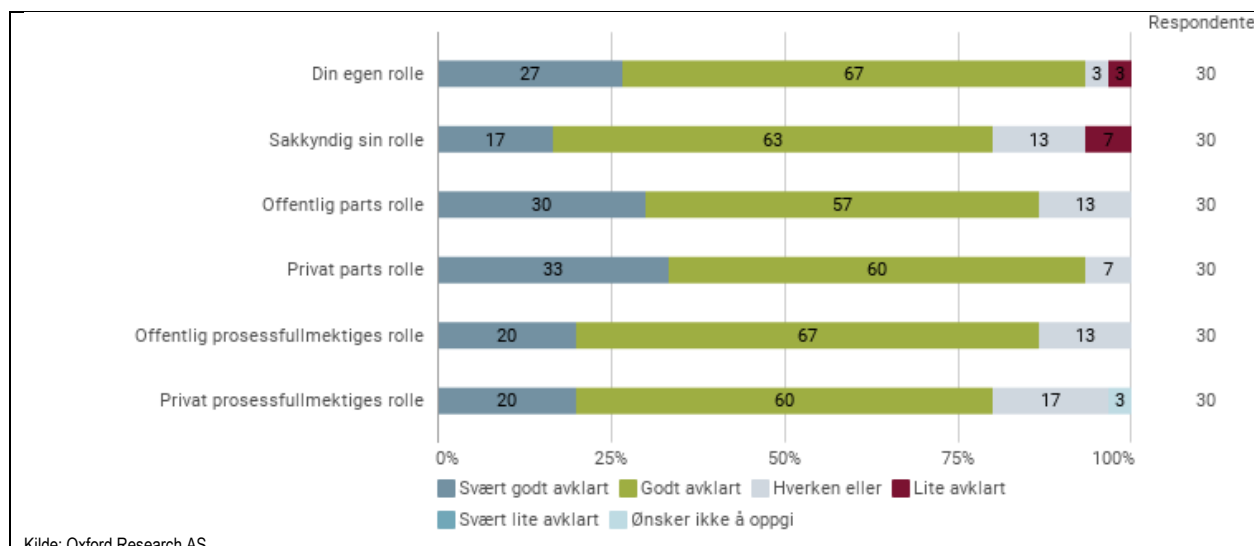
2.1.4 Roller

En forutsetning for gjennomføringen av samtaleprosess er at privat og offentlig part samtykker. Intervjuene tyder på at flere barnevernskontorer har vært skeptiske til å samtykke til samtaleprosess. Det er særlig i to forsøksnemnder at barnevernstjenesten skal ha nølt med å samtykke.

I intervjuene forteller flere sakkyndige og prosessfullmektiger at det i begynnelsen har vært vanskelig å forstå egen og andres roller i samtaleprosess. Det har vært mest utfordrende å forstå nemndsleder sin rolle, men også flere sakkyndige har strevd å forstå sin egen rolle. De fleste opplever imidlertid at det har «gått seg titt», som et barnevernskontor forteller.

Når vi ber nemndslederne om å vurdere hvorvidt deltakernes roller er tilstrekkelig definert og avklart, mener imidlertid de fleste at rollene er tilstrekkelig klare. Det er noen få som mener at sakkyndig sin rolle er for lite avklart.

Figur 2: Hvorvidt opplever du at følgende roller i samtaleprosessen er tilstrekkelig definert og avklart (nemndsleder) (prosent)

De fleste sakkyndige vi har intervjuet er komfortable med sin rolle i samtaleprosessen. Mange sakkyndige er også tydelige på at denne rollen er krevende, og at sakkyndig og nemndsleder er nødt til å improvisere underveis. Vi har også eksempler på enkelte sakkyndige som ikke er like komfortable i denne rollen;

«Det er store forskjeller mellom sakene, og det er mye uforutsigbart. En kollega kalte samtaleprosessen for jazz, det er ikke et musikkstykke, her improviserer man hele tiden. Jeg og kollegaen tenker at psykologer med terapibakgrunn har en bedre forutsetning for å gå inn i denne jazz-rollen enn folk som jobber mye opp mot foreldre. Det er noe annet enn å ha pasienter i terapi. Det er

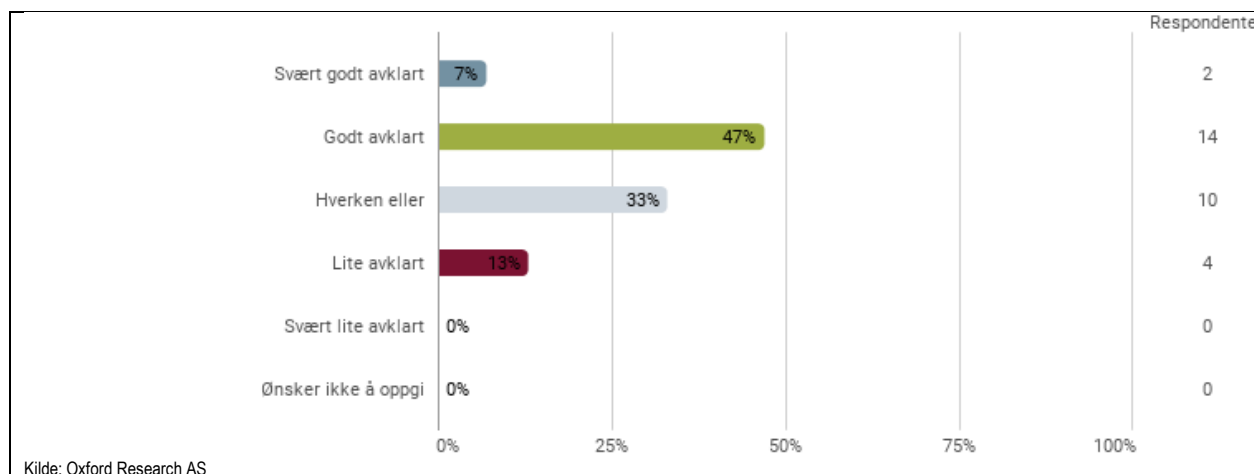
ikke manglende kompetanse hos meg, men formen på samtaleprosessen jeg ikke er komfortabel med.»

Vi understreker imidlertid at dette sitatet illustrerer synet til et mindretall blant de sakkyndige i data-materialet.

Deltakerne i samtaleprosessen kan inngå en avtale om en midlertidig ordning hvor sakkyndig ofte får en oppgave knyttet til å fremskaffe mer kunnskap om saken. Når vi ber nemndslederne om å vurdere hvorvidt de mener at sakkyndiges rolle i en midlertidig ordning er tilstrekkelig definert og avklart, svarer litt over halvparten av de mener rollen er (svært) godt definert og avklart. Det er imidlertid en tredjedel som opplever at rollen ikke er godt avklart.

Sammenliknet med forrige spørsmål om sakkyndigs rolle i samtaleprosessen, er andelen som mener at rollen er godt avklart, 26 prosentpoeng lavere.

Figur 3: Hvorvidt opplever du at sakkyndig sin rolle i midlertidige ordninger er tilstrekkelig definert og avklart (nemndsleder) (prosent)

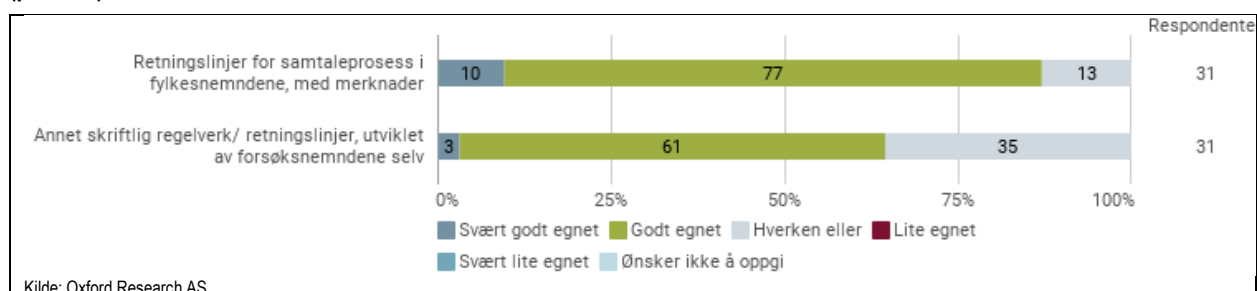
2.2 Skriftliggjøring av samtaleprosess

På nettsidene til fylkesnemndene er det gjort tilgjengelig informasjon om samtaleprosess. Et sentralt dokument i dette er «retningslinjer for samtaleprosess i fylkesnemndene». Dokumentet er på elleve sider, og inneholder de viktigste trekkene i samtaleprosess, herunder formålet med samtaleprosess, sentrale hensyn som frivillighet til å delta, sakstyper, midlertidige ordninger, og gjennomføring av samtalemøtet. Dokumentet gir også overblikk over hvordan samtaleprosess avsluttes dersom man oppnår enighet eller dersom enighet ikke oppnås.

Vi har bedt nemndslederne om å gjøre en vurdering av hvor egnet retningslinjene og andre dokumenter er for å gi en god forståelse av nemndsleders rolle i samtaleprosess. De aller fleste mener at retningslinjene er godt egnet. Annen skriftlig dokumentasjon vurderes også av de fleste nemndslederne

som egnet. Gjennomgangen av evalueringsskjemaene viser at partene i hovedsak mener at de har fått god informasjon om samtaleprosess. I evalueringsskjemaene er det ikke direkte spurt om en vurdering av dokumentene som er tilgjengelig. Spørsmålet som ble stilt i evalueringsskjemaene var: «Jeg fikk god nok informasjon om hva samtaleprosess innebærer før jeg samtykket». De aller fleste av partene som har besvart evalueringsskjemaene er enige i påstanden om at de fikk nok informasjon om hva samtaleprosess innebar før de samtykket. Resultatene fra analysene tilsier at deltagerne i Rogaland er signifikant mer fornøyd med informasjonen de fikk før de samtykket enn deltagerne i Oslo/ Akershus og Hordaland.

Figur 4: Er følgende dokumenter egnet til å gi deg god forståelse av din egen rolle i samtaleprosess? (nemndsleder) (prosent)

2.3 Kompetansebehov og opplæring

God faglig kompetanse anses av mange aktører vi har intervjuet som en forutsetning for at samtaleprosess lykkes. Med dette menes spesielt kjennskap til problemstillinger på barnevernsfeltet, men også kjennskap til meglingsmetodikk. Informantenes syn illustreres av denne refleksjonen fra en prosessfullmektig: «Det sier seg selv at å møte en nemndsleder med bakgrunn fra politiet, da vil vedkommende ha god juridisk kunnskap. Men jeg mener at det er uforsvarlig at man ikke har barnefaglig kompetanse [...] Det er en forutsetning at nemndsleder og sakkyndige kan fagfeltet». Blant de intervjuede sakkyndige og prosessfullmektige er det likevel bred enighet om at den faglige og juridiske kompetansen er til stede blant de fleste involverte aktørene⁴.

Samtidig problematiserer mange av de intervjuede behovet for kompetanse om hvordan man opptrer i og gjennomfører en samtaleprosess. Informantene er stort sett samstemte i hva som kjennetegner en god samtaleprosess, blant annet at nemndsleder og sakkyndig lytter, slik at alle føler seg hørt, og opptrer som nøytrale parter. For det meste er dette ferdigheter og holdninger som kan læres, mener informantene.

Dette kapitlet tar for seg hvilke kompetansebehov som er identifisert av og blant de ulike aktørene, og hvilken opplæring som er gitt.

⁴ Et unntak gjelder sakkyndige, og blir problematisert i underkapitlet for sakkyndige.

2.3.1 Identifiserte kompetansebehov blant aktørene

Når kompetanse og behovet for mer kompetanse diskuteres i intervjuene, knytter informantene dette i all hovedsak til nemndsledere, sakkyndige og prosessfullmektige. Få informanter tar opp kompetanse-relaterte problemstillinger i forbindelse med partene i prosessen. I den grad partene blir et tema, handler dette om holdninger og kjennskap til samtaleprosess i det kommunale barnevernet. Prosessfullmektige for offentlig part forteller at de ofte forbereder barnevernsansatte i forkant av samtaleprosessen. For flere informanter er det likevel tydelig at barnevernsansatte ikke er trygge på sin rolle, eller ikke går inn i en samtaleprosess med en åpen holdning.

Nemndsledere

Både sakkyndige og prosessfullmektige er enige i at samtaleprosess er kvalitativt forskjellig fra ordinær nemndsbehandling. Et samtalemøte bærer større preg av meklings, improvisasjon og tilpasning til partene i rommet. Dette stiller krav til nemndslederens evne til å gjennomføre en samtaleprosess, de skal blant annet fremme prosessen, stille gode spørsmål til partene og derigjennom få frem gode refleksjoner. For eksempel forteller en prosessfullmektig: *«Hvis man skal ha en vellykket samtaleprosess bør nemndsleder kunne tenke utradisjonelt og ha en evne til å være tydelig overfor partene på mulige løsninger og påpeke uboldbare argumenter på en saklig måte»*.

En prosessfullmektig i en annen fylkesnemnd sier: *«For nemndsledere er det et behov for kompetanse. Nemndsledere bør ha særskilt kursing. Det er en annen måte å gå inn i saken på og styre prosessen [enn det er for prosessfullmektiger].»* Kursingen bør være knyttet til meklingsmetodikk, mener informantene.

Likevel opplever de fleste sakkyndige og prosessfullmektigene at nemndslederne er kompetente og lykkes med å gjennomføre og styre samtaleprosessen – etter en innkjøringsperiode. Flere observerer at det *«var litt mer famlende i startem»*, og at *«det måtte gå seg titt»*, men det er enighet blant de intervjuede sakkyndige og prosessfullmektige om at nemndslederne har vokst med oppgaven.

Sakkyndige

Samspillet mellom sakkyndig og nemndsleder kan være et sentralt bidrag til en vellykket samtaleprosess, erkjenner flere informanter. Sakkyndig forventes å stille gode spørsmål og gi gode innspill. En informant går så langt som å si at en god sakkyndig vil være en premissleverandør i samtaleprosessen. Mellom samtalemøtene kan det bli aktuelt at den sakkyndige gjennomfører observasjon av barnet, eller har samtaler med barnet. Følgelig bør sakkyndig ha god kompetanse på begge deler. Informantenes refleksjoner rundt de sakkyndiges kompetanse er imidlertid i stor grad knyttet til rollen under samtalemøtet, og ikke til oppgaver mellom møtene.

Når kompetansen til den sakkyndige omtales, refererer informantene i all hovedsak til prosessuell kompetanse og personlige trekk ved den sakkyndige. En prosessfullmektig illustrerer dette: *«Det er noe med personlige egenskaper. Noen sakkyndige er gode bidragsytere, noen gjør ingenting. Sakkyndige må komme med synspunkter. De kan ikke bare sitte stille [...] Når nemda velger seg sakkyndig for en samtaleprosess, må de velge de erfarne, aktive sakkyndige som er delaktige i prosessen.»* En sakkyndig sier selv:

«Jeg er opptatt av at den sakkyndige har god samtalekompetanse i samtale med barn. Å ha barnets perspektiv, og kunnskap om dette, er viktig. Det kreves den samme fagkunnskapen både i fylkesnemnda og i samtaleprosessen. Man må være trygg på rollen, og man må kunne være fleksibel, da samtalen kan få forskjellige retninger. Man må ha tanker om barnets beste gjennom hele prosessen.»

Enkelte tar også opp formell kompetanse, for eksempel opplæringsprogrammet for sakkyndige. «Med det utgangspunktet bør man ha gode forutsetninger for å delta i samtaleprosessen», sier en sakkyndig. Det er imidlertid også enkelte prosessfullmektige og sakkyndige som mener at sakkyndige med utdanningsbakgrunn innenfor psykologi har bedre forutsetninger for å fungere i en samtaleprosess enn sakkyndige med en annen utdanningsbakgrunn. En prosessfullmektig kommenterer at psykologer skiller seg ut som «*litt flinkere*» enn andre. En annen mener at det kreves en psykolog i de vanskelige sakene. Det forklares ikke hvorfor informantene vurderer det slik.

Prosessfullmektige

De intervjuede prosessfullmektigene fremstår som trygge på egen kompetanse. Noen understreker nødvendigheten av å ha særskilt faglig kompetanse. En prosessfullmektig sier: «*På dette feltet bør alle prosessfullmektiger ha en særskilt kompetanse. Du skal forstå barnevernsrelaterte problemstillinger, og ha kunnskap om barn og mennesker.*» Samtidig er ikke kompetansebehovet denne informanten skisserer unikt for samtaleprosess, men gjelder vel så mye i den ordinære nemndsbehandlingen og i barnevernssaker generelt. Informanten utdyper:

«Når man først kan barnevernsrelaterte problemstillinger, kreves det ikke så mye ekstra opplæring. De fleste prosessfullmektiger har erfaring med meglingsprosessen. Samtaleprosessen følger det samme systemet. Meglingskompetansen bør man ha erfaring med, da kommer man raskt inn i det.»

En annen prosessfullmektig spissformulerer det: «*De fleste prosessfullmektigene kan nok hoppe rett i slike meklingsprosessen.*» Slik informantene beskriver det, krever meklingskompetansen at den prosessfullmektige kan lese situasjonen og partene, og unngå at konflikten spisses ytterligere. Videre skal prosessfullmektigene gi partene rom og i all hovedsak overlate ordet til partene.

Samtidig observerer flere sakkyndige uheldig atferd blant noen prosessfullmektige. En sakkyndig forteller at noen prosessfullmektige bidrar til å eskalere konflikten: «*De repeterer partenes standpunkt, dveler ved det som om det var en ordinær nemndsbehandling. Jeg føler av og til at de ikke er løsningsorienterte.*» Evaluator har gjennom observasjon av et samtalemøte fått se hvordan prosessfullmektigens opptreden kan være kontraproduktiv for samtaleprosessen. Disse opplevelsene utgjør likevel en mindre andel av de sakkyndiges og evaluators opplevelser. Som regel oppleves de prosessfullmektige som konstruktive.

2.3.2 Nemndenes opplæringspraksis

Opplæringen av nemndsledere er blitt utført av Rune Lium. Lium er i dag advokat, men har erfaring som tingrettsdommer. I sitt virke som dommer har Lium utstrakt erfaring med mekling i sivile saker. I tillegg til juristutdanningen har Lium en mastergrad i konfliktmekling⁵.

Det første innføringsopplegg for nemndslederne var våren 2016. Det første opplæringsopplegget var eksplorativt og bygde på mekling i domstolene. Lium har hatt fire opplæringsrunder og endret opplegget etter hvert. Nå inkluderer også opplæringen et coachingopplegg for fylkesnemnda i Trøndelag. Det er viktig at deltakerne er aktive. Siste gang med opplæring i oktober 2018 innebar også rollespill med ca. 40 deltakere, i 4-5 grupper. De daglige lederne gikk inn som gruppeledere for å fasilitere rollespillet i opplæringen oktober 2018. Rådene fra Rune Lium er også innarbeidet i et informasjonsskriv med tittelen 'Veileder for gjennomføring av samtaleprosess'.

Lium vektlegger at man i grunnopplæring trenger opplæring i meklingsteori og rolleforståelse. Samtaleprosess er en annen tilnærming en ledelse av rettsforhandlinger og forhandlingsmøter. Det er viktig med forståelse for frivillighet. Lium understreker videre at samtaleprosess er en endring for hver enkelt nemndsleder i rolleforståelse, og at erfaringen er at når juristene slippes løs på mekling og samtaleprosesser, vil de helt naturlig søke tilbake til juristrollen.

Når det gjelder informasjon og opplæring av sakkyndige, prosessfullmektiger og barneverntjenesten, varierer dette mellom nemndene. Det er imidlertid ikke slik at prosessfullmektigene og de sakkyndige har fått noe krav om å delta i spesifikk opplæring om samtaleprosess. Opplæringspraksisen knytter seg primært til informasjonsskriv og -møter med sakkyndige. Informantene i Møre og Romsdal og Trøndelag forteller at det i tillegg har vært aktiviteter rettet mot prosessfullmektiger. De tilbudte kursene og møtene på cirka tre timer anses som en god arena for å bli kjent med prinsippet og få avklart en del spørsmål på forhånd. Enkelte steder har møtene vært forbeholdt prosessfullmektiger for offentlig part, noe informantene mener er uheldig. Disse informantene mener at prosessfullmektiger for privat part vil ha like stort utbytte av å delta på denne typen kurs.

Flere informanter forteller at utbyttet fra disse kursene ikke utelukkende er knyttet til faglige forhold, men at informasjonsmøter i forkant kan tjene til å adressere en eventuell skepsis til samtaleprosess blant prosessfullmektiger og barnevernet, og bidra til større legitimitet. Dette bidrar til å senke terskelen for barnevernet og prosessfullmektiger, og gjør at potensielt flere saker kommer til samtaleprosess.

Videre etterspørres det fortløpende kurs. Opplæringstilbudet har så langt kun blitt gitt i forkant av innføringen av samtaleprosess. Det er imidlertid flere som tar til orde for at det bør gis fortløpende opplæring eller innføring. En prosessfullmektig mener at det bør innføres fortløpende kursing for prosessfullmektiger. Fortløpende opplæring er også noe de sakkyndige etterspør. En sakkyndig foreslår at fylkesnemndene skaper arenaer for å dele erfaringer mellom sakkyndige, eventuelt også med flere involverte aktører. Erfaringsdeling slik det praktiseres i dag, er tilfeldig og avhengig av at de sakkyndige selv tar initiativ til dialog seg imellom, mener informanten.

⁵ Intervju med Rune Lium, se <https://studenttorget.no/index.php?show=5995&artikkelid=8812> (lest 10.01.2019)

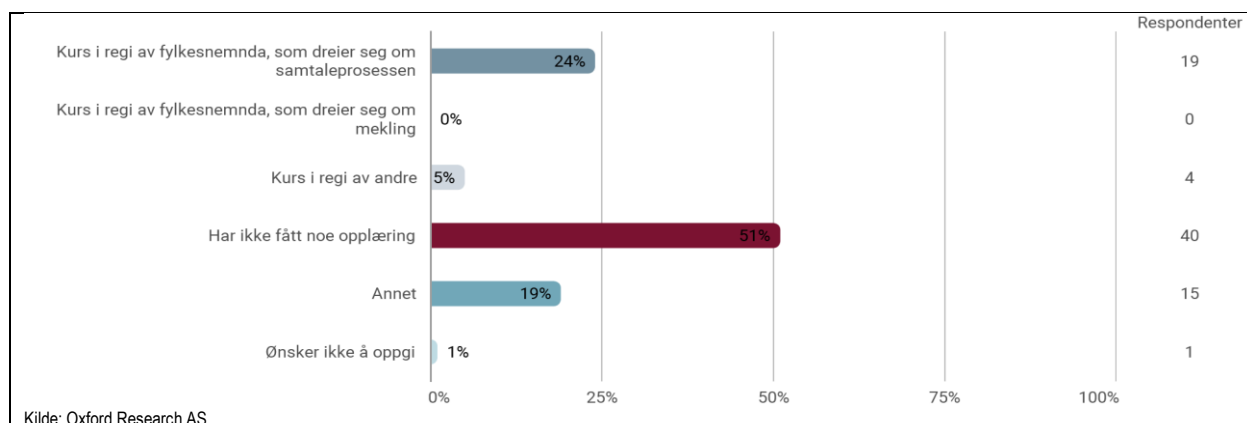
Evaluering av samtaleprosess i fylkesnemndene

Enkelte nemnder har også funnet en praksis hvor nemndsleder og sakkyndig etter møtet går gjennom møtet som har vært, og utveksler refleksjoner knyttet til gjennomføringen. Dette oppleves som nyttig, og der det ikke praktiseres, gir sakkyndig klart uttrykk for et behov for nettopp det.

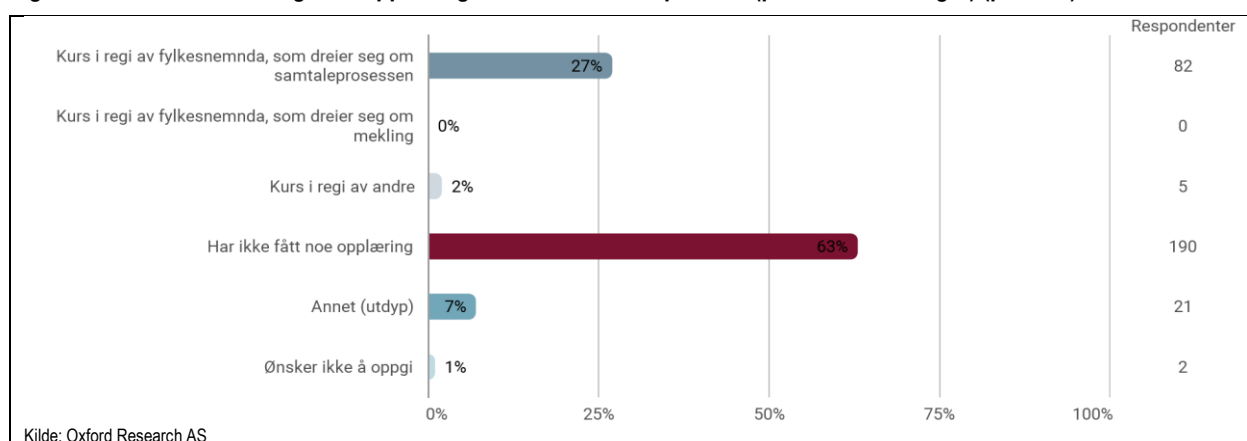
Slik informantene opplever det, er aktiviteter underveis knyttet til læring, erfaringsutveksling og evaluering av gjennomføringer av møter vel så viktig som den innledende kursingen.

Som svarene i spørreundersøkelsene til sakkyndige, prosessfullmektiger og nemndsledere viser, har fylkesnemndene kurset de fleste nemndslederne i samtaleprosess. Noen sakkyndige og prosessfullmektiger svarer også at de har fått kurs i regi av fylkesnemndene, men andelen er betydelig lavere. Mange svarer at de ikke har fått noe opplæring, hverken i regi av nemndene eller av noen andre.

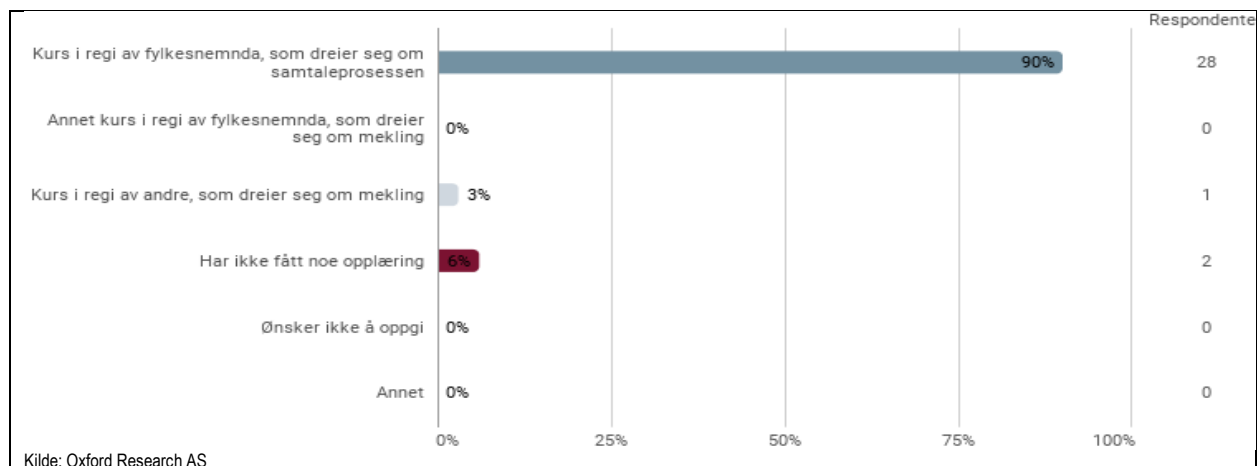
Figur 5: Har du fått innføring eller opplæring rettet mot samtaleprosess (sakkyndig) (prosent)

Figur 6: Har du fått innføring eller opplæring rettet mot samtaleprosess (prosessfullmektiger) (prosent)

Figur 7: Har du fått innføring eller opplæring rettet mot samtaleprosess (nemndsleder) (prosent)

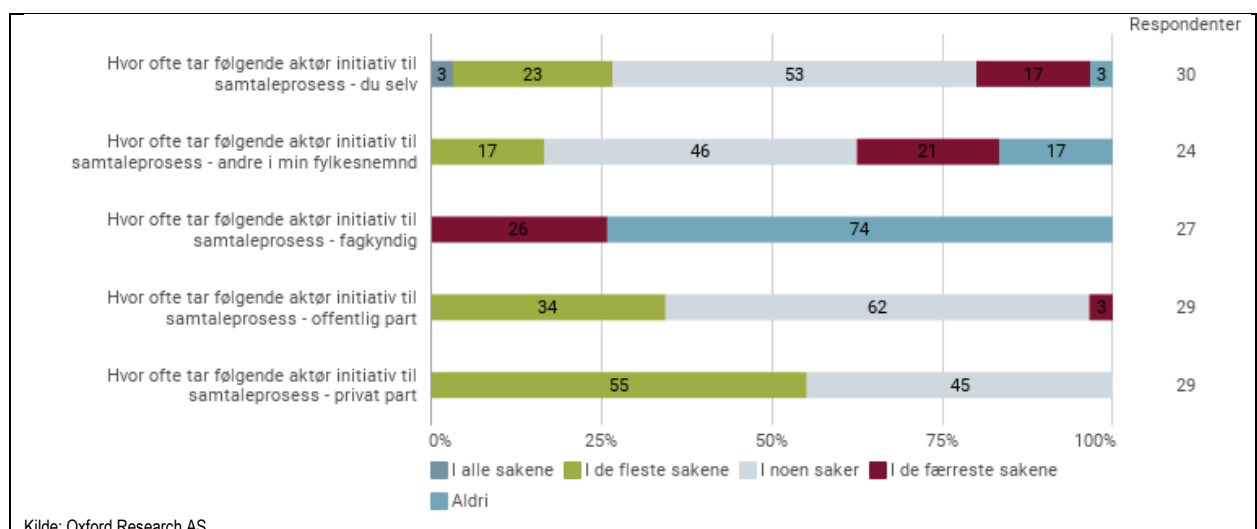

2.4 Hva som påvirker sakstilfanget

En driver for sakstilfanget er hvorvidt barnevernet og privat part ønsker samtaleprosess. Kunnskap om samtaleprosess er en nødvendig, men ikke tilstrekkelig forutsetning. Som vist flere steder i rapporten, vil informasjon om samtaleprosess påvirke sakstilfanget gjennom endrede holdninger og forståelse av hva samtaleprosess er. Særlig barnevernet var i begynnelsen skeptisk til samtaleprosess, men er senere blitt mer positive. Intervjuene tyder på at det særlig er privat part som tar initiativ til samtaleprosess, dernest barnevernet. Samtidig er det noen forhold som gjør at samtaleprosess ikke er egnet. Dette er typisk forhold ved partene eller saksomstendigheter, se kapitler 3.5.2 og 6.2.

Spørreundersøkelsene til fylkesnemndslederne viser også at det typisk er privat part som tar initiativ til samtaleprosess, dernest barnevernet. Men også fylkesnemdslederne selv tar initiativ.

Figur 8: Hvor ofte tar følgende aktør initiativ til samtaleprosess... (nemndsledere) (prosent)

2.5 Gjennomføres samtaleprosess likt i nemndene?

I det følgende ser vi på likheter og forskjeller i hvordan samtaleprosess er implementert, både internt i forsøksnemndene og på tvers av nemndene. Vi ser også på variasjoner i selve saksbehandlingen eller gjennomføringen av samtalemøtene.

2.5.1 Variasjon internt i nemndene

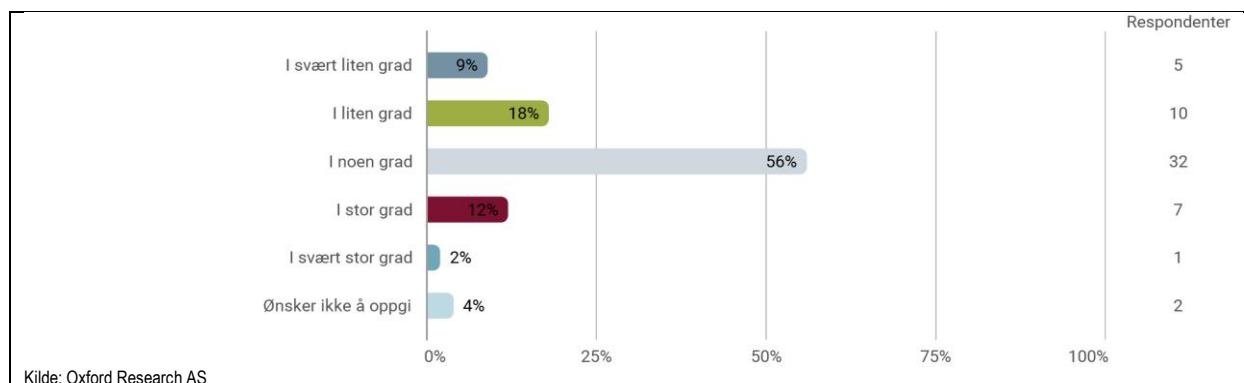
De intervjuede sakkyndige og prosessfullmektige opplever i all hovedsak at gjennomføringen av samtaleprosessen internt i deres fylkesnemnder varierer lite. Prosessene i de enkelte nemndene følger den samme prosedyren, med de samme aktivitetene og milepælene. Variasjonene informantene har observert knytter seg i all hovedsak til personlige forhold. For eksempel har flere sakkyndige opplevd at atferden til de prosessfullmektige kan påvirke innholdet i det konkrete samtalemøtet. Det samme gjelder samspillet mellom sakkyndig og nemndsleder. Dette blir imidlertid ikke utdypet av informantene.

Nemndsledernes preferanser og veivalg kan ha noe å si, som denne sakkyndige forteller: «Nemndslederne er ulike typer, noen er mer formelle og er mer opptatt av å gå direkte inn i sakens kjerne. Dette kan være litt prematurt i noen saker. Selv bruker jeg mer takt og tone og gir privat part opplevelse av å bli sett, hørt, anerkjent i sine opplevelser». Det synes likevel å gjøre liten forskjell for den overordnede gjennomføringen av samtalemøtet. En annen sakkyndig formulerer det slik: «Det er relativt like fremgangsmåter på tvers av nemndsledere. Det er ikke store variasjoner. Noen er kanskje litt tøffere i stilen og litt mer direkte enn andre, men selve opplegget og organisering av samtaleprosessen er lik på tvers av lederne». I all hovedsak opplever informantene lite variasjon internt i nemndene, med hensyn til styringen av samtaleprosessen, rammen og formen på møtet.

2.5.2 Variasjon mellom nemndene

I forbindelse med gjennomgangen av opplæringsaktiviteter, både i begynnelsen av forsøket og lengre inn i forsøksperioden, er det identifisert forskjeller mellom nemndene. Vi kommer tilbake til forskjellene. Det er få sakkyndige som har erfaringer fra samtaleprosess i flere nemnder. De som har erfaringer med det, opplever at det i liten grad er forskjeller mellom nemndene. Til sammenlikning mener en betydelig andel av prosessfullmektigene at det finnes forskjeller mellom nemndene.

Figur 9: I hvilken grad opplever du at det er forskjell på hvordan samtalemøtene gjennomføres (prosessfullmektig) (prosent)

Vi har undersøkt med sakkyndige når de som regel mottar saksdokumentene. Svarene er sortert etter hvilken fylkesnemnd de sakkyndige anser som sin hovednemnd. Dette er nødvendig, da flere sakkyndige jobber for flere fylkesnemnder. Vi finner klare forskjeller mellom nemndene, som vist i neste tabell.

I de tilfellene hvor sakkyndig får saksdokumentene samme dagen som samtalemøtet, skal sakkyndig på relativt kort tid sette seg inn i fakta i saken. Samtidig er saksdokumentasjonen til dels svært omfattende. Både gjennom intervjuer og observasjon av samtalemøter i nemndene har vi fått eksempler på at sakkyndige ikke får tilstrekkelig med tid til å sette seg inn i hele saken. Sakkyndige med tilknytning til fylkesnemnder som sender ut saksdokumentasjonen dagen før møtet, forteller at de bruker mer tid til å sette seg inn i sakene enn de får godtgjørelse for.

Tabell 3: Når mottar du som regel saksdokumentene i en samtaleprosess? (sakkyndige), sortert og filtrert etter sakkyndiges hovednemnd

	Hordaland og Sogn og Fjordane	Møre og Romsdal	Oslo/ Akershus	Rogaland	Trøndelag	I alt
Dagen før eller tidligere	63,2 %	85,7 %	70,6 %	76,9 %	27,8 %	60,8 %
Samme dag som samtalemøtet	36,8 %	14,3 %	29,4 %	15,4 %	72,2 %	37,8 %
Har ikke mottatt saksdokumentene	0,0 %	0,0 %	0,0 %	7,7 %	0,0 %	1,4 %
Ønsker ikke å oppgi	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
SUM	19	7	17	13	18	74

Kilde: Oxford Research AS

Det er utfordrende for informantene å selv peke på forskjeller mellom nemndene. På den ene siden handler dette om at de fleste informantene ikke har erfaringer fra flere enn én fylkesnemnd. De informantene som har opplevd samtaleprosess i flere fylkesnemnder, har vanskelig for å si om forskjellene skyldes forskjellene mellom nemndene eller nemndslederne.

Det er likevel to forskjeller informantene klarer å identifisere, og som kan skyldes ulikheter i implementeringen på tvers av fylkesnemndene. Det er forskjeller i hvor mye tid nemndene setter av til samtalemøtene. Mens den noen nemnder tilsynelatende bruker den tiden deltakerne trenger, har en nemnd på forhånd satt av tre timer til samtalemøtet. Grense på tre timer kan i ytterste konsekvens medføre et tidspress som kan være destruktivt i samtalemøtet. Møtet blir da «*mer kortfattet og hektisk*», som en prosessfullmektig formulerer det.

En sakkyndig som har deltatt i flere samtaleprosesser i to fylkesnemnder mener at er få åpenbare forskjeller i gjennomføringen av samtaleprosessen. Det har imidlertid vært sterk variasjon i saksomfang og -typer de to nemndene har behandlet, opplyser informanten. Mens den ene fylkesnemnda har «*startet offensivt*» og fått en rekke saker behandlet i samtaleprosess, har sakstilfanget i den andre nemnda vært lavere i starten. Det er uvisst hvorvidt dette er et bevisst valg fra nemndas side, eller om partene stort sett ikke har samtykket. Denne informanten antyder at nemnda har vært «*litt mer forsiktig og avventende*», mens andre informanter knyttet til samme fylkesnemnd forteller at barnevernet har sendt få saker til samtaleprosess, og at sakene som ble sendt til samtaleprosess ikke alltid har vært egnet til det.

Andre forskjeller mellom nemndene, som påpekes av prosessfullmektigene med erfaring fra flere fylkesnemnder er;

- Hvorvidt prosessfullmektig skal delta i dialogen i samtaleprosess, sett opp mot hvor mye privat part skal tale for seg selv
- Hvorvidt nemndslederne utforsker mulighetene i samtaleprosessen, herunder midlertidige løsninger
- Hvorvidt nemndslederne likebehandler parten, evner å stille kritiske spørsmål til barneverntjenesten, og påpeker mulige kompromisser

2.6 Oppsummering

Et hovedfunn er at iverksetting av samtaleprosess tar tid. Det var noe ulikhet i implementeringen av forsøk med samtaleprosess i de ulike forsøksnemndene, men forskjellene ble mindre utover forsøksperioden. Vi finner at konteksten og om aktørene har erfaring med mekling fra før kan ha betydning for implementeringen. Koordineringen på tvers av nemndene har vært viktig for avklaringer og for å sikre likhet i gjennomføring. I de enkelte nemndene har det vært en ressurs som har hatt ansvar for samtaleprosess.

Evaluators har identifisert to viktige prinsipielle avklaringer som er blitt gjort i løpet av forsøksperioden. En viktig avklaring var om nemndslederen som ledet et samtalemøte, kunne ha ansvar for et eventuelt påfølgende forhandlingsmøte i samme sak, eller om ansvaret da skulle tilfalle en annen nemndsleder. Nemndene har blitt enige om å bytte ut nemndsleder som hovedprinsipp. Det samme gjelder sakkyndig. Et annet viktig avklaringspunkt har vært om alle nemndslederne skulle delta i forsøket med samtaleprosess, eller om forsøket skulle begrenses til et utvalg av nemndsledere i forsøksnemndene (en form for spesialisering blant de mest motiverte etc.). Det ble i løpet av forsøksperioden bestemt at alle nemndsledere i forsøksnemndene skulle ha samtalesaker.

En klar forståelse for nemndsleders og sakkyndiges roller er viktig for å sikre rettssikkerhet og reell frivillighet. Vi finner at flere har opplevd det krevende å forstå andre og egen rolle i samtaleprosess i starten av forsøksperioden. Imidlertid opplever nemndsledere og sakkyndige sine egne roller som rimelig klare i dag. Noen mener fortsatt at det er utfordringer med avklaringer av hva sakkyndiges rolle skal være.

Forsøket med samtaleprosess ser ut til å ha utviklet relevant og tilstrekkelig veiledning og rutiner. Når det gjelder kompetanse og kompetansebehov, ser vi at samtaleprosess oppfattes å kreve spesifikk opplæring og at personlige egenskaper er viktig. Opplæringen av nemndsledere er blitt utført av Rune Lium. Det første innføringsopplegg var våren 2016. Lium har hatt fire opplæringsrunder og endret opplegget etter hvert.

Når det gjelder informasjon og opplæring av sakkyndige, prosessfullmektigprosessfullmektiger og barneverntjenesten varierer dette mellom de ulike nemndene. Det er imidlertid ikke slik at prosessfullmektigene og de sakkyndige har fått noe krav om å delta i spesifikk opplæring om samtaleprosess.

Hovedinntrykket er at samtaleprosess i hovedsak gjennomføres på samme måte mellom de ulike forsøksnemndene. Imidlertid er det indikasjoner på det er forskjeller i hvor mye tid nemndene setter av til samtalemøtene. Mens noen nemnder tilsynelatende bruker den tiden deltakerne trenger, har en nemnd på forhånd satt av tre timer til samtalemøtet. Vi ser at det er forskjeller når det gjelder når sakkyndig får saksdokumentene. Noen sakkyndige får saksdokumentene på forhånd, mens andre leser de og først får tilgang til saksdokumentene samme dag som samtalemøtet. I de tilfellene hvor sakkyndig får saksdokumentene samme dagen som samtalemøtet, skal sakkyndig på relativt kort tid sette seg inn i fakta i saken. Samtidig er saksdokumentasjonen til dels svært omfattende. Både gjennom intervjuer og observasjon av samtalemøter i nemndene har vi fått eksempler på at sakkyndige ikke får tilstrekkelig med tid til å sette seg inn i hele saken. Sakkyndige med tilknytning til fylkesnemnder som sender ut saksdokumentasjonen dagen før møtet, forteller at de bruker mer tid til å sette seg inn i sakene enn de får godtgjørelse for.

3. Samtaleprosess i praksis – behandling

I dette kapittelet vil vi redegjøre for saksgangen i samtaleprosess, herunder hvordan nemnda tilrettelegger for samtaleprosess. Vi vil også i kapitlene 3.4 og 3.5 presentere en del funn om hvordan partene og prosessfullmektigene vurderer samtaleprosess. I kapittel 3.4. er det også en del om saksstatistikk. Endelig redegjør vi i kapittel 3.6. for deltakernes vurdering av behov for justeringer av samtaleprosess.

3.1 Saksgangen i samtaleprosess

Barnevernskontoret oversender en begjæring til Fylkesnemnda. Nemnda undersøker med partene om det er ønskelig med en samtaleprosess fremfor et forhandlingsmøte (se tekstboks). Som vist i Figur 8 opplever nemndslederne at det ofte er privat part, og delvis offentlig part som tar initiativ til en samtaleprosess. Vi påpeker imidlertid at intervjuene med barnevernskontorene tyder på at det er en del saker hvor offentlig part avstår fra å ta initiativ til samtaleprosess, eller er direkte skeptisk til samtaleprosess i den konkrete saken (se også kapittel 7).

Antall saker som sendes inn til fylkesnemndene og hvorvidt partene i saken samtykker til en samtaleprosess er de avgjørende driverne for hvor mange samtaleprosess-saker som behandles i fylkesnemndene. Som vist i kapittel 3.4.3 (saksstatistikk), blir det samtaleprosess i cirka en fjerdedel av sakene.

Figur 10: Om frivillighet

Merknader til retningslinjer for samtaleprosess i fylkesnemndene - Frivillighet

Det er en forutsetning at samtlige parter samtykker til igangsetting av samtaleprosess. En slik prosess vil neppe være egnet dersom partene ikke er positive til å forsøke samtaleprosess. En part må derfor på ethvert trinn i prosessen stå fritt til å trekke sitt samtykke. Saken vil da bli overført til ordinær behandling i fylkesnemnda.

Formålet med samtaleprosess tilsier at partene deltar i samtalemøte, men parter har ingen plikt til å møte. I sak med flere private parter, bør ikke en part som velger å ikke møte på denne måten kunne hindre igangsettelse av samtaleprosess for øvrige parter – for eksempel en far med foreldreansvar men som ikke har tatt aktiv del i omsorgen for barnet. En part kan derfor reservere seg fra å delta, men vedkommendes prosessfullmektig har møteplikt.

I planmøtet, som normalt avholdes like etter utløpet av tilsvarsfristen, deltar nemndsleder og prosessfullmektigene. I dette møtet vil en få avklart om samtaleprosess ønskes utprøvd av partene.

Kilde: Retningslinjer for samtaleprosess i fylkesnemndene

Både offentlig og privat part har møter med sin prosessfullmektig og forbereder saken. En prosessfullmektig for offentlig part forteller: «Jeg snakker med barnevernet i forkant, kartlegger de viktigste forholdene for barnevernet, og hva som skal ivaretas. Så diskuterer man mulige svake sider og avklaringsbehov». Prosessfullmektig bruker som regel også noe tid på å sette seg inn i dokumentasjonen i saken. En prosessfullmektig sier: «Vi setter oss inn i dokumentene, men ikke like grundig som når det blir forhandlingsmøte. Uansett er man kjent med hovedproblemstillingene og de viktigste sidene ved saken». Enkelte prosessfullmektige forteller også at de forbereder personen som deltar på vegne av barnevernet på formen i samtaleprosess. I praksis betyr det at barnevernets representant blir forberedt på å se fremover i samtaleprosess, og ikke skal dvele for mye ved historikken til privat part.

På samme måte som kommunens prosessfullmektig, har prosessfullmektig for privat part dialog med sin klient hvor klienten forberedes på samtaleprosessen. En prosessfullmektig beskriver sitt arbeid overfor privat part i forkant av samtalemøtet slik: *«Jeg har et forberedende møte med klienten i forkant, hvor jeg forklarer prosessen og nemndas ønske om å høre privat parts stemme»*. En prosessfullmektig for offentlig part opplever at prosessfullmektig for privat part ofte har orientert klientene sine om mulige utfall i saken, og vurderer dette som positivt.

Barnets stemme blir også hørt i forkant av møtet. Det varierer imidlertid om det er sakkyndig som deltar i samtaleprosess, som innhenter barnets stemme, eller om det er en annen sakkyndig.

Noen av nemndene har en egne liste med sakkyndige spesielt for samtaleprosess, mens andre av forsøksnemndene bruker den samme listen av fagkyndige i forhandlingsmøter som sakkyndige i samtaleprosess. Når det gjelder valg av sakkyndige til det enkelte samtalemøtet/ samtalesaken, er hovedprinsippene tilgjengelighet, tilfeldighet og en viss tilpasning til sakstypen. Nemndlederne bruker sakkyndige basert på tidligere erfaringer og hva de tror passer saken

Dersom det kreves en spesiell kompetanse, forsøker nemndene å bruke en sakkyndig med slik kompetanse. Det synes også som nemndene forsøker å tilpasse valget av sakkyndig til den enkelte saken. Dersom nemndleder tror at man trenger en sakkyndig som er ganske portativ, forsøker en å velge det.

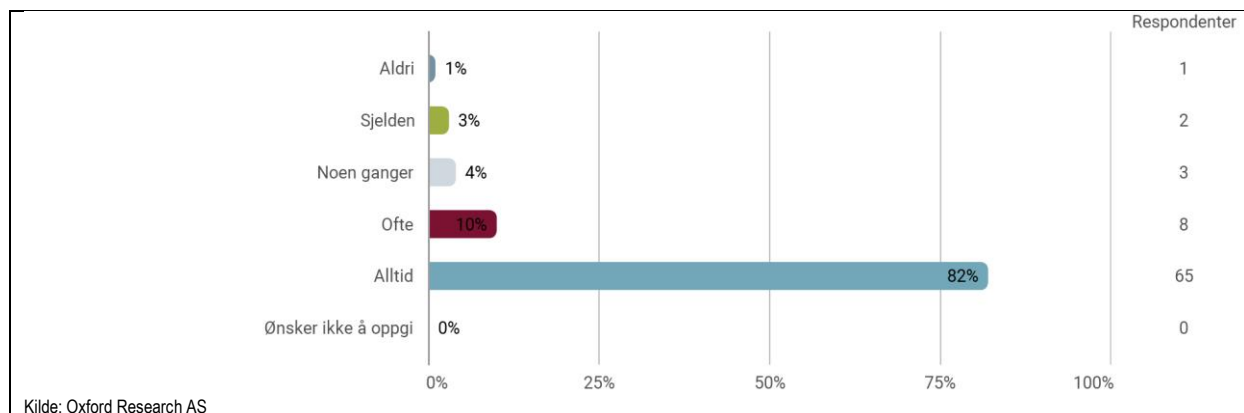
3.1.1 Formøte

Enten samme dagen som samtalemøtet, eller noen få dager før, får sakkyndig anledning til å sette seg inn i saksdokumentene. De sakkyndige er tydelige på at den tilmålte tiden ofte ikke strekker til for å sette seg inn i hele dokumentasjonen.

Samme dag som samtalemøtet har nemndsleder og sakkyndig et formøte hvor begge går gjennom de mest sentrale trekkene i saken og planlegger samtalemøtet. Som regel avklarer de egne roller, og mulige utfall i saken. Det er forskjellige oppfatninger av hvorvidt møtet kan planlegges i forkant. En sakkyndig forteller: *«Jeg erfarer at det er vanskelig å planlegge for mye i forkant, prosessen kan bli helt annerledes»*. Likevel gjennomføres formøtet i de fleste tilfellene, ifølge de sakkyndige som har besvart surveyen.

Formøtet tar som regel mellom 30 og 60 minutter, forteller de sakkyndige. Ofte har de ikke samarbeidet med nemndsleder før. Likevel opplever ikke de sakkyndige at dette er problematisk.

Figur 11: Hvor ofte skjer det at du og nemndsleder har en samtale i forkant av samtalemøtet for å planlegge møte (sakkyndig) (prosent)

Vi er også kjent med ett tilfelle hvor nemndsleder og sakkyndig har hatt møte med en ungdom forut for samtalemøtet, da ungdommen ikke ville sitte i samme rom med foreldrene. Samtalemøtet ble gjennomført uten ungdommen, men med ungdommens prosessfullmektig.

3.1.2 Under samtalen

Samtalemøtet er ofte delt inn i to eller tre faser, og begynner med at partene forteller om sin oppfatning av saken. Ofte er det foreldrene som får uttale seg først. Det er meningen at partene skal få snakke, og de prosessfullmektige holder seg som regel i bakgrunnen, med mindre de mener klienten ikke får frem forhold med betydning for saken. Flere informanter understreker at det er viktig at partene får sagt sitt.

Nemndsleder og sakkyndig kan stille spørsmål til partene, med hensikt om å avklare forhold og belyse saken bedre. Flere informanter påpeker at det i denne fasen kan komme til en konflikt mellom offentlig og privat part. I så fall involverer nemndsleder og sakkyndig seg for å roe ned partene igjen og demper konfliktnivået. Blant de intervjuede sakkyndige er det også forskjeller på hvorvidt de involverer seg i denne fasen. Mens noen forteller at de trives med en aktiv og spørrende rolle (og eventuelt bruker flip-over eller tavle), inntar andre en mer tilbaketrukket, lyttende rolle.

Varigheten på den første fasen vil variere. I enkelte nemnder er det ikke klare rammer for hvor lenge denne fasen varer, og det vil være partenes behov som styrer. Andre steder kan det nærmest være en forhåndsdefinert kjøreplan. Som eksempel nevnes at den første fasen i en forsøksnemnd er berammet til 1,5 timer.

Etter hvert går samtalen over i en fase hvor mulige løsninger diskuteres. Når mulighetene blir et tema i samtalemøtet, vil variere. Funn fra observasjonene er at mulighetene kort blir skissert av nemndsleder og sakkyndig like før lunsjpausen. Partene blir så oppfordret til å bruke lunsjpausen (en time) til å diskutere med sin prosessfullmektig om dette er et forslag de kan gå med på. De intervjuedes erfaringer

er at forslagene ofte kommer fra nemndsleder og sakkyndig, men at de kan også komme fra prosessfullmektige. I så fall vil forslagene være avklart med parten på forhånd.

Det kan være aktuelt for de prosessfullmektige å be om særmøter med sine klienter, hvor de skisserte mulighetene vurderes. Målet er imidlertid at det meste av samtalen tas mens deltakerne er i rommet. Nemndsleder og sakkyndig kan bistå med å skissere og utdype hvordan en midlertidig løsning kan se ut.

Dersom partene kommer til enighet om en midlertidig løsning, lager nemndsleder en skriftlig avtale som signeres av deltakerne i samtalemøtet. Innholdet i avtalen er da avstemt med alle deltakerne. Uavhengig av om det er oppnådd enighet, fører nemnda en protokoll (møtebok) fra samtalemøtet.

Lengden på samtalemøtet varierer. De intervjuede prosessfullmektigene og sakkyndige med erfaring fra flere fylkesnemnder beretter om forskjeller på møtevarigheten. Mens det enkelte steder ser ut som om samtaleprosesser ikke *skal* vare mer enn tre timer, er det andre steder ikke satt begrensninger på lengden, og man tar seg den tiden man mener er nødvendig.

Vi har i spørreundersøkelsen bedt prosessfullmektigene oppgi hva som skjer dersom nye opplysninger kommer frem i samtalemøtet. Flere prosessfullmektiger svarer at nye opplysninger kan ha betydning i fortsettelse av saken (frem til neste samtalemøte, eller i et påfølgende forhandlingsmøte), eksempelvis ved at fokus i saken endres, og ved at nye muligheter for midlertidige ordninger identifiseres. Det kan også føre til at barneverntjenesten kan ta en fornyet vurdering av faktumet de har basert sin vurdering på. En prosessfullmektig understreker også at samtaleprosess bidrar til å sikre kontradiksjon og at nyeste opplysninger i saken fremkommer. Dette er særlig viktig i de situasjonene hvor barneverntjenesten legger frem ny dokumentasjon i samtaleprosessen.

Deltakernes syn på andre deltakere

Prosessfullmektiges og sakkyndiges syn på nemndslederne er nesten udelt positivt. Nemndslederne (i samarbeid med sakkyndige) anses som en meget sentral komponent for å lykkes med samtaleprosessen. Nemndslederne gjør en rekke viktige bidrag som er avgjørende for at samtaleprosessen fungerer etter hensikt. Særlig følgende bidrag trekkes frem av informantene:

- Nemndslederne starter og holder i gang dialogen under samtalemøtet. I sin rolle som fasilitator av samtalen sørger nemndslederne for at partene i de fleste tilfellene får sagt sitt, og blir hørt. De få gangene informantene opplever at partene ikke har fått sagt alt, legges ikke skyld på nemndsleder, men på partene.
- Nemndslederne er ivrige med å stille spørsmål, utfordrer partene på sine synspunkter, og setter i gang refleksjonsprosesser hos partene. På samme tid anses nemndsleder som en nøytral part, noe som gir ekstra legitimitet.
- Nemndslederne anses som flinke til å identifisere sakens kjerne, og lede samtalen inn på den. Samtaleprosessen skal handle om barnet og barnets beste. Mange informanter anser derfor nemndsleder som en viktig ivaretaker av hensynet til barnets beste. Videre opplever flere at

nemndsleder er flink til å etablere et fremadrettet fokus i samtalen, og sørge for at partene ikke dveler ved fortiden.

- En rekke informanter (men slett ikke alle) anser det også som positivt at enkelte nemndsledere er tydelige på mulighetsrommet i saken, og styrer saken mot et akseptabelt utfall. I dette ligger blant annet at nemndslederne kan innta en noe «dømmende» rolle.

Ungdommene vi har intervjuet har gjennomgående et positivt inntrykk av nemndsleder. Ungdommene opplever at nemndsleder i samtalemøtet har gitt dem trygghet og ved behov skjermet dem for utfordrende spørsmål fra de andre deltakerne i rommet. Ungdommene føler seg ivaretatt, respektert og lyttet til av nemndsleder.

Noen få ganger kan deltakerne likevel oppleve at nemndsleder ikke bidrar konstruktivt. En informant beretter om et tilfelle hvor nemndsleder inntok rollen som sakkyndig, i tillegg til sin egen rolle. I dette tilfellet ble nemndsleder sine innspill en uheldig blanding av juridiske og psykologiske betraktninger. Således kan det oppleves som negativt at nemndsleder inntar en for aktiv rolle. På samme tid kan ikke nemndsleder være for passiv, og forventes å ha kontroll på overrivrige prosessfullmektige. Det er også opplevelser hvor nemndsleder ikke stoppet en prosessfullmektig som var ufin og destruktiv. Her var det forventet av nemndslederen å være mer aktiv i styringen av prosessen.

De sakkyndige skal sammen med nemndsleder styre samtalemøtet. De fleste prosessfullmektige opplever at samarbeidet mellom nemndsleder og sakkyndig lykkes med det. Det er en klar forventning fra flere prosessfullmektiger om at sakkyndig tar plass og stiller spørsmål. Enkelte forventer også at den sakkyndige kommer med innspill og egne vurderinger som understøtter offentlig parts synspunkter. Likevel er det ingen som trekker den sakkyndiges nøytralitet i tvil.

De prosessfullmektige skal gjennom mesteparten av samtalemøtet holde seg i bakgrunnen, men kan få en større rolle i den siste fasen i møtet – mulighetsfasen – hvor mulige løsninger meisles ut.

De intervjuede ungdommene har stort sett et positivt inntrykk av sin egen prosessfullmektige. Flere av de intervjuede ungdommene var i en sak mot sine foreldre, og ønsket ikke å møte dem. Ungdommene kunne forlate rommet eller helt unngå å møte foreldrene, og samtidig være i visshet om at deres prosessfullmektig kom til å ivareta deres interesser. På en annen side har vi også eksempler fra ungdommer som har opplevd at deres prosessfullmektig i for liten grad har informert dem om samtaleprosess og ikke har gitt tilstrekkelig informasjon på forhånd.

Som regel utviser de prosessfullmektige en god forståelse for denne rollen, opplever de sakkyndige. Det er særlig når prosessfullmektige drar med seg klientene sine, og evner å tenke kreativt og konstruktivt, at de gjør et viktig bidrag til en vellykket samtaleprosess. De sakkyndige opplever det som positivt at de prosessfullmektige klarer å få klientene til å innse mulighetsrommet i saken, og dermed bidrar til realistiske forventninger.

Det er likevel en rekke prosessfullmektiger som sakkyndige og andre prosessfullmektiger opplever at opptrer destruktivt for samtaleprosessen. Det gjør de ved å dvele ved fortiden, og spissformulere påstander og partenes ståsted. Disse prosessfullmektigene blir konfronterende og blir mer opptatt av å forsvare klientens ståsted enn å komme til enighet. På motsatt side kan det også være negativt at

prosessfullmektigene sammen med klientene strekker seg langt for å finne en løsning som ikke er til barnets beste.

Partene i saken problematiseres lite av informantene. Inntrykket informantene har av foreldrene er veldig sammensatt, og det er omtrent like mange positive som negative opplevelser av foreldrene. Noen foreldre gir etter når de under samtalemøtet innser hva som er best for barnet, eller de får en bedre forståelse for barnevernets ståsted. Det er imidlertid også en del negative opplevelser. Også barnevernets representanter problematiseres i en del av intervjuene. Det handler særlig om to forhold. Sakkyndige og noen prosessfullmektiger opplever at barnevernet altfor ofte stiller uforberedt. Det kan være at barnevernets representant ikke er forberedt på å bli utfordret på sitt syn, er forutinntatt og ikke villig til å søke et kompromiss, eller ikke har myndighet til å inngå kompromisset. Flere sakkyndige opplever det som beklagelig at ikke barnevernet stiller med en person med myndighet til å inngå avtaler. Utover dette opplever også mange informanter at barnevernets representanter har for lite erfaring med samtaleprosess, og at det stadig er nye representanter for barnevernet som deltar i samtalemøtene. Dermed blir det ikke læring og oppbygging av meklingskompetanse hos barnevernsrepresentantene, mener noen intervjuede prosessfullmektiger og sakkyndige.

3.1.3 Mellom møtene

Rollen til sakkyndig består som regel i å delta i forsøksordninger, eksempelvis ved å observere samvær mellom foreldre og barna. Den sakkyndige kan også ha samtaler med barnet som både gir mer kunnskap til sakkyndig, og som bidrar til å øke barnets forståelse for situasjonen. En annen mulig rolle kommer frem i spørreundersøkelsen til de sakkyndige, hvor noen svarer at deres rolle er «å evaluere den midlertidige ordningen». Andre svarer at de gir veiledning til privat, men også til offentlig part. Denne muligheten som ligger i bruken av sakkyndig i en midlertidig løsning, er partene som regel bevisste på i samtaleprosessen.

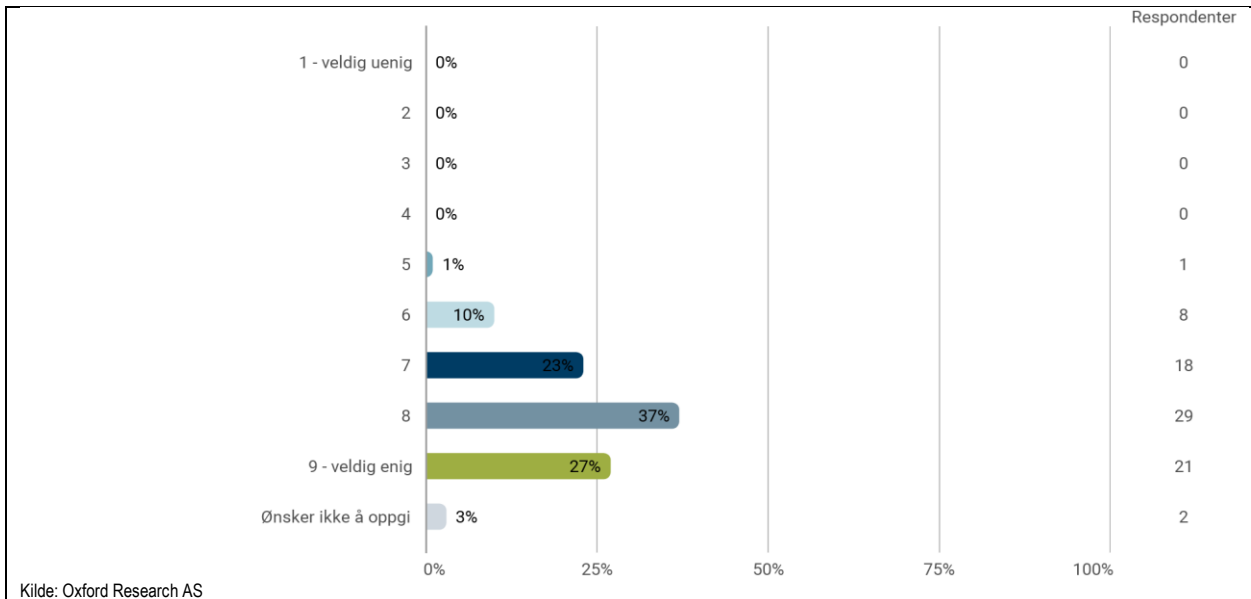
Fra de sakkyndiges ståsted vurderes dette alternativet som positivt og nyttig for saken. For eksempel forteller en informant at den sakkyndige blir bedre kjent med partene ved å se foreldrene sammen med barnet. Det er likevel enkelte sakkyndige som påpeker problematiske forhold. Det ene er knyttet til den tidsmessige rammen for den sakkyndiges involvering. Det kan – etter vedkommendes vurdering – settes av for lite tid til å skaffe seg et godt inntrykk av familien og barnets situasjon. En annen utfordring handler om at den sakkyndige har et uklart og uspesifisert mandat. Dette kan handle om rollen til den enkelte sakkyndige i observasjonen, men også om eventuell referatføring av den sakkyndiges observasjoner og vurderinger.

Samtidig påpekes det av sakkyndige at det kan være et misforhold mellom forventningene knyttet til den sakkyndiges arbeid mellom møtene og den tilgjengelige ressursrammen. Resultatet blir at utredningen eller observasjonen ikke blir så grundig som den burde vært, utfra faglige hensyn. En sakkyndig skriver i spørreundersøkelsen: «Jeg møter ofte en forventning om at man skal kunne uttale seg om, og gi vurderinger av situasjoner som krever langt mer arbeid enn de få timene vi får lov å arbeide mellom møtene».

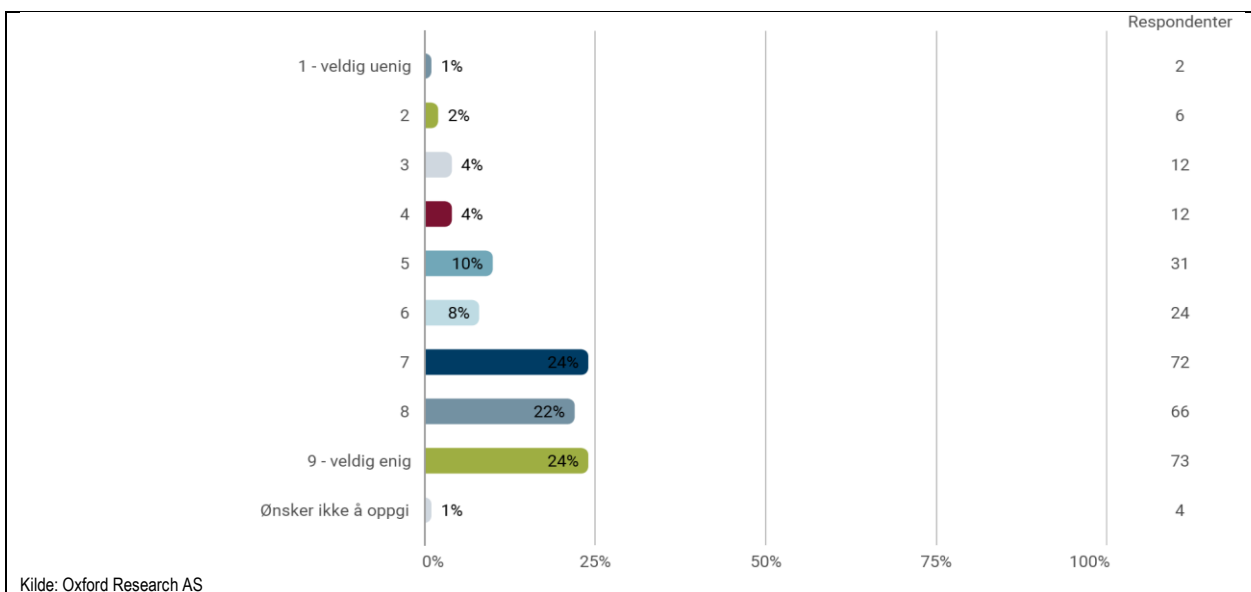
3.2 Nemndas tilrettelegging for samtaleprosess

Både i intervjuene og i spørreundersøkelsene til sakkyndige og prosessfullmektiger kommer det frem et grunnleggende positivt bilde av fylkesnemndenes arbeid med å legge til rette for samtaleprosessen.

Figur 12: Hvor enig er du i følgende påstand: Fylkesnemnda lykkes som regel med å legge til rette for en god samtaleprosess i en konfliktsituasjon (sakkyndig) (prosent)

Figur 13: Hvor enig er du i følgende påstand: Fylkesnemnda lykkes som regel med å legge til rette for en god samtaleprosess i en konfliktsituasjon (prosessfullmektiger) (prosent)

For å sikre at fylkesnemndene lykkes med å legge til rette for samtaleprosess, er det særlig tre forhold som har betydning, ifølge de intervjuede sakkyndige og prosessfullmektigene. Noe av det viktigste er at det etableres en omforent forståelse blant alle partene om hva samtaleprosess er, og hva som er formålet med det. Det at alle involverte har realistiske forventninger knyttet til sine roller, samtaleprosessens innhold og mulige utfall, er avgjørende for at samtaleprosessen blir vellykket, påpeker flere informanter. Som et virkemiddel for å få til en omforent forståelse og forventningsavklaring foreslås økt fokus på informasjon og veiledning til alle deltakerne. Det anses også som hensiktsmessig at deltakere deler erfaringer seg imellom om hva som fungerer og ikke fungerer.

Videre påpeker flere at det er viktig å etablere en bevissthet hos aktørene, og spesielt hos nemndsleder, om at samtaleprosess er noe kvalitativt annerledes fra forhandlingsmøtet. Partene, og spesielt nemndsleder må evne å tenke utradisjonelt og kunne styre partene mot kompromisser, om nødvendig. Nemndsleder må også evne å identifisere og påpeke uholdbare argumenter, forteller flere informanter.

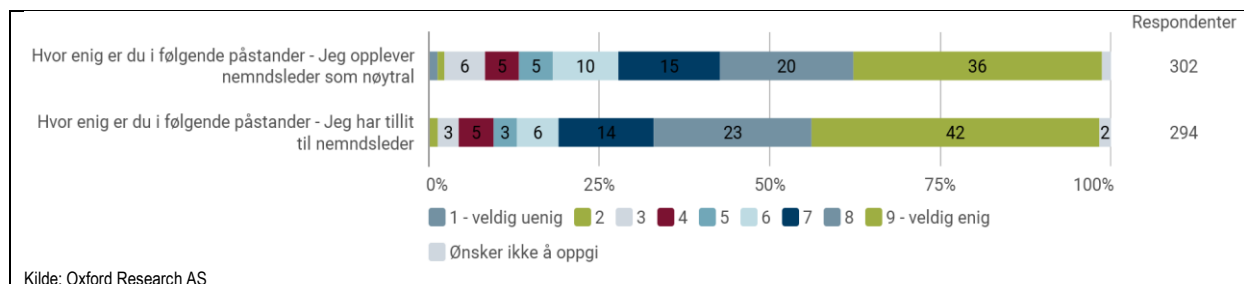
Til slutt mener særlig informanter innenfor barnevernet og prosessfullmektigene for offentlig part at partene må ha reell mulighet til å takke nei til samtaleprosess. Dersom barneverntjenesten ikke er innstilt på å gi noe, har det lite hensikt å gjennomføre en samtaleprosess, mener informantene. Her bør det også tas hensyn til sakstyper som ikke egner seg (se kapittel 6) og trekk ved partene, som gjør at det ikke er hensiktsmessig med samtaleprosess.

For at det konkrete samtalemøtet skal fungere, er det avgjørende å etablere en god dialog, mener de aller fleste informantene. Dialogen må føre til at partene forstår hverandres ståsted. Flere påpeker også at det ofte er et rom for en midlertidig løsning eller et kompromiss i saken, og at nemndsleder må evne å se dette rommet og dirigere partene på en riktig måte. Samtidig må ikke partene presses til å samtykke til noe de ikke vil gå med på, understreker en annen informant. Dette poenget blir særlig tydelig i intervjuene med ungdommene. Ungdommene mener at de fikk for lite informasjon om hva samtaleprosess er og hva innholdet i samtaleprosessen kom til å være. Ungdommene forteller at de fikk presentert samtaleprosess som et alternativ til forhandlingsmøtet, og at de nærmest ble presset til å delta, fordi de ble forespeilet at alternativet ville være verst for dem. Ungdommene føler ikke at de visste hva de sa ja til da de ga sitt samtykke. Dette har skapt usikkerhet og en følelse av utrygghet.

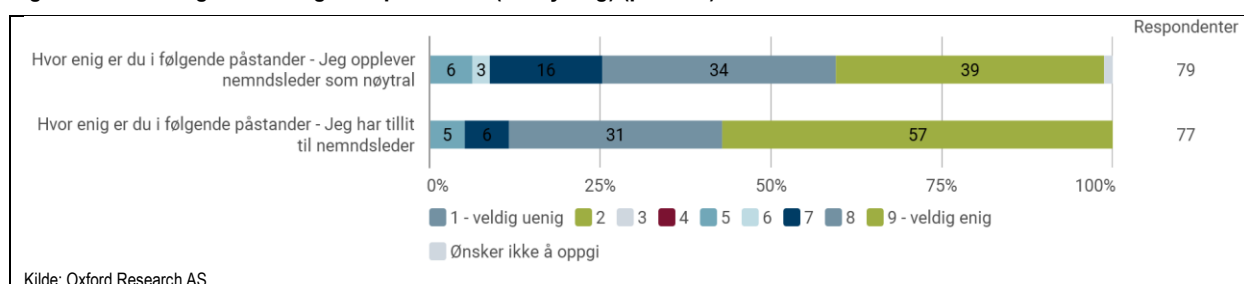
En annen faktor med stor betydning er at alle involverte parter får delta i prosessen. Dette er særlig aktuelt når barnet eller ungdommen er part i saken.

Nemndsleders rolle og hvordan den utøves er et viktig bidrag til at samtaleprosessen blir vellykket. Dette kommer frem i intervjuene. Prosessfullmektigene og de sakkyndige har i spørreundersøkelsen fått spørsmål om de har tillit til nemndsleder, og om de opplever nemndsleder som nøytral. Et stort flertall av deltakerne i undersøkelsene svarer at de har tillit til og oppfatter nemndsleder som nøytral.

Figur 14: Hvor enig er du i følgende påstander (prosessfullmektiger) (prosent)

Figur 15: Hvor enig er du i følgende påstander (sakkyndig) (prosent)

I vurderingsskjemaene som fylles ut av deltakerne i etterkant av samtalemøtet, svarer de fleste deltakerne at de opplevde nemndsleder som nøytral (se Figur 31).

Det er imidlertid flere prosessfullmektiger – både for privat og for offentlig part – som påpeker forhold som kan utfordre opplevelsen av at nemndsleder er nøytral. Det kan være en rekke ulike forhold, og ikke alle er utelukkende knyttet til samtaleprosess, men kan også gjelde for ordinær nemndbehandling.

- Fokus på en rask og effektiv avvikling av saken og samtalemøtet kan gjøre at nemndsleder presser frem en midlertidig ordning
- Nemndsleder kan tillegge barnevernets fremstilling for stor vekt, da barnevernet som regel har mer dokumentasjon og et grundig saksfremlegg, og mer ressurser. På motsatt side kan også nemndsleder overkompensere for denne opplevde skjevheten, og tillegge privat parts forklaring for stor vekt
- Enkelte opplever at nemnda de facto kan bli en del av barneverntjenesten som treffer vedtak i tvangssaker, og ikke et tvisteløsningsorgan. Nemndsleder sin rolle blir derfor uklar. Samtaleprosess burde istedenfor funnet sted utenom nemnda, og før saken legges frem for nemnda, mener enkelte prosessfullmektiger.

Det vurderes imidlertid ikke alltid som negativt at nemndsleder eventuelt ikke evner å opptre som en helt nøytral part. Flere prosessfullmektiger skriver at nemndsleder kan se hvordan saken ligger an, og kan gi signaler om hvilken vei saken mest sannsynlig kommer til å gå. Dette kan bidra til at partene

strekker seg lengre for å få til en løsning – eller at partene presses til å gå med på en løsning de ikke ellers ville gått med på, påpeker en annen prosessfullmektig.

3.3 Hensynet til barnet

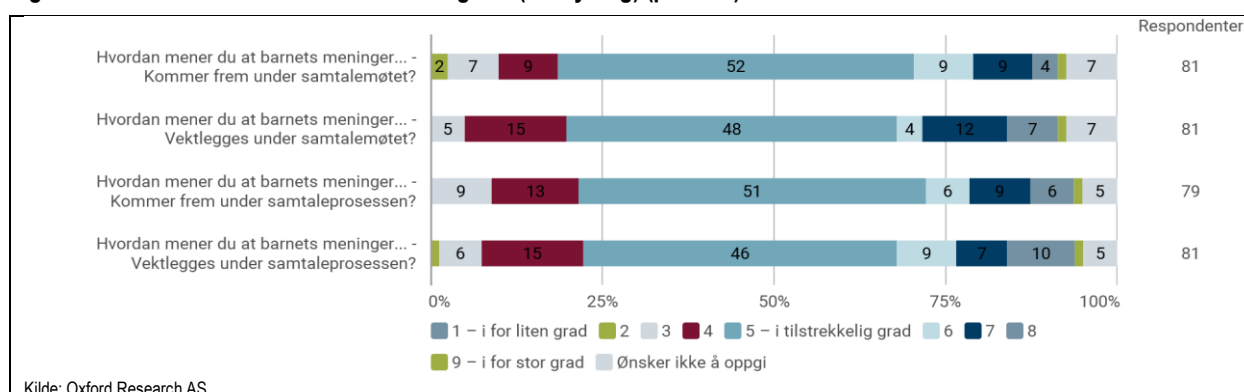
I intervjuene understreker flere at hensynet til barnet er en viktig grunn til å gjennomføre samtaleprosess, og at hensynet også står sentralt i gjennomføringen. Det gjør seg gjeldende ved at barnet selv deltar i prosessen (dersom barnet er gammelt nok), at barnets synspunkter refereres, og at barnet er et sentralt punkt i diskusjonene. Barnets synspunkter skal komme frem og tillegges stor vekt. Flere informanter omtaler det som et grunnleggende prinsipp for samtaleprosessen, og at «*barns stemme må være utgangspunktet for det som skjer i samtalemøtet*».

De intervjuede prosessfullmektigene og sakkyndige understreker at de har en forventning til sakkyndig og nemndsleder om at de har særskilt fokus på hva som er best for barnet. En prosessfullmektig sier: «*Det er hensiktsmessig at sakkyndig og nemndsledere tar det opp hvis partene er på kanten på hva som er greis*». På samme tid stiller flere intervjuede sakkyndige og prosessfullmektiger seg tvilende til at partene i saken til enhver tid har barnets beste i mente – eller at det råder svært ulike oppfatninger av hva som er best for barnet.

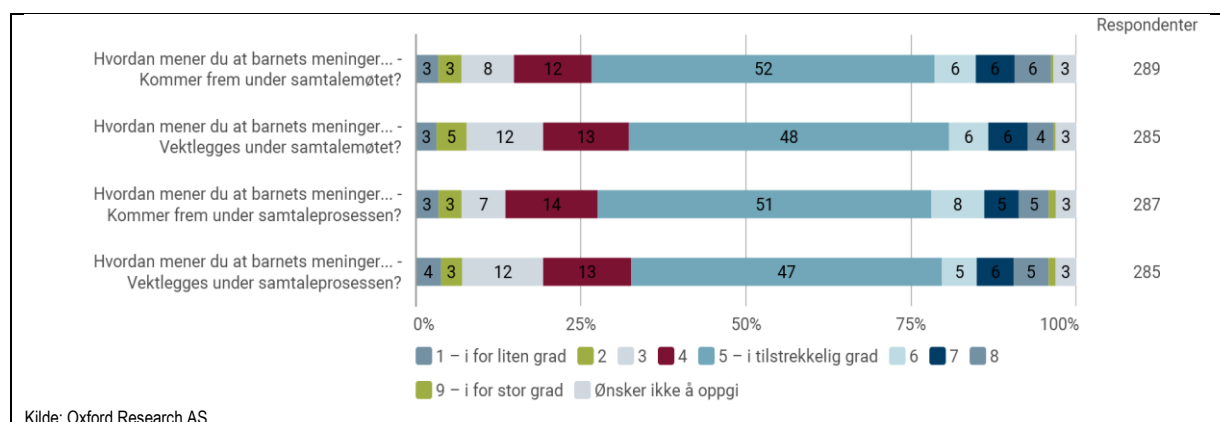
Noen informanter påpeker at det er en fare for at hensynet til barnets beste ubevisst kan bli nedprioritert i situasjoner hvor deltakerne i samtaleprosessen har stort fokus på å komme til enighet. En informant forteller: «*Hvis man på død og liv vil unngå et forhandlingsmøte, kan man glemme barnets beste*».

I spørreundersøkelsene er det stilt spørsmål om hvorvidt deltakerne mener at barnets meninger kommer frem og blir vektlagt under samtalemøtet og i samtaleprosessen som helhet. Gjennomgående svarer rundt halvparten at de opplever at barnets meninger i tilstrekkelig grad kommer frem og blir vektlagt. Det er imidlertid også en gruppe på 9-15 prosent av de sakkyndige og prosessfullmektigene, som mener at barnets stemme fremkommer og vektlegges litt for lite. Blant nemndslederne mener de aller fleste at barnets meninger kommer frem i tilstrekkelig grad, hverken for lite eller for mye.

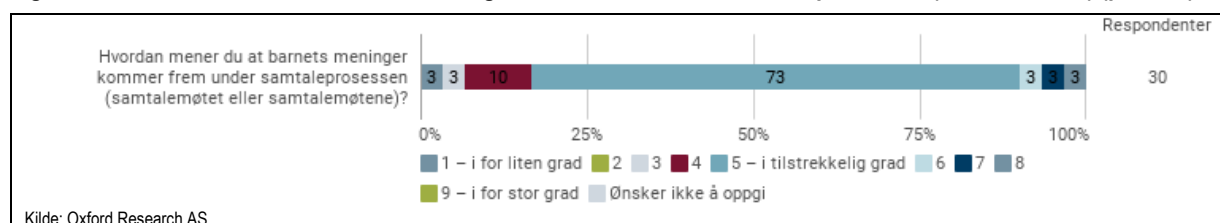
Figur 16: Hvordan mener du barnets meninger... (sakkyndig) (prosent)

Figur 17: Hvordan mener du at barnets meninger...(prosessfullmektiger) (prosent)

Figur 18: Hvordan mener du at barnets meninger kommer frem under samtaleprosessen (nemndsledere) (prosent)

3.3.1 Hvordan kommer barnets stemme frem?

Det finnes flere måter å sikre at barnets stemme kommer frem i samtaleprosess. For barn som er sju år eller eldre blir det oppnevnt en talsperson som leverer en skriftlig uttalelse. Talspersonen kan enten møte under samtaleprosessen, eller den skriftlige uttalelsen legges til grunn. Hvis barnet er yngre enn sju år, blir det ikke oppnevnt en talsperson. Da legges det til grunn opplysninger fra tilsyn og besøksrapporter, og eventuelt tilsyn på samvær, forteller en prosessfullmektig for offentlig part. Informanten forteller videre: «Det vil alltid være opplysning om barnets tanker inkludert i samtaleprosessen, også vil den informasjonen bli vektlagt på bakgrunn av barnets alder.»

Når barnet er 15 år eller eldre, eller selv er part i saken (for eksempel etter barnevernlovens § 4-24 om plassering og tilbakehold i institusjon uten eget samtykke), deltar barnet i samtaleprosessen. Tilbakemeldingene fra flere informanter tyder på at samtaleprosessen da tilpasses til barnet, og at barnet blir ivaretatt. En prosessfullmektig for offentlig part forteller:

«Ungdommen må involveres i prosessene, kan ikke settes på sidelinjen når skjebnen avgjøres i samtaleprosess. De ønsker å sitte i førersetet i prosessen, de vil være inne i samtaleprosessen. I samtaleprosessen kommer det ikke frem opplysninger de ikke er kjent med fra før. Alt som står i saksdokumentene har de opplevd selv, de trenger ikke skjermes for det. Det har vi hatt i bakbødet i samtaleprosessen. Det er skumlere for ungdommen når de ikke involveres.»

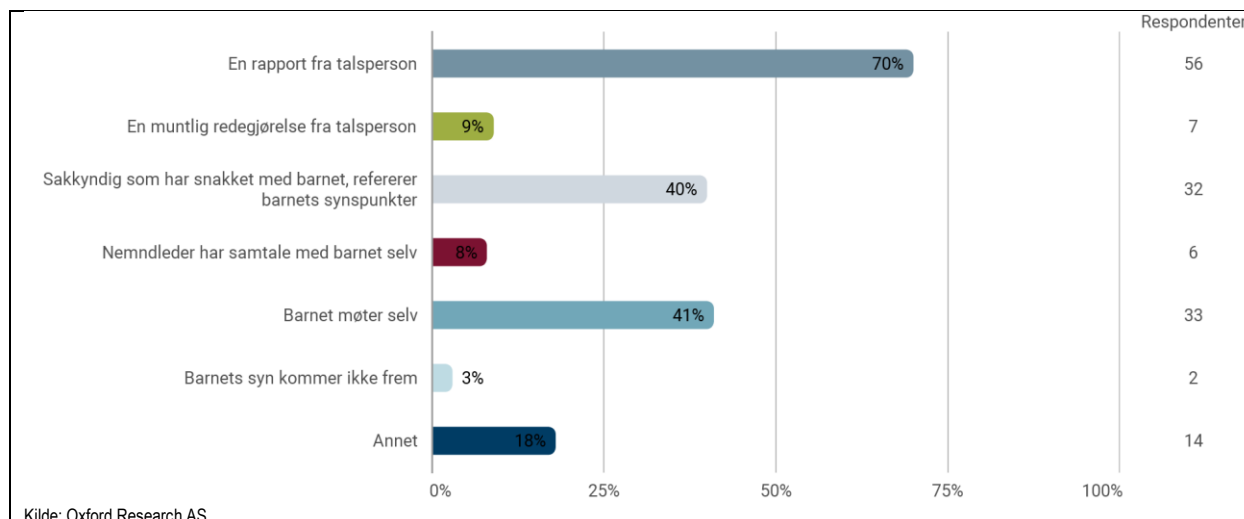
De intervjuede ungdommene som har deltatt i samtaleprosess, opplevde å bli lyttet til av nemndsleder og sakkyndig, og at nemndsleder og sakkyndig har lagt til rette for at ungdommenes stemme kunne komme frem i samtaleprosessen, enten direkte i møtet eller i et formøte hvor motparten ikke var til stede.

De fleste informantene mener at barnets stemme kommer godt nok frem ved hjelp av talspersoner eller at barnet deltar i samtaleprosessen. En prosessfullmektig for privat part, som har erfaring fra en rekke samtaleprosesser mener imidlertid at det kan være en fare for at barnets syn ikke kommer godt nok frem. Det kan være fordi talspersonens dokumentasjon er for dårlig, eller ikke blir brukt i tilstrekkelig grad. Prosessfullmektigen opplever at barnets uttalelse ikke alltid blir lest opp, og ikke alltid blir gått gjennom i møtet. Samtidig understreker informanten viktigheten av at barnet blir hørt: *«Å starte med å bringe barnet inn er en påminnelse om hvem samtaleprosessen handler om. Ellers kan det bli foreldrestyrt eller en prosess med mindre hensyn til barnet. Det er viktig å ha med seg, her må man ha bedre rutiner».*

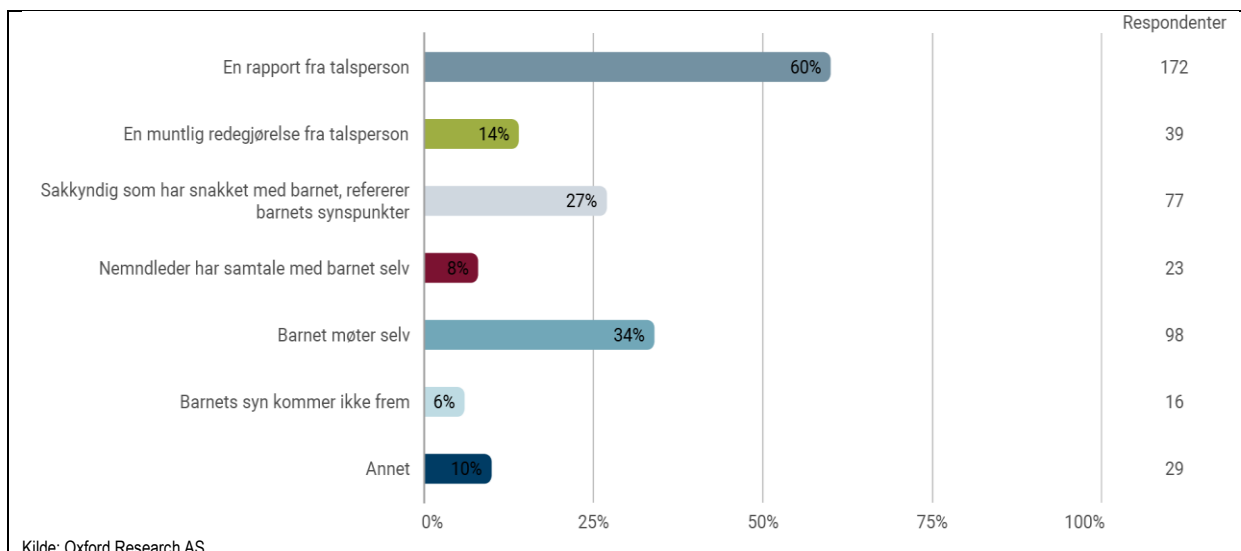
I de observerte sakene har barnets stemme primært fremkommet gjennom rapport fra barnets talsperson som i noen av sakene er referert i stor grad. Det har variert en god del hvor mye om barnet syn på saken som er blitt drøftet i samtalemøtene Oxford Research har deltatt i.

I spørreundersøkelsene til sakkyndige, prosessfullmektiger og nemndsledere har vi undersøkt hvordan barnets syn som regel kommer frem i sakene. De fleste svarer at det er via en rapport for talsperson, eller at barnet møter selv.

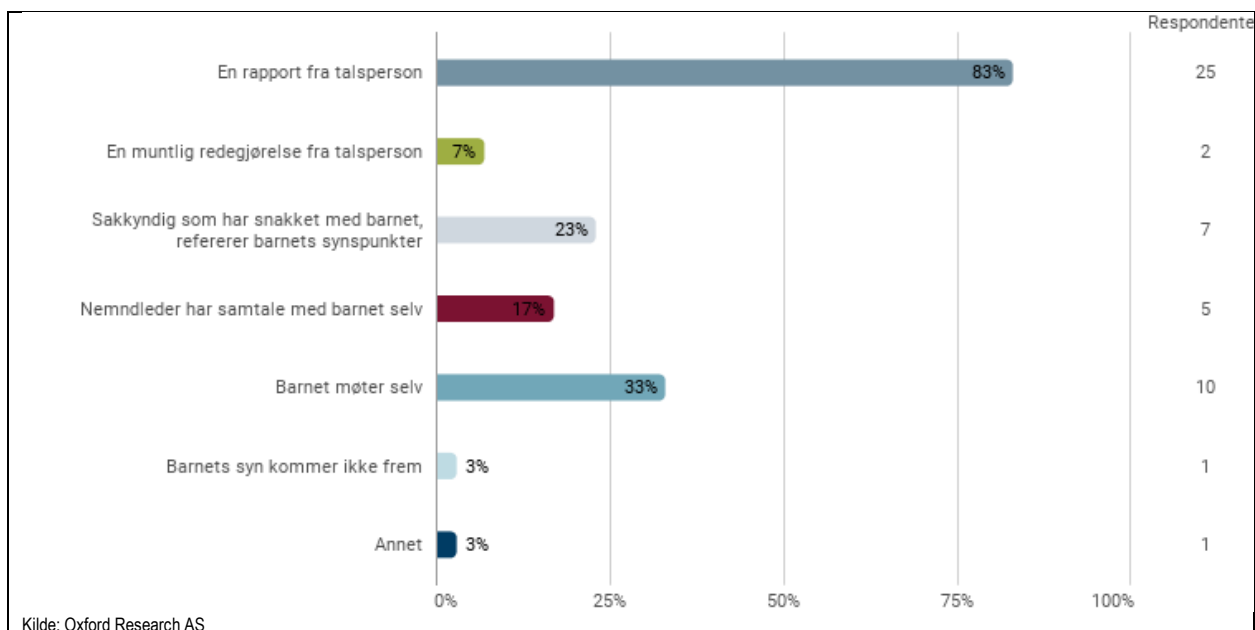
Figur 19: Som regel, hvordan kommer barnets syn frem i samtalemøtet (sakkyndig) (prosent)

Figur 20: Som regel, hvordan kommer barnets syn frem i samtalemøtet (prosessfullmektiger) (prosent)

Figur 21: Som regel, hvordan kommer barnets syn frem i samtalemøtet (nemndsledere) (prosent)

3.3.2 Hvordan kommer hensynet til barnets beste frem

Som det kommer frem i forrige avsnitt, finnes det flere mekanismer for å sikre at barnet blir hørt. De fleste opplever at dette fungerer etter hensikten. Videre forteller de fleste prosessfullmektige og sakkyndige at de opplever at hensynet til barnets beste er ivaretatt i samtaleprosessen.

Flere prosessfullmektiger forteller at de opplever at sakkyndig og nemndsleder sammen ivaretar hensynet til barnets beste. Det samme forteller sakkyndige. Denne sakkyndige sier:

«Hensynet til barnets beste blir vektlagt relativt mye, det er et grunnleggende prinsipp. Jeg føler at jeg og nemndsleder har holdt barnets synspunkt klart og tydelig opp. Vi har snakket om barnets beste, og barns stemme må være utgangspunktet for det som skjer i samtaleprosessen. I mitt fylke har det vært et bevisst fokus på det.»

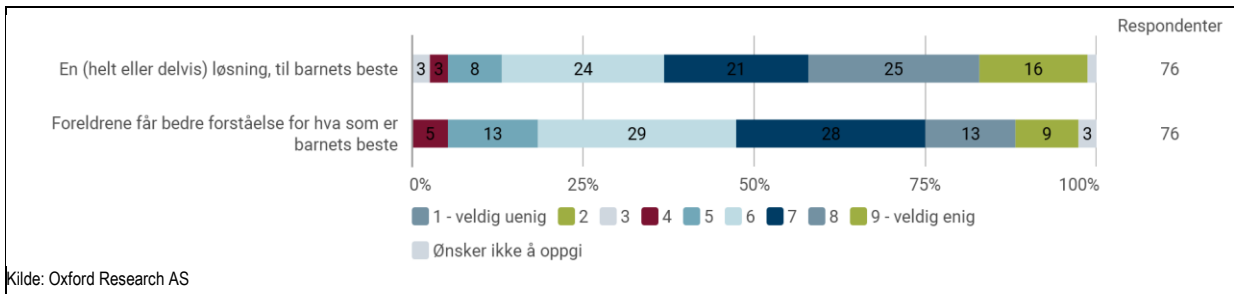
At sakkyndig og nemndsleder i fellesskap har dette fokuset, vurderes som en hensiktsmessig løsning av informantene. Dette er særlig viktig i lys av at partene i dialogen kan komme i skade for å glemme hva som er best for barnet, når de har fokus på å oppnå en løsning som kan fungere for foreldre og barnevernet. Informantene som reiser problemstillingen, omtaler dette hovedsakelig som en teoretisk problemstilling, noe de ikke har opplevd, men ser en fare for. En prosessfullmektig for privat part forteller imidlertid:

«Faren er når man blir for opphengt i det å finne en enighet, at barnets beste forsvinner. Hvis man på død og liv vil unngå et forhandlingsmøte, kan man glemme hensynet til barnets beste. Det har nesten skjedd i en sak. Det er ikke bare en teoretisk problemstilling.»

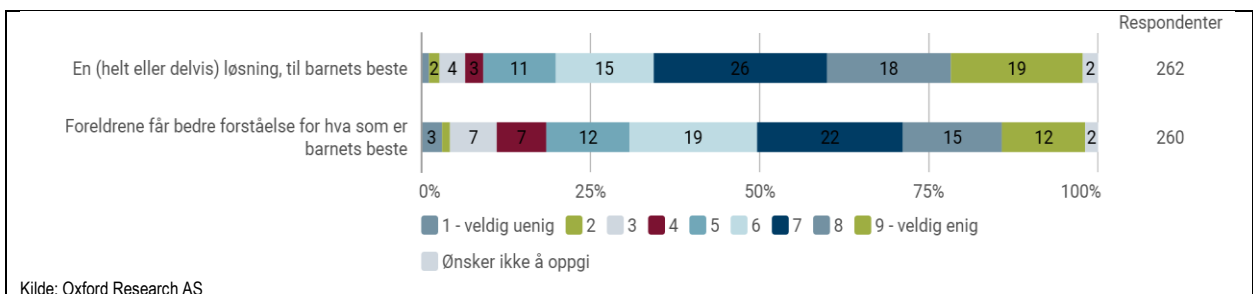
Ungdommene forteller i intervjuene at de i samtalemøtene har følt seg utsatt for press eller omfattende kritikk fra motparten i saken. De opplevde imidlertid også at nemndsleder og sakkyndig beskyttet dem, skjermet dem for mange kritiske spørsmål, og dermed bidro til at de følte seg tryggere. Ungdommene fikk også muligheten til å forlate rommet og kunne samtidig være trygge på at de gjennom sine prosessfullmektiger fremdeles var representert.

Når vi spør de sakkyndige, prosessfullmektigene og nemndslederne om hvorvidt de opplever at samtaleprosess bidrar til en løsning til barnets beste, mener de fleste at samtaleprosess bidrar til dette. I spørsmålet om hvorvidt foreldrene får bedre forståelse for hva som er barnets beste, er det i noe mindre grad enighet om, men det er fremdeles halvparten av de sakkyndige og prosessfullmektigene, og nesten tre fjerdedeler av nemndslederne, som mener at dette er tilfellet. Nemndslederne er generelt mer positive til samtaleprosessens bidrag enn de to andre gruppene.

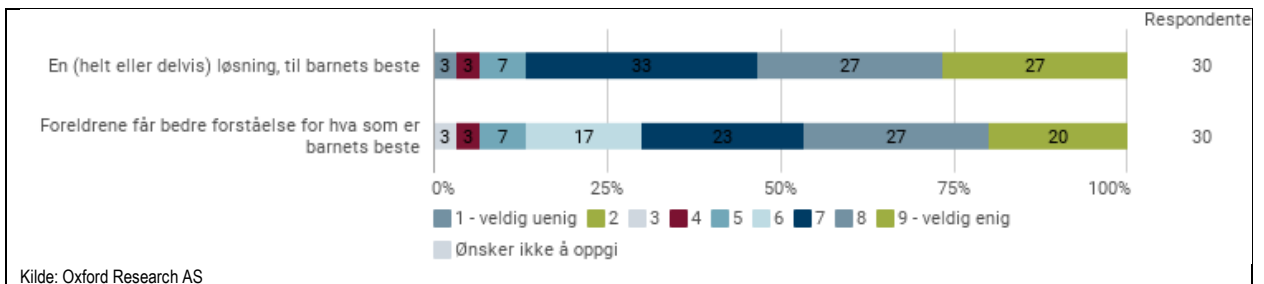
Figur 22: Sammenliknet med forhandlingsmøte/ ordinær nemndbehandling, hvorvidt opplever du at samtaleprosess bidrar til følgende? (sakkyndig) (prosent)

Figur 23: Sammenliknet med forhandlingsmøte/ ordinær nemndbehandling, hvorvidt opplever du at samtaleprosess bidrar til følgende? (prosessfullmektiger) (prosent)

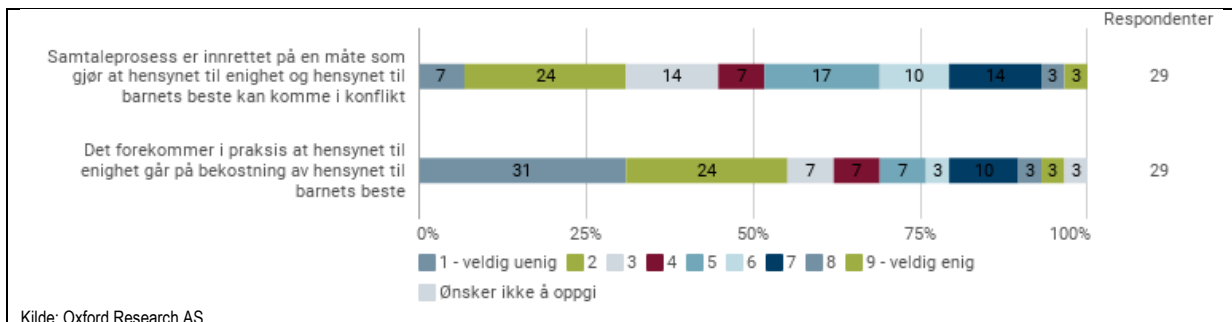

Figur 24: Sammenliknet med forhandlingsmøte/ ordinær nemndsbehandling, hvorvidt opplever du at samtaleprosess bidrar til følgende? (nemndsleder) (prosent)

En innvending mot samtaleprosess, som også ble tatt opp av prosessfullmektigene og sakkyndige i intervjuene, er at ønsket om å oppnå en løsning i saken kan gå på bekostning av hensynet til barnets beste. Når vi spør nemndslederne i spørreundersøkelsen om de mener at samtaleprosess er innrettet slik at det kan bli konflikt mellom disse hensynene, er nemndslederne veldig delt. Vi merker oss at under halvparten av nemndslederne mener at samtaleprosess ikke er innrettet slik. På spørsmålet om dette forekommer i praksis, mener imidlertid en større andel av nemndslederne at dette ikke er tilfellet. På samme tid svarer omtrent en åttendel av nemndslederne at de har opplevd at hensynet til barnets beste har måttet vike for ønsket om å komme til enighet i saken.

Figur 25: Hvor enig er du i følgende påstander (nemndsledere) (prosent)

3.4 Samtaleprosessen i tall

De følgende underkapitlene gir et overordnet blikk på partenes erfaringer med samtaleprosess, og omfanget av bruken av samtaleprosess i forsøksnemndene. Denne delen bygger på datagrunnlaget fra nemndenes egne evalueringsskjemaer, og vår analyse av registerdataene fra sentralenheten.

3.4.1 Partenes erfaringer med samtaleprosess

Etter et gjennomført samtalemøte skal partene og prosessfullmektigene for offentlig part gi tilbakemeldinger gjennom et standardisert vurderingsskjema. Deltakerne skal ta stilling til en rekke påstander om sine erfaringer med samtaleprosess i det konkrete møtet, hvor 9 betyr at de er helt enige med påstanden, og 1 betyr at de er helt uenige. Oxford Research har sammenstilt og analysert svarene.

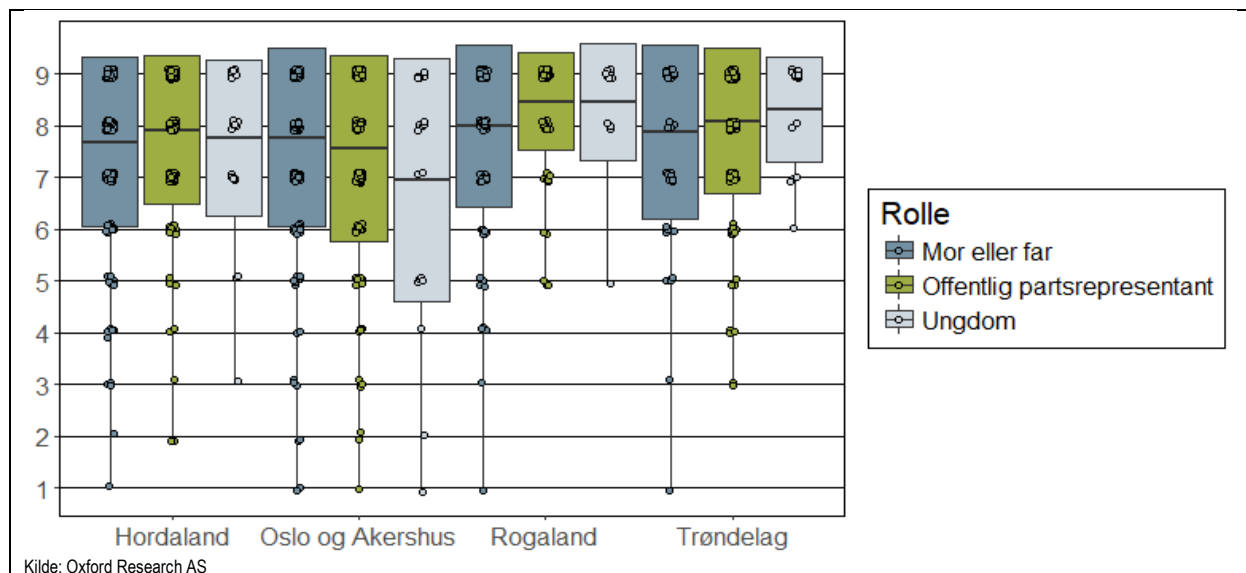
Totalt har 1221 personer fylt ut evalueringsskjemaet. Av disse var 515 offentlige partsrepresentanter, 531 var foreldre og 79 var ungdommer med partsrettigheter (hadde egen prosessfullmektig). Vi har utelatt besvarelser fra ungdommer uten partsrettigheter, kategorien «andre» og nemnden i Møre og Romsdal på grunn av et for lavt antall skjemaer til at slutningsstatistikk er hensiktsmessig. Antall besvarelser er oppgitt for hver påstand i figuroverskriftene.

I det følgende presenterer vi som sagt en del figurer som viser analysen og resultatene fra evalueringsskjemaene. Figurene kan være noe vanskelig å forstå. Vi gir derfor et eksempel på hvordan figurene kan leses og forstås. På den loddrette akse (helt til venstre) er svaralternativene eller skalaene angitt. Den går fra 1 til 9. 9 betyr at de som har svart er helt enige med påstanden i spørsmålet i evalueringsskjemaet, mens 1 betyr at de er helt uenige. På den vannrette akse har vi plassert de ulike nemndene som er med i forsøket (ekskludert Møre og Romsdal). For hver nemnd kan det være flere informantgrupper som har svart. I figur 26 ser vi at vi har svar for både mor eller far, offentlig partsrepresentant og ungdom. Figuren viser altså svarene for de som har vært parter i saken. Svarresultatene for de ulike parter er angitt med ulike farger og punkter.

I praksis bør en se på hvor «høyt opp» boksene og punktene er og særlig den vannrette streken inne i de skraverete boksene som angir gjennomsnittsvaret for den enkelte gruppe. Den er også interessant dersom de fargete boksene dekker et stort tallområde, slik som vi ser at den grå boksen for ungdommer fra Oslo og Akershus gjør. Det betyr at det er stor variasjon i om ungdommene i Oslo og Akershus mener de har fått god nok informasjon om hva samtaleprosess innebærer før de samtykket.

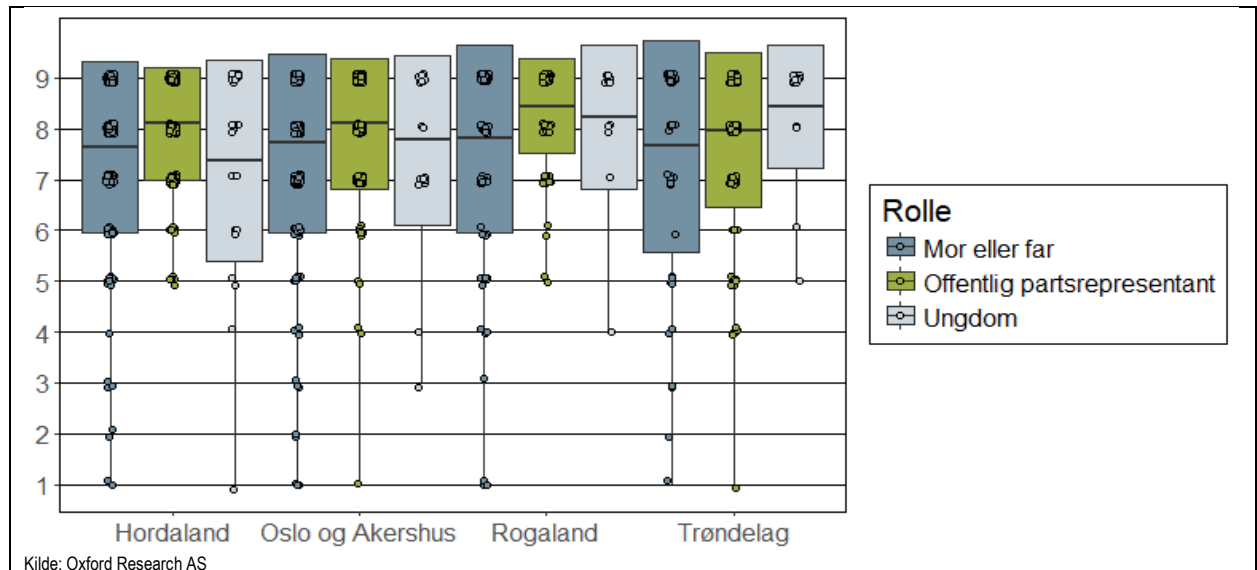
Som vi ser i Figur 26 ligger gjennomsnittet for alle gruppene innenfor de ulike nemndene mellom ca. 7,5 til 8,5, som viser at de aller fleste er enige i påstanden om at de fikk nok informasjon om hva samtaleprosess innebar før de samtykket. Resultatene fra analysene tilsier at deltagerne i Rogaland er signifikant mer fornøyd med informasjonen de fikk før de samtykket enn deltagerne i Oslo/ Akershus og Hordaland.

Figur 26: Jeg fikk god nok informasjon om hva samtaleprosess innebærer før jeg samtykket (N=1112)

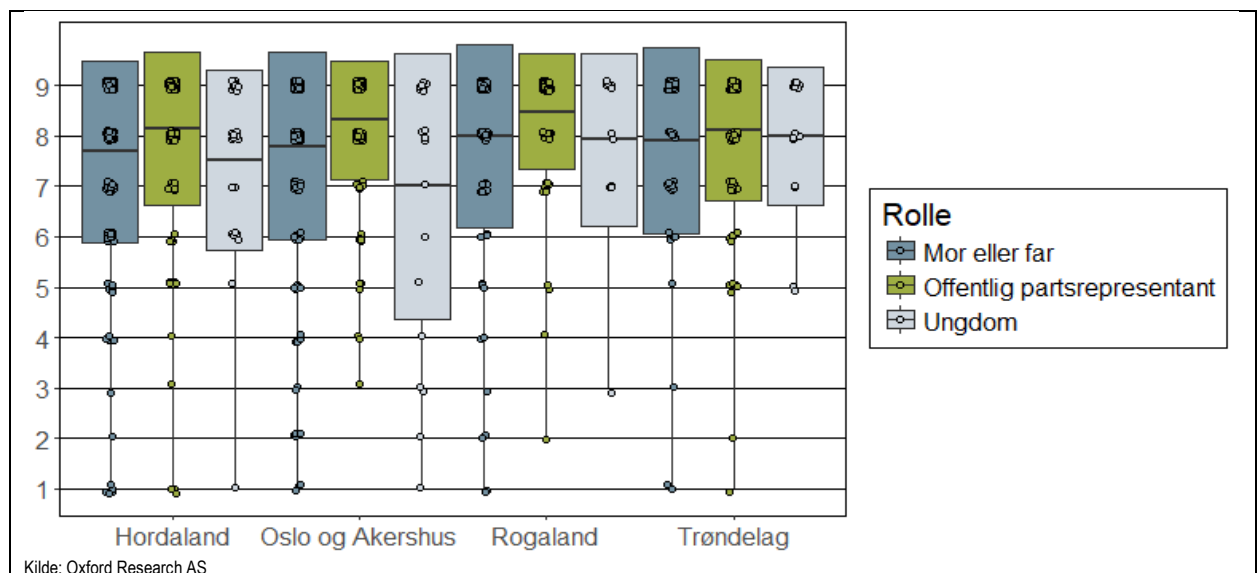
Figur 27 viser et tilsvarende diagram for påstanden «Jeg fikk sagt det jeg ville si». Her er det en signifikant forskjell mellom roller, der det gjennomgående er slik at de offentlige partsrepresentantene i større grad opplevde å få gi uttrykk for sine synspunkter enn mødrene og fedrene. Hovedtendensen er likevel at de aller fleste deltagerne opplevde å få sagt det de ville si gjennom samtaleprosessen.

Figur 27: Jeg fikk sagt det jeg ville si (N=1114)

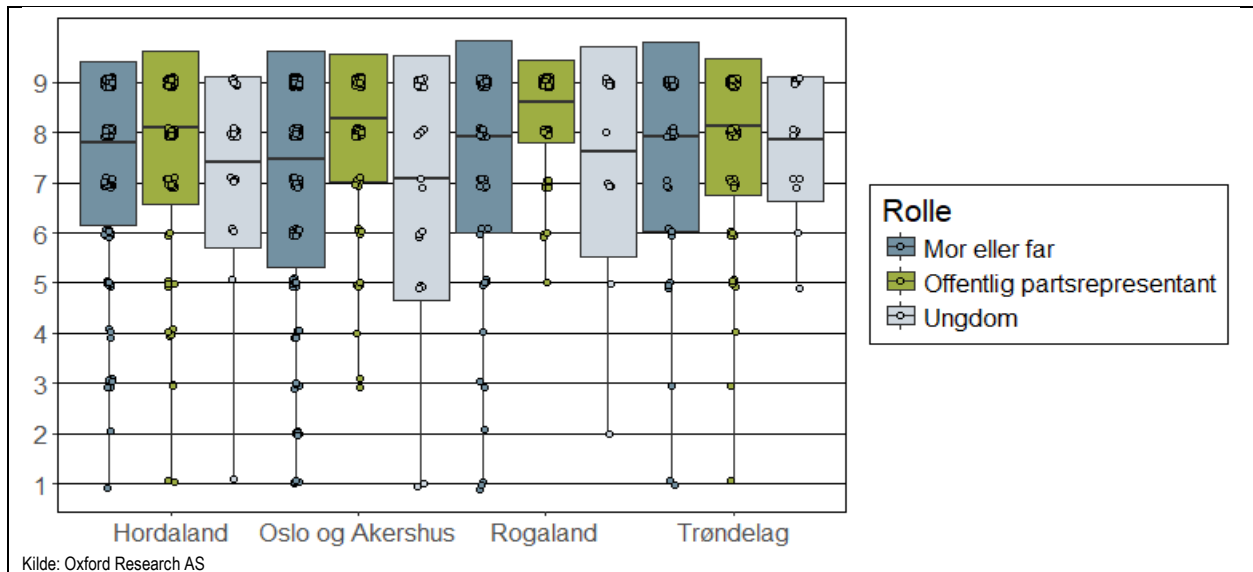

Figur 28 og Figur 29 nedenfor viser i hvilken grad partene følte seg forstått av nemndsleder og den sakkyndige. Analysene viser at det er en statistisk signifikant forskjell der de offentlige partsrepresentantene følte seg forstått i større grad enn både foreldrene og ungdommene av både nemndsleder og sakkyndig. I tillegg viser analysen at deltagerne i Rogaland følte seg bedre forstått av den sakkyndige enn deltagerne i Oslo/ Akershus. Hovedtendensen er likevel at de aller fleste følte seg forstått av både nemndslederen og den sakkyndige

Figur 28: Jeg følte meg forstått av nemndsleder (N=1118)

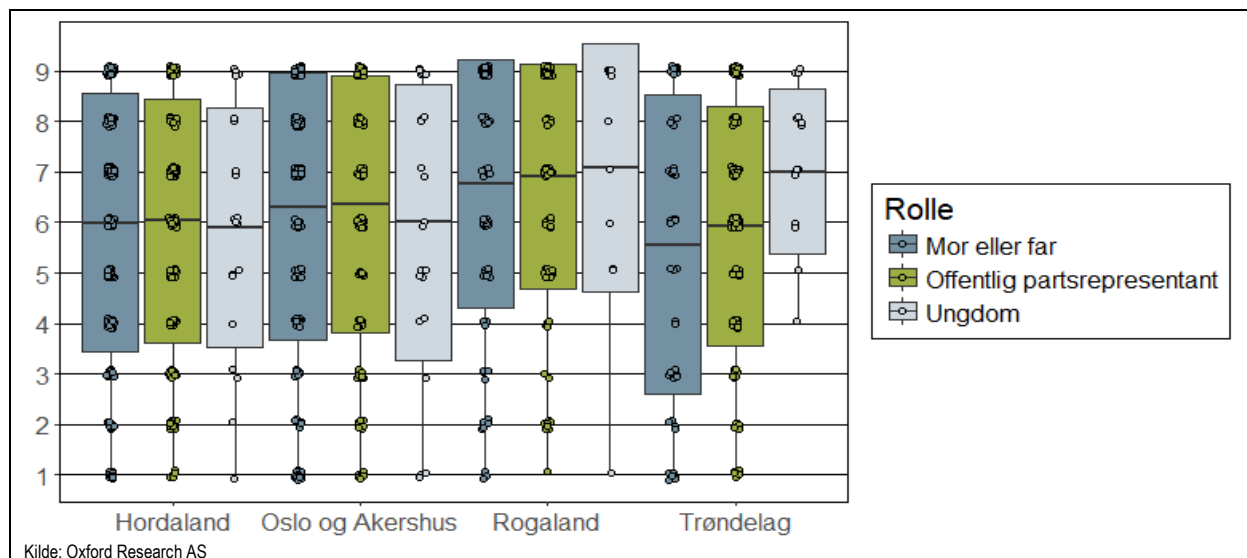

Figur 29: Jeg følte meg forstått av sakkyndig (N=1103)

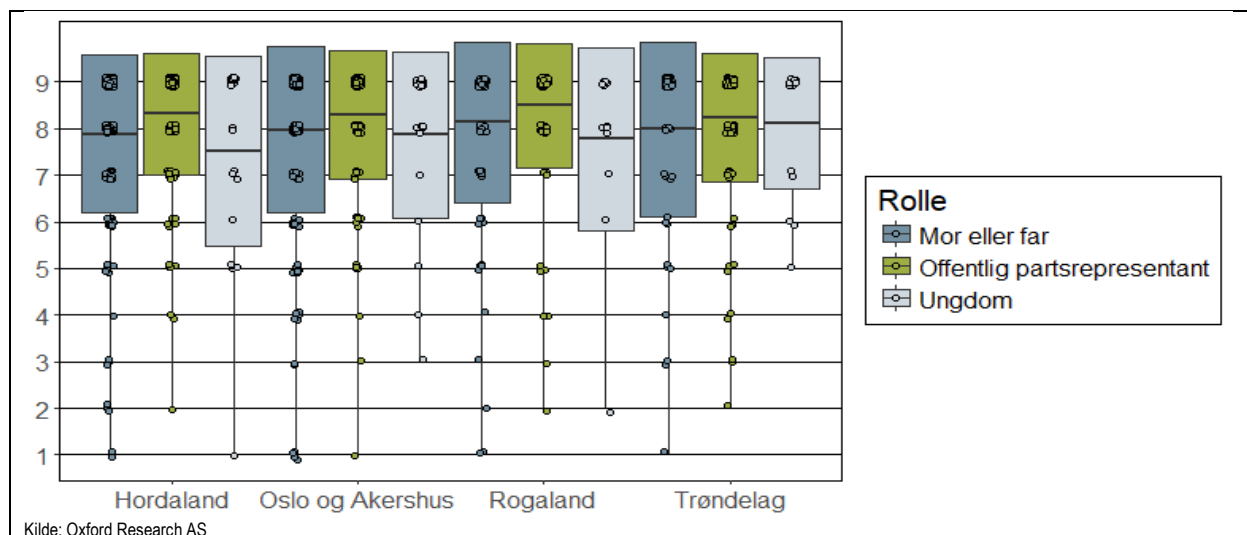
Figur 30 viser at det er forholdsvis stor spredning med hensyn til i hvilken grad deltagerne føler seg forstått av den andre parten. Gjennomsnittet ligger varierer fra 5,5 til 7. Igjen ser vi imidlertid at deltagerne i Rogaland er signifikant mer enige i påstanden enn deltagerne i Hordaland og Trøndelag.

Figur 30: Jeg følte meg forstått av den andre parten (N=1099)

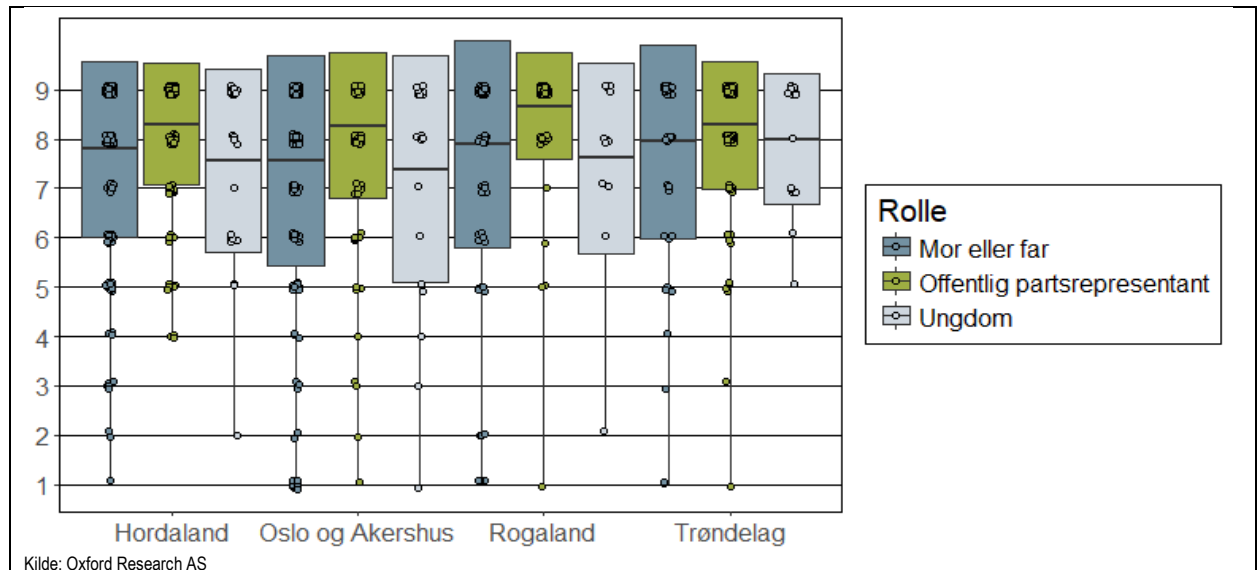

Figur 31 og Figur 32 viser at de aller fleste deltagerne opplevde nemndslederen og sakkyndig som nøytrale. Igjen viser det seg imidlertid at de offentlige partsrepresentantene i signifikant større grad enn foreldrene og ungdommene opplevde både nemndslederen og den sakkyndige som nøytrale. Videre opplevde deltagerne i Rogaland den sakkyndige som mer nøytral enn deltagerne i Oslo/Akershus.

Figur 31: Jeg opplevde nemndsleder som nøytral (N=1113)

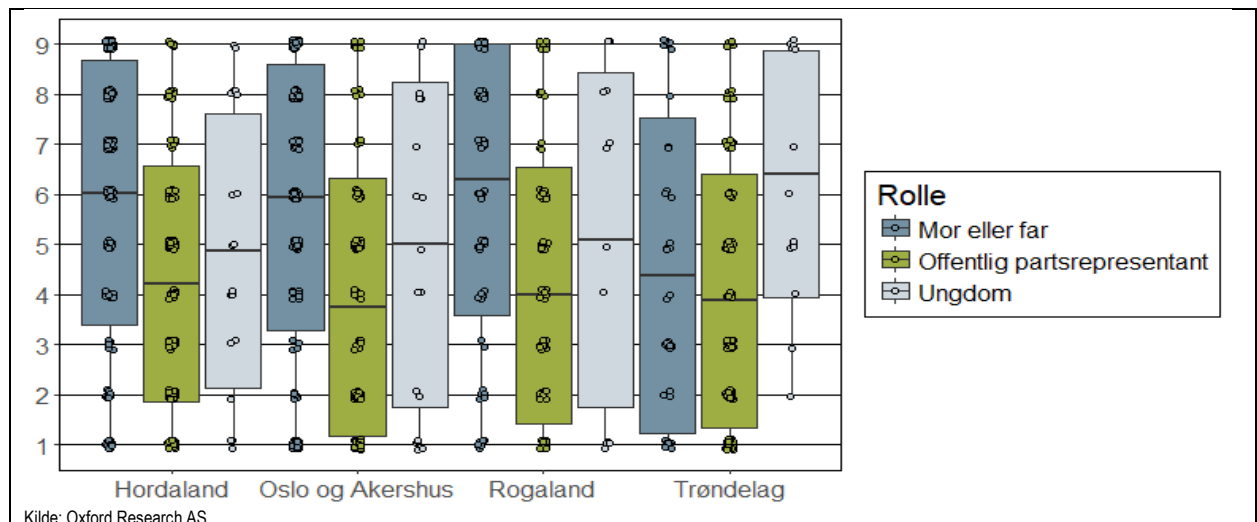

Figur 32: Jeg opplevde sakkyndig som nøytral (N=1097)

Figur 33 viser at det er svært stor spredning for alle deltagergruppene med hensyn til i hvilken grad de opplevde å få ny forståelse i saken. Her er det signifikante forskjeller på ca. to skala-verdier mellom foreldrene og den offentlige partsrepresentanten, og mindre men fortsatt signifikante forskjeller mellom ungdommene og den offentlige partsrepresentanten (bortsett fra i Trøndelag). Deltagerne i Trøndelag er signifikant mindre enige i at de fikk ny forståelse i saken, enn deltagerne i de andre nemndene.

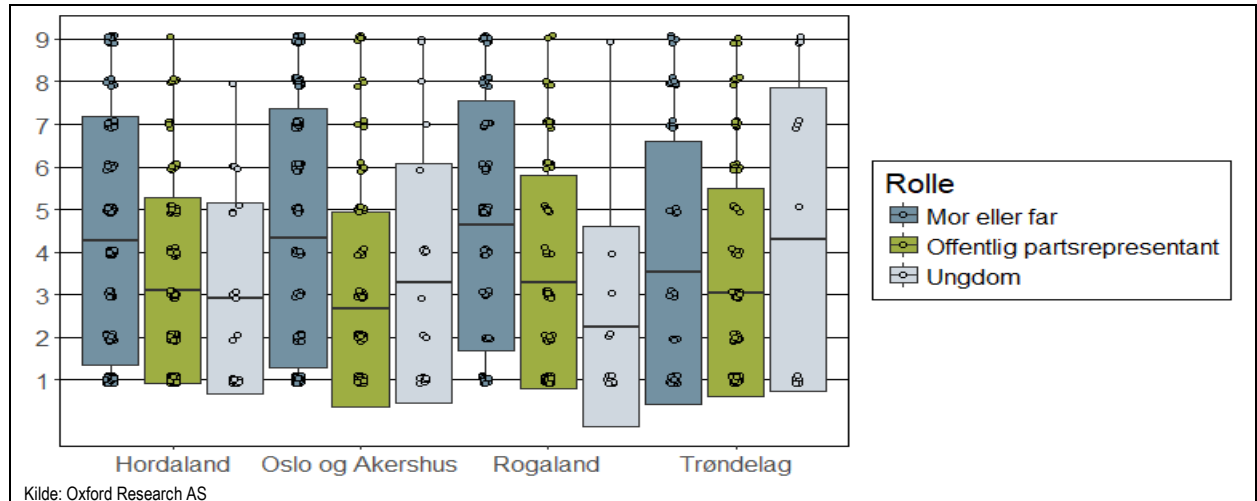
Figur 33: Jeg opplevde at jeg fikk ny forståelse i saken (N=1091)

Figur 34 viser at det også var forholdsvis stor spredning i svarene med hensyn til i hvilken grad de endret mening eller oppfatning underveis i møtet. Her er det imidlertid mødrene og fedrene som er

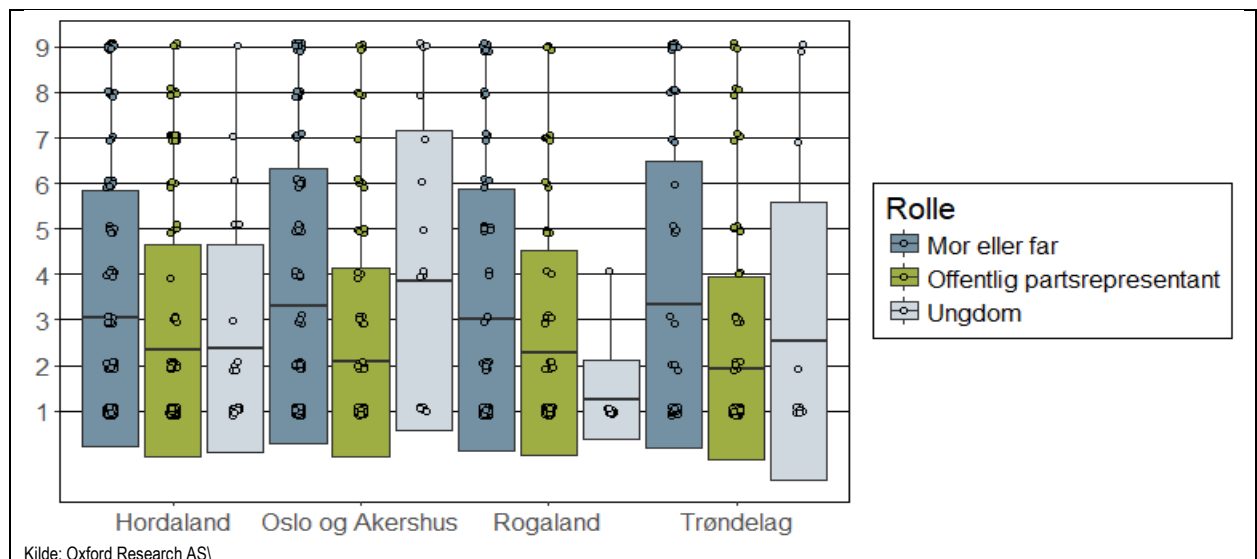
signifikant mer enige i påstanden enn både de offentlige partsrepresentantene og ungdommene. Vi ser likevel at hovedtendensen er at de fleste heller mot å være uenige i at de endret mening/oppfatning underveis møtet.

Figur 34: Jeg endret mening/oppfatning/vurdering underveis i møtet (N=1081)

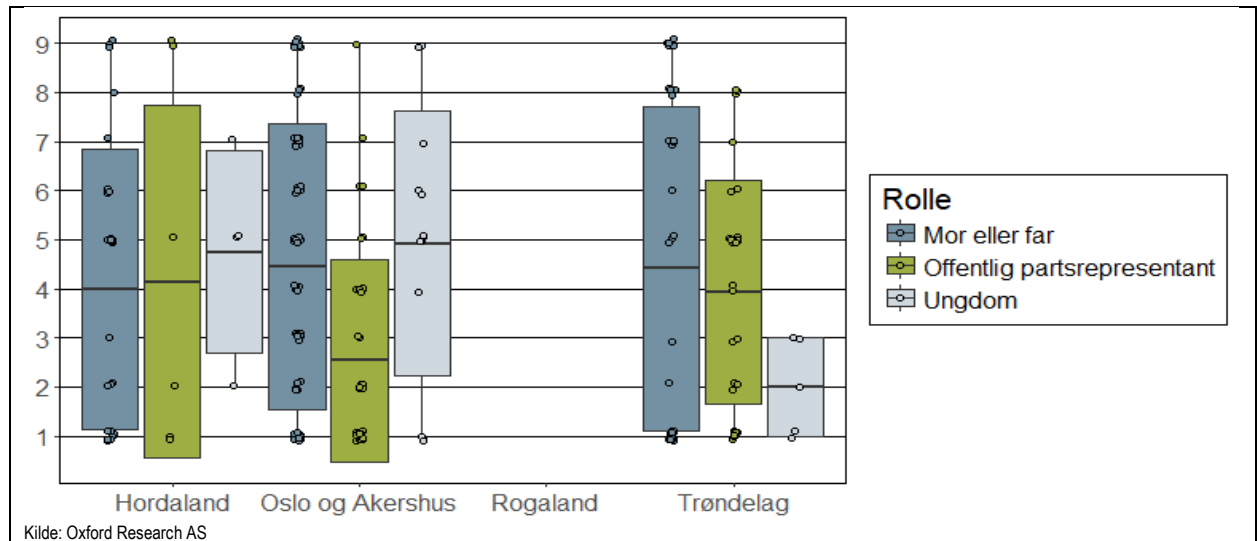

Figur 35 viser i hvilken grad deltagerne opplevde å bli presset til noe de ikke ville, og hovedtendensen er at de fleste er uenige i påstanden. Analysen tilsier at foreldrene opplevde mer press enn den offentlige partsrepresentanten, og forskjellen er statistisk signifikant. Figur 36 viser at de fleste ikke opplevde at dette påvirket prosessen. Vi ser en viss spredning i svarfordelingene for begge spørsmålene.

Figur 35: Ble du presset til noe du ikke ville (N=1073)

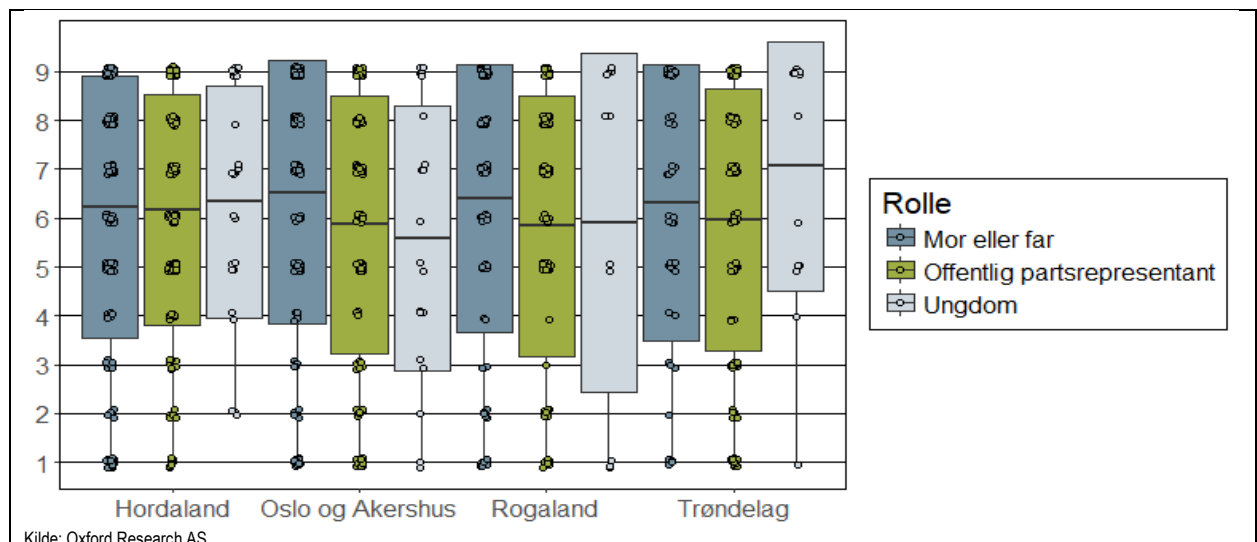

Figur 36: Hvis ja: påvirket dette prosessen? (N=226)

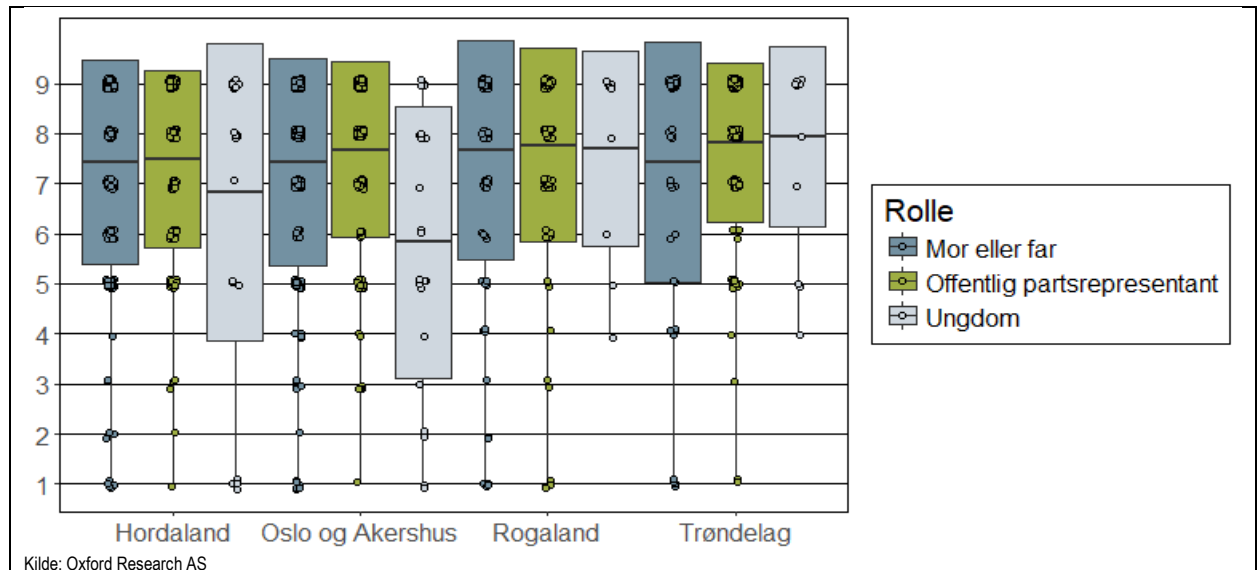

Figur 37 viser i hvilken grad deltagerne opplevde at møteformen bidro til å bedre kommunikasjonen med motparten, og her er det svært stor spredning mellom alle deltagergruppene. Vi ser at gjennomsnittet ligger rundt 6-7, men det er ingen statistisk signifikante forskjeller mellom hverken roller eller nemnder. Figur 38 viser at de aller fleste er fornøyde med prosessformen, men at ungdommene i Oslo/ Akershus og Hordaland er signifikant mindre fornøyde enn resten. Imidlertid viser Figur 39 at de likevel ikke hadde foretrukket et forhandlingsmøte. Selv om spredningen ikke er uvesentlig, ligger gjennomsnittet på omkring 3 for de fleste deltagergruppene, som betyr at de i liten grad er enige i at det hadde vært bedre med et forhandlingsmøte.

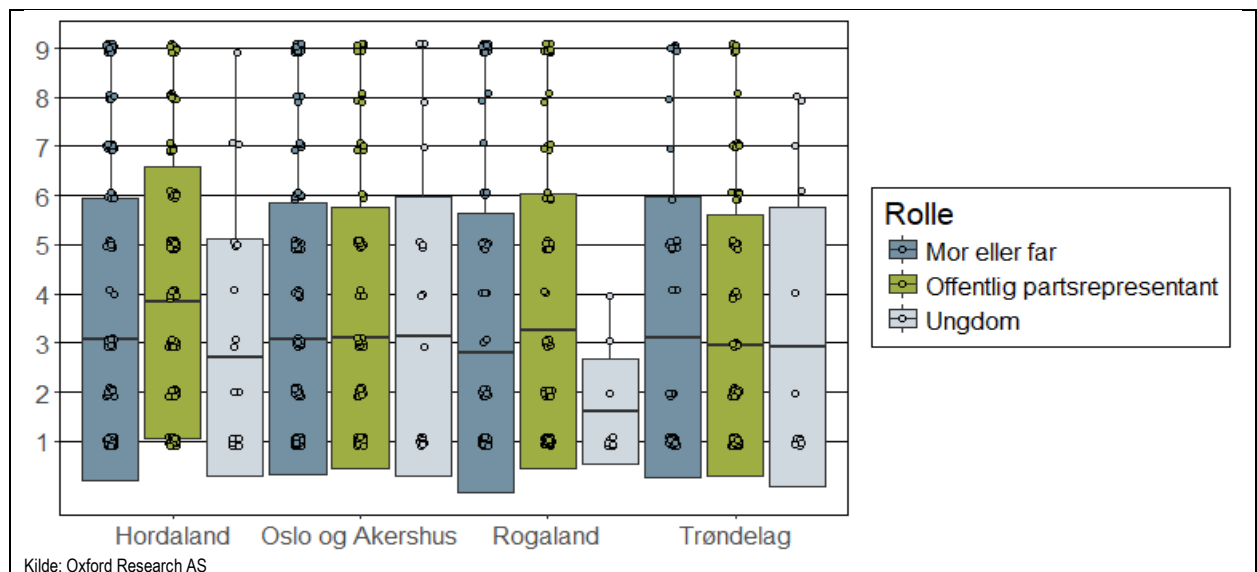
Figur 37: Møteformen bidro til å bedre kommunikasjonen mellom partene (N=1074)

Figur 38: Jeg er fornøyd med prosessformen (N=1096)

Figur 39: Det hadde vært bedre med en tradisjonell "rettssak" (N=1078)

3.4.2 De prosessfullmektiges evalueringer av samtaleprosessen

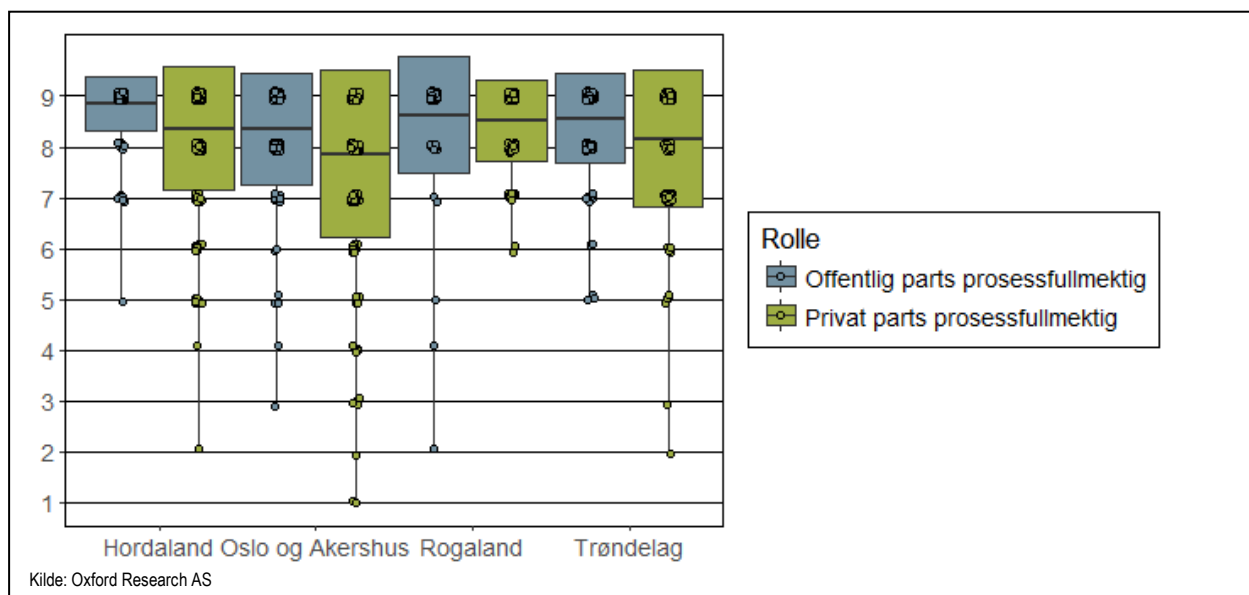
I det følgende vil svarfordelingene til prosessfullmektigene gjennomgås. Totalt var det 1214 prosessfullmektiger som fylte ut evalueringsskjemaet. Av disse var 512 prosessfullmektige for den offentlige parten og 702 for den private part. Vi har imidlertid også her utelatt besvarelser fra nemnden i Møre og Romsdal, ettersom antallet besvarelser var for lavt til at det ville være hensiktsmessig å gjøre dem til gjenstand for slutningsstatistikk. For en del av påstandene bes den prosessfullmektige å ta stilling

til hvordan klienten opplevde ulike sider ved samtaleprosessen. Påstandene ble enten ikke benyttet ovenfor de prosessfullmektige i Rogaland eller så ble svarene deres ikke registrert. Dessuten viser svarfordelingene knyttet til disse påstandene omtrent det samme mønsteret som påstandene der prosessfullmektigen svarer på egne vegne, riktignok med noe større spredning. Vi har derfor valgt å utelate disse fra rapporteringen. Antall utfylte besvarelser for hver påstand er oppgitt i figuroverskriftene.

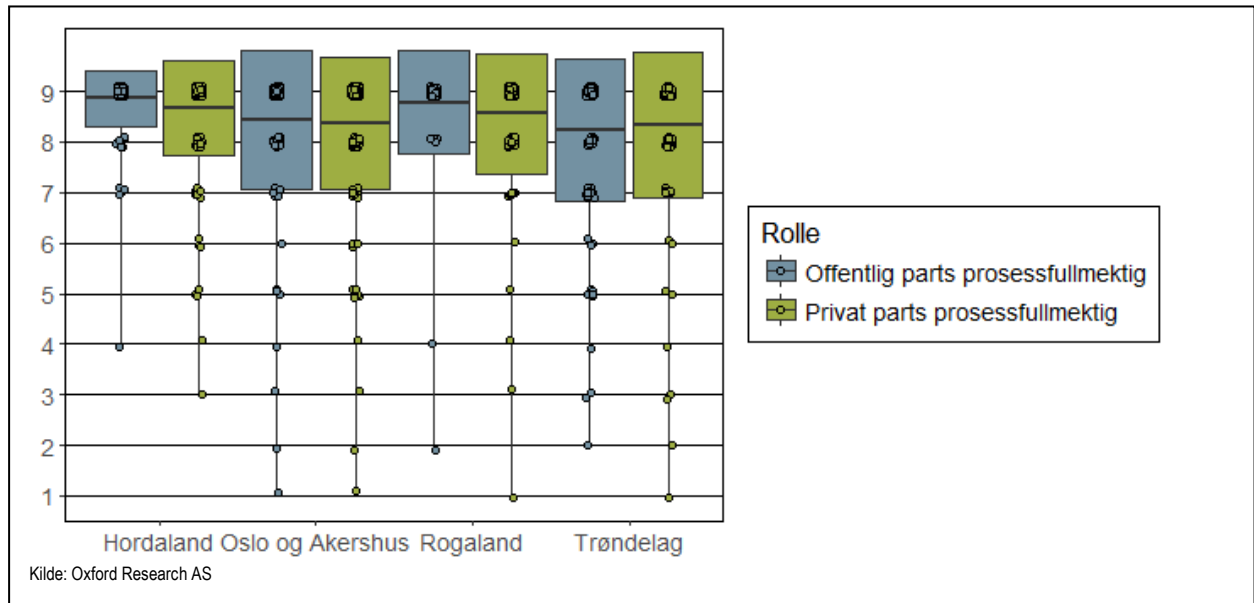
Figur 40 viser at de aller fleste prosessfullmektige var fornøyde med informasjonen de og klienten fikk før de samtykket til samtaleprosess. Imidlertid var de prosessfullmektige i Oslo og Akershus signifikant mindre fornøyde enn prosessfullmektigene i de andre nemndene. Det er også en signifikant forskjell mellom offentlig og privat parts prosessfullmektige, der de som representerte den offentlige part er omtrent en halv skalaenhet mer enige i at de fikk tilstrekkelig informasjon.

Figur 41 viser at den klare hovedtendensen er at nemndslederen ble opplevd som nøytral. Det er likevel en liten, men statistisk signifikant forskjell mellom nemndene, der prosessfullmektigene i Rogaland og Hordaland er noe mer enige i at nemndslederen var nøytral enn dem i Trøndelag og Oslo og Akershus.

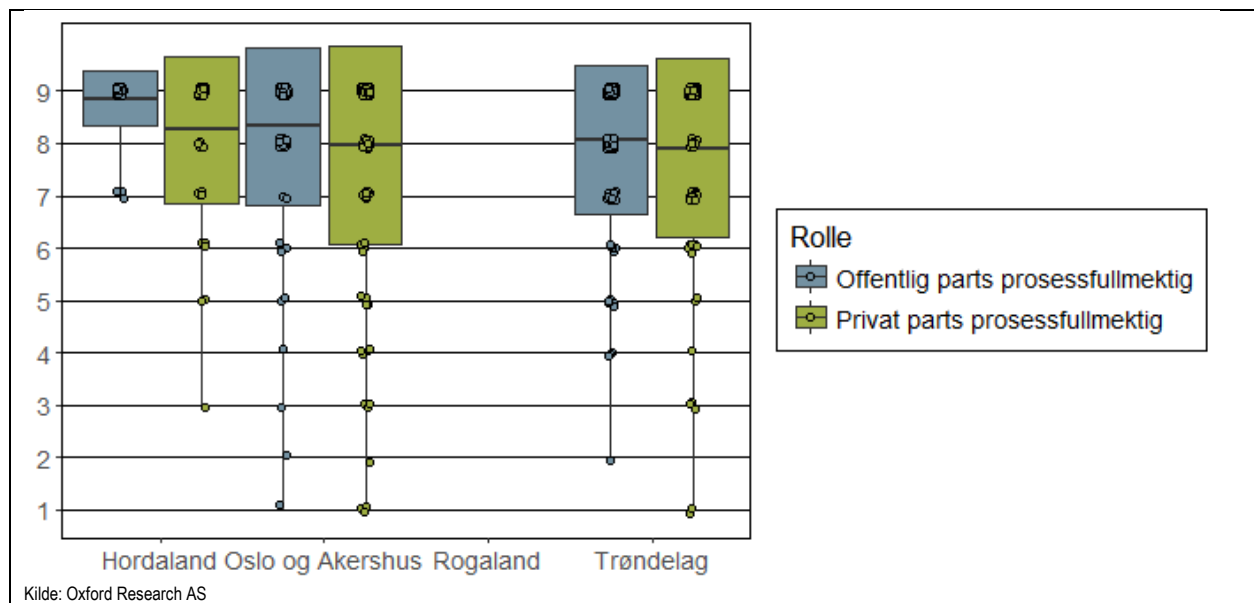
Figur 40: Jeg og parten fikk nok informasjon om hva samtaleprosess innebærer før vi samtykket (N=1136)

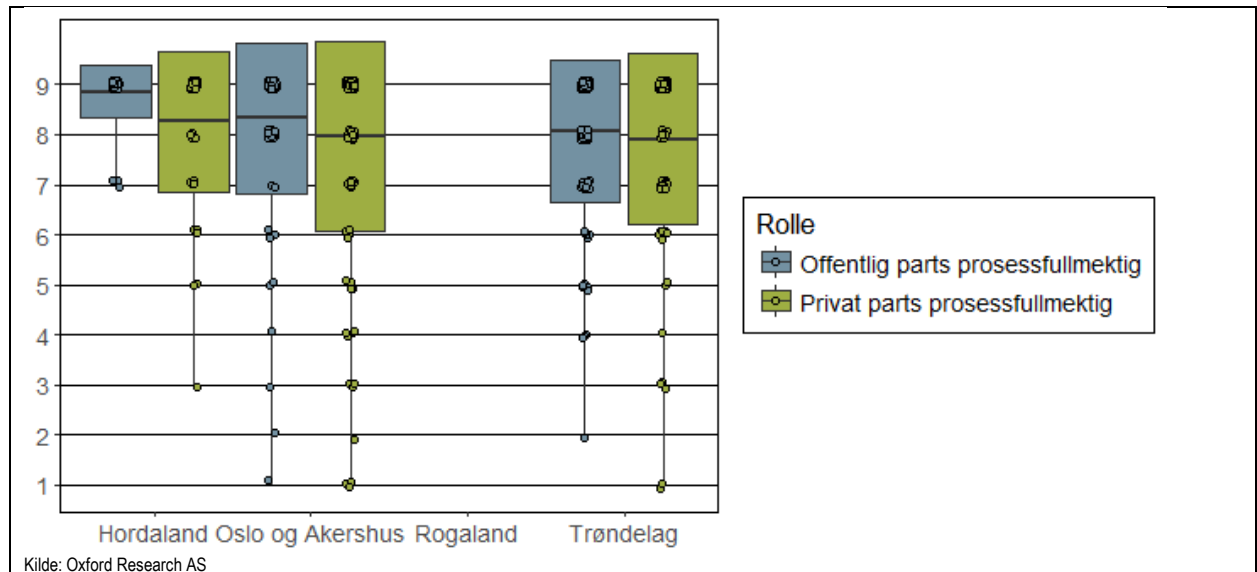
Figur 41: Jeg opplevde nemndsleder som nøytral (N=1145)

Figur 42: Klienten opplevde nemndsleder som nøytral (N=562)

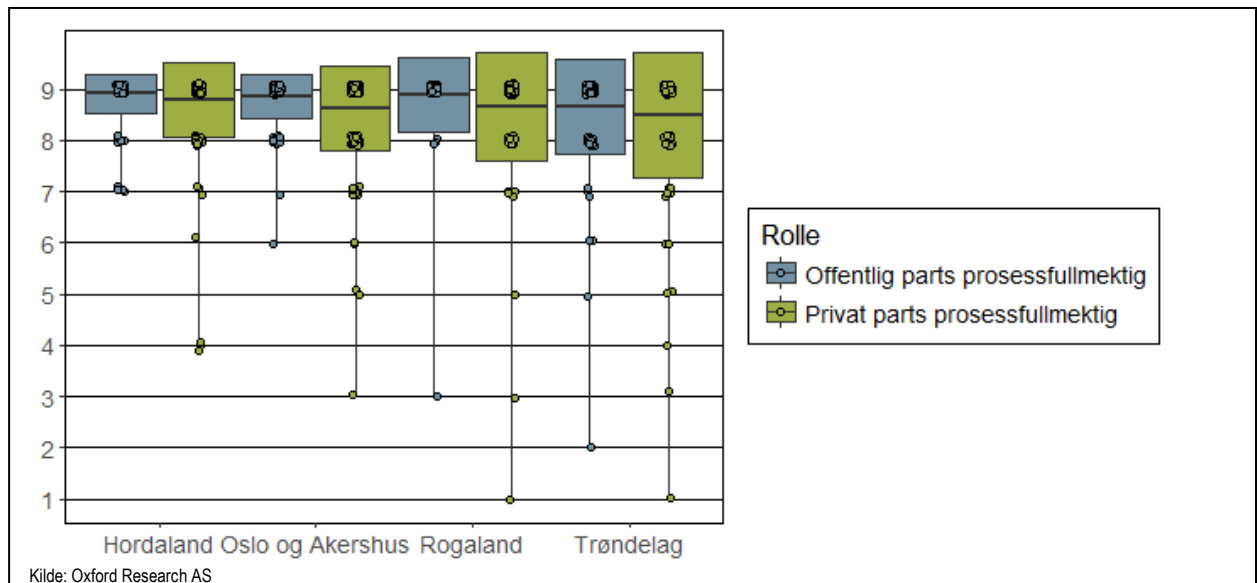

Figur 43: Klienten opplevde nemndsleder som nøytral (N=562)

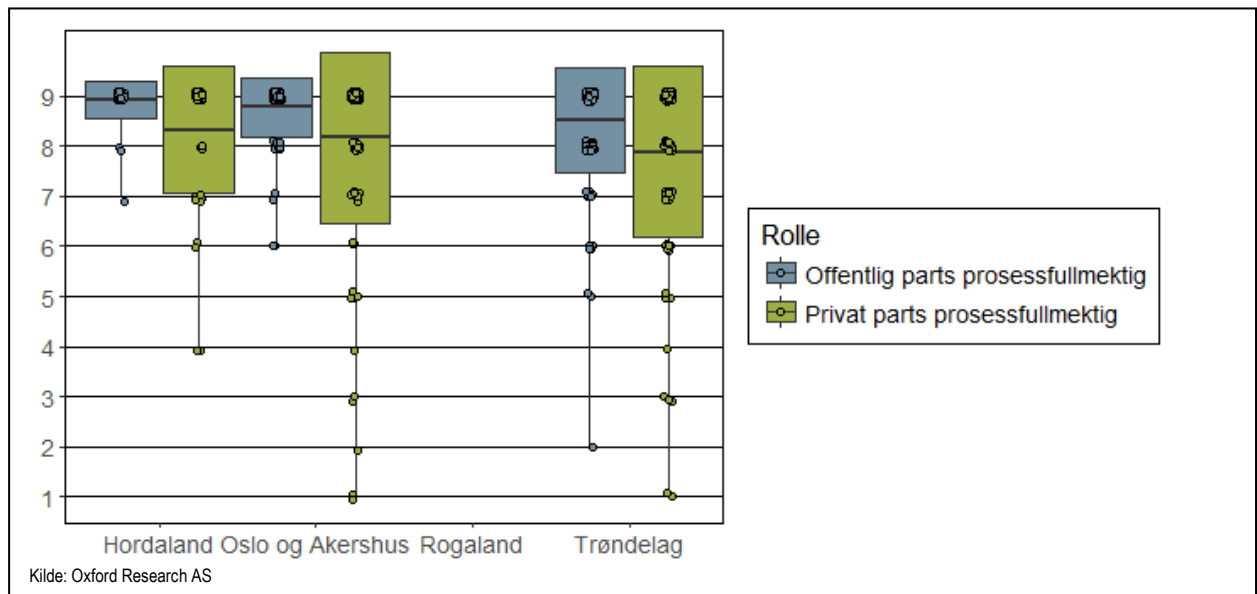

Figur 44 viser at de aller fleste prosessfullmektige hadde veldig høy tillit til nemndslederen. Analysene viser imidlertid noen små, men statistisk signifikante forskjeller. Offentlig parts prosessfullmektige hadde omtrent 0,2 skalaenheter mer tillit til nemndslederen enn privat parts. I tillegg hadde prosessfullmektigene i Hordaland ca. 0,25 skalaenheter mer tillit til nemndsleder enn dem som holdt til i Trøndelag.

Figur 44: Jeg hadde tillit til nemndsleder (N=1146)

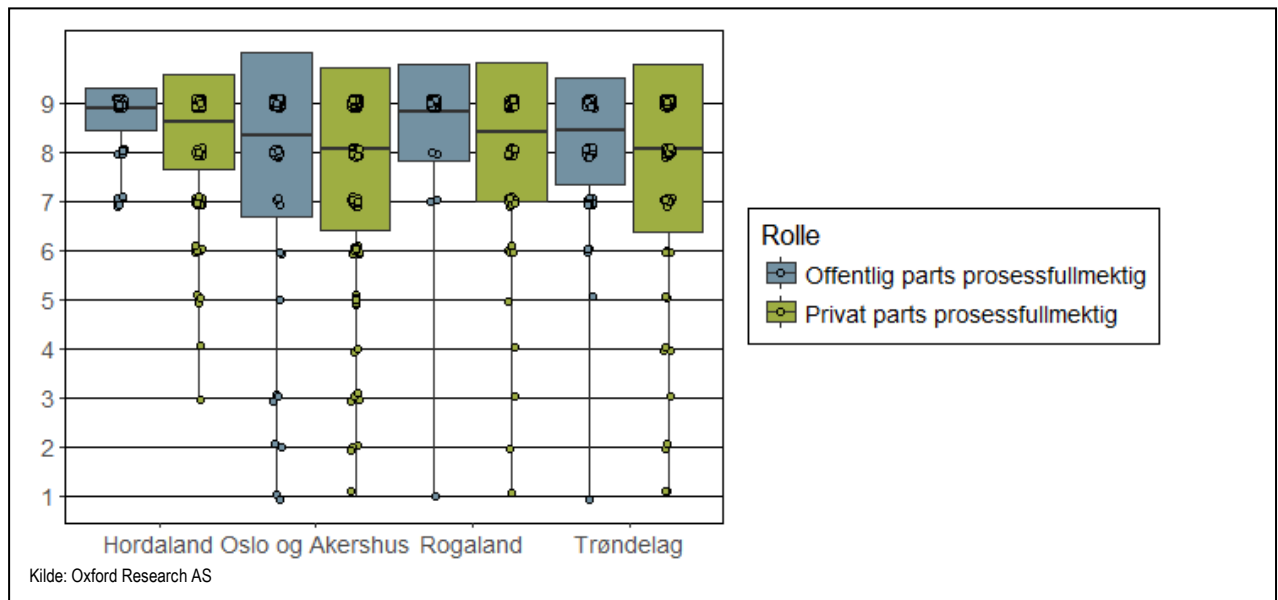

Figur 45: Klienten hadde tillit til nemndsleder (N=546)

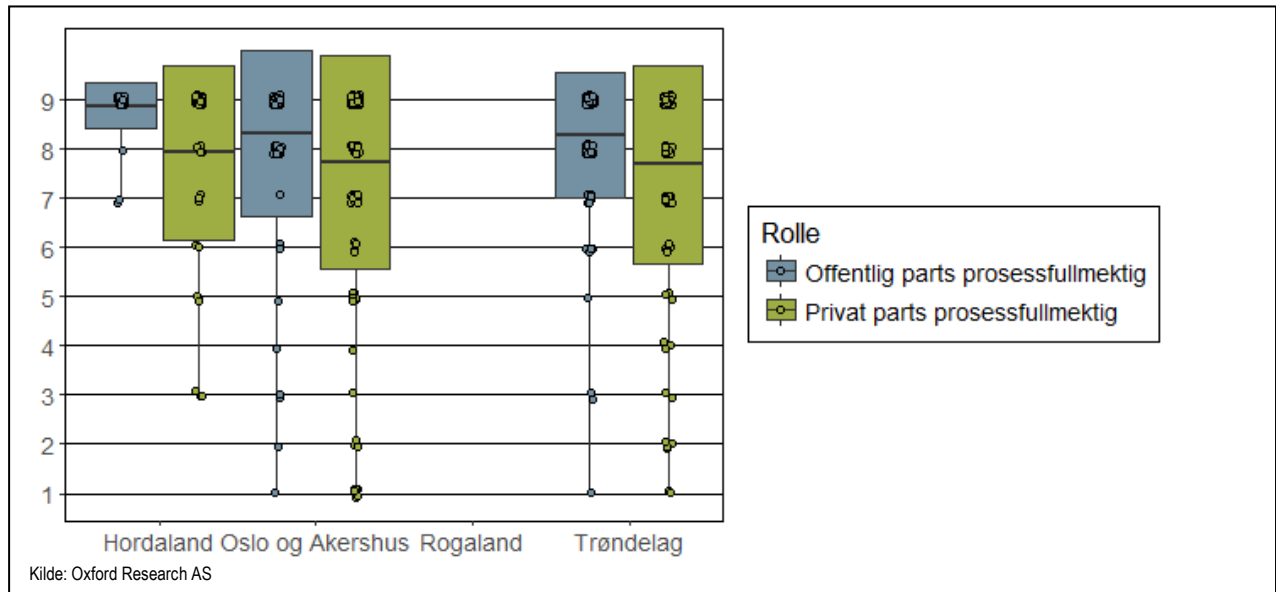

Figur 46 viser en klar hovedtendens til at prosessfullmektigene opplevde den sakkyndige som nøytral, men igjen var både den offentlig parts prosessfullmektige og dem som holdt til i Rogaland og Hordaland signifikant mer enige i påstanden enn de andre prosessfullmektigene.

Figur 46: Jeg opplevde sakkyndig som nøytral (N=1135)

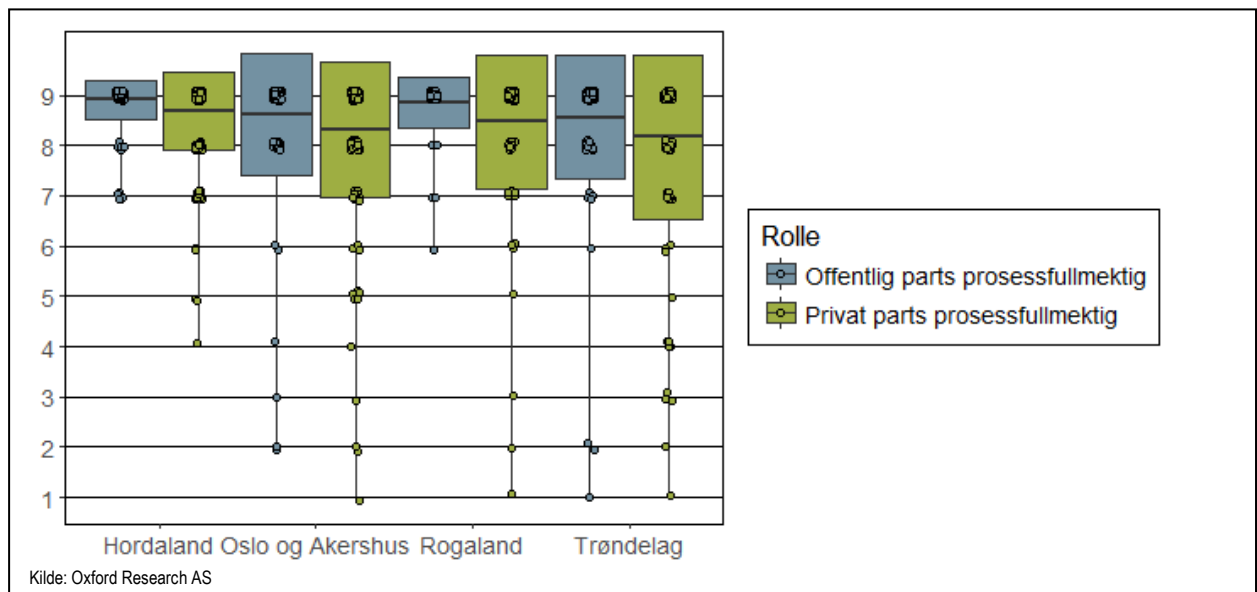

Figur 47: Klienten opplevde sakkyndig som nøytral (N=555)

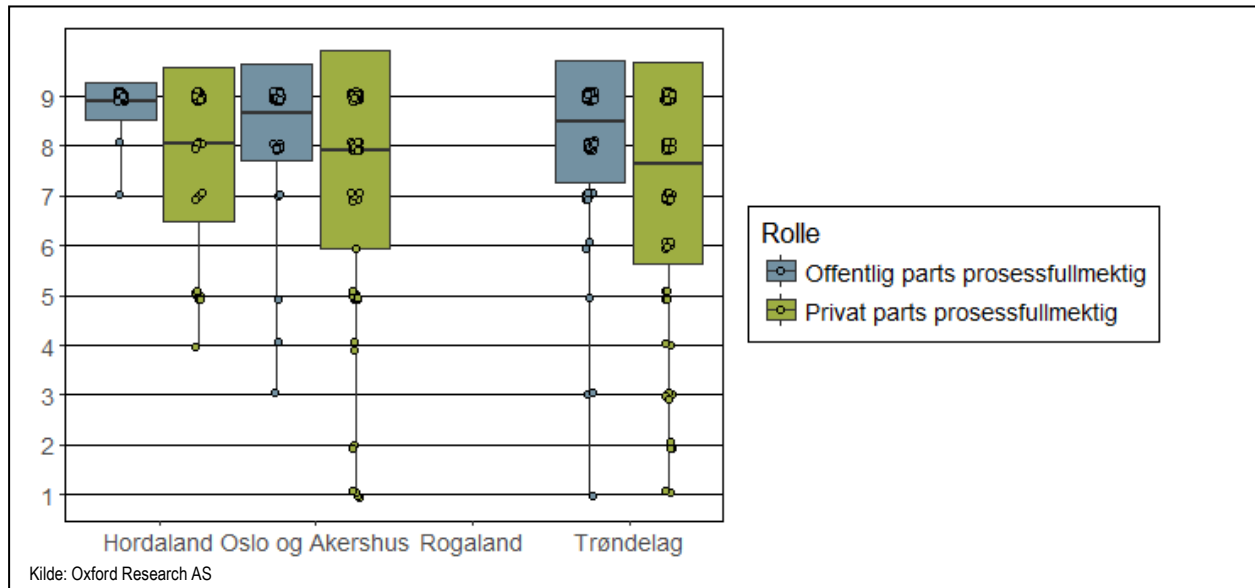

Figur 48 viser at de aller fleste oppgir å ha veldig høy tillit til den sakkyndige, men det er en tendens til at den offentlige parts prosessfullmektige opplever å ha litt høyere tillit til den sakkyndige enn den private parts. Igjen gjelder det samme for nemnden i Hordaland, hvor det er snakk om en forskjell på omtrent 0,4 skalaenheter.

Figur 48: Jeg hadde tillit til den sakkyndige (N=1135)

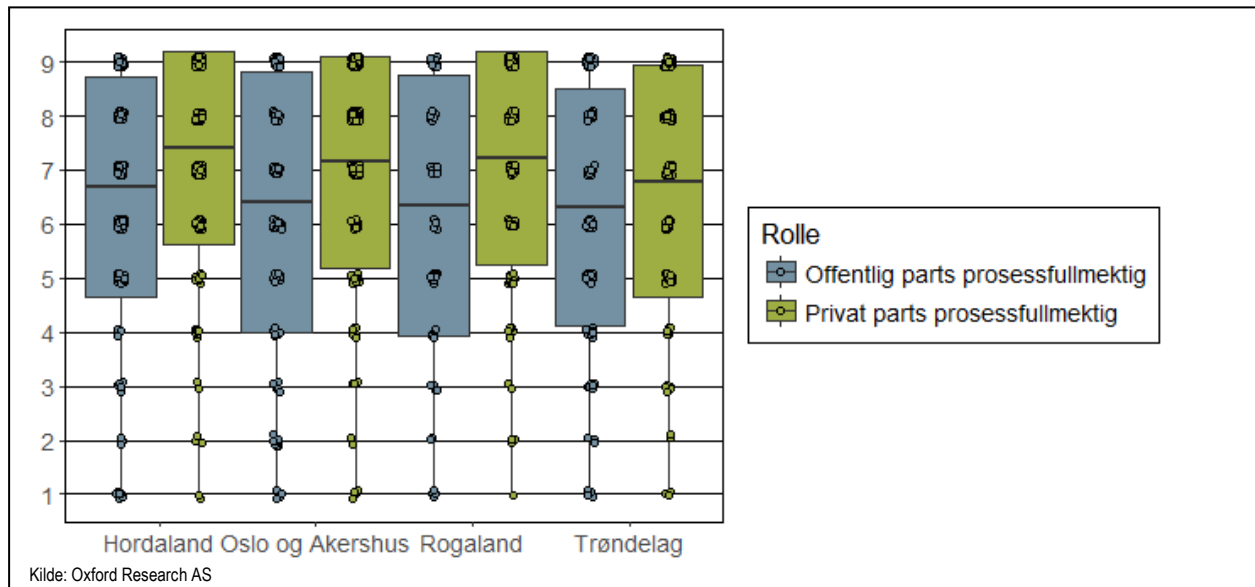

Figur 49: Klienten hadde tillit til den sakkyndige (N=547)

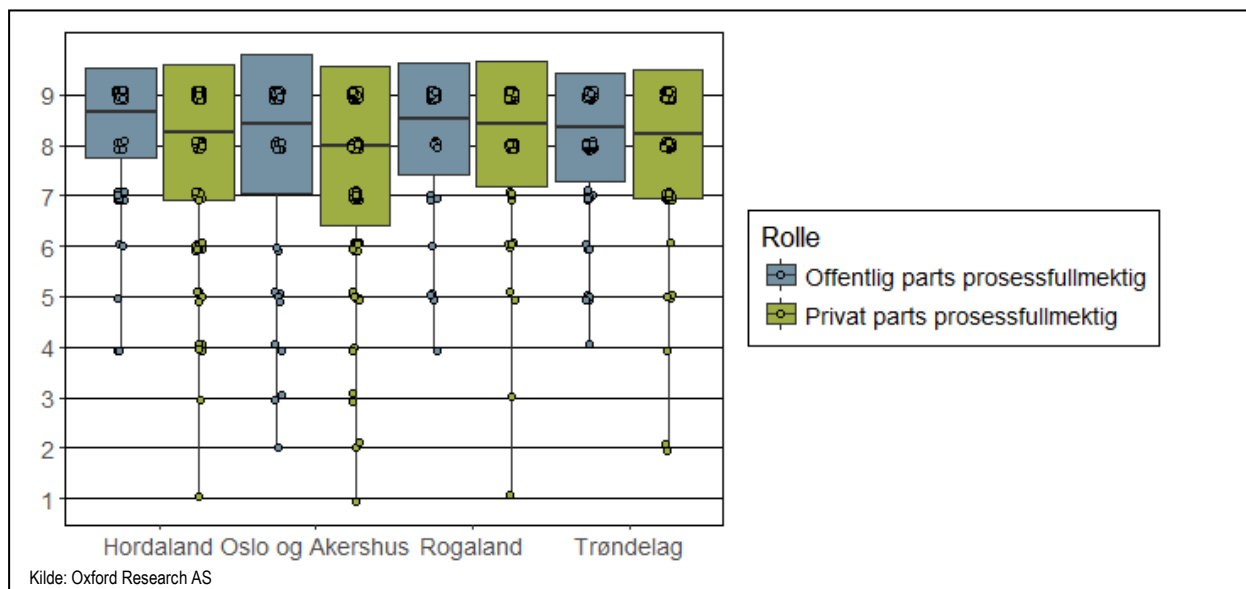
Figur 50 viser at det var høy grad av spredning i svarene knyttet til hvorvidt de prosessfullmektige opplevde at partene fikk ny eller bedre forståelse i saken. Det er vesentlig forskjell mellom privat parts og offentlig parts prosessfullmektige, der førstnevnte er nesten én skalaenhet mer enige i påstanden.

Figur 50: Jeg opplevde at partene fikk ny/bedre forståelse i saken (N=1128)

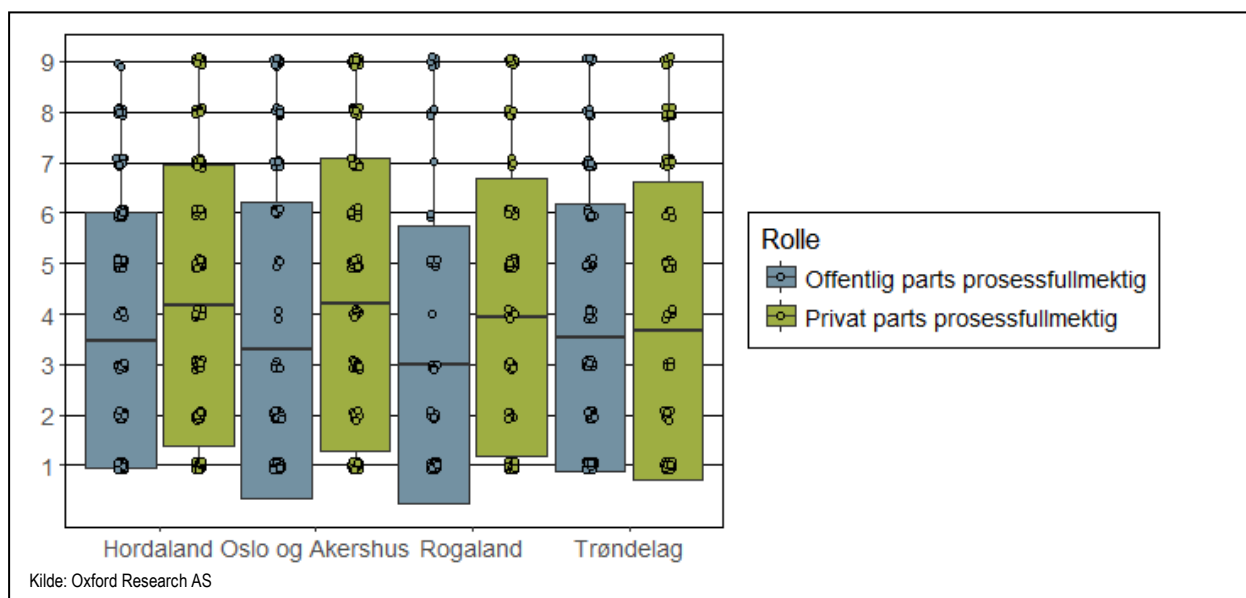
Figur 51 viser at de aller fleste prosessfullmektigene er veldig enige i at de fikk god nok mulighet til å ivareta sin klients interesser under samtalemøtet, men offentlig parts prosessfullmektige er gjennomgående omtrent 0,3 skalaenheter mer enige enn privat parts.

Figur 51: Jeg fikk god nok mulighet til å ivareta min klients interesser under samtalemøtet (N=1141)

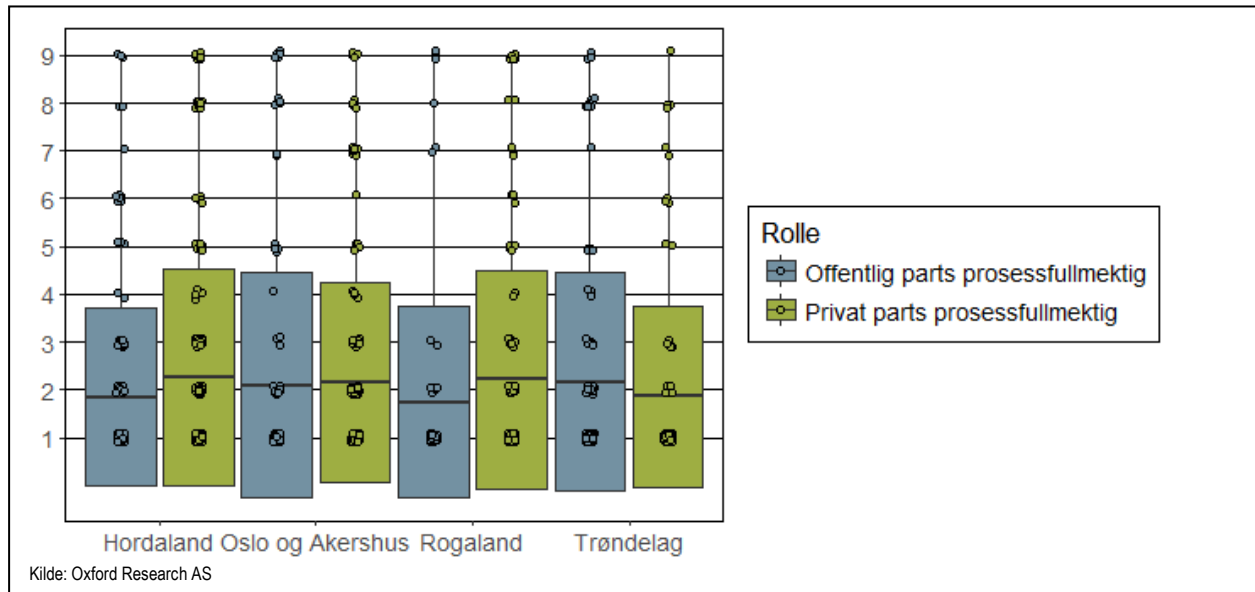
Figur 52 viser at det var høy spredning i svarene knyttet til påstanden om at klienten endret mening eller oppfatning i løpet av møtet. Hovedtendensen er at flere var uenige enn enige i påstanden, men privat parts prosessfullmektige var i gjennomsnitt omtrent 0,65 skalaenheter mer enige enn den offentlige parts prosessfullmektige.

Figur 52: Min klient endret mening/oppfatning/vurdering underveis i møtet (N=1110)

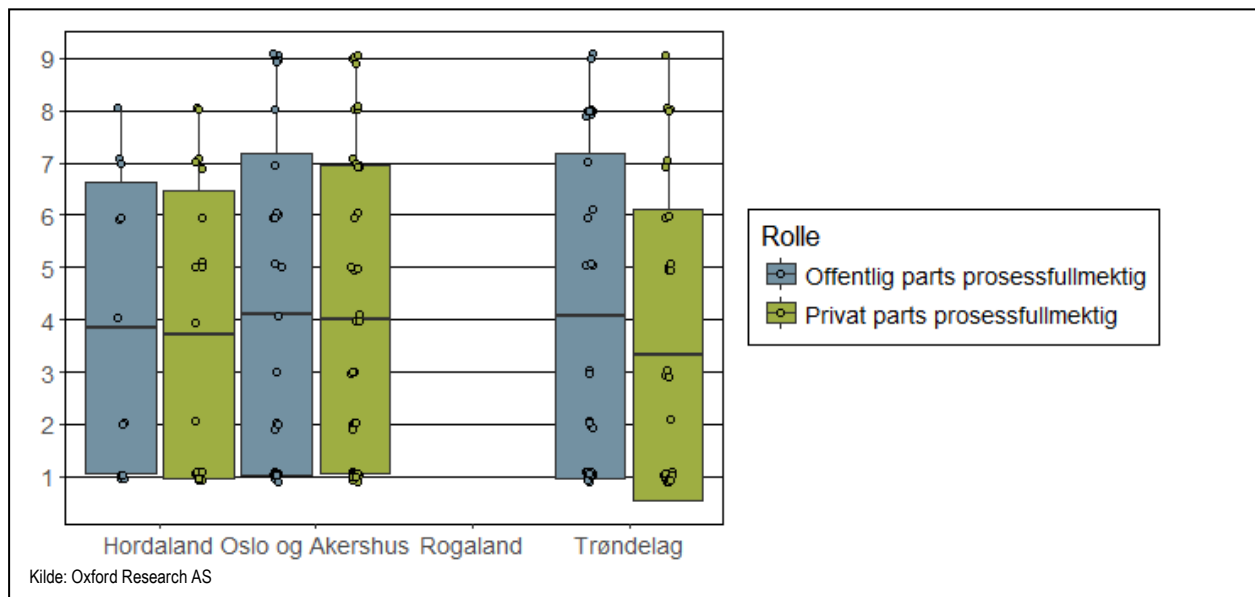

Figur 53 viser at prosessfullmektigene gjennomgående er veldig uenige i at klienten deres ble presset til noe vedkommende ikke ville, og det er ingen signifikante forskjeller mellom roller eller nemnder.

Figur 53: Min klient ble presset til noe vedkommende ikke ville (N=1118)

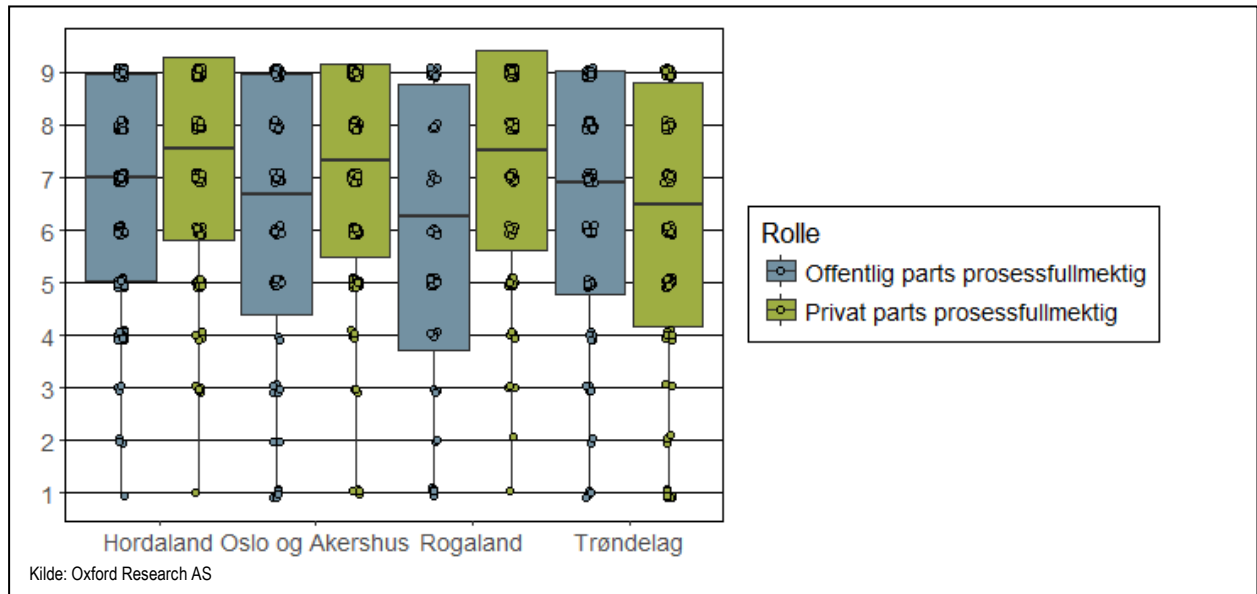

Figur 54 Hvis ja: påvirket dette prosessen? (N=179)

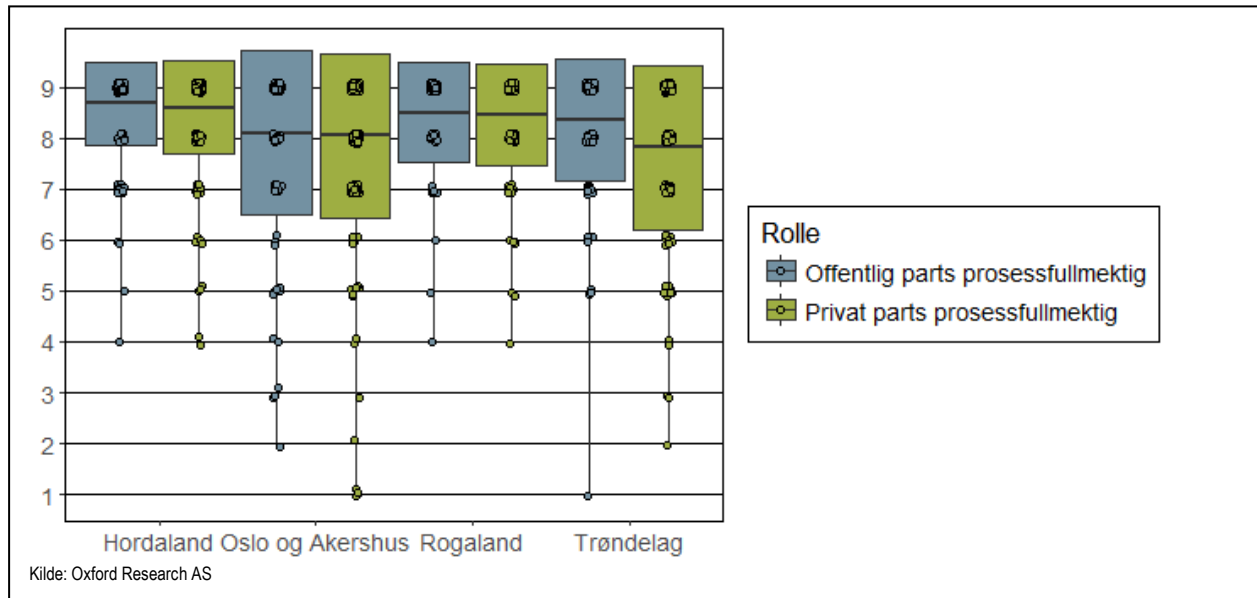
Figur 55 viser at det var en viss spredning i om prosessfullmektigene mente at møteformen bidro til å bedre kommunikasjonen eller samarbeidet mellom partene. Gjennomgående er den private parts prosessfullmektige mellom 0,5 til over 1 skalaenhet mer enig i påstanden enn offentlig part, bortsett fra i Trøndelag der mønsteret er snudd på hodet. Prosessfullmektigene i Trøndelag er også signifikant mer negative til påstanden enn de prosessfullmektige i Hordaland.

Figur 55: Møteformen bidro til å bedre kommunikasjonen/samarbeidet mellom partene (N=1124)

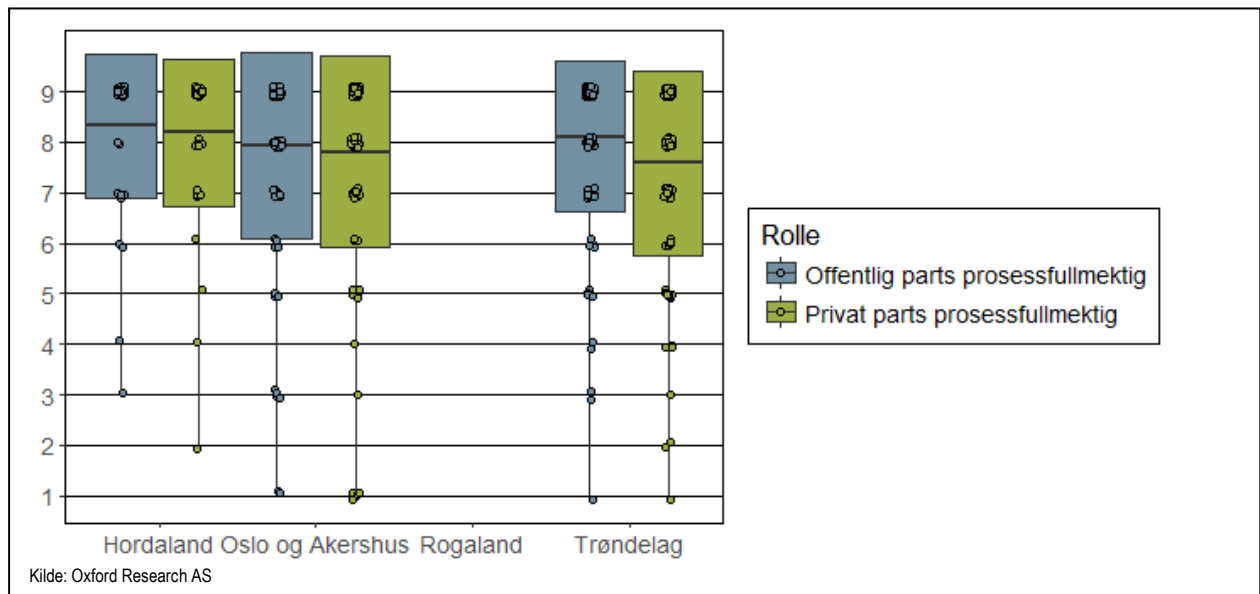

Figur 56 viser at de aller fleste prosessfullmektigene er svært fornøyde med prosessformen, men i Hordaland og Rogaland er de omtrent 0,4-0,5 skalaenheter mer fornøyde enn i Oslo og Akershus og Trøndelag. Prosessfullmektigene svarer også at klientene stort sett er fornøyde (se Figur 57).

Figur 56: Jeg er fornøyd med prosessformen (N=1137)

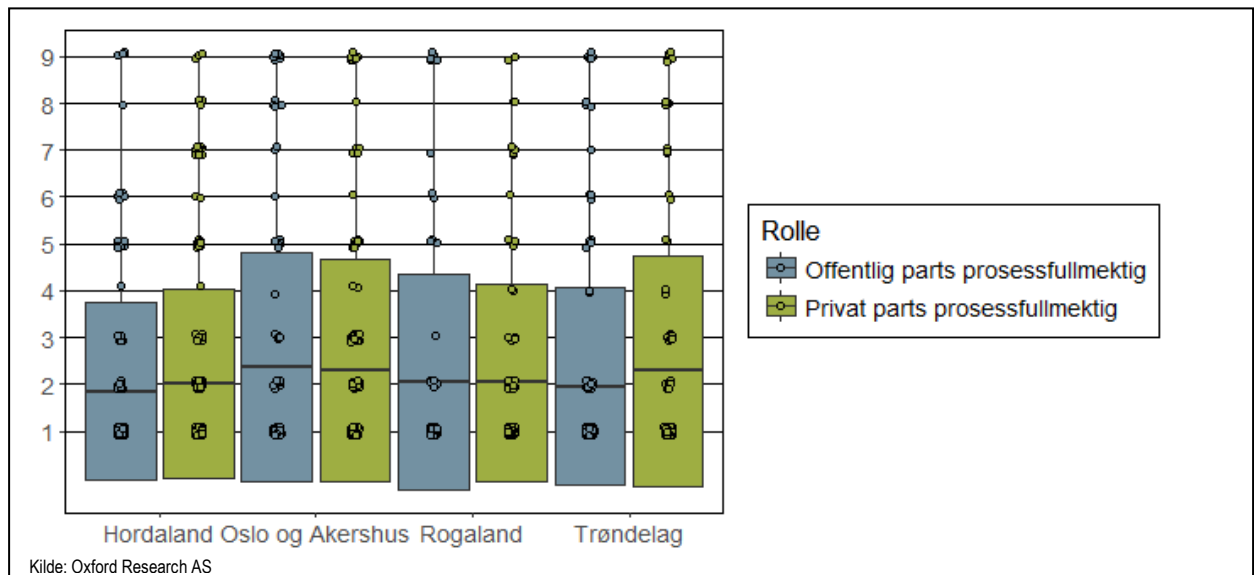

Figur 57: Klienten var fornøyd med prosessformen (N=550)

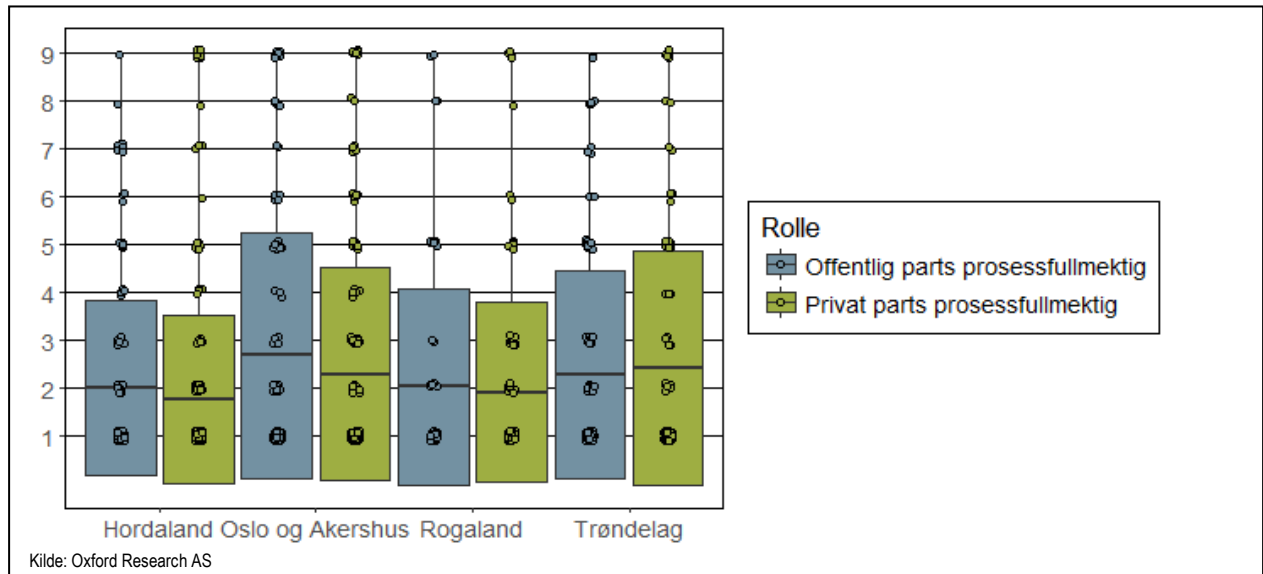
Figur 58 viser at de aller fleste prosessfullmektigene opplevde at prosessen endte i et resultat som de vurderte å være til det beste for barnet, og det er ingen signifikante forskjeller mellom roller eller nemnder i hvordan de stilte seg til denne påstanden.

Figur 58: Prosessen endte i et resultat som gikk på tvers av det jeg vurderer å være til det beste for barnet (N=1113)

Figur 59 viser at de fleste prosessfullmektigene er uenige i at det hadde vært bedre med en ordinær saksbehandling med forhandlingsmøte enn samtaleprosess. Imidlertid er de prosessfullmektige i Hordaland signifikant mer positive sammenlignet med dem i Oslo og Akershus, og forskjellen utgjør omtrent 0,6 skalaenheter.

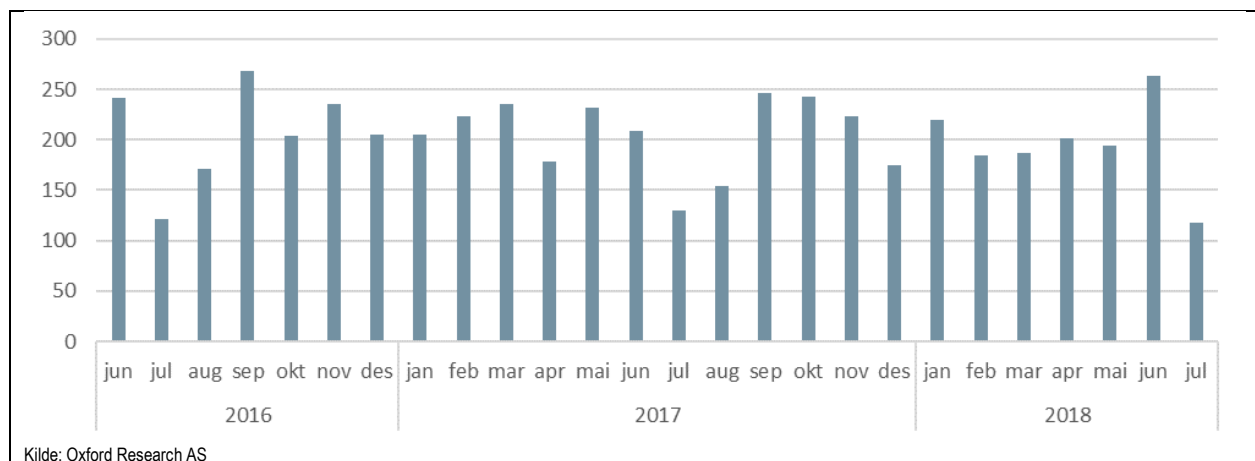
Figur 59: Det hadde vært bedre med en ordinær saksbehandling med forhandlingsmøte (N=1126)

3.4.3 Saksstatistikk

I disse analysene har vi brukt data levert fra Sentralenheten. Disse dataene inkluderer alle avgjorte saker mellom 1.juni 2016 og 31. juli 2018. Som vi kan se av figuren under, er det variasjoner i sakstiltallet.

Figur 60: Totalt antall avgjorte saker i Fylkesnemndene (n=5271)

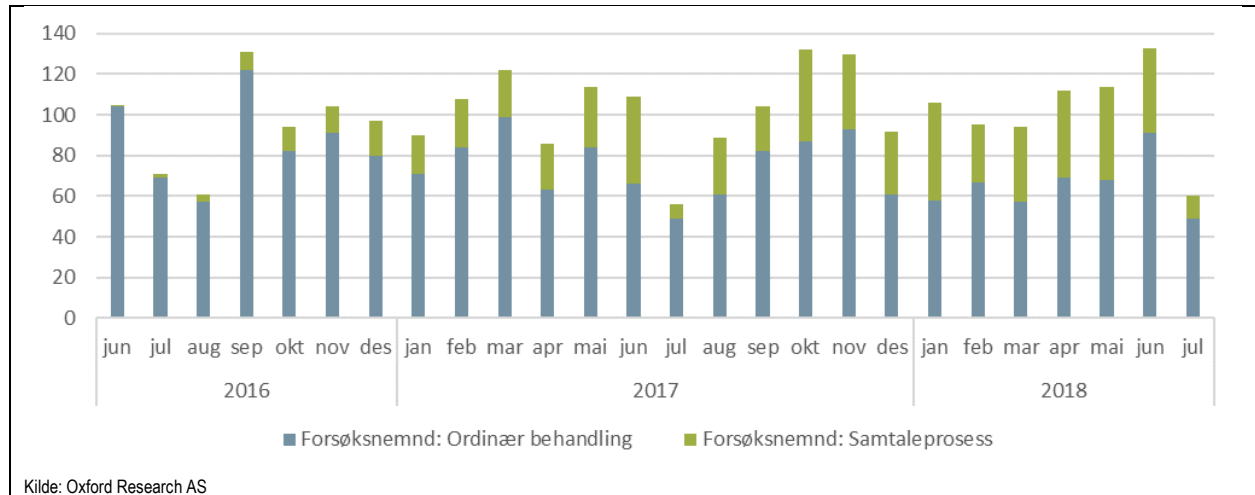

For de fleste analysene vil vi derfor benytte perioden fra 1. januar 2017 til 31. juli 2018, fordi samtaleprosess ble implementert i de ulike nemndene på ulike tidspunkt. Etter 1. januar 2017 var de fleste

Evaluering av samtaleprosess i fylkesnemndene

forsøksnemndene godt i gang med å bruke den nye ordningen. Som vi ser av neste figur blir flere og flere saker behandlet med samtaleprosess i de ulike nemndene med tiden.

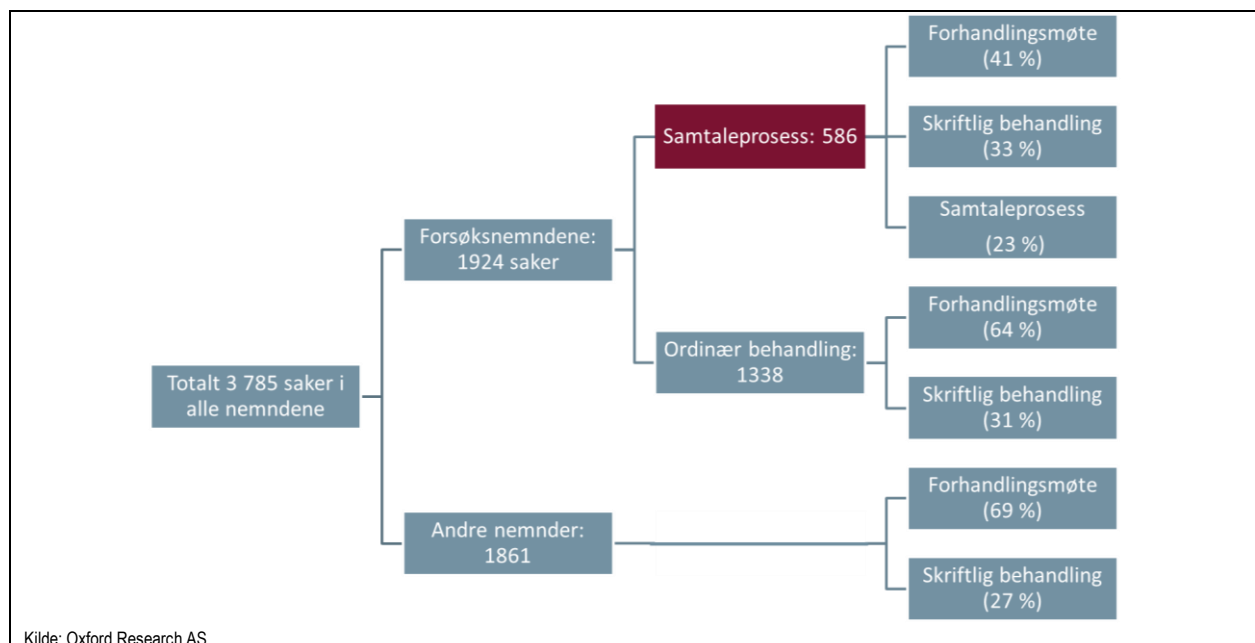
Figur 61: Antall saker avgjort over tid i forsøksnemndene, juni 2016 - juli 2018 (n-2609)

Behandlingsform

Nå ser vi på alle sakene som ble avgjort mellom 1. januar 2017 og 31. juli 2018. Totalt i denne perioden var det 3785 saker. 1924 saker hos forsøksnemndene og 1861 saker fordelt på nemndene som ikke er en del av forsøket.

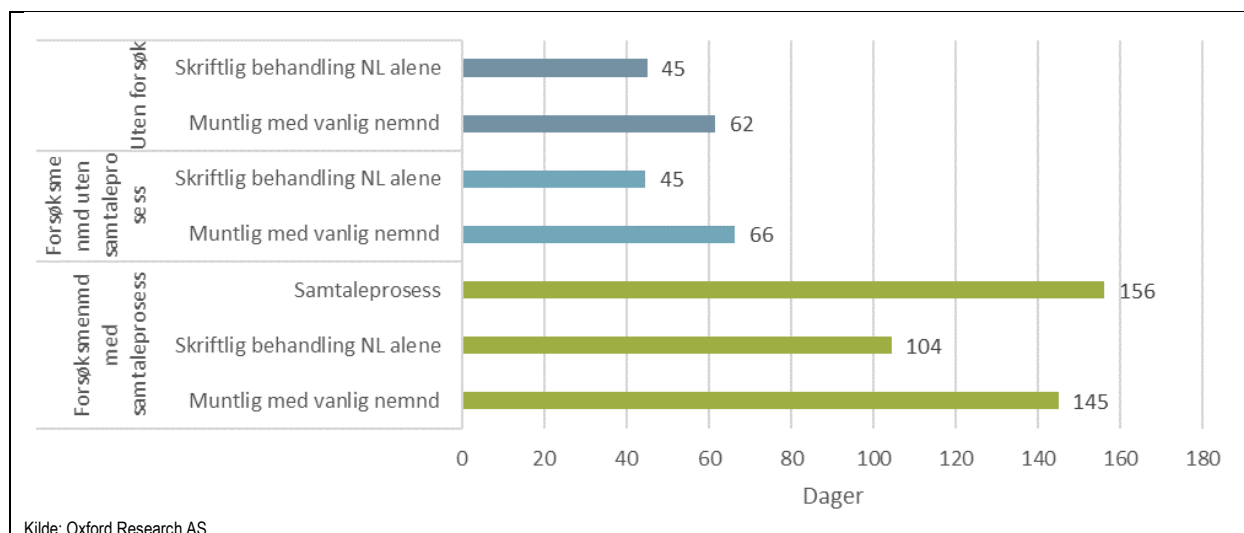
Figur 62: Fordelingen av saker i fylkesnemndene

415 samtaleprosess-saker har hatt ett møte, 146 saker har hatt to møter, 29 saker har hatt tre møter og seks saker har hatt fire møter før de avsluttes. Hvert møte varer gjennomsnittlig rett i underkant av 3 timer.

Vi har sett på saksbehandlingstiden i forsøksnemndene og i de øvrige nemndene i perioden 1. januar 2017 og 31. juli 2018. Vi ser at det er store forskjeller i saksbehandlingstiden mellom skriftlig behandling av nemndsleder (45 dager), muntlig saksbehandling i forhandlingsmøte (62-66 dager), og med samtaleprosess (156 dager). Det er ikke forskjell på forsøksnemndene og de øvrige nemndene i sakene som ikke inngår i samtaleprosess. I sakene der det først gjennomføres en samtaleprosess og deretter en skriftlig eller en muntlig behandling, øker imidlertid saksbehandlingstiden betraktelig. Dette er vist i figuren under.

Figur 63: Saksbehandlingstiden i forsøksnemndene og i de andre nemndene

Sakstyper

Det er de samme paragrafene som går igjen i alle sakene. Den neste tabellen viser andel saker som blir behandlet etter en paragraf. Kategoriene er ikke gjensidig utelukkende. Det vil si at samme sak kan behandles etter flere paragrafer. Som tabellen under viser, er 40 prosent av samtaleprosess-sakene behandlet etter 4-12a. 48 prosent av samtaleprosess-sakene er en 4-19 sak. 20 prosent av sakene behandles etter begge paragrafer.

I saker hvor det ikke er brukt samtaleprosess er 26 prosent av sakene behandlet etter 4-12a.

Tabell 4: Andel saker etter ulike paragrafer i forsøksnemndene

Paragraf	Andel samtaleprosess-saker som behandles etter paragrafen	Andel saker som ikke er samtaleprosess-saker etter paragraf
Paragraf 4-12a	40 %	26 %
Paragraf 4-19	48 %	56 %
Paragraf 4-14	7 %	13 %
Paragraf 4-21	13 %	19 %

Kilde: Oxford Research AS

3.5 Kjennetegn ved sakene

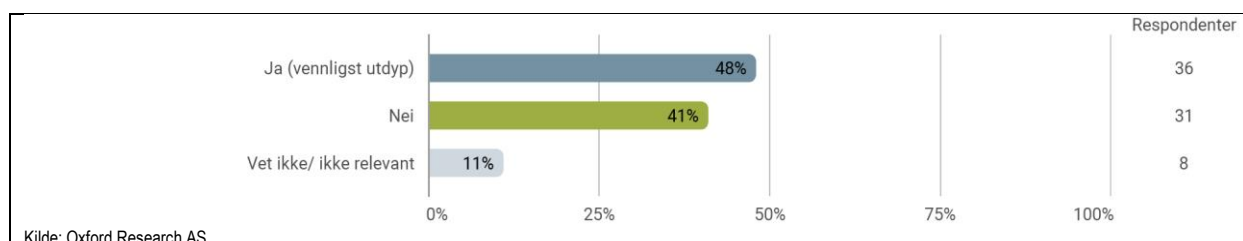
Tilbakemeldingene fra både sakkyndige og prosessfullmektiger er at det ikke burde ha vært gjennomført samtaleprosess i saker hvor det er stor konflikt fra før, og avstanden mellom partene er for stor, eller partene ikke er villige til å bevege seg i det hele tatt. Dette scenariet skisseres av mange sakkyndige og prosessfullmektiger i spørreundersøkelsene.

Andre saker som informantene trekker fram som mindre egnet for samtaleprosess, men i betydelig mindre grad enn sakene der avstanden mellom partene er for stor, er når;

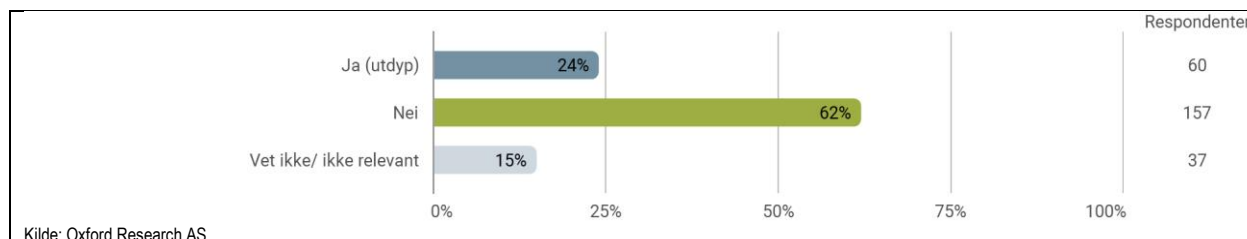
- Det haster i saken, for eksempel på grunn av vold eller alvorlig omsorgssvikt
- Privat part lider av psykiske plager, enten de er diagnostisert eller ikke
- Deltakerne er for lite forberedt, ikke har avklart hva som er realistisk å få til i saken, eller ikke har forstått eller satt seg inn i alle sidene i saken. Dette gjelder generelt i alle sakene, men er spesielt utfordrende der saken har stor kompleksitet

Vi har bedt de sakkyndige og prosessfullmektigene om å oppgi om de har opplevd at det er gjennomført samtaleprosess i saker, hvor det ikke burde ha blitt gjort. Her ser vi store forskjeller: Mens nesten halvparten av de sakkyndige svarer at de har opplevd dette, svarer en fjerdedel av prosessfullmektigene at det har vært tilfelle.

Figur 64: Opplever du at det er saker hvor det er gjennomført en samtaleprosess, som ikke burde hatt samtaleprosess? (sakkyndig) (prosent)

Figur 65: Opplever du at det er saker hvor det er gjennomført en samtaleprosess, som ikke burde hatt samtaleprosess? (prosessfullmektiger) (prosent)

3.5.1 Egnede sakstyper, etter paragrafer i barnevernsloven

Det er relativt bred konsensus blant informantene om at samtaleprosess egner seg for mange, eller de fleste sakstypene eller paragrafene⁶. Noen går så langt som å si at samtaleprosess egner seg for alle sakstypene, til og med 7-23 sakene (Klage over akuttvedtak) som i dag er unntatt samtaleprosess⁷. Enkelte vedgår at ikke alle sakstyper på papiret er egnet for samtaleprosess, men at «saker som ikke er egnet, er det verdt å prøve», eller at man bør ha en samtaleprosess etter at akuttvedtaket er effektivt.

Som særlig aktuelt trekkes 4-24 Plassering og tilbakehold i institusjon uten eget samtykke, og 4-21 Oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse frem. Informantene begrunner dette med at det er naturlig at barnet eller ungdommen blir hørt når de er part i saken

En informant sier: «Samtaleprosess passer ypperlig i saker som handler om samvær. Det vil si saker som enten handler om å etablere samvær eller å redusere samvær». En annen informant forteller at det er i slike saker at barnevernet har mulighet til å komme foreldrene i møte med hensyn til antall samvær, og at samtaleprosessen er en egnet arena for å finne ut av hva som er hensiktsmessig.

Dette gjenspeiles også i spørreundersøkelsene, hvor rundt halvparten av de sakkyndige og/ eller prosessfullmektigene svarer at de anser følgende sakstyper (paragrafer etter barnevernsloven) som særlig egnet:

- 4-4 Kontrolltiltak, omsorgsendrende tiltak, strukturerende hjelpetiltak
- 4-12 Omsorgsovertakelse
- 4-19 Samvær, kontakt, tilsyn eller nekting av samvær
- 4-21 Oppheving av omsorgsovertakelse
- 4-24 Plassering og tilbakehold i institusjon

Funnene er også gjengitt i tabellen på neste side.

⁶ Se også Tabell 5.

⁷ I spørreundersøkelsene svarer 13 % av de sakkyndige og 24 % av prosessfullmektigene at de mener samtaleprosess er særlig egnet til saker etter bvl §7-23 Klage over akuttvedtak

Samtidig er nemndslederne langt mer tilbakeholdne med å klassifisere sakstyper som særlig godt egnet. Det understrekes her at det er et lite antall sakkyndige som har besvart denne delen av undersøkelsen.

Vi merker oss at det i de fleste tilfellene er en større andel blant prosessfullmektigene, som mener at sakstyper egner seg, sammenliknet med svarene fra de sakkyndige. Vi vil videre påpeke at saker i fylkesnemnda ofte berører flere paragrafer, og at det kan gjøre det vanskelig å slå fast sakstypen.

Det er imidlertid også flere informanter som understreker at det ikke er sakstypen eller paragrafen som avgjør hvorvidt saken egner seg for samtaleprosess, men at det er andre forhold ved saken og ved partene, som har minst like stor betydning. For eksempel skriver en nemndsleder i spørreundersøkelsen; «Jeg er i det hele tatt skeptisk til at man prøver å se saker som egnet eller uegnet i et "sakstypeperspektiv". Det er menneskene i saken, ikke sakstypen, som er avgjørende». Dette poenget utdypes også i neste delkapittel. Dette synet utgjør imidlertid et mindretall i datamaterialet, der flertallet ofte legger til grunn sakstypeperspektivet.

Tabell 5: Andel blant respondentene som mener at følgende sakstyper egner seg særlig godt for samtaleprosess (prosent) (sakkyndige, prosessfullmektiger og nemndsledere)

Hvilke sakstyper er samtaleprosess særlig godt egnet til? Paragrafer i barnevernloven.	Sakkyndige	Prosessfullmektiger	Nemndsledere
4-4 Kontrolltiltak, omsorgsendrende tiltak, strukturerende hjelpetiltak	60,3 %	56,0 %	10,3 %
4-8 Forbud mot flytting av barn, eller vedtak om omsorgsovertakelse	20,6 %	31,3 %	0,0 %
4-12 Omsorgsovertakelse	55,9 %	66,3 %	20,7 %
4-14 Plassering i fosterhjem eller institusjon	39,7 %	42,0 %	0,0 %
4-15 Vilkår for plassering	19,1 %	25,9 %	0,0 %
4-17 Klage over flyttevedtak	16,2 %	29,2 %	0,0 %
4-19 Samvær, kontakt, tilsyn eller nekting av samvær	91,2 %	81,9 %	37,9 %
4-20 Fratakelse av foreldreansvar, besøkskontakt eller samtykke til adopsjon	16,2 %	17,7 %	0,0 %
4-21 Oppheving av omsorgsovertakelse	57,4 %	61,3 %	13,8 %
4-24 Plassering og tilbakehold i institusjon	47,1 %	52,3 %	10,3 %
4-29 Begrensninger i adgangen til å motta besøk, bevegelsesfrihet, kommunikasjon, mv.	22,1 %	21,4 %	0,0 %
5-9 Urinprøvekontroll	11,8 %	17,3 %	0,0 %
7-23 Klage over akuttvedtak <i>Merk at 7-23 Klage over akuttvedtak per i dag er unntatt samtaleprosess.</i>	13,2 %	24,3 %	6,9 %
42 Utsatt iverksetting (forvaltningsloven)	7,4 %	16,0 %	0,0 %

Kilde: Oxford Research AS

3.5.2 Uegnede sakstyper

Informantene deler seg i to grupper når de bes om å vurdere hvilke saker som ikke egner seg for samtaleprosess. Den ene gruppen legger vekt på sakstyper som de mener taler imot å gjennomføre en samtaleprosess i saken, mens den andre gruppen ikke legger vekt på sakstype, men trekk ved partene.

Flere informanter anerkjenner at 7-23 sakene (Klage over akuttvedtak) ikke egner seg for samtaleprosess på grunn av den korte fristen. I slike saker skal vedtaket foreligge innen en uke etter at fylkesnemnda mottok saken. Også saker etter barnevernlovens § 4-12 (Vedtak om å overta omsorgen for et barn) nevnes. Dette begrunnes med at det ofte kan haste i sakene, og at foreldrene kan motsette seg omsorgsovertakelsen. Uten foreldrenes samtykke er det ikke aktuelt med en samtaleprosess.

Spørreundersøkelsen tegner et liknende bilde; en tredjedel av sakkyndige og tilnærmet halvparten av prosessfullmektigene mener at samtaleprosess ikke egner seg for klage over akuttvedtak (etter bvl §7-23). Videre ser vi at et klart flertall blant de sakkyndige, og en stor del av prosessfullmektigene mener at 4-20 Fratakelse av foreldreansvar, besøkskontakt eller samtykke til adopsjon ikke er egnet. Nemndslederne utelukker svært få sakstyper, med unntak av saker etter forvaltningslovens § 42 - Utsatt iverksetting. Vi merker oss videre at det kun er et fåtall nemndsledere som vurderer samtaleprosess som uegnet for klager over akuttvedtak.

Tabell 6: Andel blant respondentene som mener at følgende sakstyper ikke egner seg for samtaleprosess (prosent) (sakkyndige og prosessfullmektiger)

Hvilke sakstyper er samtaleprosess <u>ikke</u> egnet til i det hele tatt? Paragrafer i barnevernloven	Sakkyndige	Prosessfullmektiger	Nemndsledere
4-4 Kontrolltiltak, omsorgsendrende tiltak, strukturerende hjelpetiltak	4,9 %	1,8 %	0,0 %
4-8 Forbud mot flytting av barn, eller vedtak om omsorgsovertakelse	31,7 %	9,2 %	0,0 %
4-12 Omsorgsovertakelse	31,7 %	15,6 %	0,0 %
4-14 Plassering i fosterhjem eller institusjon	14,6 %	5,5 %	0,0 %
4-15 Vilkår for plassering	7,3 %	6,4 %	0,0 %
4-17 Klage over flyttevedtak	14,6 %	6,4 %	0,0 %
4-19 Samvær, kontakt, tilsyn eller nekting av samvær	2,4 %	0,0 %	0,0 %
4-20 Fratakelse av foreldreansvar, besøkskontakt eller samtykke til adopsjon	70,7 %	48,6 %	18,2 %
4-21 Oppheving av omsorgsovertakelse	7,3 %	9,2 %	0,0 %
4-24 Plassering og tilbakehold i institusjon	9,8 %	11,9 %	4,5 %
4-29 Begrensninger i adgangen til å motta besøk, bevegelsesfrihet, kommunikasjon, mv.	17,1 %	15,6 %	4,5 %
5-9 Urinprøvekontroll	24,4 %	16,5 %	0,0 %
7-23 Klage over akuttvedtak <i>Merk at 7-23 Klage over akuttvedtak per i dag er unntatt samtaleprosess.</i>	34,1 %	49,5 %	13,6 %
42 Utsatt iverksetting (forvaltningsloven)	24,4 %	33,0 %	59,1 %

Kilde: Oxford Research AS

Vi merker oss at det i de fleste tilfellene er en større andel blant de sakkyndige, som mener at sakstyper ikke egner seg, sammenliknet med svarene fra prosessfullmektigene.

På den annen side finner vi informantene som mener at trekk ved partene, og ikke sakstypen, er den viktigste grunnen til at en sak ikke egner seg. Som eksempler nevnes foreldre som utøver vold, misbruk og rus. En prosessfullmektig for offentlig part forteller: «Rus, der er alle enige om at foreldre som ruser seg ikke er skikket. Alle er enige om at rus og barneoppdragelse er uforenlig. Det verste barn kan oppleve er foreldre som går ut og inn av rus». Andre trekk ved foreldrene, som gjør at samtaleprosess vurderes som uegnet, er personlighetsforstyrrelser og psykisk utviklingshemming. En sakkyndig forklarer det slik: «Det krever jo en del av foreldre å stille opp i prosessene [...] Man må evne å representere seg selv og en sak på en rimelig grei måte».

Det er også en prosessfullmektig som understreker at barnets forhold til foreldrene har mye å si. Dersom barnet og foreldrene er enige vil samtaleprosess passe, men dersom det er uenighet mellom foreldre og barnet, for eksempel om omplassering, mener informanten at samtaleprosess ikke vil egne seg: «I saker hvor barnet ikke ville flytte, men foreldrene ville gi slipp, der kan vi ikke ha samtaleprosess. [...] Samtaleprosess er på de voksne sine premisser. Barn er for sårbare til å ta selvstendige og gode valg».

Enkelte opplever det også som en utfordring når det er konflikt mellom foreldrene, slik at det i realiteten blir to private parter. Selv om dette kan være utfordrende, er det ingen av de intervjuede som tar til ordet for at man ikke bør prøve ut samtaleprosess først.

3.5.3 Samtaleprosess forut for forhandlingsmøtet

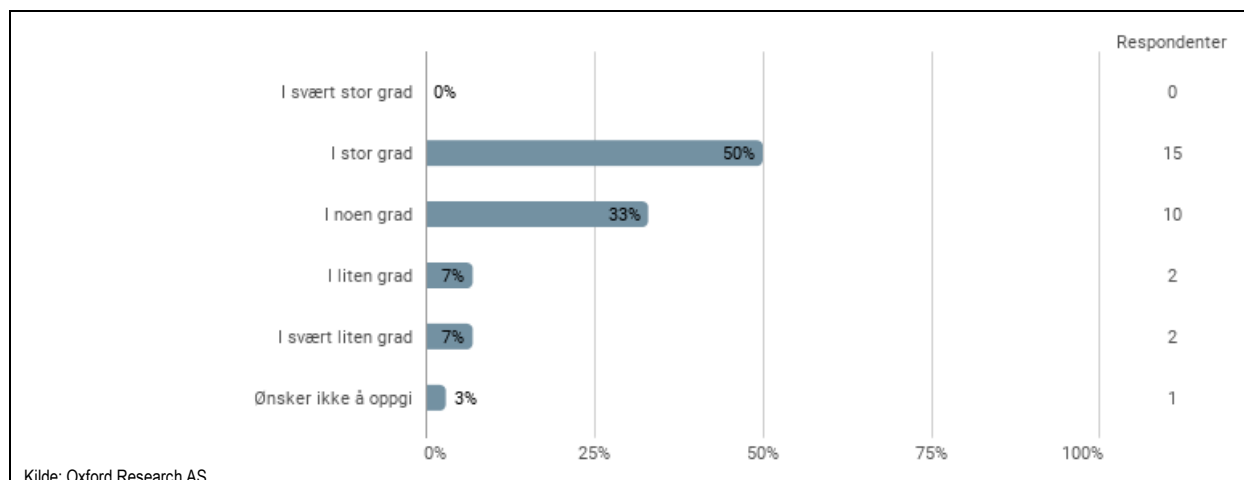
Vi har i intervjuene bedt informantene om å reflektere rundt betydningen av en samtaleprosess forut for et forhandlingsmøte. Det er ikke alle som har reflektert rundt dette, eller som har opplevd det. Tilbakemeldingene er derfor spekulative. Enkelte informanter nevner at samtaleprosessen kan ha dempet konflikten mellom partene og forbedret kommunikasjonen, mens andre fremhever at det ikke har vært noen positiv effekt. Noen understreker også at samtaleprosessen i forkant av forhandlingsmøtet kan ha gjort at forhandlingsmøtet – og dermed en løsning i saken⁸ – har blitt utsatt.

En prosessfullmektig oppsummerer de mulige konsekvensene av samtaleprosessen før forhandlingsmøtet slik; «Man har gjerne spisset saken. Dialogen mellom partene kan ha blitt bedre eller verre, men ofte kan den ikke bli verre. I samtaleprosessen kan barnevernet ha fått nye opplysninger, men det har ikke noe betydning for utfallet i forhandlingsmøtet».

Nemndslederne svarer i spørreundersøkelsen at det i stor grad eller i noen grad har vært hensiktsmessig å ha en samtaleprosess før det ble et forhandlingsmøte. Svarene grunngis ikke.

⁸ Det er ikke alle saker som er «løst» etter et forhandlingsmøte. Partene har anledning til å bringe saken inn for en domstol. Likevel anser de fleste informantene saken som «løst» etter at Fylkesnemnda har gjort et vedtak

Figur 66: I de sakene hvor det først gjennomføres samtaleprosess og etterpå et forhandlingsmøte, i hvilken grad mener du at det var hensiktsmessig å gjennomføre samtaleprosessen i forkant? (nemndsledere) (prosent)

3.6 Deltakernes vurdering av behov for justeringer

Endringsforslagene nedenfor er basert på forslag fra personene som har deltatt i samtaleprosesser i en eller flere fylkesnemnder.

Barnet

En rekke prosessfullmektiger har benyttet spørreundersøkelsen til å understreke at de mener at barnets syn i saken kan risikere å ikke bli hørt ved bruk av samtaleprosess. For å bøte på dette foreslår respondentene at enten sakkyndig eller nemndsleder har en egen samtale med barnet i forkant av samtalemøtet.

Intervjuene med ungdommene tyder på at ungdommene mottar for lite informasjon om samtaleprosessens formål og innhold på forhånd, og at de i realiteten ikke vet hva de samtykker til. Ungdommene ser et stort behov for mer informasjon om hensikten med, og innholdet i samtaleprosessen.

Barnevernstjenesten

I spørreundersøkelsen rettet mot prosessfullmektiger, men også i intervjuene med prosessfullmektiger og sakkyndige trekkes det frem som en ulempe når barnevernstjenesten ikke stiller med en representant som har fullmakt til å inngå avtale på vegne av barnevernet. Informantene og respondentene skisserer to løsninger på dette. Det bør bli en etablert praksis at barnevernstjenestene på forhånd avklarer mulighetsrommet og setter grenser for hvor langt man kan strekke seg. Alternativt bør det stilles krav om at barnevernslederen selv deltar på samtalemøtet.

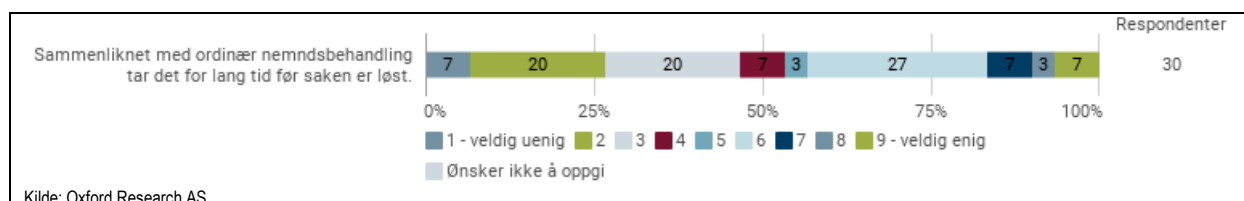
Nemnda

Fra både sakkyndige og prosessfullmektiger har det kommet tilbakemeldinger på at de mener at den sakkyndige sin rolle under samtalemøtet, men også i forbindelse med den midlertidige ordningen, er lite definert. Det ønskes en avklaring på hva som forventes av sakkyndig, og hva sakkyndig kan bidra med, og ikke bidra med.

Videre påpeker flere at et løp hvor det først gjennomføres samtaleprosess og i forlengelsen av det et forhandlingsmøte, gjør at saken tar for lang tid. For å bøte på dette anbefaler derfor flere prosessfullmektiger at tidspunktet for forhandlingsmøtet bestemmes sammen med samtalemøtet. Logikken er å unngå at forhandlingsmøtet berammes etter samtalemøtet, noe som oppleves som sløsing med tid. Vi påpeker imidlertid at disse prosessfullmektigene ikke reflekterer rundt hvordan en eventuell avlysning av forhandlingsmøtet bør håndteres i de tilfellene hvor saken blir løst i samtaleprosessen, og nødvendigheten av forhandlingsmøtet faller bort.

I spørreundersøkelsen svarer halvparten av nemndslederne at det ikke tar for lang tid før saken er løst. Det er imidlertid også en gruppe som svarer 4, 5 eller 6 – noe som vi tolker som at det kan ta for lang tid.

Figur 67: Hvor enig er du i følgende påstander om samtaleprosess? (nemndsleder) (prosent)

Tilpassinger for familier med minoritetsbakgrunn

Tilnærmet alle intervjuede sakkyndige og prosessfullmektige er enige om at samtaleprosess er hensiktsmessig å gjennomføre med familier med minoritetsbakgrunn. Samtidig ser de fleste at det er potensielle utfordringer knyttet til kommunikasjon og kulturell forståelse. Bruken av tolk⁹ med språklige ferdigheter og kulturell forståelse trekkes frem av de fleste som en nødvendighet (se også nedenfor). Det er viktig å unngå misforståelser og i tillegg få frem nyansene i forholdene, understreker flere informanter. Bruken av tolk i samtalemøtet medfører ofte også at deltakerne bruker mer tid i møtet. Flere sakkyndige og prosessfullmektige foreslår derfor at det settes av mer tid til samtalemøtet når familier med minoritetsbakgrunn er involvert.

Videre understreker flere prosessfullmektiger og sakkyndige nødvendigheten av å etablere en forståelse av rettssystemet i Norge, regelverket og barnevernets oppgaver. Dette kommer i tillegg til den allmenne informasjonen om samtaleprosess og formålet med prosessen. Som tiltak foreslås det blant annet at prosessfullmektiger bruker ekstra tid på å forberede familiene. Andre foreslåtte tiltak går ut

⁹ Fortrinnsvis ikke telefontolk. Flere informanter har negative erfaringer med bruken av telefontolk.

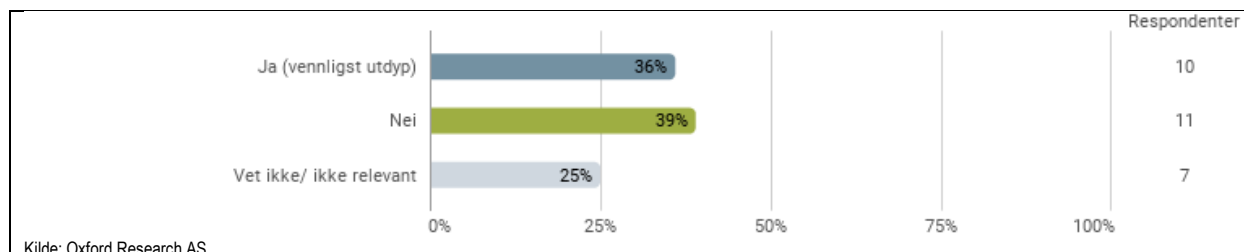
på å gjennomføre et orienteringsmøte med Fylkesnemnda i forkant av samtaleprosessen, eller at familien før og under samtalemøtet får bistand fra en tredje part (helst en bekjent av familien), som har kjennskap til familiens kulturelle bakgrunn og som samtidig kjenner til den norske konteksten.

Enkelte prosessfullmektiger anbefaler også at nemndsleder og sakkyndig justerer sine roller i samtaleprosessen. Istedenfor å være tilretteleggere for at partene holder lange monologer, bør nemndsleder og sakkyndig ta større styring over prosessen og samtalen, mener prosessfullmektigene.

De intervjuede tolkene forteller at de ser utfordringer med kommunikasjonen mellom familiene og de andre deltakerne i samtaleprosess. Tolkene opplever at familiene ofte ikke får med seg hele samtalen som foregår, og at de sliter med å skjønne innholdet i og implikasjonene av samtalen. Tolkene påpeker imidlertid at den samme problemstillingen også gjør seg gjeldende i forhandlingsmøter i fylkesnemnda. Den kan likevel forsterkes av at familiene i et forhandlingsmøte er lyttere mesteparten av tiden (unntatt i vitneboksen), mens samtaleprosessen krever aktiv deltakelse fra familien.

I spørreundersøkelsen er nemndslederne delt i synet på hvorvidt det må gjøres tilpasninger for familier med minoritetsbakgrunn. En litt over en tredjedel av nemndslederne ser behovet for det. De foreslår stort sett å sette av ekstra tid til å forberede familiene på samtaleprosess i forkant. Utover det foreslås bruk av kulturtolk eller sakkyndig med særskilt kulturkunnskap. Flere påpeker også at kommunikasjonen går saktere når man bruker tolk i samtaleprosess. Konsekvensen er derfor at det bør settes av mer tid.

Figur 68: Ser du behov for å tilpasse ordningen for familier med minoritetsbakgrunn? (nemndsleder) (prosent)

4. Måloppnåelse

4.1 Målene med samtaleprosess

Målene for samtaleprosess er knyttet til både prosessen mellom partene, og til utfall av saken. Et prosessrettet mål for samtaleprosess er bedre kommunikasjon mellom partene. Utfall knyttet til sak kan være at den blir bedre opplyst, og eventuelt at man kommer til enighet for en hel eller delvis løsning av saken, hvor barnets beste står sentralt. Målene er gjengitt i tekstboksen nedenfor.

Figur 69: Målene med samtaleprosess

Mål med samtaleprosess
<ul style="list-style-type: none">• bringe partene sammen for kartlegging av faktiske forhold og/ eller konflikttemaer• bedre partenes kommunikasjon og øke deres forståelse• legge til rette for enighet om en midlertidig ordning• legge til rette for hel eller delvis løsning av saken til barnets beste

Kilde: Retningslinjer for samtaleprosess i fylkesnemndene, med merknader

Datamaterialet fra intervjuene med sakkyndige og prosessfullmektiger, så vel som spørreundersøkelsene til sakkyndige, prosessfullmektiger og nemndsledere tegner et positivt bilde av samtaleprosessen og måloppnåelsen. Aktørene har stor tro på at samtaleprosess bidrar til å nå målene, både umiddelbart i det konkrete samtalemøtet, og i utfallet av saken det gjelder. Dette illustrerer følgende sitat fra en sakkyndig;

«Jeg ser at økt forståelse mellom partene fører til mindre fastlåste meninger, og større vilje til å finne felles løsninger. Det blir i større grad enighet, noe som letter en vanskelig lojalitetskonflikt for barnet. Dermed blir det bedre utbytte av tiltak»

4.1.1 Prosessuelle mål

Informantene uttaler seg meget positivt om samtaleprosessen som et verktøy for å oppnå bedre kommunikasjon mellom partene, og bedre forståelse for hverandres standpunkter. De fleste intervjuede sakkyndige, prosessfullmektigene og barnevernskontorene opplever at samtaleprosessen bidrar til dette. For eksempel forteller en prosessfullmektig for offentlig part; «Jeg vil tro at det letteste er å samarbeide mellom barnevernet og foreldre, fordi du unngår kampprosessen og tvang. Selv om foreldrene ikke er fornøyde, har de økt forståelse. Det er også interessant å høre hva de private opplever». En prosessfullmektig for privat part utdyper: «Det er at det er en dialog, det er en forutsetning for å avklare uenigheten. Du vinner bare på det. Det er gjennomgående for både foreldre og ungdommer at de opplever at barnevernstjenesten ikke har hørt dem».

En annen prosessfullmektig forklarer at den uformelle formen på samtaleprosessen bidrar til at det «skapes i større grad en samtale hvor involverte parter slapper mer av», sammenliknet med ordinær nemndsbehandling. I noen saker er samtalemøtet det første fysiske møtet mellom partene. Ved god styring av

dialogen, og tilrettelegging for øvrig, kan partene styres inn mot en felles løsning, forklarer en informant.

De gangene samtaleprosessen ikke fører frem til bedre kommunikasjon, begrunner informantene det med at partene står langt fra hverandre, og at det er et høyt konfliktnivå. I slike situasjoner er det lite sannsynlig at andre prosessformer kunne ha gitt bedre resultater, resonnerer informantene.

Også i spørreundersøkelsene tegner respondentene et positivt bilde. Vi har bedt de sakkyndige, prosessfullmektigene og nemndslederne sammenlikne samtaleprosess med forhandlingsmøtet, og vurdere hvordan samtaleprosess bidrar til kommunikasjon. Her svarer rundt tre fjerdedeler av de sakkyndige og prosessfullmektigene at de mener samtaleprosess bidrar til bedre kommunikasjon mellom partene, og bedre forståelse for den andres synspunkter, sammenliknet med forhandlingsmøtet (Se Figur 70, Figur 71, og Figur 72). Også nemndslederne mener at det blir bedre kommunikasjon og bedre forståelse mellom partene. Nemndslederne som har besvart spørreundersøkelsen er enda mer positive enn de sakkyndige og prosessfullmektigene.

I vurderingsskjemaene som besvares etter samtalemøtet, er et store forskjeller i hvorvidt deltakerne opplever at de har fått ny forståelse i saken (Se Figur 33), og eventuelt endret mening/ oppfatning/ vurdering underveis i møtet (Se Figur 34). Som regel opplever privat part i større grad enn offentlig part at de fikk ny forståelse i saken. Selv om deltakerne generelt i begrenset grad endrer mening i løpet av møtet, ser vi at privat part er mer tilbøyelig til å endre mening.

4.1.2 Kommunikasjon mellom partene

I intervjuene gir mange informanter uttrykk for at de mener at samtaleprosess reduserer konfliktnivået mellom partene i saken, uavhengig av utfall. Dette illustreres av sitatet fra en prosessfullmektig for privat part: «*Selv når man ikke blir enige, demper man konfliktnivået. Man er flinkere til å være enige om å være uenige, uten å gå i krig med hverandre*». En leder for barnevernstjenesten forklarer hvorfor det er slik:

«Best case for familien er at de opplever å ha blitt hørt og sett, og skjønner hva de er med på. Da får vi til noe, vi kommer i mål, og skaper en ny dialog med foreldre. Det å bli sett og hørt er positivt, selv når man er uenig om hva som er riktig. Man åpner helst for en dialog man ikke har hatt før, men som vi helst skulle».

Samtidig mener også flere av de intervjuede at samtaleprosess ikke alltid evner å dempe konfliktnivået i saken. Dersom det er for steile fronter mellom partene forut for samtalemøtet, kan samtalemøtet og -prosessen mislykkes. Informantene mener at man i slike situasjoner ikke burde ha gjennomført en samtaleprosess (se også kapittel 3.5.1 (egnede saker)). I ytterste konsekvens kan selve samtalemøtet øke konfliktnivået i saken. Den ovenfor siterte barnevernslederen forteller:

«I saker med høyt konfliktnivå, der saken er belastet fra før, da blir forskjellene forsterket. Foreldrene får bekreftet sine oppfatninger om systemet. Worst case er at familiene ikke føler seg respektert. Da burde man hatt et forhandlingsmøte med et vedtak foreldrene kan anke på»

I intervjuene har prosessfullmektigene for offentlig part, men også ansatte i barnevernstjenestene, en holdning om at samtaleprosess ofte gir det samme utfallet som saken ville fått i et forhandlingsmøte¹⁰. Likevel gjør formen på samtaleprosessen at privat part går med på offentlig parts begjæring, som en leder i barnevernstjenesten forteller; «*Det er bedre enn å få tredd nedover seg et vedtak som øker konfliktnivået. Resultatet blir det samme som barnevernstjenestens begjæring, men det er bedre forståelse hos privat part*».

Flere sakkyndige forteller at de gjennomfører samtaleprosessen med et mål om å igangsette refleksjoner hos foreldrene rundt hva som er best for barnet. En prosessfullmektig sier; «*Det at nemndsleder og sakkyndig kan reflektere sammen med mor og far om barnets beste, hører hva de sier, og samtidig konfronterer dem med hva som er best for barnet – det gjør at det kan bli adressert der og da*». I intervjuene nevnes det eksempler fra saker hvor foreldrene ga avkall på sine krav, eller gikk med på barnevernstjenestens begjæring, som en konsekvens av økt innsikt i hva som vil være best for barnet.

På motsatt side nevner imidlertid også enkelte informanter at de i samtaleprosess har opplevd at foreldrene har innsikt i hva som er best for barnet, men velger å se bort fra dette.

I spørreundersøkelsene svarer mellom 60 og 70 prosent av de sakkyndige og prosessfullmektigene at de mener samtaleprosess bidrar til et redusert konfliktnivå i saken, sammenliknet med forhandlingsmøtet. De aller fleste nemndslederne slutter seg til dette. Cirka halvparten av de sakkyndige og prosessfullmektigene, og de fleste nemndslederne, mener også at samtaleprosess gjør at foreldrene får bedre innsikt i hva som er best for barnet (Se Figur 70, Figur 71, og Figur 72).

I nemndas egne vurderingsskjemaer blir partene bedt om å oppgi hvorvidt de følte seg forstått av den andre parten i samtaleprosessen (se Figur 30). Her ser vi stor spredning i svarene. Gjennomsnittene på besvarelsene fra de ulike aktørene (foreldre, ungdommer, offentlig parts prosessfullmektig) i de ulike forsøksnemndene ligger en god del lavere på denne påstanden, sammenliknet med påstandene 'Jeg følte meg forstått av sakkyndig' og 'Jeg følte meg forstått av nemndsleder' (se Figur 28 og Figur 29).

Deltakerne skulle også ta stilling til om de mener at samtaleprosess bidrar til bedre kommunikasjon mellom partene (se Figur 37). Igjen ser vi stor spredning, hvor alle ytterpunktene fra 9 (helt enig) til 1 (helt uenig) er representert. Snittet ligger rundt 6 for de fleste.

4.1.3 Utfall i saken

De intervjuede sakkyndige, prosessfullmektigene og barnevernstjenestene er alle sammen positive til samtaleprosess og hvordan samtaleprosessen skal legge til rette for midlertidige løsninger. Flere påpeker at samtaleprosessen er med på å synliggjøre muligheter partene ikke har sett eller vurdert på et tidligere tidspunkt. Følgende sitat fra en prosessfullmektig for privat part illustrerer dette godt; «*Saken*

¹⁰ Vi understreker at dette er informantenes *holdning*, og ikke en faktaopplysning. I intervjuer med andre aktører kommer der ofte frem at samtaleprosessen kan få et annet utfall, gjerne en midlertidig ordning, som partene ikke så for seg på forhånd.

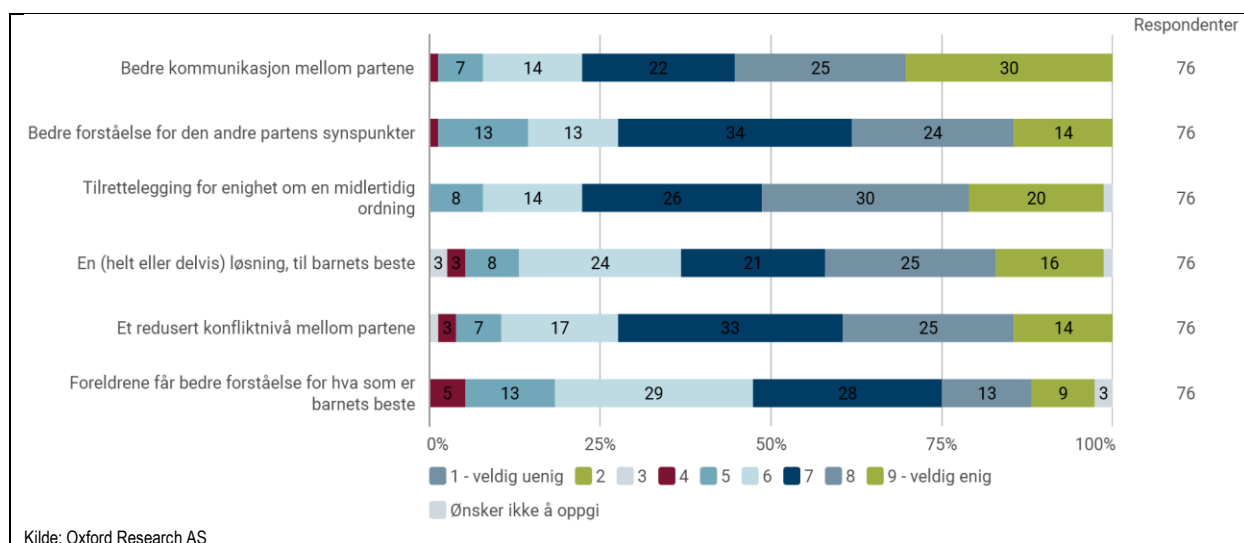
er aldri så svart hvitt som den ser ut på forhånd. Man ser at det er mer rom for å kunne prøve ut løsninger enn hva man har tenkt på forhånd».

Informantene vurderer at samtaleprosess ofte åpner for løsning eller delvis løsning i saken. Flere av de intervjuede barneverntjenestene slutter seg til vurderingen, for eksempel forteller en informant; «*Vi er veldig positive til samtaleprosess. Samtaleprosess i de riktige sakene kan bidra til redusert konflikt og gode løsninger*». En prosessfullmektig for privat part utdyper; «*I flere saker løste vi saken i første møte*». Den samme prosessfullmektigen sier også at en god del saker kunne ha vært løst ved hjelp av samtaleprosess, lenge før barnevernet sendte en begjæring til fylkesnemnda. Flere informanter, på tvers av roller og stillinger, forteller at de er positive til samtaleprosess *i prinsippet*, men benytter anledningen til å advare mot at partene strekker seg for langt eller ikke tar hensyn til hva som er best for barnet. En sakkyndig formulerer det slik; «*Jeg er litt bekymret for at forsoningsfokus og for så vidt fokus på å finne ordninger mellom privat og offentlig part noen ganger kunne gått på bekostning av barnets beste. At enighet mellom de voksne har forrang over hva som er det beste for barnets*». Denne og flere andre informanter som på påpekt dette, forteller at de i slike situasjoner stopper dialogen mellom aktørene, og uttrykker sin bekymring for at hensynet til barnets beste er i ferd med å bli glemt. Etter aktørenes egne vurderinger er dette som regel tilstrekkelig for at hensynet til barnet blir ivare tatt etterpå.

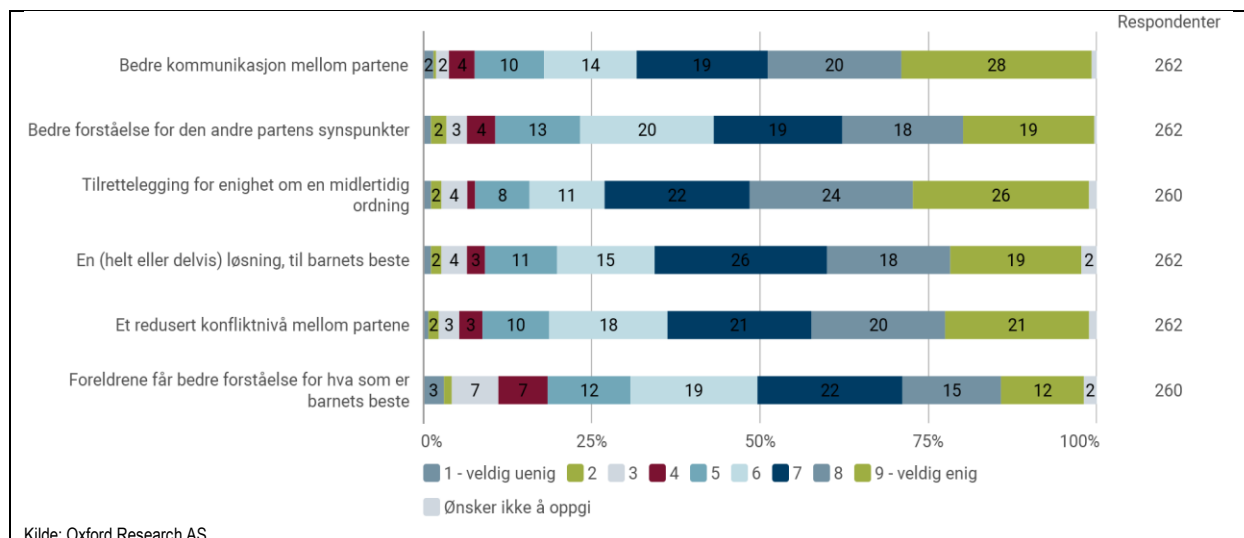
Vi har i spørreundersøkelsen bedt deltakerne om å vurdere hva samtaleprosess bidrar til, sammenliknet med forhandlingsmøtet. Respondentene mener at den legger til rette for enighet om en midlertidig ordning. Det er over halvparten av de sakkyndige og prosessfullmektigene, og godt over tre fjerdedeler av nemndslederne, som mener dette.

Videre mener også de fleste respondentene at samtaleprosessen fører til en fullstendig eller en delvis løsning til barnets beste. Samtidig noterer vi oss at respondentene er noe mindre positive på dette punktet enn på de øvrige spørsmålene som omhandler målene for samtaleprosess.

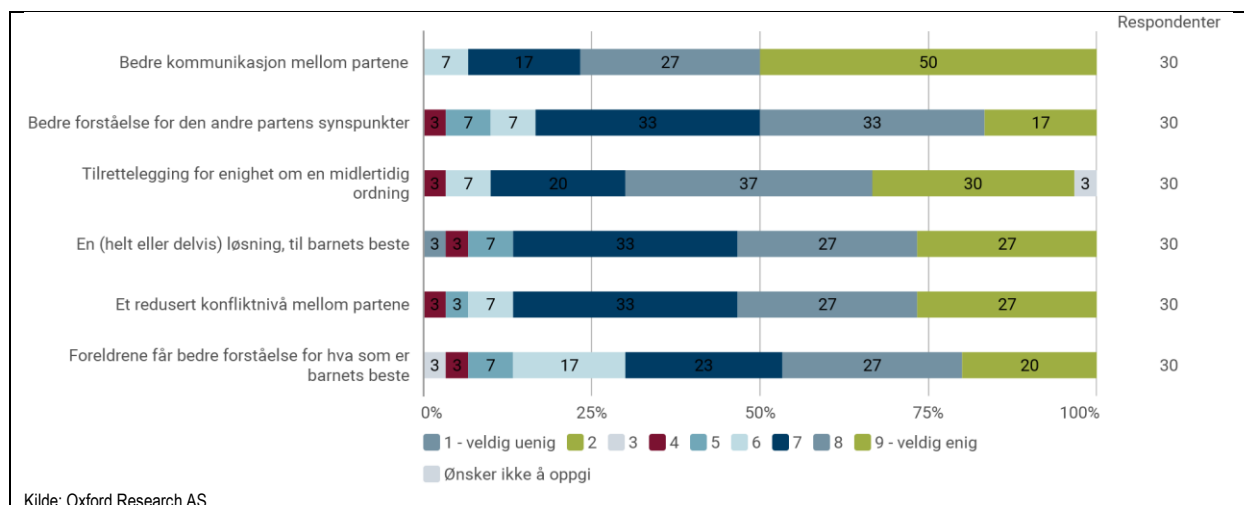
Figur 70: Sammenliknet med forhandlingsmøte/ ordinær nemndbehandling, hvorvidt opplever du at samtaleprosess bidrar til følgende? (sakkyndig) (prosent)

Figur 71: Sammenliknet med forhandlingsmøte/ ordinær nemndbehandling, hvorvidt opplever du at samtaleprosess bidrar til følgende? (prosessfullmektiger) (prosent)

Figur 72: Sammenliknet med forhandlingsmøte/ ordinær nemndsbehandling, hvorvidt opplever du at samtaleprosess bidrar til følgende? (nemndsleder) (prosent)

4.1.4 Uintenderte konsekvenser

De intervjuede sakkyndige og prosessfullmektige ser ytterst få uintenderte konsekvenser av samtaleprosess. Det er et poeng som går igjen, nemlig at samtaleprosessen fører til at saken blir avklart på et senere tidspunkt enn ved ordinær nemndbehandling. For eksempel forteller en sakkyndig: «Det som kan være negativt, er når barnet bor hjemme og det er alvorlig bekymring knyttet til barnets situasjon. Da utsetter man et flyttebehov.» En annen sakkyndig sier: «Det endelige utfallet i saken skyves ut i tid, og skaper utrygghet og uforutsigbarhet». En relatert problemstilling knytter seg til å finne en varig løsning etter at barnet allerede

er flyttet. Igjen handler det om at barnet ikke får en rask avklaring i saken sin. En prosessfullmektig for offentlig part formulerer det slik: «I veldig mange saker er barnet allerede flyttet etter akuttvedtak. Om hovedansvarliggende er å gi annen omsorg, er det allerede ivare tatt. Men ja, det kan jo være at statusen til barnet i beredskapshjem vs. fosterhjem kan dra litt ut.»

På samme tid vil barnevernet sjelden samtykke til samtaleprosess i saker hvor barnevernet mener at det er et behov for en rask avklaring. I stedet vil barnevernet begjære ordinær nemndbehandling. Samtidig er det ikke nødvendigvis slik at et raskt vedtak setter sluttstrek i saken. En prosessfullmektig for offentlig part utdyper dette;

«Det er ikke til barnets beste å få en rask, men ikke fullgod avklaring. Et raskt vedtak i fylkesnemnda kan fortsette i tingretten. Samtaleprosessen fører ikke nødvendigvis til at saken er avgjort. Å droppe samtaleprosessen fører ikke nødvendigvis til at saken går fortere gjennom systemet, heller.»

For informantene er det derfor vanskelig å se for seg en situasjon hvor det ikke er hensiktsmessig å gjennomføre en samtaleprosess først. De tilfellene hvor en samtaleprosess kan medføre en uheldig utsettelse i saken, vil trolig ikke gå til samtaleprosess. På motsatt side er det imidlertid også innspill fra barnevernstjenestene på at de opplever press fra Fylkesnemndene om å delta i en samtaleprosess mot sin vilje. Mer om dette nedenfor.

Valget om å gjennomføre en samtaleprosess fremfor et forhandlingsmøte kan også ha noe å si for hvorvidt saken blir opplyst. Det er imidlertid ulike forståelser av dette forholdet. Vi har eksempler på at deltakerne opplever at samtaleprosess gjør at nye opplysninger kommer frem. På motsatt side er det sakkyndige som mener at et forhandlingsmøte er bedre egnet til å belyse saken og få fram alle relevante sider. Vi vurderer og drøfter disse problemstillingene opp mot om rettssikkerheten til partene blir ivare tatt i kapittel 6.2.

En positiv bieffekt av samtaleprosess er bedre utnyttelse av sakkyndiges kompetanse og erfaring. Dette er basert på både intervju materiale og egne observasjoner.

Sakkyndig kan ha en mer aktiv rolle knyttet til å løse problemet, sammenliknet med ordinær nemndsbehandling. En annen sakkyndig påpeker at samtaleprosess gir foreldrene mer verdighet og større åpenhet. Foreldrene spares for et møte i retten. Dette illustreres av denne tilbakemeldingen fra en annen sakkyndig;

«Foreldre bevarer i langt større grad en verdighet fordi de slipper å få den gamle historien som forte til omsorgsovertagelse repetert enda en gang. Det å få være i en posisjon hvor man frivillig gir avkall på eksempelvis en tilbakeføring er noe helt annet enn at fylkesnemnda tar den fra dem. Samtaleprosess gjør det mulig å skreddersy løsninger som det ikke er mulig å få til når saken avgjøres ved en dom.»

I forlengelsen blir også barna spart for å bli konfrontert med foreldrenes feil og mangler, og forberedelser fra barnevernstjenesten om at det skal det være en sak om hvem som skal ha omsorg for barnet.

En annen mulig konsekvens av samtaleprosessene er at saken – dersom den ikke løses i samtaleprosessen – i et senere forhandlingsmøte blir bedre definert og avgrenset enn den var før saken kom til fylkesnemnda.

Utsettes partene for press?

I intervjuene har sakkyndige, prosessfullmektigene og barnevernet fortalt at de har opplevd eller observert ulike typer press fra fylkesnemnda. Partene, og da særlig barnevernet kan ha blitt utsatt for press til å samtykke til en samtaleprosess i en sak, hvor barnevernstjenesten har vært skeptisk til det. Dette er også tematisert i kapittel 7 om barnevernets erfaringer. Følgende sitat fra en barnevernstjeneste illustrerer dette;

«I noen saker har fylkesnemnda presset gjennom en samtaleprosess der vi helst ikke ville hatt det. Fylkesnemnda har en autoritet, de anmoder om samtaleprosess i saker hvor vi ikke mener at det er hensiktsmessig. Hvis vi har blitt enige internt i barnevernstjenesten om at vi ønsker et forhandlingsmøte, da har vi lite å bidra med i samtaleprosess.»

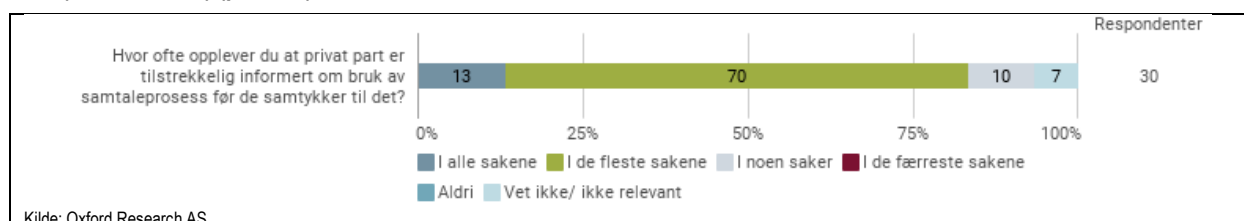
Også ungdommene vi har intervjuet beretter om press til å delta i samtaleprosess.

Under selve samtalemøtet er det også en mulighet for at partene presses til å gå med på løsninger mot sin egen overbevisning. For eksempel forteller en barnevernstjeneste; «Det er saker hvor foreldrene presses inn i et forlik. Da blir samarbeidet med barnevernet enda mer stivt og vanskelig etterpå». En annen barnevernstjeneste problematiserer det at privat part har (for høye) forventninger om et utfall i saken, noe som kan gjøre det fylkesnemnda legger press på foreldrene i samtalemøtet;

«Jeg har blitt skeptisk til hvorvidt privat part forstår hva de sier ja til. De er ikke godt nok forberedt og tror de kan forhandle frem sin foretrukne løsning. Fylkesnemnda er tydelige på hva de tenker er riktig løsning. I noen saker blir det lagt opp til at man overtaler foreldre til noe de ikke vil. De skal 'komme til fornuft'. Da kan de føle seg presset inn i avtalene.»

Den nevnte problemstillingen henger sammen med at privat part på forhånd ikke er tilstrekkelig informert om mulighetsrommet i samtaleprosessen. Dette poenget går igjen i flere intervjuer, særlig med barnevernstjenesten og med prosessfullmektig for offentlig part. I spørreundersøkelsen til nemndsleiderne er det imidlertid konsensus rundt at privat part i alle, eller i de fleste sakene, har fått tilstrekkelig informasjon om samtaleprosess i forkant.

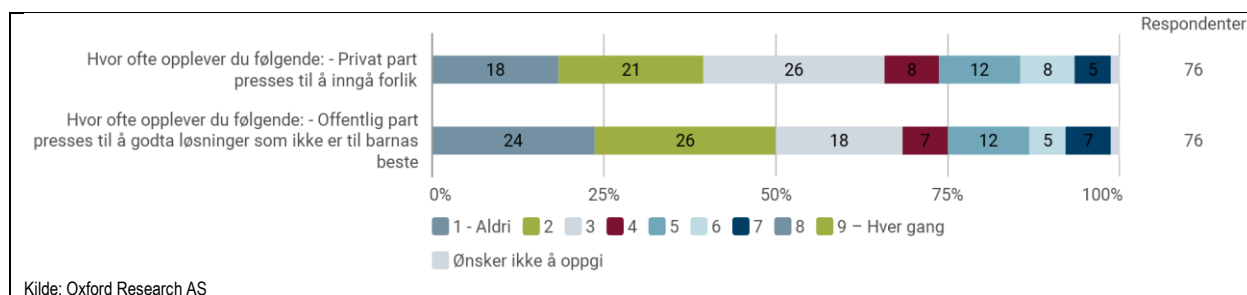
Figur 73: Hvor ofte opplever du at privat part er tilstrekkelig informert om bruk av samtaleprosess før de samtykker til det? (nemndsleder) (prosent)

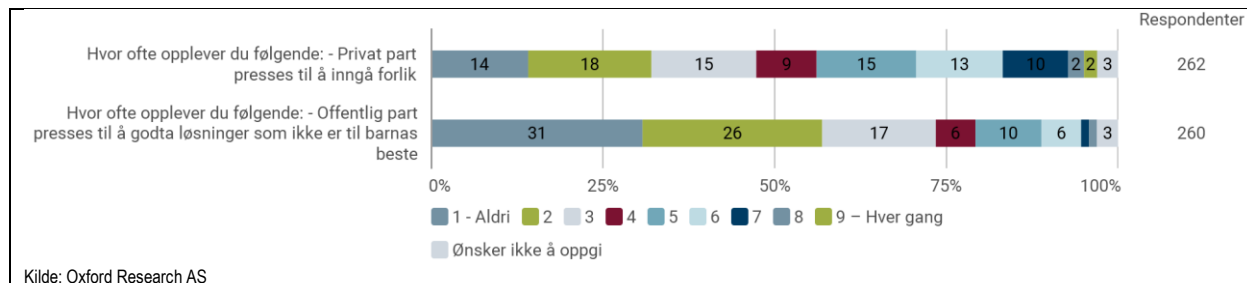
I skjemaene som partene skal fylle ut etter et samtalemøte i nemnda, gir de fleste private partene uttrykk for at de fikk god nok informasjon om hva samtaleprosess innebærer, før de ga sitt samtykke (se Figur 26)

Spørsmålet om hvorvidt partene utsettes for press fra fylkesnemnda er også belyst i spørreundersøkelsen til de sakkyndige og prosessfullmektigene. Begge gruppene heller mot at privat part sjelden eller aldri presses til å inngå forlik. Det er imidlertid en gruppe på fem prosent av de sakkyndige, og 15 prosent av prosessfullmektigene som mener at dette skjer ofte. I spørsmålet om offentlig part presses til å godta løsninger, mener informantene at dette skjer i enda mindre grad enn for privat part. Tre fjerdedeler mener at dette skjer aldri eller ytterst sjelden.

Figur 74: Hvor ofte opplever du følgende (sakkyndig) (prosent)

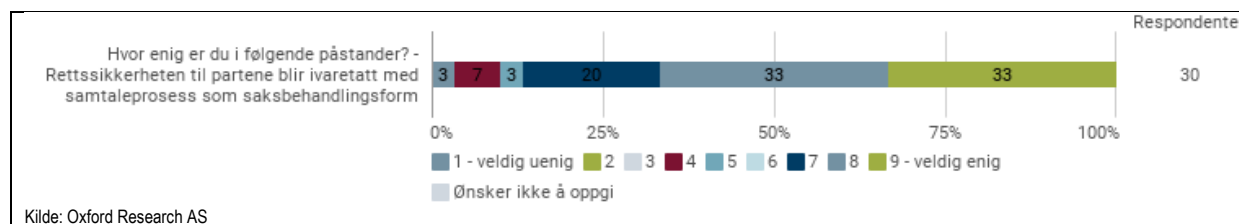
Figur 75: Hvor ofte opplever du følgende? (prosessfullmektiger) (prosent)

Deltakerne svarer i vurderingsskjemaene at de i liten grad føler seg presset til å godta et utfall i saken, som de ikke ville gå med på (se Figur 35). Her ser vi imidlertid en del spredning. Vi ser også at privat part i større grad enn offentlig part kan oppleve press.

På samme tid mener de fleste nemndslederne at partenes rettssikkerhet blir ivaretatt i samtaleprosess. 26 av 30 nemndsledere svarer 7, 8 eller 9 (veldig enig) på dette spørsmålet.

Figur 76: Hvor enig er du i følgende påstander (nemndsledere) (prosent)

Imidlertid påpeker et barnevernkontor at privat part må forstå hva de samtykker til. Et kontor forteller at de har opplevd at privat part ikke har forstått hva de har gått med på, og at rettssikkerheten til privat part dermed er svekket. Flere barnevernkontorer mener det er problematisk at privat part ikke er godt nok forberedt, eller har for lite kjennskap til samtaleprosess før de samtykker. De fleste intervjuede kontorene problematiserer imidlertid ikke konsekvensene av dette for privat parts rettssikkerhet.

4.1.5 Bidrar samtaleprosess til at saken blir bedre opplyst?

I spørsmålet om hvorvidt samtaleprosess fører til at saken blir bedre opplyst, er meningene delte. Flere prosessfullmektiger for offentlig part understreker at saken ofte er godt nok dokumentert fra før, og at samtaleprosessen derfor ikke bidrar med noe nytt.

«Vi er opptatt av å få mest mulig dokumentasjon på bordet allerede før samtaleprosessen. Saken er godt dokumentert før møtet, og da er det lite nye opplysninger. Det kan være at det har skjedd noe helt nytt som ikke står i dokumentene, men ellers er alt der fra før.»

Det er også noen barnevernkontorer som gir uttrykk for det samme.

Det er imidlertid flere, både sakkyndige og prosessfullmektiger for offentlig og for privat part, som mener at samtaleprosess gir bedre opplysninger i saken. Dette kan skje på flere måter, for eksempel ved at det fremkommer ny kunnskap om partene eller sakens kjerne, eller ny kunnskap om handlingsrommet for en midlertidig løsning dukker opp. Det er også mulig at samtalemøtet setter opplysningene i saksdokumentene i et nytt lys.

Det er særlig det sistnevnte punktet som trekkes frem av prosessfullmektigene. Flere understreker at dialogen gjør at det kommer frem viktige nyanser. En sakkyndig formulerer det slik:

«Ofte er det stor forskjell på å lese dokumentene og å treffe foreldre. Det kan oppleves som to forskjellige saker. Forskjellen er at man ikke sitter i to timer og hører på alt det negative som har skjedd i livet. Det er tøft og krenkende situasjon for foreldrene og for ungdommen, og det gir ikke grobunn for mye bra eller videre samarbeid mellom barnevernet og foreldre. Å bare få begynne med å forklare seg gir et helt annet utgangspunkt og opplyser saken bedre.»

En annen sakkyndig forteller;

«Jeg synes det er en veldig god måte å bidra til at saken blir bedre opplyst på, ofte i større grad enn i forhandlingsmøtet. Partene kjenner at det er mindre formelt enn vitneboksen, og det er langt større rom for dialog. Sakkyndigs rolle med å anerkjenne særlig privat parts opplevelse gjør at de senker skuldrene mer, og blir mer nyansert og sannferdig. Samtaleprosess gir et mer riktig bilde av saken.»

Også det å få en nøytral aktør (sakkyndig og nemndsleder) som vekselvis kan innta partenes perspektiver, trekkes frem som et viktig bidrag til at saken blir bedre opplyst. Nemndsleder og sakkyndig gir både anerkjennelse og utfordrer partene, forteller de intervjuede sakkyndige

Enkelte påpeker imidlertid at den nye informasjonen som kommer frem i samtaleprosessen har et *hvordan er det her og nå*-perspektiv. Vedkommende mener at samtaleprosessen i mindre grad bidrar til å opplyse historikken i saken.

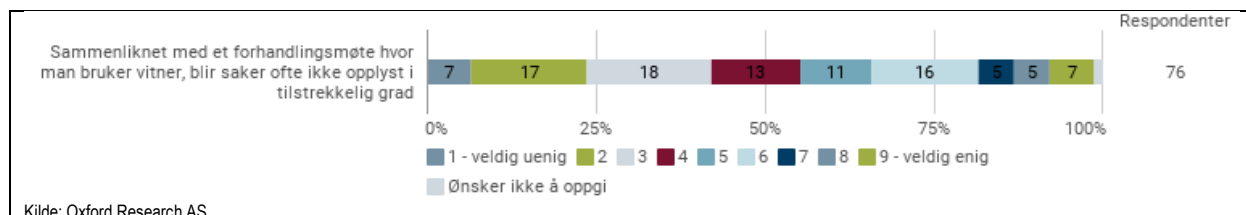
Det er imidlertid også en sakkyndig som mener at bruk av vitner i forhandlingsmøtet er en bedre måte å få frem opplysninger i saken. Dette er testet i spørreundersøkelsen, hvor de sakkyndige og nemndslederne skulle ta stilling til påstanden om at saker ikke blir opplyst i tilstrekkelig grad i samtaleprosess, sammenliknet med et forhandlingsmøte. Nesten halvparten av de sakkyndige, og halvparten av nemndslederne er uenige i påstanden. Særlig nemndslederne er delt i deres syn på samtaleprosess som en måte å opplyse saken på. Dette illustreres av to tekstbesvarelser i spørreundersøkelsen;

«En utfordring er at saken ikke er like godt opplyst i et samtalemøte som i et ordinært forhandlingsmøte, hvor det er full bevisførsel.»

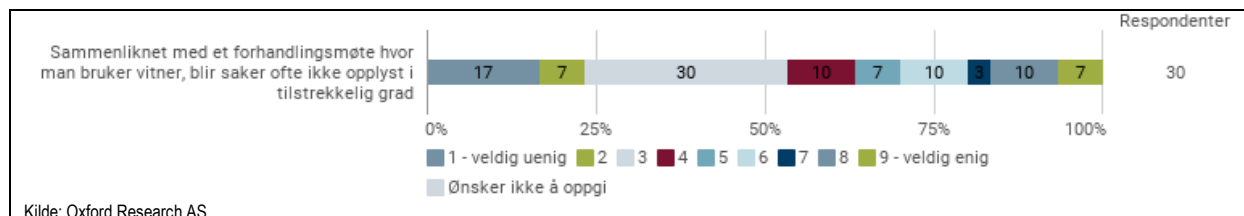
«Samtaleprosess bidrar ofte også til at saken blir bedre opplyst ved at det under prosessen har vært gjennomført en sakkyndigutredning, gjort nye undersøkelser eller innhentet ny informasjon.»

I spørreundersøkelsen har vi bedt nemndslederne og de sakkyndige om å ta stilling til hvorvidt de mener at samtaleprosess i mindre grad enn et forhandlingsmøte gjør at saken blir opplyst. Litt over halvparten av nemndslederne, og litt under halvparten av de sakkyndige er uenige i at samtaleprosessen i mindre grad opplyser saken. En tredjedel av nemndslederne, og litt under halvparten av de sakkyndige svarer midt på treet, og rundt en sjettedel av de sakkyndige og en femtedel av nemndslederne mener at samtaleprosess opplyser saken i mindre grad enn et forhandlingsmøte.

Figur 77: Sammenliknet med et forhandlingsmøte hvor man bruker vitner, blir saker ofte ikke opplyst i tilstrekkelig grad (Sakkyndig)

Figur 78: Hvor enig er du i følgende påstander om samtaleprosess? (nemndsleder) (prosent)

4.2 Aktørenes syn på samtaleprosess

De aller fleste aktørene som er intervjuet i denne evalueringen, er positive til samtaleprosess i en eller annen form. Informantene understreker verdien av dialogen og verdigheten det gir til partene. Enkelte aktører, uavhengig av sin rolle i samtaleprosess, er meget positive og ser få eller ingen svakheter ved samtaleprosess. Disse aktørene mener også at samtaleprosess egner seg for de fleste sakene.

Andre aktører har et grunnleggende positivt syn, men mener at situasjonen eller forhold i saken kan legge begrensninger på når samtaleprosess egner seg. For eksempel forteller en prosessfullmektig:

«Samtaleprosess egner seg ikke for 4-12-saker, særlig hvis det haster litt og foreldre motsetter seg. Derimot egner det seg for tilbakeføring, fordi barnet allerede er plassert. Samme med institusjons-saker, der får ungdommene påvirke i større grad, og samværsaker der man ser at man kan gi litt mer og finne fleksible løsninger.»

Andre forteller at det er trekk ved foreldrene, som bør begrense når samtaleprosessen bør brukes og ikke brukes. Enkelte trekker frem at samtaleprosess tar tid, særlig dersom man bruker midlertidige ordninger og har flere samtalemøter. Det kan i denne sammenhengen være uheldig at en endelig løsning i saken blir utsatt for lenge, mener noen prosessfullmektiger for offentlig part. Dette har også vært synet fra barnevernet (se kapittel 7).

De færreste uttrykker et negativt syn til samtaleprosess. Noe av motstanden er knyttet til at enkelte opplever det som utfordrende å delta i samtaleprosess, grunnet den løse og improvisasjonsbaserte formen. Det er imidlertid ikke en skepsis til konseptet, som ligger bak innvendingen.

Syn på midlertidige ordninger som virkemiddel

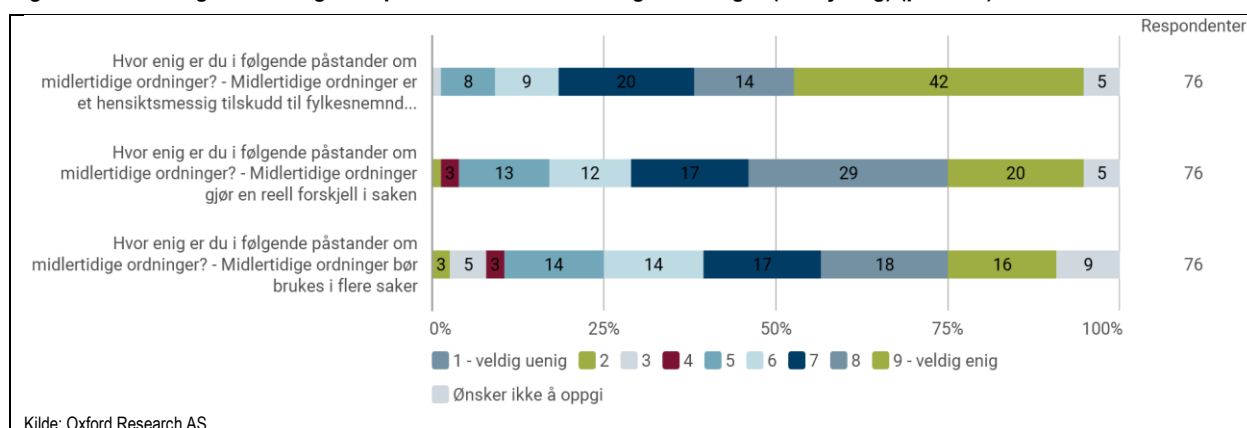
De aller fleste intervjuede sakkyndige og prosessfullmektigene stiller seg meget positive til midlertidige ordninger som virkemiddel i Fylkesnemndas verktøykasse. En prosessfullmektig for privat part forteller; «Saken er aldri så svart hvitt som den ser ut på forhånd. Man ser at det er mer rom for å kunne prøve ut løsninger enn hva man har tenkt på forhånd. De fleste tilfeller med ungdommene har de mye fornuftig å komme med selv. Det å høre barn og prøve ut en midlertidig ordning er noe man strekker seg etter». En annen prosessfullmektig for privat part formulerer det slik;

«Så har man forsøksordninger som et forhandlingsmøte ikke gir rom for, for eksempel samvær med en forelder, veiledning, og gjerne også observasjon av samvær mellom møtene. Du kan tone ned en del sider ved saken, som kunne blitt problematiske. Veiledning, ruskontroll, reaksjoner på samvær, det kan prøves ut i praksis og man kan plukke det opp etter tre måneder. Det blir en ufarlig måte å fjerne usikkerhet på. Folk blir positive til å prøve ut ting. Men saken er ikke endelig avklart.»

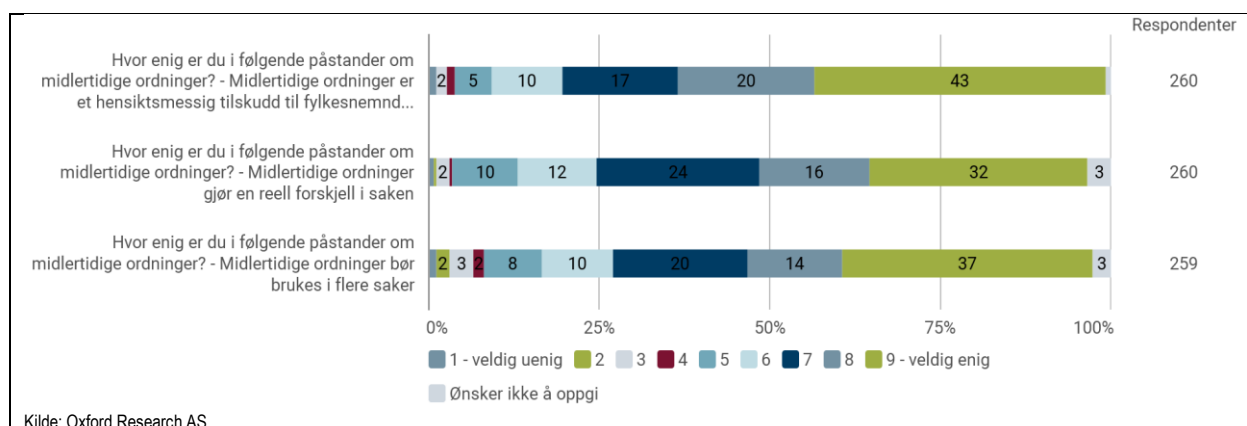
Vi har imidlertid også flere eksempler på en skeptisk holdning til midlertidige ordninger. En barnevernstjeneste forteller at den aldri samtykker til midlertidige ordninger i samtaleprosess. Dette begrunnes med at midlertidige ordninger utsetter vedtaket i saken.

I spørreundersøkelsen svarer et stort flertall av de sakkyndige og av prosessfullmektigene at de anser midlertidige ordninger som et hensiktsmessig tilskudd til fylkesnemnda. Vi ser noe av det samme når vi spør dem om de mener at midlertidige ordninger gjør en reell forskjell i saken, og om midlertidige ordninger bør brukes i flere saker.

Figur 79: Hvor enig er du i følgende påstander om midlertidige ordninger (sakkyndig) (prosent)

Figur 80: Hvor enig er du i følgende påstander om midlertidige ordninger? (prosessfullmektiger) (prosent)

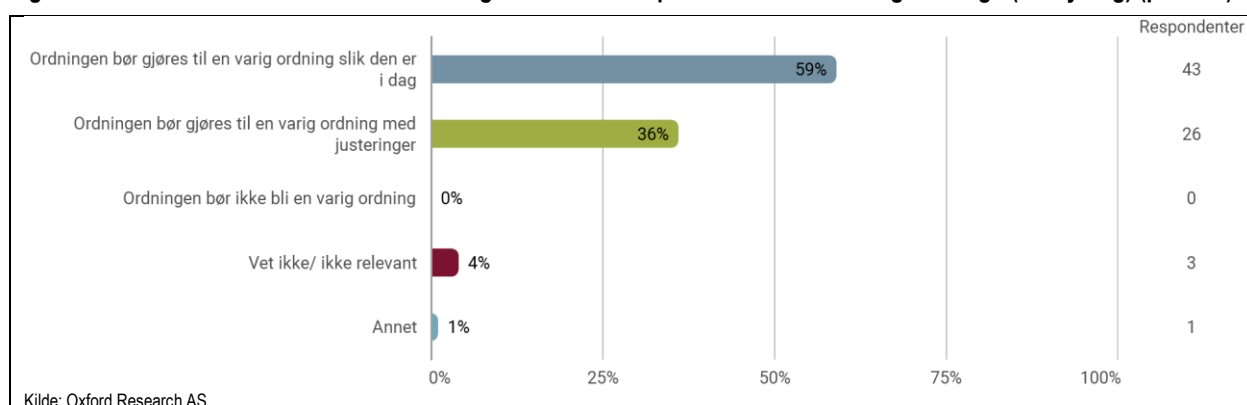

Syn på videreføring av forsøket med samtaleprosess

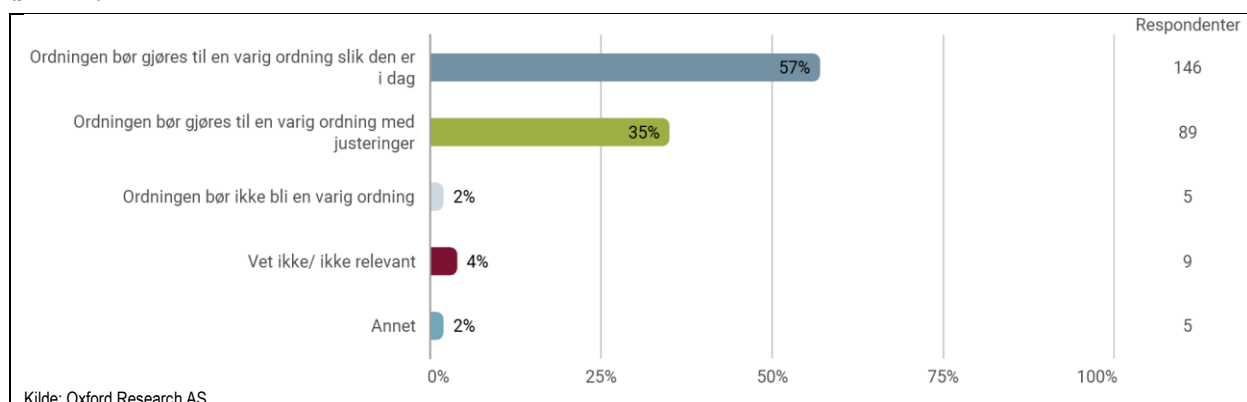
I intervjuene er alle informantene positive til en videreføring av samtaleprosess. Enkelte etterspør justeringer. Forslagene til justeringer behandles i et eget delkapittel.

I spørreundersøkelsen er både de sakkyndige og prosessfullmektigene positive til at samtaleprosess gjøres til en varig ordning. Tilnærmet 60 prosent i hver gruppe mener ordningen slik den er i dag bør gjøres til en varig ordning, og henholdsvis 35 og 36 prosent mener at ordningen bør bli varig, men med justeringer. Når det gjelder prosessfullmektigene for offentlig eller privat part, er det ingen forskjeller i deres vurderinger. Det er nesten ingen sakkyndige, prosessfullmektiger eller nemndsledere som mener at ordningen ikke bør videreføres. Nemndslederne mener også i stor grad at dagens ordning bør videreføres.

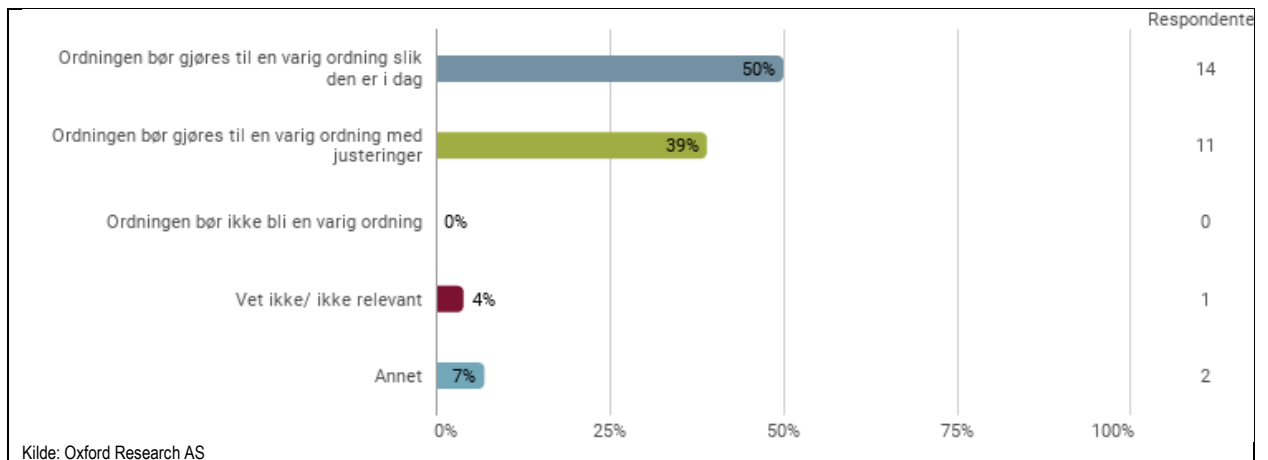
Figur 81: Hvorvidt mener du at forsøksordningen med samtaleprosess bør bli en varig ordning? (sakkyndig) (prosent)

Figur 82: Hvorvidt mener du at forsøksordningen med samtaleprosess bør bli en varig ordning? (prosessfullmektiger) (prosent)

Figur 83: Hvorvidt mener du at forsøksordningen med samtaleprosess bør bli en varig ordning? (nemndsledere) (prosent)

4.3 Oppsummering

Samtaleprosess blir i hovedsak vurdert som egnet til å bedre kommunikasjon og at partene kan få bedre forståelse i saken. Når det gjelder resultater i saken, er det særlig grunn til å trekke frem midlertidige løsninger og det at en kan luften ulike mulige løsninger. Dette gjør at samtaleprosess gir helt andre muligheter (løsningsrom) enn ordinært forhandlingsmøte.

Aktørene peker på noen andre mulige virkninger av samtaleprosess. En mulig virkning er at saken tar lengre tid. Det er et poeng som går igjen, nemlig at samtaleprosessen kan føre til at saken blir avklart på et senere tidspunkt enn ved ordinær nemndbehandling.

En positiv bieffekt av samtaleprosess er bedre utnyttelse av sakkyndiges kompetanse og erfaring. Sakkyndig kan ha en mer aktiv rolle knyttet til å løse problemet, sammenliknet med ordinær nemndsbehandling. En mulig virkning er at samtaleprosess gir foreldrene mer verdighet og større åpenhet. Foreldrene spares for et møte i retten.

En annen mulig konsekvens av samtaleprosessene er at saken – dersom den ikke løses i samtaleprosessen – i et senere forhandlingsmøte blir bedre definert og avgrenset enn den var før saken kom til fylkesnemnda.

Vi har identifisert noen erfaringer og bekymringer når det gjelder om privat part opplever press. Den nevnte problemstillingen henger sammen med at privat part på forhånd ikke er tilstrekkelig informert om mulighetsrommet i samtaleprosessen. Dette poenget går igjen i flere intervjuer, særlig med barnevernstjenesten og med prosessfullmektig for offentlig part.

De aller fleste intervjuede sakkyndige og prosessfullmektigene stiller seg meget positive til midlertidige ordninger som virkemiddel i Fylkesnemndas verktøykasse. I intervjuene er alle informantene positive til en videreføring av samtaleprosess. Enkelte etterspør justeringer. Også spørreundersøkelsene viser at både de sakkyndige og prosessfullmektigene positive til at samtaleprosess gjøres til en varig ordning. Nemndslederne mener også i stor grad at dagens ordning bør videreføres.

5. Administrative konsekvenser

Samtaleprosess representerer et alternativ til et forhandlingsmøte. Administrative konsekvenser av samtaleprosess må derfor ses opp mot ressursinnsatsen ordinær nemndbehandling medfører. Vi gjør innledningsvis rede for tidsbruken for sakkyndige, prosessfullmektigene og nemndslederne, før vi går over til beregninger av kostnadene av samtaleprosess.

5.1 Deltakernes tidsbruk

De sakkyndige oppgir at de i de fleste tilfellene bruker mindre tid på et samtalemøte enn på et forhandlingsmøte. Selv om det skulle bli flere samtalemøter, opplever de sakkyndige at man sparer tid og ressurser på samtaleprosessen, sammenliknet med et forhandlingsmøte. Dette forutsetter imidlertid at samtaleprosessen løser saken, og at det unngås et senere forhandlingsmøte.

Sakkyndige godtgjøres etter salærforskriften (FOR-1997-12-03-1441). For samtalesaker vil det si etter medgått tid på såkalte benefiserte satser (pr. januar 2019 kr 1040 eks mva.). Sakkyndige som har stilling i det offentlige godtgjøres med 4/5 av denne timesatsen. De sakkyndige må utarbeide spesifisert tilmeliste og timebruken må anses som «rimelig og nødvendig». Godtgjøringen skiller seg noe fra godtgjøringen for fagkyndige i ordinære forhandlingsmøter der det er utarbeidet egne retningslinjer, se hjemmesiden til fylkesnemndene.no der retningslinjen er tilgjengelig: «Retningslinjer for godtgjøring og for dekning av reiseutgifter for fagkyndige medlemmer, alminnelige medlemmer og talspersoner». Fagkyndige i ordinære forhandlingsmøter for godtgjøring med en timesats på 958 kroner.

For prosessfullmektige fremstår forskjellen mellom samtaleprosess og forhandlingsmøtet enda større. Samtaleprosessen betegnes som mindre tidkrevende for prosessfullmektige, som denne informantene forteller:

«Det er enn hel uke i forskjell mellom samtaleprosess og nemndsmøte. Vi har mye kontakt i forkant med vitnene som skal preppes. Jeg kan snakke en time med dem, lese omfattende dokumenter og gjøre dypdykk i sakene. Ofte er det forhandling i nemnda over flere dager. I samtaleprosess har jeg samtaler i forkant. Selve prosessen tar en halv dag. Det er fantastisk for oss.»

Gjennomgangen av dokumentene tar som regel like lang tid, uavhengig om saken forberedes til samtaleprosess eller til et forhandlingsmøte. I forbindelse med forhandlingsmøtet skal det utarbeides innledningsforedrag og det brukes mye tid på å forberede vitnene. I tillegg kommer tidsbruken knyttet til selve møtet. Som vist over, kan et forhandlingsmøte ta to dager.

Et tema i intervjuene har vært en hypotese om at prosessfullmektiger kan ha incentiv til å la samtaleprosessen gå lengst mulig (gjerne over flere møter), og deretter gjennomføre et forhandlingsmøte¹¹.

¹¹ Privat prosessfullmektiger godtgjøres etter salærforskriften, dvs. etter medgått tid. Salærsatsen er pr. 2019 1040 eks mva. Det er imidlertid forutsatt at privat prosessfullmektiger normalt har begrenset tidsbruk i forbindelse med samtalemøter. Etter salærforskriften skal tidsbruken være «rimelig og nødvendig». Det betyr at utgangspunktet er at det vanligvis er

Dette vil i så fall øke kostnadene for det offentlige betydelig. Enkelte intervjuede anerkjenner at dette i teorien er mulig, men ingen av de intervjuede sakkyndige og prosessfullmektige har opplevd at dette er tilfellet. Enkelte prosessfullmektige for privat part opplever at godtgjørelsen i forbindelse med et samtalemøte ikke gjenspeiler den faktiske tidsbruken. Incentivet kan dermed virke i motsatt retning – at prosessfullmektige ønsker å begrense antall samtalemøter.

Tabellen nedenfor viser gjennomsnittlig tidsbruk *per møte* for de ulike deltakerne. Timebruken er beregnet med utgangspunkt i spørreundersøkelsene.

Tabell 7: Gjennomsnittlig tidsbruk knyttet til samtaleprosess og forhandlingsmøtet (sakkyndige, prosessfullmektigene og nemndsledere) (timer)

Gjennomsnittlig timebruk	Sakkyndig	Prosessfullmektig (off.)	Prosessfullmektig (priv.)	Nemndsledere
Samtalemøte				
Forarbeid og forberedelse	2,2	5,8	7,8	4,9 (første møte) 2,0 (andre møte)
Selve møtet	3,7	3,6	3,5	3,3
Etterarbeid etter møtet	0,8	1,1	2,1	1,8
Arbeid med midlertidige ordninger mellom møter	3,0	-	-	-
SUM	9,7	10,5	13,4	10/7
Forhandlingsmøte				
Forarbeid og forberedelse	1,5	17,3	18,6	4,9
Selve møtet	9,1	13,4	11,4	13,1
Etterarbeid etter møtet	7,1	1,5	2,1	17,4
SUM	17,7	32,2	32,1	32,7

Kilde: Oxford Research AS

Et samtalemøte tar som regel mindre tid for de involverte enn et forhandlingsmøte. På samme tid må det anmerkes at det i en del saker gjennomføres to eller flere samtalemøter i en sak, og at en sak som først behandles i samtaleprosess, på et senere tidspunkt kan bli behandlet i forhandlingsmøte.

5.2 Kostnader ved samtaleprosess

For å beregne kostnadene av samtaleprosess har vi sammenlignet utgifter mellom forsøksnemndene og de øvrige nemdene¹². Vi har først beregnet kostnadene for en gjennomsnittlig forhandlingssak,

begrenset med forberedelse til samtalemøter som kan anses som rimelig og nødvendig». Privat prosessfullmektig godtgjøres etter stykkforskriften i ordinære forhandlingsmøter, se stykkprisforskriften FOR-2005-12-12-1442. Stykkprisen er i henhold til § 6 2,75 ganger den offentlige salærsats (1040 eks mva.) for hver time som medgår de to første dagene, og 2,4 ganger den offentlige salærsats for hver time som medgår følgende dager.

¹² Vi har beregnet kostnader for samtalesaker for alle samtalemøter. Vi har med andre ord ikke skilt mellom antall møter.

skriftlig forenklet behandling og samtaleprosessaker. Som vi vil vise i dette kapittelet, påvirker samtaleprosess-sakene kostnadsfordelingen i hele forsøksnemnda¹³.

I nemndene som ikke er en del av forsøket er de fleste sakene behandlet med muntlig forhandlingsmøte (75 prosent) eller forenklet skriftlig behandling (25 prosent). For forsøksnemndene er denne fordelingen noe annerledes. Her er 10 prosent behandlet ved bruk av samtaleprosess, 15 prosent har vært behandlet med både samtaleprosess og deretter forhandlingsmøte, og 13 prosent med samtaleprosess og deretter skriftlig forenklet behandling. Det er altså gjennomført samtaleprosess i 38 prosent av sakene. I de resterende 65 prosentene er samtaleprosess ikke gjennomført. Av disse er 41 prosent behandlet med forhandling, og 21 prosent er behandlet med forenklet skriftlig behandling.

Tabell 8: Fordeling av ulike behandlingsformer i forsøksnemndene og de øvrige nemndene

	Forsøksnemnder	Øvrige nemder
Andel - forhandlingsmøte uten samtaleprosess	41 %	75 %
Andel - skriftlig uten samtaleprosess	21 %	25 %
Andel - avgjort etter samtaleprosess	10 %	-
Andel - forhandlingsmøte med samtaleprosess	15 %	-
Andel - skriftlig med samtaleprosess	13 %	-

Kilde: Oxford Research AS

Tabellen nedenfor viser gjennomsnittlig kostnad per sakstype for forsøksnemndene og de resterende nemndene. Det er bare kostnader knyttet til involverte aktører, som er inkludert i beregningen, ikke kostnader knyttet til lokaler, reise, administrativt arbeid eller lignende. Vi vurderer at samtaleprosess ikke har stor betydning for andre kostnadsposter. Vi antar at samtaleprosess ikke vil medføre vesentlige kostnader når det gjelder slike kostnader som lokaler, reise og administrativt arbeid. Det kan være noen ekstra kostnader knyttet til egnede rom for samtaleprosess (møterom). I hvilken grad dette vil være en merkostnad avhenger i stor grad av lokalene som de enkelte nemndene besitter.

I kapittel 7 rapporterer enkelte barnevernskontorer at den samlede tidsbruken for barnevernet i noen samtalesaker kan være høyere enn for forhandlingsmøter. Dette gjelder typisk barnevernskontorer et stykke fra nemnda, som må reise flere ganger ved flere samtalemøter. Vi har ikke grunnlag for å vurdere eksakt om barnevernets tidsbruk og utgifter samlet sett er ulik avhengig av samtaleprosess eller ikke.

I beregningen av kostnadene av muntlig behandling, skriftlig behandling og samtaleprosess har vi lagt til grunn nemndsleders tidsbruk, herunder forberedelsestid og møtetid, så vel som fylkesnemndenes innrapporterte utgifter til prosessfullmektiger og sakkyndige/ fagkyndige. Utgiftene til prosessfullmektigene inkluderer salær, men ikke fraværsgodtgjørelse eller reiseutgifter. For sakkyndige/ fagkyndige

¹³ Vi vet dessverre ikke om samtalesakene blir fremmet på nytt ved et senere tidspunkt oftere eller sjeldnere enn saker som behandles med forhandlingsmøte/skriftlig behandling uten å ha vært en samtalesak. Vi vet heller ikke om saker som har vært samtalesaker ankes i større eller mindre grad til domstolene enn saker som ikke har vært samtalesaker. Vi har bare saksnr. som identifikator, og vet ikke hvem sakene handler om.

Evaluering av samtaleprosess i fylkesnemndene

foreligger det kun summen av kostnadene, og det er ikke spesifisert hvordan disse er satt sammen. Reiseutgifter, diettkostnader og arbeidsgiveravgift er ikke tatt med i beregningene.

Tabell 9: Gjennomsnittlig kostnad per sak, norske kroner

	Forsøksnemnd	Øvrige nemder
Muntlig forhandling	90 990	87 707
Skriftlig behandling	15 415	21 888
Samtaleprosess*	35 328	-

* forutsatt ett samtalemøte med en varighet på 2,96 timer
Kilde: Oxford Research AS

Det er viktig å huske at samtaleprosess ikke er gjensidig utelukkende med de andre sakstypene, og flere av samtaleprosess-sakene vil derfor ha kostnad både fra forenklet behandling og skriftlig behandling. Siden vi bare har tilgjengelig aggregerte kostnader, er det vanskelig å få helt nøyaktige estimater. Vi kan for eksempel ikke skille mellom forhandlingssaker som har hatt samtaleprosess eller forhandlingssaker som ikke har det. Vi vil kunne forvente at forhandlingssaker som har hatt samtaleprosess i forkant kan være løst raskere enn øvrige forhandlingssaker, siden noen spørsmål kan være avklart på forhånd.

Dersom vi tar utgangspunkt i disse enhetskostnadene per sak kan vi se på hvordan disse kostnadene blir for en hypotetisk situasjon med hundre saker i hver gruppe. Videre sier vi at disse hundre sakene har samme fordelingen av behandlingsformer som er presentert i Tabell 10.

Tabell 10: Antall saker i hver kategori med en hypotetisk situasjon med 100 saker for hver gruppe nemnder

	Forsøksnemnd	Øvrige nemnder
Antall saker forhandling med samtaleprosess	15 %	75 %
Antall saker skriftlig med samtaleprosess	13 %	25 %
Antall saker forhandling uten samtaleprosess	41 %	
Antall saker skriftlig uten samtaleprosess	21 %	
Bare samtaleprosess	10 %	

Kilde: Oxford Research AS

Dersom vi legger inn enhetskostnaden for sakstyper, får vi følgende kostnader per 100 møter i forsøksnemndene og de øvrige nemndene:

Tabell 11: Totalkostnad 100 møter med de to ulike fordelingene (i kroner)

	Forsøksnemnd	Øvrige nemnder
Totalkostnad 100 møter med de to ulike fordelingene	6 992 562	7 152 939

Kilde: Oxford Research AS

Som vi ser av tabellen over blir kostnadsbildet i forsøksnemndene lavere enn i nemndene som ikke har samtaleprosess. Dette skyldes hovedsakelig at en større andel av sakene kan behandles uten forhandlingsmøter som er den mest ressurskrevende behandlingsformen.

Det kan være andre drivere som forårsaker ulikhetene i enhetskostnader per sak. Den mest nærliggende årsaken er at forsøksnemnder også er de største nemndene. En større saksmengde kan medføre stordriftsfordeler, noe som gir muligheter til å drive mer effektivt. Det var ikke før i 2018 at kostnadene begynte å bli registrert fordelt etter behandlingsform. Det er altså ikke mulighet til å teste denne hypotesen ved å se på tidligere år. I midlertidig kan vi se at det er stor variasjon i sakskostnad i saker med forhandlingsmøte mellom forsøksnemndene.

For saker med forenklet/ skriftlig behandling er kostnadsbildet mer likt mellom forsøksnemndene. Nesten samtlige forsøksnemnder har betydelige lavere kostnader for denne behandlingsformen enn de andre nemndene som ikke er en del av forsøket. Det er også en mye høyere andel som behandles etter denne formen i forsøksnemndene.

6. Vurderinger

6.1 Overordnet konklusjoner og anbefalinger

6.1.1 Samtaleprosess bør bli en permanent ordning i alle nemnder

Oxford Research vurderer at forsøk med samtaleprosess bør bli en varig og permanent ordning i alle fylkesnemnder.

Denne overordnede konklusjonen og anbefalingen bygger på en helhetlig vurdering av erfaringer og funn i denne rapporten. Vi vil særlig trekke frem at samtaleprosess vurderes å være egnet til å bedre kommunikasjon og dialog. I en del saker oppnås også enighet og samtaleprosess synes i all hovedsak å ivareta rettsikkerheten til den private part på en tilfredsstillende måte. Den overordnede anbefalingen bygger også på grundige faglige vurderinger, se kapittel 6.2. Samtaleprosess er også hensiktsmessig når det gjelder samlet ressursbruk (samtaleprosess medfører trolig omtrent samme kostnader totalt sett).

6.1.2 Tilpasninger i saker med ungdom

Samtidig bør det gjøres noen justeringer for saker med ungdom. Funnene fra intervjuene med ungdommene, så vel som resultatene fra evalueringsskjemaer indikerer at ungdommer i større grad opplever seg presset til å delta i samtaleprosesser, og at de ikke forstår fullt ut hva en samtaleprosess er. Det samme gjelder til en viss grad for foreldre. Det er imidlertid evaluators inntrykk at denne problemstillingen er spesielt viktig når det er ungdom som skal delta i samtaleprosess.

På denne bakgrunn anbefaler Oxford Research at det i saker med ungdommer, må settes krav om eget møte med ungdommene og nemndsledere der det særlig fokuseres på hva samtaleprosess er. I dette møtet bør ungdommene ha anledning til å ha med en tillitsperson og/ eller prosessfullmektig. Nemndsledere bør også få opplæring i hvordan håndtere saker med ungdom som en egen del av grunnopplæringen.

6.1.3 Bedre informasjon om samtaleprosess

Vi mener det er et betydelig informasjonsbehov. En del av de private parter har neppe full forståelse for hva en samtaleprosess er. Vi ser også at det i noen tilfeller er urealistiske forventninger hos den private part til hva som kan oppnås. Alle aktører bør få ansvar for å informere privat part bedre. Den private prosessfullmektigen og nemnsleder bør ha et særlig ansvar. Generelt mener Oxford Research at det fortsatt er behov for at nemndene gir mer informasjon om hva samtaleprosess er til aktører og offentligheten utover informasjon i den enkelte samtalesak. Dette kan gjøres på flere mulige måter, f.eks. ved faktaark og på nettsider. På sentralenhetens hjemmeside er det en ganske utførlig beskrivelse av samtaleprosess.

6.1.4 Kompetansekrav og opplæring

Evalueringen viser at rollen til nemndsleder og sakkyndig er av helt avgjørende betydning. Den spesifikke opplæringen om samtaleprosess og opplæring av praktiske ferdigheter er imidlertid begrenset til et todagers kurs.

Oxford Research anbefaler å utvide opplæringen for nemndsledere. Praksis har hittil vært at det gis to dager med formalisert opplæring. For øvrig er det klart at det foregår mye læring i nemndene. Vi mener det er behov for både en opplæring i starten som nemndsleder og en påbygging en tid etter. Vi mener den samlede opplæringen minimum bør utgjøre 5 dager. Opplæringens innhold bør utformes på faglig grunnlag. Oxford Research vil likevel bemerke at det etter vårt skjønn er viktig å sikre rolleforståelse og at nemndsledere får tilstrekkelig kunnskap i hva en samtaleprosess er og praktiske utfordringer.

Det er etter evaluators vurdering også behov for grundig opplæring av sakkyndige. Når det gjelder de sakkyndige viser evalueringen at de har en meget viktig rolle i samtalesakene. På den ene siden har sakkyndige ofte en utdanning som psykolog og erfaringsbakgrunn som gjør at de ikke er ukjent med meklinger og konflikthåndtering. På den andre siden er det etter Oxford Researchs vurdering behov for også en strukturert opplæring av sakkyndige, med fokus på muligheter og utfordringer som sakkyndige i samtaleprosess-saker. Rettssikkerhetshensynene taler for å stille krav til spesifikk og relevant kompetanse om samtaleprosess. Oxford Research har ikke grunnlag for å vurdere konkret hvor omfattende opplæring som bør kreves av de sakkyndige.

Offentlig og private prosessfullmektiger bør også ha grunnleggende kjennskap til samtaleprosess. Prosessfullmektigene bør kjenne sine roller og de muligheter som også ligger for prosessfullmektigene til å bidra til en positiv dialog. Oxford Research vurderer at offentlig og private prosessfullmektiger bør ha gjennomgått grunnleggende opplæring i samtaleprosess, tilsvarende et dagskurs. Kurset bør utformes slik at det godkjennes som etterutdanningstimer hos Advokatforeningen.

6.1.5 Vurdere ordning med å beramme forhandlingsmøte samtidig?

Flere informanter har påpekt at et løp hvor det først gjennomføres samtaleprosess og i forlengelsen av det et forhandlingsmøte, gjør at saken går i for lang tid. For å bøte på dette anbefaler derfor flere prosessfullmektiger og barnevernstjenester at tidspunktet for forhandlingsmøtet bestemmes sammen med samtalemøtet. Logikken er å unngå at forhandlingsmøtet berammes etter samtalemøtet, noe som oppleves som sløsing med tid. Oxford Research påpeker imidlertid at disse informantene ikke reflekterer rundt hvordan en eventuell avlysning av forhandlingsmøtet bør håndteres i de tilfellene hvor saken blir løst i samtaleprosessen, og nødvendigheten av forhandlingsmøtet faller bort.

Oxford Research anbefaler at rette aktører (sentralenhetene og forsøksnemndene) vurderer om en slik ordning med å beramme forhandlingsmøte samtidig er hensiktsmessig.

6.1.6 Barnets talsperson

Rapporter fra barnets talsperson blir relativt ofte brukt i samtalemøtene og informasjon fra rapportene blir drøftet i samtalemøtene. Oxford Research mener at det er viktig å sikre at barnets talsperson kjenner til og forstår hva samtaleprosess er. Dersom talspersonen skal kunne legge til rette for at barnet får uttale seg om det som har betydning i en samtaleprosess, må talspersonen forstå hvilke muligheter som ligger i samtaleprosessen. Det gjelder for eksempel muligheter for midlertidige ordninger. Vi har imidlertid i denne evalueringen ikke undersøkt om barnets talsperson faktisk har kunnskap og forståelse for samtaleprosess. Oxford Research mener at barnets talsperson systematisk må få informasjon og opplæring i hva samtaleprosess er. Opplæringen kan bli gjort som en del av den generelle opplæringen og veiledningen av barnets talsperson.

En problemstilling som også er løftet frem i evalueringen med betydning for barnets talsperson, er de tilfeller der ønske om samtaleprosess skjer like før berammet forhandlingsmøte. Da mener enkelte at det kan være risiko for at barnets talsperson ikke har hatt mulighet til fokus på spørsmål som kan være relevante for samtaleprosessen.

6.2 Vurderinger

I dette kapittelet vil vi, med basis i sentrale funn fra spørreundersøkelser, intervju, observasjoner og dokumentstudier holdt opp mot grunnleggende krav til saksbehandling, rettssikkerhet og barnets beste, vurdere midlertidig ordningen med samtaleprosess. Vi vil med bakgrunn i dette vurdere om samtaleprosess bør innføres som en permanent ordning i fylkesnemndene, og i så fall om det bør gjøres endringer i regler og rammebetingelser.

I henhold til mandatet er det følgende spørsmål som skal vurderes:

- om det er saker som ikke er egnet for samtaleprosess
- om rettssikkerheten til partene blir ivaretatt med denne saksbehandlingsformen
- om barnets beste blir tilstrekkelig ivaretatt i forhold til ønsket om å oppnå enighet i saken
- om og eventuelt hvordan ordningen bør tilpasses for familier med minoritetsbakgrunn
- om ordningen bør utvides til å gjelde klagesaker etter barnevernloven § 7-23

I det følgende vil punktene bli vurdert fortløpende. Vi vil først drøfte om rettssikkerheten til partene er ivaretatt ved samtaleprosess, og dernest forholdet mellom samtaleprosess og barnets beste, idet svarene på disse spørsmålene må anses som premisser for vurderingen av de øvrige punktene. Som fremstillingen vil vise, anser vi at det er overlapp mellom rettssikkerhet og hensynet til barnets beste.

6.2.1 Rettssikkerhet¹⁴

Definisjon og viktige utgangspunkt

Rettssikkerhet kan defineres på ulike måter, og hos flere forfattere behandles begrepet over mange sider.¹⁵ Rettssikkerhet, slik vi anvender termen i denne rapporten, har som formål å legge til rette for at *avgjørelsene blir riktige*. Dette stiller krav til så vel rettsanvendelse som kontradiksjon, bevisførsel og bevisvurdering. Avgjørelsene skal kort sagt treffes etter en prosess som gir et betryggende avgjørelsesgrunnlag. En godt kvalitetssikret prosess vil kunne bidra til at lovgivers intensjoner blir gjennomført. På barnevernsfeltet vil riktige avgjørelser primært handle om beskyttelse av barn, idet barnets beste er et overordnet hensyn, men samtidig med fokus på ikke å bryte opp familier der dette ikke er nødvendig. Barnevernlovens vilkår for tvangsmessig plassering er – og skal være – strenge. Rettssikkerhet skal gi vern mot maktutøvelse uten hjemmel i lov, og rettssikkerhet er viktigere desto mer som står på spill for parter og andre involverte. Tvangsmessig plassering av barn er blant de aller mest alvorlige inngrepene rettssystemet vårt hjemler.

Ved en drøftelse av rettssikkerhet i samtaleprosess kontra ordinær behandling av saker i fylkesnemnda er det viktig å ha for øyet at det er en strukturell maktubalanse mellom offentlig og privat part i barnevernssaker. Dette fordi barneverntjenesten er et forvaltningsorgan med faglig kompetanse, utredningsapparat og ressurser som overstiger det den enkelte private part vil ha. Det er en grunnleggende forutsetning for at avtalebaserte løsninger skal være etisk forsvarlige at den svakeste part er i stand til å ivareta sine interesser i saken. I meklingsteorien fremheves det at dersom det er vesentlige styrkeforskjeller mellom partene, vil det være avgjørende at mekler leder prosessen slik at det i tilstrekkelig grad bidrar til å myndiggjøre den svake part og utjevne styrkeforskjellene, slik at prosessen ikke blir en ren overkjøring av den svake part. Mekler må imidlertid ikke gå så langt at han med dette taper sin nøytralitet og går over i en rådgiverrolle.¹⁶ Betraktningene om håndtering av maktubalanse i mekling har utvilsomt overføringsverdi til samtaleprosess. Ettersom samtaleprosess skjer regi av det offentlige i saker av svært inngripende karakter, vil håndtering av maktubalansen mellom partene være særdeles viktig i et rettssikkerhetsperspektiv.

Styrkeforskjeller kan ha ulik karakter, men i en rettslig kontekst vil egne kognitive evner og kapasitet, samt fagkunnskaper om og erfaringer med det saken gjelder, forhandlingsferdigheter, tilgang til maktmidler og den støtten en part kan få fra eksempelvis en prosessfullmektig, være ressurser som kan gi makt. I barnevernssammenheng vil en forelder eksempelvis kunne føle seg presset til løsninger han

¹⁴ Fremstillingen av hva rettssikkerhet er og hvilken betydning dette har i barnevernssaker og samtaleprosess er delvis basert på Camilla Bernts artikkel «Samtaleprosess i fylkesnemndene: Forhandling om barn eller fruktbar dialog», under publisering til *Festskrift til juristutdanningen ved Universitetet i Bergens 50-årsjubileum*, [arbeidstittel], Giertsen, Husabø og Konow (red.).

¹⁵ Se f.eks Jan Fridthjof Bernt og Ørnulf Rasmussen, *Frihagens forvaltningsrett Bind I 2*. utg. (2010) s. 46-53 og Mæhle og Aarli, *Fra lov til rett 2016* s. 147-149. En kortfattet definisjon gis av Olav Molven og Jon Gisle, «rettssikkerhet» i Store norske leksikon, <https://snl.no/rettssikkerhet> (lesedato 18.10.18)

¹⁶ Se f.eks. Kristin Kjelland-Mørde mfl., *Konflikt, mekling og rettsmekling 2008* s. 297- 301, med redegjørelse for så vel problemstillingene som konkrete virkemidler mekler kan benytte for å utjevne maktubalanse. Se også Vibeke Vindeløv, *Konfliktmægling. En refleksiv model*, 3. utg. (2013) s. 159-165 med videre henvisninger. Hvor mye mekler bør gjøre for å balansere maktforholdet mellom parter i mekling er omdiskutert. Se også Kristin Kjelland-Mørde mfl., *Konflikt, mekling og rettsmekling 2008* s. 297-

eller hun ikke ønsker fordi alternativene synes dårligere. I observasjonene av samtalemøter har det vært et par eksempler på at offentlig part har stilt, eller har prøvd å stille, som vilkår for å gå inn på midlertidige ordninger med opptrapping av samvær at tilbakeføringssak etter § 4-21 trekkes. Et slikt krav fra offentlig parts side har i de tilfellene vi har sett blitt begrunnet med at tilbakeføringssaken skaper en uro for barnet som gjør det uhensiktsmessig å samtidig trappe opp samværet. Uavhengig av begrunnelsen setter det imidlertid privat part i en pressituasjon.

I en barnevernssak er det med andre ord en systematisk maktubalanse mellom offentlig part og privat part på mange plan. Forsvarligheten av å gjennomføre en samtaleprosess vil derfor avhenge av om nemndsleder og sakkyndig er i stand til å lede prosessen slik at ubalansen jevnes ut i tilstrekkelig grad til at de private partene kan ivareta sine interesser. Som redegjort for i kapittel 3.5.2 ovenfor, fremhever noen informanter at saker der privat part har personlighetsforstyrrelser, psykisk utviklingshemming eller er ruset, ikke er egnet for samtaleprosess.

I det følgende vil vi kort redegjøre for rettssikkerhetsgarantiene ved fylkesnemndenes saksbehandling og på denne bakgrunnen drøfte rettssikkerheten ved samtaleprosess.

Nærmere om rettssikkerhet i fylkesnemndenes saksbehandling generelt, og i samtaleprosess spesielt

Fylkesnemndenes behandling av saker skal i stor grad følge samme regler og prinsipper som domstolsbehandling.¹⁷ Barnevernloven kapittel 7 har regler for saksbehandlingen. I § 7-3 angis grunnprinsippene for saksbehandlingen, og det heter i første ledd at behandlingen skal være «betryggende, rask og tillitsskapende», tilpasset saken og «støtte opp under lovens grunnleggende hensyn». Det heter i forarbeidene til bestemmelsen at formuleringen om at behandlingen skal støtte opp under lovens grunnleggende hensyn peker særlig på hensynet til barnets beste.¹⁸

Målene konkretiseres i andre ledd, hvor det heter at fylkesnemnda skal «sørge for at bevisførselen gir et forsvarlig avgjørelsesgrunnlag» (a), at «partene i saken blir hørt, normalt med muntlige forklaringer umiddelbart for nemndene» (b), at «det legges til rette for kontradiksjon», at «partene i saken likebehandles og [skal] få den nødvendige veiledning» (d), at fylkesnemnda skal «foreta en selvstendig og reell vurdering av avgjørelsesgrunnlaget» (e) og at «avgjørelser om tiltak og andre viktige avgjørelser skal begrunnes». Flere av reglene i kapittel 7 ellers er basert på tilsvarende regulering i tvistelov eller domstollov, eller gir regler der tilsvarende anvendelse. Det gjelder blant annet § 7-17 som gir tvistelovens regler om bevis tilsvarende anvendelse for fylkesnemnda.¹⁹

Et samtalemøte er et langt mer uformelt møte enn et forhandlingsmøte, og er ment å være en dialog. Det er ikke lagt opp til bevisførsel og prosedyrer, og det føres ikke vitner i samtaleprosess. Samtalemøtet skal dessuten foregå så tidlig som mulig etter at partene har samtykket, jf. retningslinjene punkt 6.1 dvs. ofte kort tid etter tilsvarende fra privat part. Dette innebærer at det kan være bevis i saken, særlig

¹⁷ Ot.prp. 76 (2005-2006) s. 127. Departementet sluttet seg i hovedtrekk til Fylkesnemndsutvalgets vurderinger i NOU 2005: 9 kapittel 8.

¹⁸ Loc.cit.

¹⁹ Med unntak for sannhets- og opplysningsplikten i tvisteloven § 21-4, se § 21-17 første ledd bokstav a.

vitnebevis, som nemndsleder, sakkyndig og en eller flere parter ikke har fått gjort seg kjent med før samtalemøtet. Barna imidlertid gis anledning til å uttale seg før samtalemøtet. Dette er understreket i retningslinjene punkt 6.6 tredje ledd.

Det kan bli henvist til ulike bevis i løpet av møtet fra begge parters side, men det vil enten være tale om dokumenter eller gjengivelse av hva ulike potensielle vitner vil kunne ha å si om saken. Det vil være rom for kontradiksjon i den forstand at parter og prosessfullmektiger vil ha muligheten til muntlig å imøtegå opplysninger og argumentasjon fra øvrige parter, og hver part og prosessfullmektig kan selv vise til – eller dele ut kopier av – dokumentbevis som de besitter hvis det er behov for det. Muligheten for kritisk å undersøke bevis er imidlertid ikke til stede på samme måte som ved behandling i forhandlingsmøte, hvor man har hatt bedre tid til forberedelse, og hvor man kan avhøre vitner.

Siden det er barns og familiers fremtid som står på spill i barnevernssaker, kan det argumenteres for at formell domstolsliknende behandling, som i fylkesnemndenes ordinære behandling i forhandlingsmøter, er best egnet til å ivareta rettsikkerheten, idet man kan sikre at saken er godt opplyst og utfallet dermed til barnets beste. Som vist i kapitlene Under samtalen^{3.1.2}, og ^{3.3} har flere uttrykt bekymring for at samtaleprosess innebærer en iboende risiko for at hensynet til barnets beste kan komme for mye i bakgrunnen grunnet et sterkt ønske om å oppnå enighet mellom private parter og barnevern. Det synes imidlertid å være en bekymring som kun i enkelttilfeller har aktualisert seg.²⁰ Vi vil drøfte forholdet mellom samtaleprosess og hensynet til barnets beste nærmere i kapittel 6.2.2 nedenfor.

Hensynet til materielt riktige avgjørelser – til barnets beste – taler tilsynelatende imot en meklingsliknende tilnærming som samtaleprosess, idet det er svært viktig at sakene er godt opplyst når avgjørelse skal treffes. Rettsikkerhet er imidlertid ikke bare et middel for å sikre at vedtakene er riktige. Prosessen må legges slik opp at det er egnet til å ivareta *tilliten til rettspleien*. Det er et mål i seg selv. Selv en prosess som fører til riktige vedtak hver gang, vil ikke anses rettsikker dersom den ikke oppfyller grunnleggende krav til transparens og etterprøvbarehet. Videre vil partene neppe ha tillit til en prosess der de ikke opplever at de kan medvirke på en meningsfylt måte og forstår begrunnelsen for de avgjørelsene som treffes. Tillitshensynet er løftet frem som et av de grunnleggende hensynene for fylkesnemndenes saksbehandling, jf. barnevernloven § 7-3 første ledd, som sier at behandlingen «skal være ... tillitsskapende»

Det er et utbredt problem i barnevernssaker at foreldrene ofte er lite forsont med utfallet av fylkesnemndssaken dersom resultatet ikke går i deres favør, og det blir ofte anker, og etter hvert nye saker, om samvær og tilbakeføring. At foreldre årlig bringer inn saker om tilbakeføring og endring av samværet for fylkesnemnd og domstol er ikke uvanlig. Årsaken kan være at foreldrene ikke føler seg hørt og forstått og dermed ikke har tillit til at avgjørelsene er riktige.

Dette skaper uro, usikkerhet og ustabilitet for barna som er involvert. I en samtaleprosess kan man oppnå enighet om løsninger og dempe konfliktnivået, og dette vil kunne gi ro og stabilitet for barna som er involvert. I et samtalemøte vi observerte, ble det oppnådd enighet mellom barnevern, barnets gjenlevende forelder og barnet selv (15 år gammel) etter hele ti år med konflikt, der forelderen årlig hadde krevd tilbakeføring og anket avslagene. Barnet hadde selv sagt klart og tydelig at det var svært

²⁰ Se kapittel 3.3.2

krevende å leve med denne konflikten. Utfallet av samtaleprosessen ble en midlertidig ordning med ett års varighet, og med vesentlig økning av samværet, med en opptrappingsplan og regelmessige evalueringer med sakkyndig. Løsningen var i samsvar med barnets uttrykte ønsker, og både forelder og barnevern uttrykte stor tilfredshet med prosess og løsning. Det er grunn til å tro at de private partene følte at deres interesser og behov ble hørt og tatt på alvor. Fylkesnemndsleder og sakkyndig lanserte løsningsforslaget om at den midlertidige ordningen skulle ha ett års varighet etter å ha drøftet dette med hverandre før samtalemøtet startet, og begrunnelsen var at da ville det bli ro i saken under den midlertidige ordningens varighet, idet forelderen nok ikke ville ta rettslige skritt og dermed slå beina under den midlertidige ordningen.

Hvor godt er saker opplyst før og etter samtaleprosess?

Barnevernssaker kan sies å gjennomgående være grundigere utredet når de kommer inn til fylkesnemnda enn den gjengse sivile sak som står for domstolene. Det har ofte vært en lang forutgående prosess hvor helsetjenesten og øvrige hjelpeinstanser, samt skole og barnehage, har vært involvert og konsultert, og barnevernet har gjennomført samtaler og observasjoner. I en del tilfeller har det også vært en sakkyndig utredning. Barna som er involvert høres før første samtaleprosessmøte, jf. retningslinjene punkt 6-6 tredje ledd.

Det er imidlertid en problemstilling at den private parten ikke i samme grad som barneverntjenesten har ressurser og mulighet til å utrede saken før samtaleprosess. Tilsvar skal normalt foreligge ti dager etter mottatt begjæring, jf. barnevernloven § 7-11 (4), og dette er kort tid for den private parts advokat å sette seg like godt inn i saken som barneverntjenesten i tilfeller der vedkommende ikke har representert den private part forut for nemndssaken, jf. § 7-8. Privat parts advokat får godtgjort etter medgått tid etter salærforskriften. Salærforskriften gir dekning av medgått tid innenfor det som er «rimelig og nødvendig». Det er imidlertid forutsatt at tidsbruken til privat parts advokat i utgangspunktet er begrenset i samtalesaker»

I en ny rapport fra Helsetilsynet med gjennomgang av 106 barnevernssaker finner tilsynet at barneverntjenesten i for liten grad gir en god og systematisk fremstilling av saken i de tidlige fasene, men først får dette på plass ved saksfremlegg for fylkesnemnda.²¹ Dette er først og fremst et hinder for å få på plass god hjelp for barnet tidlig, men det betyr også at uansett tidspunktet for oppnevning av prosessfullmektig kan det være utfordrende for privat parts prosessfullmektig å stille like godt forberedt som barnevernet til samtaleprosess.

Vi har ikke informasjon fra våre undersøkelser som indikerer at det oppleves som noe utbredt problem av prosessfullmekiger, parter, nemndsledere eller sakkyndige at sakene ikke er godt nok opplyst før første samtalemøtet. I lys av den systematiske maktubalansen som nødvendigvis foreligger mellom offentlig og privat part i barnevernssaker, kan det imidlertid være grunn til å utrede nærmere om det er behov for mer tid til forberedelse for privat part før samtaleprosess.

²¹ Lone Lohne, «Ny barnevernsrapport avdekker alvorlig svikt» i *Verdens Gang* 17. januar 2019 på https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/ka0XE9/ny-barnevernsrapport-avdekker-alvorlig-svikt?utm_content=row-1&utm_source=vgsfront, med henvisning til Statens Helsetilsyn, *Det å reise vasker øynene, Gjennomgang av 106 barnevernsaker* Oslo januar 2019.

Det må samtidig understrekes at dersom fylkesnemnd, barnevern eller privat part skulle mene at saken ikke er godt nok opplyst til at det er forsvarlig med samtaleprosess, skal samtaleprosess ikke besluttes. Det heter som nevnt derfor i retningslinjene punkt 1 at nemnda ikke skal tilby samtaleprosess når «hensynet til barnets beste eller sakens karakter taler imot» det, og nemndsleder kan heller ikke medvirke til løsninger som anses i strid med barnets beste, jf. kapittel 6.2.2 nedenfor. Med andre ord skal en samtaleprosess som gjennomføres i samsvar med intensjonene og retningslinjene ikke medføre en mindre rettssikker behandling av sakene enn en ordinær fylkesnemnds- eller domstolsprosess.

Under midlertidige ordninger som er avtalt i samtaleprosess vil det ofte kunne være samvær med tilsyn, foreldreveiledning eller andre tiltak, og hvor det utformes rapporter som blir fremlagt i samtaleprosessen. Den sakkyndige vil ofte få i oppgave å ha kontakt med foreldrene under utprøving av midlertidige ordninger, og observere forholdene i hjemmet, samt samspill mellom foreldre og barn. Samtaler med barnet vil også kunne inngå i oppdraget. Saker i samtaleprosess vil derfor ofte være godt opplyst når endelig avgjørelse skal treffes i saken.

Som nevnt i kapittel 3.1.3, fremholdt en sakkyndig informant at den sakkyndige blir bedre kjent med partene ved å se foreldrene sammen med barnet. Andre sakkyndige påpekte imidlertid at de tidsmessige rammene for sakkyndigoppdraget under de midlertidige ordningene kunne medføre at det ble for lite tid til å skaffe seg et godt inntrykk av familien og barnets situasjon. Et annet problem som ble nevnt var at mandatet kan være uklart og uspesifisert, både mht. hvilken rolle den sakkyndige skal ha i observasjonen og eventuell referatføring av observasjoner og vurderinger. Videre ble det påpekt at det kan være et misforhold mellom forventningene knyttet til den sakkyndiges arbeid mellom møtene og den tilgjengelige ressursrammen. Resultatet blir at utredningen eller observasjonen ikke blir så grundig som den burde vært utfra faglige hensyn, og at de sakkyndige kan møtes med forventninger om å uttale seg om og vurdere situasjoner som de ikke har forutsetninger for å vurdere ut fra de timene om var til rådighet for arbeidet. For at midlertidige ordninger skal være egnet til å bidra til sakens opplysning, med tanke på videre midlertidige ordninger eller en endelig avgjørelse, er det med andre ord viktig at det foretas grundige vurderinger av hvor mye ressurser som må settes av til sakkyndigs arbeid i saken og hvordan disse ressursene best kan brukes.

Urealistiske forventninger hos private parter, press overfor barneverntjenesten til å forsøke samtaleprosess og press på private parter til å godta avtaler?

Det er noen informanter, særlig fra barnevern og blant offentlig parts prosessfullmektiger, som trekker frem at noen private parter synes å ha urealistiske forventninger til hva de kan oppnå ved samtaleprosess. Dersom man ikke har fått en grundig gjennomgang av dette fra sin prosessfullmektig er det også vanskeligere å vite hvilke utfall som må anses gode og hensiktsmessige. Som barnevernet i flere tjenester fremhever, kan resultatet da bli at foreldrene er misfornøyd med utfallet av samtaleprosessen og at konfliktnivået mellom foreldre og barneverntjeneste dermed øker. Bevisstgjøring av prosessfullmektigene på privat side om hvordan de bør forberede sine parter på samtaleprosess, er derfor svært viktig i et tillitsperspektiv.

På den annen side fremhever noen informanter fra barnevernet at de opplever å bli presset til å forsøke samtaleprosess i saker der de mener de «ikke har noe å gi», og at det forekommer at private parter dernest presses til å godta løsninger som er i samsvar med barneverntjenestens utgangspunkt. Det kan

etter formålene med samtaleprosess gjennomføres samtalemøter selv om partene i utgangspunktet tenker at de ikke har «noe å gi», idet samtaleprosess også har som formål å «bringe partene sammen for kartlegging av faktiske forhold og/ eller konflikttemaer» og «bedre partenes kommunikasjon og øke deres forståelse», jf. retningslinjene i kapittel 2. Det er heller ikke uvanlig at parter går inn i en rettslig prosess med en klar oppfatning om at de ikke har noe å gi, men så viser det seg at det kan være rom for å finne løsninger likevel, fordi den eller de som leder meklingen – eller for fylkesnemndenes del, samtaleprosessen – evner å bedre kommunikasjonen og tilliten mellom partene, og skape refleksjon og dermed økt løsningsrom.

Men dersom barnevernet holder fast på at de ikke har noe å gi, vil det imidlertid være uheldig, og i strid med grunnleggende rettssikkerhetskrav, om private parter opplever at de blir presset til å godta løsninger, og dermed gir avkall på sin rett til en muntlig og kontradiktorisk behandling i forhandlingsmøte i fylkesnemnda, jf. barnevernloven §7-14. Slike utfall vil – foruten å være i strid med grunnleggende rettssikkerhetskrav – kunne medføre økt konfliktnivå og redusert tillit mellom private parter og myndighetene.

Spørsmålet om foreldre presses til løsninger i samtaleprosess er del av den større problemstillingen om maktubalanse mellom offentlig og privat part i barnevernssaker, som er beskrevet over.

Det kan imidlertid argumenteres for at problemet med ressursulikhet mellom partene kan være vel så stort i ordinær nemnds- og domstolsbehandling, hvor prosessen er mer formell og vanskeligere å forstå. Det er regler og rammer for hvem som skal ha ordet og om hva, og partene skal være passive tilhørere bortsett fra når de avgir forklaring. De private partene må høre på en bevisførsel som i en del tilfeller nødvendigvis vil måtte ha fokus på foreldrenes feil og mangler. Det kan dessuten være vanskelig for personer uten juridisk kompetanse å forstå bevisregler, bevisbedømmelse, så vel som de materielle barnevernrettslige reglene. For noen vil det være vanskelig å forstå grensene for hva som er relevant i saken. Både fokuset på foreldrenes feil og mangler, og kompleksiteten i den rettsaksliknende behandlingen i nemnda er egnet til å gi private parter en opplevelse av avmakt.

En samtaleprosess som fungerer etter hensikten er ment å være partenes arena, og med en dialog som både i form og innhold er tilpasset partenes interesser, behov og forutsetninger. Det er rom for å ta opp de temaene som ligger partene på hjertet, også spørsmål som ikke vil være av betydning for et vedtak i saken. Eksempler vi har sett i observasjoner kan være opplevelsen av dårlig kommunikasjon og samhandling med kontaktpersonen i barnevernet, vanskelig kommunikasjon mellom biologiske foreldre og fosterhjem eller at fosterforeldrene flytter samvær som biologisk forelder har planlagt i lang tid. En part som får anledning til å luften slike problemstillinger og blir møtt med anerkjennelse og respekt kan oppleve dette som myndiggjørende.

Likevel må det understrekes at det er et prinsipielt viktig skille mellom å skulle være i stand til å ivareta egne interesser i en meklingsliknende prosess, og å få sin sak behandlet av en upartisk og nøytral nemnd eller domstol som er ansvarlig for at avgjørelsesgrunnlaget er forsvarlig, og som dernest skal treffe avgjørelsen. I samtaleprosessen må partene selv bære noe av ansvaret for avgjørelsen.²² Det

²² I forhandlinger og mekling ellers vil man kunne si at partene bærer hele ansvaret for avgjørelsen, men i samtaleprosess må nemndsleder og sakkyndig også gå god for at avtalen ivaretar hensynet til barnets beste.

krever mer av partenes evne og kapasitet til å medvirke aktivt og til å vurdere de løsningene som er på bordet opp mot sannsynlige og mulige utfall dersom saken skal avgjøres av nemnda.

For private parter som møter til samtaleprosess i fylkesnemnda vil alternativet til en omforent løsning med barnevernet være vedtak i nemnda. Foreldre som har blitt godt informert av sin prosessfullmektig, vil også vite at fylkesnemndas og domstolenes myndighet ikke gir rom for like skreddersydde løsninger som i samtaleprosess, hvor midlertidige ordning, opptrapping av samvær og et vidt spekter av frivillige hjelpetiltak overfor foreldre og barn kan være aktuelt. Så lenge saken er i samtaleprosess, kan det være et håp om at det kan oppnås mer ved neste samtalemøte – etter en prøveordning. I dette ligger det et visst press på de private partene til å godta løsninger i samtaleprosess. At parter kan føle press i retning av å godta forliksløsninger av frykt for hvilken løsning de vil oppnå ved rettslig behandling, er ikke særegent for samtaleprosess, men gjør seg gjeldende i alle typer av saker der det er forhandlinger, og hvor alternativet vil være et vedtak eller en dom. Imidlertid skiller barnevernssakene seg fra de fleste andre saker ved alvorligheten i det som står på spill for de private partene.

Særlig om bytte av nemndsleder og sakkyndig før videre prosess i et rettssikkerhetsperspektiv og problemstillinger ved at nemndsleder og sakkyndig gir uttrykk for vurderinger av saken i samtalemøter

I samtaleprosesser der nemndsleder gir uttrykk for vurderinger i samtalemøtet vil det ligge et ytterligere press på de private partene utover det saken og samtaleprosessen i seg selv innebærer dersom de vet – eller det er en mulighet for – at samme nemndsleder skal ha en rolle i sakens videre behandling dersom det ikke oppnås enighet. Det samme gjelder dersom den sakkyndige i påhør av nemndsleder gir uttrykk for vurderinger av saken i eller utenfor møtet. Har den sakkyndige sågar en aktiv rolle utenfor samtalemøtene, med observasjon, veiledning og samtaler med barn, vil presset etter omstendighetene kunne oppleves som massivt, særlig dersom den sakkyndige skal beholde saken. Partene kan da tenke at nemndsleder og sakkyndig allerede har bestemt seg, og at det er best å godta en avtale, selv om de mener at denne ikke er riktig.

I retningslinjene for samtaleprosess punkt 7.3 tredje ledd heter det at for nemndsleder og sakkyndig som har deltatt i samtaleprosess gjelder reglene i domstoloven kapittel 6 om habilitet ved videre behandling av saken i nemnda, jf. barnevernloven § 7-6. I merknadene til retningslinjene uttales det at habilitetsvurderingen er den samme som i saker etter barneloven hvor det forsøkes mekling, men hvor det blir hovedforhandling. Det uttales i merknadene at nemndsleders habilitet dermed «vil avhenge av aktivitet og uttalelser under samtaleprosessen».²³ For sakkyndige er gitt noen flere føringer. Det heter at sakkyndige som er oppnevnt til å bistå partene i en prøveperiode der en midlertidig ordning prøves ut «vil normalt være inhabil til å delta som nemndsmedlem». Begrunnelsen er at «[v]edkommedes hjelperolle ved den midlertidige ordningen medfører normalt en særlig omstendighet som er egnet til å svekke tilliten til den fagkyndiges uhildethet». Det heter videre at sakkyndige som har bistått i prøveperioder som hovedregel heller ikke bør oppnevnes som sakkyndig i hovedsaken, men

²³ Retningslinjer for samtaleprosess s. 11.

at det kan gjøres unntak fra dette der samtlige parter ønsker vedkommende oppnevnt som sakkyndig, og sakkyndig og nemndsleder finner dette ubetenkelig.²⁴

I praksis har forsøksnemndene i fellesskap blitt enige om at nemndsleder som gjennomfører samtaleprosess ikke skal behandle saken videre i forhandlingsmøte dersom det ikke blir enighet mellom partene. Dette praktiseres omtrent unntaksfritt. Ut fra drøftelsene ovenfor anser vi det som avgjørende for at ordningen med samtaleprosess skal ivareta grunnleggende rettssikkerhetshensyn at det skjer et bytte av nemndsleder og sakkyndig. I motsatt fall kan samtaleprosessen innebære et utilbørlig press på partene til å godta minnelige løsninger, idet de som nevnt kan oppfatte at nemndsleder og sakkyndig uansett har bestemt seg for hva de mener.²⁵ Og på den annen side kan partene tenkes å bli tilbakeholdne i samtaleprosessen dersom de vet eller regner det som en mulighet at nemndsleder og/ eller sakkyndig beholder saken, da de ikke ønsker å gi inntrykk av at de har en dårlig sak. Slik strategisk atferd vil kunne redusere muligheten for en godt opplyst sak, med gode individuelt tilpassede og omforente løsninger i samtaleprosess.

Selv med en unntaksfri regel – eller praksis – om bytte av nemndsleder og sakkyndig i overgangen til forhandlingsmøte vil det ikke være uten videre uproblematisk dersom nemndsleder og sakkyndig gir uttrykk for egne vurderinger av saken. Samtaleprosess er uformell og muntlig, og normalt uten formell bevisførsel som i forhandlingsmøtene. For mekling argumenteres det derfor i teorien for at man bør utvise forsiktighet med evaluering, fordi de vanlige rettssikkerhetsgarantiene for alminnelig domstolsprosess mangler. Samtaleprosessen er riktignok noe særegen, idet det kan foreligge en god del skriftlig bevismateriale fra barnevernets undersøkelser, og samtale med barnet skal være gjennomført. Ofte foreligger det også en sakkyndig utredning. På den andre siden kan saken som nevnt være mangelfullt opplyst fra privat parts side grunnet den korte tilsvarsfristen. Videre er det i saker om så alvorlige inngrep særlig viktig at private parter har tillit til at prosessen er grundig og kontradiktorisk, uten premature vurderinger og konklusjoner. I motsatt fall vil samtaleprosessen ikke oppfylle sitt potensial som en prosess som skaper god dialog og myndiggjør foreldrene til å medvirke til gode beslutninger for barna.²⁶ Den tilretteleggende tilnærmingen som nemndslederne har blitt opplært i synes derfor hensiktsmessig.²⁷ På samtalemøte to eller senere, etter at det har vært gjennomført midlertidige ordninger der sakkyndig har medvirket, er det imidlertid naturlig at vedkommende gir uttrykk for sine observasjoner og i en viss utstrekning vurderinger basert på disse.

Forenklete avgjørelser etter samtaleprosess i et rettssikkerhetsperspektiv

Som redegjort for i kapittel 3.4, er andelen saker som avgjøres ved forenklet behandling (skriftlig) etter barnevernloven § 7-14 annet ledd høyere i de nemndene som har samtaleprosess enn i de som ikke

²⁴ Retningslinjer for samtaleprosess s. 10-11.

²⁵ Camilla Bernt argumenterer for det samme for meklingsordningen i barnelovssaker for domstolene, se «Sakkyndige i barnelovssaker for domstolene: roller og rettssikkerhet» i *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål* nr. 4 (2014) s. 307-314.

²⁶ For en nærmere redegjørelse for rettssikkerhet i mekling, se f.eks. Camilla Bernt, «Sakkyndige i barnelovssaker for domstolene: roller og rettssikkerhet» i *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål* nr. 3 (s.178-230) og nr. 4 s. (296-316) 2014 på s. 212-225.

²⁷ Foredrag ved fylkesnemndsleder Liv Myklebost Marum, «Forsøksprosjektet om kommunikasjon og forståelse i barnevernssaker» på *Modanellakurset* 6. september 2017, Toscana, Italia

har det. Med de dataene vi har tilgjengelig er det ikke mulig å fastslå innholdet av de avgjørelsene som inngår i kategorien forenklet behandling. En del av avgjørelsene kan være saker der partene har oppnådd enighet om de materielle tvistespørsmålene gjennom samtaleprosess og nå trenger nemndas vedtak basert på enigheten. I slike tilfeller vil forenklet behandling være hjemlet i § 7-14 annet ledd bokstav a, som sier at det kan treffes vedtak uten forhandlingsmøte «når sakens parter samtykker og hensynet til en betryggende saksbehandling ikke er til hinder for det». At forenklet behandling er en hensiktsmessig behandlingsmåte der det trengs et vedtak basert på partenes enighet er lagt til grunn i retningslinjer for samtaleprosess punkt 7.2. Der heter det at dersom partene inngår avtale kan kommunen enten trekke begjæringen og saken heves (bokstav a), eller «partene [kan] nedlegge felles forslag til vedtak og samtykke til at saken avgjøres av fylkesnemndsleder alene og uten forhandlingsmøte, og saken avgjøres etter reglene i barnevernloven § 7-5 annet ledd og § 7-14 bokstav a.» Vi har ikke fått noen indikasjoner i evalueringen gjennom observasjoner, fra informanter eller respondenter, som tilsier at forenklet behandling på dette grunnlaget har blitt anvendt på noen problematisk måte.

Det kan imidlertid også være andre tilfeller enn ved enighet saken behandles forenklet etter samtaleprosess. Eksempelvis kan det tenkes at partene ikke har blitt enige i samtalemøtet om alle eller noen spørsmål, og så oppfordrer nemndsleder dem til å vurdere om de vil samtykke til forenklet behandling av spørsmålene. Begrunnelsen kan være at nemndsleder mener at utfallet er såpass klart, problemstillingene såpass enkle og saken såpass godt opplyst gjennom dokumentbevis at den ikke krever forhandlingsmøte. Vedkommende kan da gi uttrykk for dette. Vi har sett et eksempel på at en nemndsleder i et samtalemøte i generelle ordelag gav uttrykk for at samtykke til forenklet behandling kan være noe partene kan bli enige om. Vedkommende begrunnet det med at dette vil skåne privat part for belastningen ved en full behandling i nemnda. I denne saken virket ikke privat part interessert i forenklet behandling, og nemndsleder lot da dette ligge. Dersom en nemndsleder derimot legger press på partene til å samtykke til forenklet behandling etter samtaleprosess, kan dette etter omstendighetene være problematisk.

Dersom saken gjelder «krav om endring i forhold til et tidligere vedtak eller dom, eller saken gjelder pålegg om hjelpetiltak etter § 4-4 tredje og fjerde ledd», kan nemndsleder beslutte forenklet behandling uten partenes samtykke på vilkår av at nemndsleder finner forenklet behandling «ubetenkelig hensett til sakens tema, vanskelighetsgrad, behovet for fagkyndighet og hensynet til en forsvarlig behandling». Det kan tenkes at saken er blitt såpass godt opplyst etter samtaleprosess pga. samtaler med barn, eller observasjoner gjort av sakkyndige mv., at nemndsleder finner at dokumentbevisene i saken er tilstrekkelig til å avgjøre saken forenklet.

6.2.2 Ivaretar samtaleprosess hensynet til barnets beste?²⁸

Det heter i barnevernloven § 4-1 at det skal «legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet», og i § 7-1 at saksbehandlingen i fylkesnemnda skal «støtte opp under lovens grunnleggende hensyn». Barnets beste skal dermed være i fokus både når det gjelder prosess og utfall. At samtaleprosess oppleves som en bedre prosess enn tradisjonell prosess for parter, aktører, nemnd og sakkyndige

²⁸ Fremstillingen av hensynet til barnets beste i samtaleprosess er basert på Camilla Bernts artikkel «Samtaleprosess i fylkesnemndene: Forhandling om barn eller fruktbar dialog», under publisering til *Festskrift til juristutdanningen ved Universitetet i Bergens 50-årsjubileum*, [arbeidstittel], Giertsen, Husabø og Konow (red.).

i en del tilfeller, kan med andre ord ikke tillegges avgjørende vekt med mindre bruk av samtaleprosess ivaretar hensynet til barnets beste. Som nevnt over og tidligere i rapporten, er det flere som har opplevd at samtaleprosess i enkelte tilfeller har gått på bekostning av hensynet til barnets beste, og at det er en iboende risiko for slike utfall i ordningen.

I det følgende vurderes samtaleprosess opp mot hensynet til barnets beste, prosessuelt og materielt.

Prosessuelt vil samtaleprosess for det første kunne bidra til at det raskere nås en løsning for barnet, fordi enighet i samtaleprosess vil medføre at fortsatt rettslig prosess er lite aktuelt. Har partene blitt enige om en ordning for barnet, enten saken gjelder omsorgsspørsmålet, samvær eller hjelpetiltak, er det vanskelig å se for seg at privat part eller barnevern vil initiere noen videre rettslig prosess. Dermed blir det ro i saken. Ved midlertidige ordninger som skal prøves ut over måneder, og med evaluering og nye møter etterfulgt av nye ordninger, vil det likevel kunne ta lenger tid enn ved ordinær fylkesnemndsbehandling før man kommer frem til en varig ordning. Hvorvidt et slikt forlenget tidsforløp er til barnets beste kommer imidlertid an på kvaliteten av de midlertidige avtalene. Det skal heller ikke ved midlertidig ordning godtas løsninger som ikke er til barnets beste. En annen sak er at barnet kan oppleve midlertidigheten som en usikkerhet om hvordan en varig ordning vil bli seende ut. Her må samtaleprosess imidlertid sammenliknes med ordinær prosess, hvor det ofte er høyere konfliktnivå mellom foreldre og barnevern, og hvor det kan bli flere runder med overprøving i domstolene, og årlige endrings saker, jf. §§ 4-21 annet ledd og 4-19 femte ledd.

Barn kan være part i barnevernssaker når de har fylt 15 år og forstår hva saken gjelder, og partsrettigheter kan også innvilges til yngre barn i særskilte tilfeller. Og i saker om tiltak ved atferdsvansker er barnet alltid part, jf. barnevernloven § 6-3 annet ledd. Der barnet selv er part i barnevernssaken, vil det å få være del i en mer uformell og vennligere prosess kunne oppleves som *myndiggjørende*, og barnet vil kunne oppleve større grad av prosessrettferdighet. Samtaleprosessen er langt mer uformell og fleksibel enn et forhandlingsmøte eller en hovedforhandling. Det er dermed lettere å legge til rette for at barnet, ut fra sine forutsetninger, kan delta aktivt og på en meningsfylt måte. Nemndsleder og sakkyndig kan legge opp prosessen slik at den tilpasses barnets behov.

I et samtalemøte som et av medlemmene i evalueringsteamet observerte bestemte nemndsleder og sakkyndig seg for å la 15-åringen saken gjaldt få snakke først i møtet – før barnevern og foreldre. Hun fikk åpne spørsmål, og god tid til å svare. Hun la med det hun sa premissene for hvilke løsninger som ble diskutert, idet samtlige parter og aktører var enige om at det var grunn til å legge stor vekt på hennes preferanser og uttrykte behov. Etersom hun ikke ønsket tilbakeføring nå, men vesentlig økning av samværet, ble dette fokus for dialogen. Hun var verbalt sterk, moden og reflektert, og observatør spurte derfor nemndsleder og sakkyndig etter samtalemøtet om de ville valgt å la barnet starte også i en sak med en ungdom som ikke hadde tilsvarende evner og forutsetninger. Svaret fra begge var ja. De fremhevet at de da hadde sørget for å tilpasse spørsmålsstillingen og å bruke mer tid, slik at ungdommen ble gjort i stand til å uttrykke sine synspunkter på en god måte. Den sakkyndige ville i så fall fått en sentral rolle i dette. Tilnærmingen ved å la ungdommen starte bidro til et lavt konfliktnivå i rommet. I lys av den lange historikken i saken, med gjentatte prosesser i nemnd og domstol, og med anker helt til Høyesterett, kan det antas at konfliktnivået ved ordinær nemndsbehandling ville vært betraktelig høyere. På slutten av samtalemøtet uttrykte samtlige tilstedeværende, inkludert ungdommen selv, at dette hadde vært en god prosess.

Også *materielt sett* vil samtaleprosess kunne bidra til løsninger til barnets beste. Samtaleprosess vil kunne legge til rette for stabile løsninger fordi de er basert på enighet, slik at barnet slipper en uttalt lojalitetskonflikt og usikkerhet om fremtiden. Samtaleprosess gir også større løsningsrom, idet det kan finnes frem til skreddersydde løsninger utenfor rammene av vedtaks- og domskompetanse, så som involvering av nettverk til avlastning og bistand, forpliktende planer om løpende evaluering med derpå følgende endring av samværsordninger osv. Det kan også være aktuelt med mer samvær idet foreldrene har dialog med barneverntjenesten og derfor ikke kommer med uttalelser overfor barnet som kan sette det i en lojalitetskonflikt og skape usikkerhet om hvor det skal bo fremover. En enighet mellom foreldrene og barneverntjenesten vil også kunne legge til rette for plassering av barnet hos nær slekt eller familiens nære nettverk, idet man kan være tryggere på at det ikke medfører risiko for at barnet eksponeres for konflikten mellom barnevernet og foreldrene. Plassering hos familie eller nettverk er en uttalt målsetning i loven, og det heter i barnevernloven § 4-22 tredje ledd etter lovendring 20. april 2018 at «Barneverntjenesten skal alltid vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem.»^{29 30}.

Videre vil samtaleprosess legge til rette for at barnevernet kan komme i posisjon med flere hjelpetiltak, så som ulike former for foreldreveiledning og kurs, støttekontakt osv.

6.2.3 Hvilke saker er egnet eller uegnet for samtaleprosess?³¹

Samtaleprosess kan i prinsippet anvendes i alle typer barnevernssaker, med unntak av klager over akuttvedtak, jf. barnevernloven § 7-23, jf. § 4-6 annet ledd, jf. retningslinjer for samtaleprosess punkt 4. Forutsetningen er imidlertid at ikke «hensynet til barnets beste eller sakens karakter taler imot igangsetting av en samtaleprosess», jf. retningslinjene punkt 1.

Begrunnelsen for at klager over akuttvedtak ikke kan behandles i samtaleprosess er antakelig at det gjelder én ukes frist for behandling av klagesaken etter at fylkesnemnda mottok saken, jf. § 7-23 tredje ledd. Videre skal saken opp til ordinær behandling for nemnda senest innen seks uker etter akuttvedtaket, og innen to uker dersom det er tale om plassering i atferdsinstitusjon etter § 4-24, jf. § 4-6 fjerde ledd. Dersom fristene ikke overholdes, faller vedtaket bort, jf. § 4-6 femte ledd.

Merknadene til retningslinjene redegjør for anvendelse av samtaleprosess i ulike sakstyper. Det fremheves at saker om pålegg om hjelpetiltak, jf. § 4-4, samt saker om forbud mot flytting eller vedtak om

²⁹ Lov om endringer i barnevernloven mv. (bedre rettssikkerhet for barn og foreldre) 20. april 2018 nr. 5

³⁰ Det må i denne sammenheng presiseres at de aktuelle personene i nær familie og nettverk neppe vil være med på selve samtalemøtet i nemnda, jf. angivelsen av hvem som kan delta i retningslinjene punkt 6.2, og at avtaler mellom foreldre og barnevern om plassering hos nettverk eller nærmeste familie dermed vil være betinget av disse rent faktisk sier ja til plasseringen. Dersom dette er en aktuell løsning, vil foreldrene og deres prosessfullmektiger sannsynligvis ha undersøkt muligheten i forkant, og så kan det følges opp ved kontakt mellom barneverntjenesten og de aktuelle fosterforeldrene i en pause i samtalemøtet. Men det vil nok være slik at barnevernet ikke kan forplikte seg fullstendig til en nærmere bestemt fosterhjemplassering i en avtale med foreldrene i samtalemøtet. En avtale vil måtte ha preg av å være en intensjonsavtale, og det må det da tas nødvendige forbehold om.

³¹ Fremstillingen av hvilke saker som er egnet eller uegnet til samtaleprosess er delvis basert på Camilla Bernts artikkel «Samtaleprosess i fylkesnemndene: Forhandling om barn eller fruktbar dialog», under publisering til *Festskrift til juristutdanningen ved Universitetet i Bergens 50-årsjubileum*, [arbeidstittel], Giertsen, Husabø og Konow (red.).

omsorgsovertakelse når barnet bor utenfor hjemmet, jf. § 4-8, er særlig godt egnede saker. For saker om hjelpetiltak fremheves det at foreldrene og barnevernet gjerne har motivasjon for å samarbeide for å unngå omsorgsovertakelse. Og sakene etter § 4-8 bunner i en frivillig plassering. Det tilsier at foreldrene i utgangspunktet har vært innstilt på et samarbeid med barneverntjenesten. Saker om omsorgsovertakelse, jf. § 4-12, samvær, jf. § 4-19, plassering i atferdsinstitusjon, jf. § 4-24, og oppheving av omsorgsovertakelse, jf. § 4-21, fremheves som saker der det etter en konkret vurdering kan passe med samtaleprosess. Saker om omsorgsovertakelse av nyfødt barn, jf. § 4-8 og fratakelse av foreldreansvar og adopsjon, jf. § 4-20 anses av Sentralenheten generelt som mindre egnet, grunnet sakenes alvorlige karakter. Det åpnes likevel for at slike saker kan være egnet etter en konkret vurdering.³²

Som vist i kapittel 3.5.2, anses saker om fratakelse av foreldreansvar og adopsjon, samt klager over akuttvedtak, som mindre egnet av respondenter og informanter, mens øvrige sakstyper anses egnet, dog med en viss reservasjon hos noen for § 4-12-saker der barnet ikke er tatt ut av hjemmet på tidspunktet for samtaleprosessen. Flere informanter fremhever at egnetheten først og fremst beror på en vurdering i den enkelte sak, av så vel partene som omstendighetene i saken og konfliktnivået, og at det ikke kan sies på generelt grunnlag av visse sakstyper enten er egnet eller uegnet.³³

Det er noen respondenter som anser saker om klage på akuttvedtak egnet til tross for at det så langt ikke har vært adgang til samtaleprosess i slike saker, se kapitler 3.5.1 og 3.5.2. Det er i denne sammenheng interessant at kun et fåtall nemndledere vurderer samtaleprosess som uegnet for klager over akuttvedtak.³⁴ Det fremheves av noen informanter at det er fristen for behandling av klagesakene som gjør at samtaleprosess anses som uaktuelt.³⁵ Dette reiser spørsmålet om det kunne være grunn til å vurdere å innføre et unntak fra fristbestemmelsen for klagebehandling der partene ønsker saken behandlet i samtaleprosess. Akuttvedtak er dramatiske for både barn og foreldre og er egnet til å skape en tilspisset konflikt mellom de private partene og barnevernet. Det kan etter omstendighetene – avhengig av hva slags bekymring som var bakgrunnen for plasseringen – tenkes at en samtaleprosess er hensiktsmessig for å få senket konfliktnivået, forbedret kommunikasjonen mellom barnevern og foreldre, og dermed fått større klarhet for alle involverte. Barnevernet har fått kritikk for å ha en for høy forekomst av akuttvedtak, og Barne- og likestillingsminister har uttalt at antallet akuttvedtak skal ned.³⁶

I lys av fordelene, kan det konkluderes med at samtaleprosess bør forsøkes når man mener at det kan ha en egenverdi å gjennomføre en *dialogisk prosess*. Imidlertid er det viktig å være bevisst på balansen mellom på den ene siden å gi foreldrene mulighet til å være med på å treffe gode avgjørelser for barna, og på den andre ikke å påføre dem ansvaret for avgjørelser som det kan være tungt å bære. Eksempelvis er det i mange tilfeller neppe ubetenkelig at mor eller far skal måtte ta ansvaret for en beslutning om fratakelse av foreldreansvaret og adopsjon overfor barnet. Enighet om adopsjon kan tenkes å oppfattes som at mor og far har sluttet å prøve å komme i posisjon til å bli bedre foreldre. Det blir da en tøff avgjørelse for foreldrene å skulle bære ansvaret for.

³² Retningslinjer for samtaleprosess s. 6-7.

³³ kapitler 3.5.1 og 3.5.2

³⁴ kapittel 3.5.2

³⁵ kapittel 3.5.2

³⁶ Espen Aas og Therese Bergersen, «Barnministeren: - Tallet på barn som tvangsplasseres skal ned» på https://www.nrk.no/nordland/barnministeren_-_tallet-pa-barn-som-tvangsplasseres-skal-ned-1.14233736 3. oktober 2018 (lesedato 10.12. 2018)

Det samme kan antakelig sies om noen omsorgsovertakelser, der barnet ikke er forsont med at mor og far ikke kan ha omsorgen for det. Mens i andre tilfeller kan det antas å være bra for barnet å vite at foreldrene støtter barnet i at det har det best hos fosterfamilien. Da tar man bort barnets opplevelse av lojalitetskonflikt, og uro om hva som vil skje fremover.

I sum kan det sies at det må foretas en konkret vurdering i den enkelte sak ut fra hvor inngripende det aktuelle vedtaket er, sammenholdt med omstendighetene i saken, samt barnets og foreldrenes holdning og egenskaper.³⁷

6.2.4 Samtaleprosess og familier med minoritetsbakgrunn

Vi finner at tilnærmet alle intervjuede sakkyndige og prosessfullmektige er enige om at samtaleprosess er hensiktsmessig å gjennomføre med familier med minoritetsbakgrunn. Oxford Research vurderer at noen av de mer generelle utfordringene får særlig vekt og betydning når det er samtalesaker med familier med minoritetsbakgrunn. Det å sikre informasjon og reell frivillighet blir særlig viktig.

Vi finner også at det er potensielle utfordringer knyttet til kommunikasjon og kulturell forståelse. Bruken av tolk³⁸ med språklige ferdigheter og kulturell forståelse trekkes frem av de fleste som en nødvendighet (se også nedenfor). Det er viktig å unngå misforståelser og i tillegg få frem nyansene i forholdene, understreker flere informanter. Bruken av tolk i samtalemøtet medfører ofte også at deltakerne bruker mer tid i møtet.

Oxford Research mener at det ikke er behov for spesielle lovreguleringer av samtalesaker med familier med minoritetsbakgrunn. Det er imidlertid behov for å utarbeide en sjekklister eller intern veiledning som beskriver typiske utfordringer og hva nemndleder og sakkyndige bør gjøre i slike saker.

Vi har følgende konkrete anbefalinger til særlige tilpasninger:

- Det bør settes av mer tid til samtalemøtet når familier med minoritetsbakgrunn er involvert.
- Nemndleder bør sikre at privat part har en tilstrekkelig forståelse av rettssystemet i Norge, regelverket og barnevernets oppgaver. Dette kommer i tillegg til den allmenne informasjonen om samtaleprosess og formålet med prosessen. Dette kan gjøres ved at prosessfullmektiger bruker ekstra tid på å forberede familiene. Oxford Research vil også anbefale å gjennomføre et orienteringsmøte med Fylkesnemnda i forkant av samtaleprosessen, eller at familien før og under samtalemøtet får bistand fra en tredje part (helst en bekjent av familien), som har kjennskap til familiens kulturelle bakgrunn og som samtidig kjenner til den norske konteksten.
- Tolkene bør få spesifikk opplæring om samtaleprosess og begreper som brukes.
- Det bør vurderes om det er behov for sakkyndig med særskilt kulturkunnskap

³⁷ Sistnevnte innebærer at foreldrene og eventuelle barn med partsstilling må ha et visst nivå av kognitiv fungering for å kunne delta i en samtaleprosess. De må ikke være i en psykisk tilstand eller så ruset at de ikke kan forstå prosessen og medvirke aktivt i den.

³⁸ Fortrinnsvis ikke telefontolk. Flere informanter har negative erfaringer med bruken av telefontolk.

7. Barnevernets erfaringer med og vurdering av samtaleprosess

I dette kapittelet gjengis kort noen standpunkter, vurderinger og erfaringer barnevernstjenesten har gjort seg i fylker der utprøving med samtaleprosess foregår. Vi baserer oss her på intervjuer med ni ledere og mellomledere i barnevernskantorer i fire fylker, og skriftlige innspill fra to kontorer.

7.1 Tjenestenes erfaringer og generelle vurderinger

Barneverntjenestenes erfaringer med samtaleprosess er generelt positive. De intervjuede tjenestene forteller at de har gått fra å være skeptiske i begynnelsen til å være positive. Skepsisen ble begrunnet med at barnevernsansatte og kommuneprosessfullmektigene hadde lite erfaring med meklingsmetodikken og meklingsliknende prosesser. Etter hvert som ansatte i barnevernet har fått mer erfaring med samtaleprosess, har både ansatte og ledelsen blitt mer positive. Flere barnevernstjenester opplever dog at det fremdeles er behov for mengdetrening i samtaleprosess blant de ansatte. Enkelte mener at det å ha erfaring med samtaleprosess tilnærmet er en forutsetning for å lykkes i samtaleprosess.

De aller fleste tjenestene påpeker at samtaleprosess som sådan, og muligheten for midlertidige ordninger er et meningsfullt, nyttig og unikt tilskudd til det offentliges verktøykasse. Flere av de intervjuede kontorene forteller at de vurderer samtaleprosess i alle sakene. Samtaleprosessen kan gi bedre dialog mellom privat part og barnevernet, noe som kan gjøre det lettere å samarbeide om hjelpetiltak ved en senere anledning. Et annet kontor formulerer det slik: «*Man har lagt et bedre grunnlag for samarbeid med familien etterpå.*»

Samtidig er barneverntjenestene ivrige med å påpeke at samtaleprosess også har sine begrensninger, eksempelvis der det er behov for et snarlig vedtak og en avklaring i saken.

Barnevernstjenestene forteller at samtaleprosess har endret måten tjenestene jobber på. De intervjuede barneverntjenestene trekker imidlertid frem svært ulike eksempler på hvordan samtaleprosessen har påvirket deres arbeidsprosesser. I en tjeneste er det innført rutinemessige vurderinger av samtaleprosess i hver enkelt sak. Her må i så fall saksbehandleren eller noen i ledergruppen argumentere for hvorfor det ikke er hensiktsmessig med samtaleprosess.

En annen barnevernstjeneste forteller;

«Fokuset på dialog med familien er blitt større og viktigere i barnevernet. Det er blitt mer jevnlig dialog og oppfølging av familiene. Det i seg selv er konfliktdepende, og i de fleste saker blir det mer ro rundt barnet, og bedre samvær. Det handler om en bevisst tankegang om vårt ansvar.»

Konsekvensen av dette blir at barnevernstjenesten forbereder saker på en annen måte og har større dialog internt og vurderer flere mulige løsninger på saken, før tjenesten samtykker til en samtaleprosess. En annen leder forteller at de gjennom samtaleprosess kan bruke familiens nettverk i større grad enn før, og kan finne løsninger for barnet der. Samtaleprosess bidrar dermed til å gi et bedre bilde av

ressursene rundt barnet og familien, mener vedkommende. Et annet eksempel er at samtaleprosess brukes for å få foreldrene med på hjelpetiltak. Samtaleprosess anses som en bedre måte å forankre hjelpetiltak og samværsordninger i familien på, enn et forhandlingsmøte eller en samtale med familiens prosessfullmektig.

Samtidig mener noen av barnevernstjenestene at midlertidige ordninger og forenklet behandling ikke alltid er hensiktsmessig, og at det er behov for et forhandlingsmøte. En leder i barneverntjenesten setter det på spissen med ordene; «Noen ganger trenger man bare et vedtak.»

Barneverntjenestene er tydelige på at samtaleprosess ikke bør gjennomføres i alle tilfellene. Flere kontorer har opplevd at de har blitt presset til å delta i en samtaleprosess, mot sin faglige overbevisning, eller til tross for et høyt konfliktnivå mellom foreldre og barnevernet. Følgende sitat fra en barnevernstjeneste illustrerer dette;

«I noen saker har fylkesnemnda presset gjennom en samtaleprosess der vi helst ikke ville hatt det. Fylkesnemnda har en autoritet, de anmoder om samtaleprosess i saker hvor vi ikke mener at det er hensiktsmessig. Hvis vi har blitt enige internt i barnevernstjenesten om at vi ønsker et forhandlingsmøte, da har vi lite å bidra med i samtaleprosess.»

Også andre barnevernstjenester forteller at nemndene gir tydelig uttrykk overfor tjenestene at de ønsker at tjenesten deltar i samtaleprosess. Et barnevernskantor opplever at fylkesnemnda forventer av barnevernstjenestene at de deltar i forsøket med samtaleprosess, og at nemnda derfor har anmodet tjenesten om å foreslå samtaleprosess i begjæringen til nemnda. Enkelte barnevernskantorer opplever dermed at det ligger en bevisbyrde på dem, dersom de ikke ønsker en samtaleprosess i saken. Et barnevernskantor forteller: «Da må vi dokumentere [overfor fylkesnemnda] at vi ikke har troen på mer samtale [med foreldrene].»

Videre kan presset til å delta i samtaleprosess også komme fra egne rekker. Flere kontorer har opplevd at kommuneadvokatene er positive til samtaleprosess, og at de har lagt press på barnevernet til å delta, i frykt for at nemndslederen kan bli negativt innstilt til barnevernet når det ikke ønsker å delta. Når barnevernstjenesten samtykker til samtaleprosess i strid med egen overbevisning, skaper det som regel utfordringer i saken. Samtaleprosessen og midlertidige løsninger i disse sakene bidrar ikke til en løsning, og barnevernet føler seg bekreftet i sin vurdering om å begjære et forhandlingsmøte i saken, forteller informantene. Vi understreker imidlertid at dette bildet ikke er representativt for flertallet. Nemndslederne opplever at barnevernstjenestene tar initiativ til samtaleprosess i noen eller i mange saker (se Figur 8), og vurderingsskjemaene viser at de fleste barnevernstjenestene *ikke* mener at det hadde vært bedre med et forhandlingsmøte i den konkrete saken (se Figur 39).

Tjenestene erfarer også at det kan være til dels stor variasjon i måten samtaleprosess gjennomføres på, avhengig av nemndsleder og sakkyndig som deltar. Tjenestene opplever også at det er for mye variasjon i de sakkyndiges faglige kompetanse. Dette kan spille inn på om samtaleprosessen blir vellykket eller ikke. Det er imidlertid heller unntaket enn regelen at barnevernstjenestene påpeker dette som en avgjørende faktor. Ofte er det trekk ved saken og konfliktnivået, snarere enn trekk ved sakkyndig og nemndsleder, som har noe å si for saken.

Et annet forhold som ifølge tjenestene varierer sterkt, er hvor godt prosessfullmektigene forbereder foreldrene på samtaleprosessen. Tjenestene i flere fylker har opplevd at foreldrene har gått inn i samtaleprosessen med forventninger som barnevernstjenestene anser som urealistiske. Dette har skapt større avstand mellom partene, fremfor å føre partene sammen.

Enkelte barneverntjenester oppgir at de er villige til å samarbeide mye for å finne en midlertidig ordning, mens andre mener de har lite å gi. Mange plasserer seg mellom disse ytterpunktene, og oppgir at viljen til å søke kompromiss vil variere, avhengig av sakens innhold. For eksempel forteller et barnevernkontor at de ikke vil komme privat part i møte i spørsmål om omsorgsplassering, mens kontoret er villig til å se på kompromisser i spørsmål om samvær. Noe av variasjonen i viljen til å finne kompromisser avhenger av sakstypene kontorene har erfaring med og ikke har erfaring med. Det virker likevel å være forskjeller på kontorenes generelle vilje til å søke kompromisser.

Vi ser også at kontorene har ulikt syn på hva samtaleprosess er. Enkelte kontorer ser på samtaleprosess tilnærmet som et tidlig ledd i et senere forhandlingsmøte, det vil si at forhandlingsmøtet ligger fast, og samtaleprosessen gjennomføres i mellomtiden. Det er ikke klart hva kontorene mener skal være formålet med dette. Andre kontorer kan se på samtaleprosess som en måte å få gjennomslag for sitt standpunkt hos foreldrene på. Dette kan for eksempel gi utslag i at barnevernstjenesten ønsker å belyse mest mulig av sakens historikk i samtalemøtet. Evalueringsteamet har imidlertid også mange eksempler på barnevernstjenester som anser samtaleprosess som et komplementært tilskudd til forhandlingsmøtet, eller som en måte å avdekke nye muligheter i saken.

7.2 Styrker

Som særlig positivt med samtaleprosess trekker barneverntjenestene frem at samtalen om hva som er best for barnet bringes inn i en ny arena. Ofte er det dialog mellom foreldre og barneverntjenestene fra før, og denne dialogen finner sted i lokalene til barnevernet. En informant sier; «*Det er veldig positivt at sakene løftes ut av barnevernkontoret og diskuteres i en annen arena*». I tillegg gir samtaleprosessen i Fylkesnemnda trygge rammer for foreldrene, resonnerer en annen ansatt i barnevernstjenesten;

«Det er profesjonelle aktører til stedet, og foreldrene sitter ikke alene på barnevernkontoret. Dette klimaet gjør at vi kan snakke med foreldrene på en annen måte. Vi kan da få foreldre til å samtykke til tiltak de ellers ikke ville gått med på. Enkelte avhjelpende tiltak ville foreldrene ikke tatt innover seg i møtet alene med barnevernet. De hører med et annet øre.»

Det er flere som påpeker at samtaleprosess gir mulighet til å finne andre typer løsninger i saken, enn hva man hadde fått til gjennom ordinær nemndbehandling. I tillegg vurderer barneverntjenestene at samtaleprosess kan gi bredere enighet i saken, noe som kan skape mer ro for alle involverte parter. Samtaleprosess kan således redusere belastning for partene, sammenliknet med forhandlingsmøtet. Enkelte kontorer trekker også frem at klimaet mellom partene blir bedre, og at det kan ha positive virkninger for et eventuelt samarbeid med foreldrene etter at saken er løst gjennom samtaleprosessen.

7.3 Svakheter

Barnevernstjenestene ser en fallgrube ved samtaleprosessen, og det er at ønsket om å oppnå enighet mellom partene gjør at hensynet til barnets beste blir glemt. I intervjuene blir dette omtalt som enkelte episoder, og ikke som en gjennomgående skjevhet ved samtaleprosess. Det er likevel en bekymring flere av tjenestene er tydelige på.

Utover dette er ikke de intervjuede barnevernslederne skeptiske til samtaleprosess som sådan, men ser svakheter ved måten samtaleprosess praktiseres i dag. Som nevnt over, opplever noen barnevernstjenester å bli presset til samtaleprosess. Tjenestene mener at de bør ha en reell mulighet til å la være å delta, fordi de mener at saken ikke egner seg. Det kan være hensyn til sakens natur og stridsspørsmålet, men som regel handler det om trekk ved foreldrene.

Dessuten opplever barneverntjenestene at privat part kan være for lite forberedt. Konsekvensen er at foreldrene mangler en forståelse av hensikten med prosessen, og hva som er mulig å få til. En informant formulerer det slik: *«Jeg har opplevd litt for mange ganger at foreldre ikke skjønner hva de går med på. De er ikke godt nok forberedt. De tror de kan forhandle frem sin foretrukne løsning»*. Når utfallet av samtaleprosessen da blir i strid med foreldrenes forventninger, kan dette skape konflikt eller forsterke den eksisterende konflikten. For at samtaleprosessen skal være vellykket, må prosessfullmektigene for privat part gjøre en god forventningsavklaring med foreldrene, mener barnevernstjenestene.

Selv om samtaleprosess medfører lavere kostnader for fylkesnemndene, sammenliknet med ordinær nemndbehandling, forteller enkelte barnevernskontorer at samtaleprosess krever mer ressurser og kapasitet fra dem, sammenliknet med et forhandlingsmøte. Samtaleprosess krever av barnevernskontorene at de setter av tid til forberedelse og forankring hos ledelsen, og gjerne deltar i flere samtalemøter (og ikke bare ett forhandlingsmøte). For kontorene utenfor de store byene medfører dette betydelige tids- og pengemessige kostnader knyttet til reise. I tillegg kan det være uavklart hvem som dekker kostnadene ved en midlertidig løsning der sakkyndig skal utrede og/ eller observere. Da blir det frustrerende for barneverntjenesten om sakkyndig skal utrede forhold som barnevernet mener er utredet fra før, samtidig som kontoret forventes å dekke kostnadene.

7.4 Justeringer

Barneverntjenestene er tydelige på at de anser samtaleprosess som noe positivt som bør videreføres, dog med justeringer. Fra deres ståsted bør det i praksis være større rom for barnevernstjenestene til å avslå en samtaleprosess, og foreldrenes prosessfullmektiger må gjøre en grundig jobb med å forberede foreldrene på hva som er mulige utfall, og hva som ikke er mulig å få til. Samtaleprosess er frivillig. Det kan derfor fremstå som noe paradoksalt at enkelte barnevernskontorer opplever for liten mulighet til å si nei til samtaleprosess. Samtaleprosess kan imidlertid initieres av partene (offentlig part/barneverntjenesten og privat part) og nemndleder. Det kan derfor være i de tilfeller der samtaleprosess er foreslått av privat part, at barneverntjenesten opplever for liten mulighet i praksis til å si nei.

Vi har identifisert at enkelte i barnevernstjenestene opplever det som særlig utfordrende når det kommer ønske om samtaleprosess kort tid før berammet forhandlingsmøte (typisk bare noen dager før

eller dagen før). Det har fremkommet forslag om å vurdere muligheten for en tidsfrist for å fremme ønske om samtaleprosess.

Informantene mener videre at det bør stilles strengere krav om faglig kompetanse blant de sakkyndige. Det er også et ønske om at flere av de sakkyndige er utdannet som psykologer.

Videre mener barnevernstjenestene at nemndsleder bør ha snakket med barnet i forkant av samtaleprosessen. Dette er særlig viktig i lys av at barnevernet mener at det er en teoretisk, og til dels praktisk fare for at barnets beste kan komme i bakgrunnen når nemndsleder prøver å få til enighet blant partene.

Det finansielle aspektet har også betydning for barnevernskontorene. Dette gjelder blant annet uklarhetene rundt hvem som har det finansielle ansvaret for utprøvingen av en midlertidig ordning, så vel som reisekostnader for barnevernet. Dette er særlig aktuelt når det er lang reisevei for barnevernstjenesten, og det er flere samtalemøter i saken. Barnevernet ønsker derfor klarhet i disse forholdene, og eventuelt også en større økonomisk ramme.

Til slutt anbefaler også en barnevernstjeneste at det berammes forhandlingsmøte, samtidig som samtaleprosess avtales. Bakgrunnen for det er et ønske fra tjenestens side om å kunne få et vedtak fra Fylkesnemnda raskt, om nødvendig.

DANMARK

Oxford Research A/S
 Falkoner Allé 20
 2000 Frederiksberg
 Danmark
 Tel: (+45) 3369 1369
office@oxfordresearch.dk

NORGE

Oxford Research AS
 Østre Strandgate 1
 4610 Kristiansand
 Norge
 Tel: (+47) 4000 5793
post@oxford.no

SVERIGE

Oxford Research AB
 Norrlandsgatan 11
 103 93 Stockholm
 Sverige
 Tel: (+46) 08 240 700
office@oxfordresearch.se

FINLAND

Oxford Research Oy
 Fredrikinkatu 61a
 00100 Helsinki
 Finland
www.oxfordresearch.fi
office@oxfordresearch.fi

BRUXELLES

Oxford Research
 C/o ENSR
 5. Rue Archimède
 Box 4, 1000 Brussels
www.oxfordresearch.eu
office@oxfordresearch.eu

LATVIJA

Oxford Research SIA
 Vīlandes iela 6-1
 LV-1010, Rīga, Latvija
 Tel.: (+371) 67142503
<http://oxfordresearch.lv>
info@oxfordresearch.lv